

**Evaluace
Integrovaný regionální
operační program, PO2:**

**Specifické cíle 2.1, 2.2, 2.4
se zaměřením na sociální
inkluzi**

Závěrečná zpráva

Upravený návrh - 5.6.2020

Dodavatel:

Ernst & Young, s.r.o.

Na Florenci 2116/15

110 00 Praha 1 – Nové Město

IČ: 26705338

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Building a better
working world

Obsah

Managerial summary.....	6
1. Manažerské shrnutí.....	11
2. Úvod a struktura textu zprávy.....	15
3. Souhrn doporučení a návrhů opatření.....	17
3.1. Procesní doporučení.....	17
3.2. Věcná doporučení.....	17
3.3. Doporučení vůči jednotlivým oblastem podpory.....	18
4. Řešení evaluačních úkolů.....	22
4.1. Úkol 1: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených k podpoře deinstitutionalizace sociálních služeb a opatření ke zvýšení dostupnosti sociálních služeb posílením a rozvojem jejich infrastruktury za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce.....	22
4.1.1. Představení struktury úkolu.....	23
4.1.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data.....	25
4.1.3. Charakteristika klientů podpořených služeb.....	25
4.1.4. Dopady na služby.....	27
4.1.5. Změny u klientů podpořených služeb.....	30
4.1.6. Komplementarita a administrace.....	32
4.1.7. Teorie změny.....	33
4.1.8. Doporučení pro nastavení podpory v dalším období.....	36
4.2. Úkol č. 2: Vyhodnocení výsledků podpory zaměřené na budování komunitních center za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce.....	38
4.2.1. Představení struktury úkolu.....	39
4.2.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data.....	41
4.2.3. Charakteristika uživatelů komunitních center.....	43
4.2.4. Přínos podpory komunitních center pro komunitu a její rozvoj.....	44
4.2.5. Začlenění klientů do společnosti a jejich životní situace.....	46
4.2.6. Komplementarita a administrace.....	47
4.2.7. Teorie změny.....	48
4.2.8. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období.....	51
4.3. Úkol 3: Vyhodnocení výsledků opatření v oblasti podpory sociálního bydlení.....	53
4.3.1. Představení struktury úkolu.....	53
4.3.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data.....	55
4.3.3. Charakteristika uživatelů sociálního bydlení.....	57
4.3.4. Motivace k budování kapacit sociálního bydlení.....	59

4.3.5.	Efekt intervence na uživatele sociálního bydlení	61
4.3.6.	Sociální rozměr bydlení	66
4.3.7.	Komplementarita a administrace	68
4.3.8.	Teorie změny	71
4.3.9.	Doporučení pro nastavení intervence v dalším období	73
4.4.	Úkol 4: Vyhodnocení výsledků v oblasti podpory sociálního podnikání	75
4.4.1.	Představení struktury úkolu	75
4.4.2.	Zkoumaný vzorek projektů, využitá data	77
4.4.3.	Charakteristika zaměstnanců podpořených podniků.....	78
4.4.4.	Motivace sociálních podnikatelů.....	80
4.4.5.	Zaměstnanci a jejich situace na trhu práce	82
4.4.6.	Přínosy pro zaměstnance	87
4.4.7.	Komplementarita a administrace	89
4.4.8.	Teorie změny	90
4.4.9.	Doporučení pro nastavení intervence v dalším období	94
4.5.	Úkol 5: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených na rozšíření infrastruktury v oblasti předškolního vzdělávání.....	95
4.5.1.	Představení struktury úkolu	96
4.5.2.	Zkoumaný vzorek projektů, využitá data	97
4.5.3.	Charakteristika podpořených projektů.....	98
4.5.4.	Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání.....	100
4.5.5.	Návrat rodičů na trh práce	105
4.5.6.	Životní situace rodin	107
4.5.7.	Komplementarita a administrace	109
4.5.8.	Teorie změny	110
4.5.9.	Dobrá / špatná praxe.....	112
4.5.10.	Doporučení pro nastavení intervence v dalším období	113
4.6.	Úkol 6: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání.....	116
4.6.1.	Představení struktury úkolu	116
4.6.2.	Zkoumaný vzorek projektů, využitá data	118
4.6.3.	Charakteristika podpořených projektů.....	119
4.6.4.	Dostupnost infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborní vzdělávání 121	
4.6.5.	Přínos intervence pro zajištění rozvoje žáků v klíčových kompetencích.....	124
4.6.6.	Komplementarita a administrace	129

4.6.7.	Klíčové faktory a teorie změny	132
4.6.8.	Doporučení pro nastavení intervence v dalším období	136
4.7.	Úkol 7: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže	137
4.7.1.	Představení struktury úkolu	137
4.7.2.	Zkoumaný vzorek projektů, využitá data	139
4.7.3.	Charakteristika podpořených projektů.....	140
4.7.4.	Dostupnost infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání 142	
4.7.5.	Přínos intervence pro zajištění rozvoje uživatelů (žáků) v klíčových kompetencích.....	145
4.7.6.	Komplementarita a administrace	148
4.7.7.	Klíčové faktory a teorie změny	150
4.7.8.	Doporučení pro nastavení intervence v dalším období	154
4.8.	Úkol 8: Vyhodnocení průběhu intervence.....	155
4.8.1.	Hodnocení úspěšnosti aktivit	155
4.8.2.	Porovnání jednotlivých aktivit v rámci specifických cílů	157
4.8.3.	Regionální specifika projektů včetně vlivu SVL / ITI / IPRÚ	161
4.8.4.	Hodnocení překážek intervence	165
5.	Představení metodologie a zdrojových dat.....	166
5.1.	Základní evaluační přístup.....	166
5.2.	Výzkumné a analytické metody.....	166
5.2.1.	Případová studie.....	166
5.2.2.	Teorie změny	167
5.2.3.	Analýza stakeholderů	168
5.2.4.	Geografická analýza.....	168
5.2.5.	Analýza sekundárních dat.....	168
5.2.6.	Tematická analýza	169
5.3.	Metody sběru dat.....	169
5.4.	Zdroje dat	169
6.	Realizovaný výzkum.....	172
6.1.	Výzkumný postup	172
6.2.	Průběh evaluace.....	173
6.3.	Limity výzkumu.....	175
6.4.	Charakteristika zkoumaných projektů.....	176
	Seznam zkratk.....	178

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Seznam grafů	180
Seznam tabulek	182
Seznam obrázků	183
Seznam příloh	184
Literatura a zdroje	185

Managerial summary

Title of evaluation:	Evaluation of the IROP program, Priority Axis 2: specific objectives 2.1, 2.2, 2.4 with a focus on social inclusion
Objective of the evaluation:	To verify the progress in achieving the individual specific objectives for the social and education areas and to evaluate the effectiveness and efficiency of the measures that are evaluated within the specific evaluation tasks
Client:	Ministry for Regional Development of the Czech Republic
Prepared by:	Ernst & Young, s.r.o.
Duration of the evaluation:	June 2019 - June 2020

The main objective of the evaluation was to assess **the extent to which investments in social and educational infrastructure have an impact on the social inclusion of people from target groups**. The evaluation was divided into partial tasks according to the focus of the examined projects, which included:

- social services facilities,
- community centres,
- social housing,
- social enterprises,
- pre-school education facilities,
- basic education facilities and secondary and higher vocational education,
- lifelong learning and hobby and non-formal education of young people.

The projects targeted socially excluded or vulnerable groups, such as the disabled, the elderly or single mothers. In the field of education, it was primarily pupils, teachers and other school staff and, finally, parents of children.

Furthermore, in the text we present the main conclusions of the evaluation depending on the declared objectives of the second priority axis of the IROP and according to the evaluation areas. The evaluation methodology and especially the more detailed evaluation according to the tasks are presented in the following chapters.

The impact on the social inclusion of people from the target groups is rather indirect for the projects of the second priority axis of the IROP

The common denominator of the researched projects is social inclusion, resp. prevention of social exclusion. The evaluation shows that the impact of projects funded by the Integrated Regional Operational Program (hereinafter “IROP”) on the social inclusion of excluded people is **difficult to measure, depends on many determinants and is rather indirect**. Projects usually have the potential to improve the situation of people from the target group and create suitable conditions for inclusion. However, as it is usually an investment or purchase of equipment and facilities, the causal link between project activities and social inclusion is not strong.

Positive impacts on the target group are usually **more pronounced where the IROP project was part of a comprehensive coordinated set of activities towards the target group** (e.g. a combination of standard social services measures, complemented by a soft project to support innovative work with the target group). The support of complementary activities through complementary calls in other operational

programs of the European Social Fund (hereinafter "ESF") was evaluated as essential in all areas examined. However, according to the results of the evaluation, **this potential was not sufficiently used.**

Recommendation: Intensified communication with the managing authorities of complementary operational programs (primarily the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education, Youth and Sports) and especially consistent time coordination of announced calls would support the effect of implemented projects and the impact on the target group. As well as increasing the awareness of beneficiaries about the possibility of implementing complementary projects.

In addition to complementarity, an important condition for social inclusion is also an **appropriate definition of the target group** and the goals to be achieved. There are relatively large differences between the target groups supported by the IROP, **support for socially excluded people** (such as the homeless) **is much more difficult than support for people in a difficult life situation** (such as single mothers). An example could be social housing. The most numerous groups supported were single mothers or families with children in the currently poor housing situation. In any case, helping them is beneficial and the supported projects contribute to solving the problems of this target group. However, if the aim of the Client was to address more serious cases of social exclusion, such intervention would have no effect.

Similarly, in support of pre-school education, one of the goals is to increase the number of children under 3 in kindergartens and thus enable parents to return to work earlier. The projects contribute to increasing the capacity of kindergartens, however, the placement of children under 3 years is only at the discretion of the relevant director. Likewise, support for kindergartens cannot have a major impact on social exclusion if no or only a very limited number of children from disadvantaged families attend.

Recommendation: Determining the appropriate target group is important for achieving the declared goals. The more ambitious the goals, the more the projects should be targeted at specific target groups and the conditions of the calls should be adapted to this. Fulfilment of conditions should then be strictly required, the focus of the intervention on more serious problems of the target group is supported and positively evaluated.

Further in the text we summarize the main conclusions for individual evaluation tasks. The fulfilment of the objectives of the interventions is discussed in detail in the text of the final report.

1. IROP had a significant impact on improving the quality of social services provided and strengthening their capacity and availability.

Social services projects have had a **significant impact on improving the conditions for providing the service and the environment** in which it is implemented. This effect is reflected, among other things, in higher use of the service by clients, expansion of the range of services and easier retention of workers in social services due to the improvement of their working environment.

The impact on the capacity and availability of social services was also positive, with 75% of the interviewed beneficiaries experiencing an increase in capacity due to the project, and half of the projects contributed to a longer time span of service provision, territorial coverage and shorter travel time. The rate of use of services has not changed significantly, despite a significant increase in availability. Clients were able to use the service more often, more intensively and in better quality, however, **there was no significant increase in the number of clients of social services due to IROP projects**, which was not the goal of the intervention. The benefits of the projects for clients of social services were mediated and mostly concerned the acquisition or development of important competencies, the strengthening of social ties and the overall quality of life and mental state.

2. Support for community centres from the IROP is important especially for municipalities and smaller cities, where it contributes positively to the activation of local communities.

Community centres are an **important meeting place and activation of residents, especially for smaller municipalities**, they replace the missing infrastructure in the municipality (cultural house, sports grounds, restaurants, etc.). Many activities are based on the initiative of citizens and in small municipalities civil society is supported, which contributes to keeping citizens in the village and preventing rural depopulation. Thanks to a wide range of users covering all age categories, the contribution to the inclusion of certain groups of the population that would normally be excluded from social activities in the municipality is also evident.

3. Support for social housing from the IROP significantly improves the situation in smaller municipalities with less than 10,000 inhabitants.

The social housing support projects analysed in this evaluation contributed to the construction of a total of 568 housing units for social housing. Most projects are implemented in smaller municipalities, where even a lower number of social flats (on average 6 flats / project) significantly improves the situation and the possibility of providing housing for the target group. In most municipalities before the projects, no social housing was available and the **IROP therefore significantly increased the possibilities of municipalities to solve the problems of their inhabitants with housing.**

The projects do not focus to a greater extent on the most affected target groups, either due to the absence of such persons in a small community, but also due to the complexity and longevity of work with such groups of the population. Sometimes the reason was that the mayors of municipalities face differently set public opinion or concerns about the housing built (the majority society is afraid of creating a "ghetto" in the village, an increase in socially pathological phenomena, etc.).

Recommendation: Greater support for riskier target groups could be provided by modified conditions of calls, for example through bonuses for work with such groups, or to support the participation of non-profit organizations involved in the long-term provision of social work or social services in projects by adjusting relatively strict conditions.

As expected, the main **positive impact** is a **significant improvement in housing conditions for tenants** of social housing. In addition, project implementers observe a positive **impact on the quality of life and mental state of the target group**. The location of most social housing outside problem areas and in places with good civic amenities contributes to easier inclusion of their inhabitants and thus reduces the risk of social exclusion or segregation.

To increase the effect on social inclusion, support is needed through social work, which, however, is used very unevenly in projects and is closely related to the type of target group. The situation would be improved by **adjusting the income criteria of the target group**. The current setting does not motivate tenants to find a stable job, as they often lose the opportunity to participate in the project.

4. Social enterprises are an important employer for people with disabilities, but their impact on the return of the target group to the open labour market, and thus on the overall employment of these people, is negligible.

So far, about 150 social enterprises have been supported by the IROP program, the projects in the sample have increased the number of jobs by about 120 full-time equivalents, three quarters of which concerned disadvantaged people. These figures show that the **impact of IROP projects on the level of total employment, but also the employment of target groups, is marginal at the level of the entire republic**. Even based on statistical data, the clear impact of projects on the accessibility of jobs for people with disabilities has not been proven.

However, social enterprises themselves have many positive effects. For people with disabilities, **working in a social enterprise represents a stabilization of the social and financial situation**, a welcome extra income and a chance for social interaction, and thus an increase in the chance of social inclusion. For other target groups, projects also contribute to stabilization and their work situation and, consequently, their mental state. However, according to the beneficiaries, **only a quarter of project participants switch to the standard labour market**.

5. Investments in kindergartens have contributed to increasing capacities for pre-school education across all regions of the Czech Republic

IROP projects have contributed to **increasing the capacity of pre-school education**, and this contribution is mainly due to the high number of projects compared to the other areas of support examined. Thanks to the good availability of data on capacities, it is possible to quantify the impact of IROP at the level of individual regions.

In terms of the impact of pre-school education on the social situation of families, **the hypothesis that, thanks to the availability of kindergartens, socially disadvantaged parents will be able to start work earlier** and thus improve their situation **has not been completely confirmed**. Most parents who placed their children in kindergarten to return to work were not at risk of social exclusion and would return to work anyway. However, the implementation of projects **had significant side effects, often facilitated the situation for parents, saved funds** for alternative solutions (for example, by hiring a nanny) or **slightly accelerated the return to work**.

Recommendation: In order to achieve the effect of social inclusion of disadvantaged families, it would be necessary for projects to be implemented in places where this target group is really located. The current way of targeting projects to socially excluded localities will not ensure the direct participation of the target group, as the kindergarten itself may be outside these localities.

IROP also had **unintended positive effects** in this area. Some projects also targeted children under 3 years of age who are not automatically entitled to a place in a kindergarten. In these cases, the principals perceived relatively **strong positive effects on the child's socialization, the parents' earlier return to the labour market** or the early start of the child's learning process. However, the impact on capacity for younger children is significantly influenced by the opinion of the director of the facility, which influences whether the project will focus on this and whether the kindergarten will accept children under 3 years of age.

6. and 7. In supported educational facilities (including facilities for non-formal and lifelong learning), the quality of teaching has increased and the capacity for handicapped students has expanded.

The projects within the tasks No. 6 and 7 were very similar in terms of type and results, therefore we present their conclusions together. **Teaching** in supported facilities is now **more effective and interactive; pupils can become more involved** and practice the material better. New environments and aids usually increase pupils' interest in the subjects taught and their further motivation. The teaching also better meets the current requirements of employers, which can positively affect the future employment of students, especially technical and craft disciplines. However, the extent of this impact cannot be assessed due to the short time lag between the implementation of projects.

The implemented projects also **contributed to the improvement and expansion of barrier-free access** to educational facilities. Schools are better prepared to accept pupils and students with disabilities in the future, and school capacity is becoming less barrier-free. At the same time, barrier-free access can help, for example, to mothers with prams or injuries of children or teachers.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

The target group from a disadvantaged environment has improved the conditions for their **faster development in key competencies and an increase in the chances of social inclusion**. However, the condition was their internal motivation, when the effect of the project was negligible for pupils without a supportive family background. For longer work with these students, there is a strong need to supplement hard projects with soft ones.

1. Manažerské shrnutí

Název evaluace:	Evaluace programu IROP, Prioritní osa 2: specifické cíle 2.1, 2.2, 2.4 se zaměřením na sociální inkluzi
Cíl evaluace:	Ověřit pokrok v dosahování jednotlivých specifických cílů za sociální oblast a oblast vzdělávání a vyhodnotit účelnost a účinnost opatření, která jsou hodnocena v rámci konkrétních evaluačních úkolů
Zadavatel:	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
Zpracovatel:	Ernst & Young, s.r.o.
Trvání evaluace:	červen 2019 – červen 2020

Hlavním cílem evaluace bylo posoudit, **nakolik mají investice do sociální a vzdělávací infrastruktury vliv na sociální začleňování osob z cílových skupin**. Evaluace byla rozdělena do dílčích úkolů dle zaměření zkoumaných projektů, které zahrnovaly:

- zařízení sociálních služeb,
- komunitní centra,
- sociální byty
- sociální podniků.
- zařízení předškolního vzdělávání
- zařízení základního vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání
- celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže

Projekty cílily zejména na sociálně vyloučené nebo vyloučením ohrožené skupiny, jako například zdravotně postižené, seniory nebo matky samoživitelky. V oblasti vzdělávání se jednalo primárně o žáky, učitele a další školní personál a v neposlední řadě i o rodiče dětí.

Dále v textu prezentujeme hlavní závěry evaluace v závislosti na deklarovaných cílech druhé prioritní osy IROP a také dle evaluačních okruhů. Metodiku evaluace a zejména detailnější hodnocení dle úkolů uvádíme v následujících kapitolách.

Dopad na sociální začlenění osob z cílových skupin je u projektů druhé prioritní osy IROP spíše nepřímý

Společným jmenovatelem zkoumaných projektů je sociální inkluze, resp. prevence sociálního vyloučení. Z provedené evaluace vyplývá, že vliv projektů financovaných z Integrovaného regionálního operačního programu (dále jen „IROP“) na samotné sociální začlenění vyloučených osob je **obtížně měřitelný, závisí na mnoha podmiňujících faktorech a je spíše nepřímý**. Projekty obvykle mají potenciál zlepšit situaci osob z cílové skupiny a vytváří vhodné podmínky pro začlenění. Jelikož se ale zpravidla jedná o investice či nákup zařízení a vybavení, není kauzální vazba mezi aktivitami projektu a sociálním začleněním silná.

Pozitivní dopady na cílovou skupinu jsou obvykle **výraznější tam, kde byl projekt IROP částí uceleného koordinovaného souboru aktivit vůči cílové skupině** (např. kombinace standardních opatření sociálních služeb, doplněné měkkým projektem na podporu inovativní práce s cílovou skupinou). Podpora komplementárních aktivit pomocí komplementárních výzev v jiných operačních programech Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“) byla vyhodnocena jako zásadní u všech zkoumaných oblastí. **Tento potenciál ale nebyl dle výsledků evaluace využit dostatečně.**

Doporučení: Intenzivnější komunikace s řídicími orgány komplementárních operačních programů (primárně Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a zejména důsledná časová koordinace vyhlášených výzev by podpořily efekt realizovaných projektů a dopad na cílovou skupinu. Stejně tak zvýšení informovanosti příjemců o možnosti realizace komplementárních projektů.

Vedle komplementarity je důležitou podmínkou sociálního začlenění také **vhodná definice cílové skupiny**, a cílů, kterých má být dosaženo. Mezi cílovými skupinami podporovanými z IROP existují poměrně velké rozdíly, **podpora osob sociálně vyloučených** (například osob bez domova) je **značně obtížnější než podpora osob nacházejících se pouze ve složité životní situaci** (například matky samoživitelky). Příkladem může být sociální bydlení. Nejpočetnějšími podporovanými skupinami byly matky samoživitelky nebo rodiny s dětmi v aktuálně špatné bytové situaci. Pomoc jim je v každém případě prospěšná a podpořené projekty k řešení problémů této cílové skupiny přispívají. Pokud by však bylo cílem Zadavatele řešit závažnější případy sociálního vyloučení, mívá se taková intervence účinkem.

Obdobně u podpory předškolního vzdělávání je jedním z cílů zvýšit počet dětí do 3 let ve školkách a tím umožnit rodičům dřívější návrat do práce. Projekty přispívají ke zvýšení kapacity školek, nicméně umístění dětí do 3 let je pouze na rozhodnutí příslušného ředitele. Stejně tak nemůže mít podpora školek zásadní dopad na sociální vyloučení, pokud do ní nedochází nikdo nebo pouze velmi omezený počet dětí ze znevýhodněných rodin.

Doporučení: Stanovení odpovídající cílové skupiny je důležité pro dosažení deklarovaných cílů. Čím ambicióznější cíle jsou, tím více by měly být projekty zaměřeny na konkrétní cílové skupiny a tomu uzpůsobeny podmínky výzev. Naplňování podmínek by pak mělo být striktně vyžadováno, zaměření intervence na závažnější problémy cílové skupiny podporováno a pozitivně hodnoceno.

Dále v textu shrnujeme hlavní závěry pro jednotlivé evaluační úkoly. Plnění cílů intervencí je v detailu rozebráno v textu závěrečné zprávy.

1. IROP měl významný vliv na zkvalitnění poskytovaných sociálních služeb i posílení jejich kapacity a dostupnosti.

Projekty sociálních služeb měly **výrazný vliv zejména na zlepšení podmínek poskytování služby a prostředí**, ve kterém je realizována. Tento efekt se projevuje mimo jiné ve vyšším využívání služby klienty, rozšíření nabídky služeb a rovněž snazším udržením pracovníků v sociálních službách díky zkvalitnění jejich pracovního prostředí.

Vliv na kapacitu a dostupnost sociálních služeb byl také pozitivní, kdy 75 % dotazovaných příjemců zaznamenalo zvýšení kapacit díky projektu, polovina projektů pak přispěla k většímu časovému rozpětí poskytování služby, územnímu pokrytí a kratší dojezdové době. Míra využití služeb se i přes výrazné zvýšení dostupnosti výrazně nezměnila. Klienti mohli službu využívat častěji, intenzivněji a v lepší kvalitě, nicméně **k výraznému nárůstu počtu klientů sociálních služeb díky projektům IROP nedošlo**, což však nebylo cílem intervence. Přínosy projektů pro klienty sociálních služeb byly zprostředkované a nejvíce se týkaly získání či rozvoje důležitých kompetencí, posilování sociálních vazeb a celkové kvality života a psychického stavu.

2. Podpora komunitních center z IROP je důležitá zejména u obcí a menších měst, kde pozitivně přispívá k aktivizaci místních komunit.

Komunitní centra jsou **zejména pro menší obce důležitým místem setkávání a aktivizace místních obyvatel**, nahrazují chybějící infrastrukturu v obci (kulturní dům, sportoviště, restaurační

zařízení apod.). Mnoho aktivit vychází z iniciativy občanů a na malých obcích je tak podporována občanská společnost, což přispívá k udržení občanů v obci a zabránění vylidňování venkova. Díky široké paletě uživatelů zahrnující všechny věkové kategorie je patrný také příspěvek k začlenění určitých skupin obyvatel, které by normálně byly ze sociálních aktivit v obci vyloučeny.

3. Podpora sociálního bydlení z IROP výrazně zlepšuje situaci v menších obcích do 10 000 obyvatel.

Projekty na podporu sociálního bydlení analyzované v rámci této evaluace přispěly k vybudování celkem 568 bytových jednotek určených pro sociální bydlení. Většina projektů je realizována v menších obcích, kde i nižší počet sociálních bytů (průměrně 6 bytů / projekt) výrazně zlepšuje situaci a možnosti zajištění bydlení pro cílovou skupinu. Ve většině obcí před projekty nebyly k dispozici žádné sociální byty a **IROP tedy zásadně zvýšil možnosti obcí řešit problémy svých obyvatel s bydlením.**

Projekty se nezaměřují ve větší míře na nejvíce postižené cílové skupiny, ať už kvůli absenci takových osob na malé obci, ale i komplikovanosti a dlouhodobosti práce s takovými skupinami obyvatel. Někdy bylo důvodem i to, že starostové obcí čelí odlišně nastavenému veřejnému mínění nebo obavám o vybudované bydlení (většinová společnost se obává vytvoření „ghett“ v obci, nárůstu sociálně patologických jevů apod.).

Doporučení: Větší podporu rizikovějším cílovým skupinám by mohly zajistit upravené podmínky výzev, například prostřednictvím bonifikace práce s takovými skupinami, případně podpořit účast neziskových organizací, zabývajících se dlouhodobě poskytováním sociální práce či sociálních služeb, v projektech úpravou poměrně přísných podmínek.

Hlavním **pozitivním dopadem** je dle očekávání **zásadní zlepšení podmínek bydlení pro nájemníky** vybudovaných sociálních bytů. Mimo to ale realizátoři projektů pozorují **pozitivní vliv na kvalitu života a psychický stav cílové skupiny**. Umístění většiny sociálních bytů mimo problémové lokality a v místech s dobrou občanskou vybaveností přispívá ke snadnější inkluzi jejich obyvatel a snižuje tak riziko sociálního vyloučení či segregace.

Pro zvýšení efektu na sociální začlenění je nutná podpora skrze sociální práci, která je však v projektech využívána velmi nerovnoměrně a souvisí úzce s typem cílové skupiny. Situaci by zlepšila **úprava příjmových kritérií cílové skupiny**. Stávající nastavení nemotivuje nájemníky najít si stabilní práci, jelikož tím často přicházejí o možnost účasti v projektu.

4. Sociální podniky jsou důležitým zaměstnavatelem pro osoby s hendikepem, jejich vliv na návrat cílové skupiny na otevřený trh práce, a tedy i na celkovou zaměstnanost těchto osob je však zanedbatelný.

Z programu IROP bylo dosud podpořeno zhruba 150 sociálních podniků, projekty ze vzorku zvýšily počet pracovních míst o zhruba 120 přepočtených plných úvazků, tři čtvrtiny z nich se týkaly znevýhodněných osob. Tato čísla ukazují, že **vliv projektů IROP na míru celkové zaměstnanosti, ale i zaměstnanosti cílových skupin je na úrovni celé republiky marginální**. Ani na základě statistických dat nebyl prokázán jednoznačný vliv projektů na dostupnost pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením.

Samotné sociální podniky s sebou však nesou mnoho pozitivních efektů. Pro osoby se zdravotním postižením **práce v sociálním podniku představuje stabilizaci sociální i finanční situace**, vítaný přírůstek i šanci na sociální interakci, a tím pádem i zvýšení šance na sociální začlenění. I u ostatních cílových skupin projekty přispívají ke stabilizaci jejich pracovní situace a návazně i jejich psychického stavu. Pouze **čtvrtina účastníků projektů však přechází dle příjemců na standardní trh práce.**

5. Investice do mateřských školek přispěly ke zvýšení kapacit pro předškolní vzdělávání napříč všemi kraji České republiky

Projekty IROP přispěly ke **zvýšení kapacity předškolního vzdělávání**, přičemž tento příspěvek je dán zejména vysokým počtem projektů oproti ostatním zkoumaným oblastem podpory. Díky dobré dostupnosti dat o kapacitách je možné vliv IROP kvantifikovat na úrovni jednotlivých krajů.

Z hlediska vlivu předškolního vzdělávání na sociální situaci rodin se zcela **nepotvrdila hypotéza, že díky dostupnosti školek budou moci sociálně znevýhodnění rodiče dříve nastoupit do práce** a zlepšit tak svoji situaci. Většina rodičů, kteří umístili dítě do školky za účelem návratu do práce, nebyla ohrožena sociálním vyloučením, a do práce by se vrátili i tak. Realizace projektů však měla **nezanedbatelné vedlejší efekty, často rodičům usnadnila situaci, ušetřila prostředky** za alternativní řešení (například najmutím chůvy) nebo **návrat do práce mírně urychlila**.

Doporučení: Pro dosažení efektu sociálního začlenění znevýhodněných rodin by bylo nutné, aby byly projekty realizovány v místech, kde tato cílová skupina reálně funguje. Současný způsob zacílení projektů na sociálně vyloučené lokality nezajistí přímou účast cílové skupiny, jelikož samotná školka může být mimo tyto lokality.

IROP měl v této oblasti i **nezamýšlené pozitivní efekty**. Část projektů cílila také na děti do 3 let, které nemají automatický nárok na místo ve školce. Ředitelé v těchto případech vnímali poměrně **silné pozitivní efekty na socializaci dítěte, dřívější návrat rodičů na trh práce** nebo brzké započetí učícího procesu dítěte. Vliv na kapacitu pro mladší děti je však výrazně ovlivněn názorem ředitele daného zařízení, který ovlivňuje, zda projekt bude na takto zaměřen a zda daná školka děti mladší 3 let přijme.

6. a 7. V podpořených vzdělávacích zařízeních (včetně zařízení pro neformální a celoživotní vzdělávání) se zvýšila kvalita výuky a rozšířila kapacita pro hendikepované studenty.

Projekty v rámci úkolů č. 6 a 7 byly typově i zjištěnými výsledky velmi podobné, proto jejich závěry prezentujeme společně. **Výuka** v podpořených zařízeních je nyní **efektivnější a interaktivnější; žáci se do ní mohou více zapojit** a látku si lépe procvičit. Nové prostředí a pomůcky obvykle zvyšují zájem žáků o vyučované předměty a jejich další motivaci. Výuka také lépe odpovídá aktuálním požadavkům zaměstnavatelů, což může pozitivně ovlivnit budoucí uplatnění žáků zejména technických a řemeslných oborů. Míru tohoto vlivu však není z důvodu krátkého časového odstupu od realizace projektů možné hodnotit.

Realizované projekty dále **přispěly ke zlepšení a rozšíření bezbariérového přístupu** do vzdělávacích zařízení. Školy jsou lépe připravené přijmout žáky a studenty s handicapem v budoucnu, kapacita školy se stává méně bariérová. Bezbariérový přístup zároveň může pomoci např. matkám s kočárkem či při zranění dětí nebo vyučujících.

U cílové skupiny ze znevýhodněného prostředí se zlepšily podmínky pro jejich **rychlejší rozvoj v klíčových kompetencích a zvýšení šance na sociální začlenění**. Podmínkou však byla jejich vnitřní motivace, kdy u žáků bez podpůrného rodinného zázemí byl efekt projektu zanedbatelný. Pro dlouhodobější práci s těmito žáky existuje silná potřeba doplnění tvrdých projektů měkkými.

2. Úvod a struktura textu zprávy

Tato závěrečná zpráva je zpracována jako součást **realizace veřejné zakázky** „Evaluace PO2: Specifické cíle 2.1, 2.2, 2.4 se zaměřením na sociální inkluzi“ (dále také „Projekt“). Zpracovatelem Projektu je Ernst & Young, s.r.o. (dále také „EY“) **na základě smlouvy ze dne 27. června 2019 a dodatku ke smlouvě ze dne 8. července 2019** uzavřených mezi EY a Ministerstvem pro místní rozvoj (dále také „MMR“ nebo „Zadavatel“).

Cílem Projektu bylo realizovat pro Zadavatele **aplikovaný (evaluační) výzkum pro potřeby řízení, implementace a hodnocení** Integrovaného regionálního operačního programu a ověřit tak pokrok v dosahování jednotlivých Specifických cílů, vyhodnotit účelnost a účinnost opatření, která budou předmětem hodnocení v rámci konkrétních evaluačních úkolů.

Zkoumán byl především **dopad intervencí programu na sociální začleňování osob** z cílových skupin (dále jen „CS“), v relevantních případech také nezamýšlené důsledky realizovaných aktivit programu.

V rámci evaluace bylo zadáno **8 úkolů** zahrnujících sadu specifických evaluačních otázek, jejichž vyřešení a zodpovězení bylo předmětem evaluace.

- ▶ Úkol č. 1: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených k podpoře **deinstitucionalizace sociálních služeb** a opatření ke **zvýšení dostupnosti sociálních služeb** posílením a rozvojem jejich infrastruktury za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce
- ▶ Úkol č. 2: Vyhodnocení výsledků podpory zaměřené na **budování komunitních center** za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce
- ▶ Úkol č. 3: Vyhodnocení výsledků opatření v oblasti **sociálního bydlení**
- ▶ Úkol č. 4: Vyhodnocení výsledků v oblasti podpory **sociálního podnikání**
- ▶ Úkol č. 5: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených na rozšíření infrastruktury v oblasti **předškolního vzdělávání**
- ▶ Úkol č. 6: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro **základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání**
- ▶ Úkol č. 7: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro **celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže**
- ▶ Úkol č. 8: Vyhodnocení průběhu intervence.

V rámci **úkolů č. 8** jsme zpracovali informace zjištěné pro jednotlivé tematicky zaměřené úkoly. Závěrečná zpráva je vypracována na základě zadávací dokumentace, nabídky, vstupní a průběžné zprávy a reflektuje ujednání ze schůzek se Zadavatelem.

V následující tabulce uvádíme **rozdělení věcných kapitol evaluace**, a to **dle jejich obsahu a budoucího uživatele**.

Číslo kapitoly	Název kapitoly	Pro koho je primárně určena?	Co v ní najdu?
1	Manažerské shrnutí	Vedoucí pracovníci řídicího orgánu (dále jen „ŘO“) a organizací zabývajících se sociálním začleňováním, laická veřejnost	Shrnutí hlavních závěrů

3	Souhrn doporučení a návrhů opatření	Vedoucí pracovníci ŘO a organizací zabývajících se sociálním začleňováním, gestoři jednotlivých opatření v rámci IROP	Přehledné shrnutí všech doporučení, platných obecně i dle jednotlivých evaluačních úkolů
4	Řešení evaluačních úkolů	Odborní gestoři komplementárních operačních programů, odborná veřejnost	Detailní popis výsledků výzkumu a odpovědi na evaluační otázky pro každý evaluační úkol, včetně teorie změny (dále také „TZ“)
5,6	Představení metodologie a popis realizovaného výzkumu	Evaluační jednotka IROP, gestoři jednotlivých opatření, odborná veřejnost se zájmem o evaluaci	Popis evaluačního přístupu, použitých výzkumných a analytických metod, zdroje dat a metody jejich sběru, popis realizovaného výzkumu včetně jeho omezení

Představení hodnotícího týmu

Hodnocení bylo realizováno následujícím hodnotícím týmem EY.

Příjmení, jméno, titul člena týmu	Role člena týmu
Ing. Romana Smetánková, Ph.D.	Vedoucí týmu
Ing. Michal Horáček	Projektový manažer
Mgr. Jáchym Růžička	Výzkumný pracovník – sociální oblast
Ing. Linda Maršíková	Výzkumný pracovník – sociální oblast
Ing. Tereza Marková	Výzkumný pracovník – vzdělávání
Dr. Mgr. Aleš Vlček	Expert na vzdělávání

Orientace v textu kapitol

U jednotlivých oblastí jsou uvedeny konkrétní příklady odlišené grafickými prvky. Příklady jsou označeny následujícími piktogramy pro identifikaci zdroje:

Příklad z případových studií

Příklad rozhovoru se zástupci projektů

Ikona ilustrující hodnocenou oblast

3. Souhrn doporučení a návrhů opatření

V této podkapitole shrnujeme přehledně všechna **doporučení, formulovaná v rámci jednotlivých úkolů**. Tam, kde to bylo vhodné, **rozdělili jsme doporučení na procesní a věcné**. Procesní doporučení vztahujeme spíše k implementaci programu, nastavení výzev či komplementarit, věcná vůči podporovaným aktivitám, cílovým skupinám apod. Vzhledem ke stavu implementace aktuálního programu IROP směřují doporučení spíše k programovému období 2021-2027.

Níže uvedená doporučení jsou platná pro zkoumané projekty obecně, v kapitole 3.3 pak prezentujeme dílčí doporučení jednotlivých evaluačních úkolů.

3.1. Procesní doporučení

Procesní doporučení se týkají fungování programu a jsou částečně aplikovatelná pro všechny intervence nebo více intervencí bez ohledu na typ prioritní osy. Na základě evaluace doporučujeme:

- ▶ **Urychlit proces hodnocení** žádostí o projekty – snížit rozestup mezi přípravou projektu a jeho realizací (při realizaci například cena stanovená v rámci projektové žádosti neodpovídá cenám v době implementace projektu, navržené řešení bývá zastaralé apod.).
- ▶ **Zvážit podporu projektového manažera, sítí či poradenských kanceláří** – pravděpodobnost úspěchu projektu (ve fázi hodnocení i realizace) se zvyšuje při zapojení odborníků zabývajících se přípravou žádostí o financování projektů. V průběhu implementace projektu se pak díky využití kapacit projektového manažera snižuje administrativní zátěž příjemců (včetně rizika vzniku nesrovnalostí, či neuznatelnosti nákladů), kteří se mohou plně soustředit na realizaci aktivit.
- ▶ Zvážit zavedení **zjednodušených metod vykazování, zahrnout náklady na projektové řízení do způsobilých výdajů projektu, případně celkové zjednodušení pravidel a postupů programu**, které je však navázané Jednotné metodické prostředí a přípravu nového monitorovacího systému.

3.2. Věcná doporučení

Následující věcná doporučení jsou aplikovatelná napříč projekty v sociální oblasti i oblasti vzdělávání. Konkrétnější informace k doporučením je pak možné nalézt níže v části věnované doporučením z jednotlivých úkolů. Na základě evaluace doporučujeme následující opatření:

- ▶ **Podpořit spolupráci příjemců s dalšími aktéry v podporované oblasti**, nejčastěji s obcí či krajem, nebo naopak poskytovatelem služby. Podpora v rámci IROP spočívá v jednorázové (krátkodobé) investiční intervenci, jejíž dlouhodobé přínosy je třeba podpořit také dalšími návaznými aktivitami, ideálně provazbou na měkké projekty, případně dalšími intervencemi (poskytnutí sociální práce, sociální služby apod.). IROP se pak stává důležitým hybatelem změny.
Toto je možné podpořit těsnějším navázáním projektů IROP na strategické dokumenty¹, realizací a koordinací komplementárních programů, především ESF.
- ▶ **Neomezovat dílčí parametry plnění v projektech** (technické parametry apod.), nastavit podporu více flexibilně. Projekty v sociální a vzdělávací oblasti jsou specifické svým zacílením na ohrožené cílové skupiny, jejichž podpora často vyžaduje nestandardní (a tím často dražší) řešení.
Toto je možné podpořit rozvojem kapacit zprostředkujícího subjektu, s čímž souvisí i výše uvedená procesní doporučení (se zefektivněním, zjednodušením programu mohou být kapacity ZS využity na věcné hodnocení, podporu žadatelů a příjemců apod.). **Podpořit individuální**

¹ Např. Strategie sociálního začleňování (MPSV, 2014)

přístup k projektům, ať už na úrovni hodnocení či realizace tak, aby plnění odpovídalo potřebám příjemců a cílových skupin.

- ▶ **Upravit parametry výzev tak, aby došlo k pokrytí všech cílových skupin** v rámci intervence. V několika úkolech (komunitní centra, sociální bydlení, předškolní vzdělávání) se ukázalo, že příjemci nejsou podmínkami výzev motivováni k podpoře náročných cílových skupin, i když intervence byla takto zamýšlena.

Toto je možné podpořit prostřednictvím úpravy podmínek v rámci výzev, bonifikací projektů či zkrácením doby udržitelnosti.

- ▶ **Nastavit indikátory tak, aby lépe odpovídaly žádaným přínosům intervencí.** Až na výjimky byly indikátory v rámci sledovaných úkolů nastaveny tak, že na základě jejich hodnot nebylo možné vyhodnocovat výsledky projektů.

Toto je možné podpořit prostřednictvím úpravy sledovaných indikátorů, včetně jasných definic a metodiky jejich výpočtu. Na základě plnění těchto indikátorů pak průběžně vyhodnocovat pokrok v rámci intervence a využít nástrojů, kterými program disponuje (úprava zaměření intervence v rámci období apod.)

Zároveň uvádíme i doporučení vůči nástrojům integrovaného regionálního rozvoje a koordinovanému přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (ITI/IPRÚ, SVL). Doporučujeme:

- ▶ **Zúžit rozsah aktivit** projektů v rámci ITI/IPRÚ tak, aby odpovídal opatření, strategicky rozhodnout o omezení druhů služeb, podporovaných aktivit a dalších. Ve stávajícím nastavení často nejsou **rozišitelné projekty v rámci integrovaných nástrojů a běžných výzev** (podporované aktivity jsou shodné), což znamená **možné zvýhodnění těchto projektů oproti ostatním** (ve výzvách integrovaných nástrojů soutěží projekty pouze mezi sebou, ve výzvách běžných v rámci republiky soutěží projekty z celé republiky) a nižší obhajitelnost využití těchto nástrojů.
- ▶ V relevantních případech **zúžit území SVL** (nyní na úrovni obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) tak, aby aktivity měly skutečně dopad na SVL (např. pouze obec, ve které se SVL nachází) a řešily primárně dostupnost služeb v této lokalitě. Případně **zúžit cílové skupiny / rozsah aktivit projektů** tak, aby lépe odpovídaly **potřebám SVL** a bylo možné dosáhnout **většího dopadu** na tyto lokality.

3.3. Doporučení vůči jednotlivým oblastem podpory

Níže prezentujeme dílčí doporučení dle jednotlivých evaluačních úkolů. Dle zjištění uvádíme pro oblast specifická věcná doporučení, procesní doporučení či oba typy tam, kde je to relevantní.

Evaluační úkol 1 - oblast sociálních služeb

Věcná doporučení:

- ▶ **Zúžit podporované aktivity** (druhy služeb) dle definovaných strategických oblastí (stárnutí, osoby se zdravotním postižením (dále jen „OZP“), služby na sociálně zdravotním pomezí) – díky zúžení sice nebude plošná podpora sociálních služeb (dále také „SS“), ale intervence může být významnější, pokud bude sanovat méně oblastí – lze zvážit například ukončení podpory nákupů vozů (malé investice, jednoduché, krátkodobé, lze financovat i z jiných zdrojů, například národních) a naopak podpořit nedostatečně financované oblasti (např. budování kapacit sociálních služeb pro seniory, které byly v aktuálním i předchozím programovém období významně podfinancovány).

- ▶ **Lépe propojit intervence tak, aby se vhodně doplňovaly** a docházelo k úsporám z rozsahu (např. sociální práce v sociálním bydlení, kombinovat se sociální službou či podpořit jednoho příjemce v rámci výzvy na SS i sociální bydlení (dále také „SB“), případně povinnost zavést sociální práci / sociální službu do komunitního centra).
- ▶ **Neomezovat příliš technické parametry** při nákupu zařízení a vybavení (například u vozidel) – pro sociální služby může být relevantní nákup vozu s pohonem 4x4 (obtížně dostupné oblasti) či s parkovacími senzory, specifickým typem výbavy (různí řidiči, různě zkušenosti, snižuje pravděpodobnost brzkého opotřebení vozu).

Evaluační úkol 2 - oblast komunitních center

Věcná doporučení:

- ▶ **Definovat podporu komunitních center v novém programovém období 2021-2027 v rámci podpory celoživotního vzdělávání** – upozorňujeme, že pokud je cílem intervence zajistit další vzdělávání dospělých, je třeba tuto podporu oddělit od aktivit neformálního a celoživotního vzdělávání tak, aby byl zajištěn rozvoj kapacit komunitních center (dále také „KC“). Domy dětí a mládeže nejsou odpovídajícím nástrojem a také střediska volného času věnují dospělým pouze zanedbatelnou část svých kapacit.
- ▶ **Upravit indikátory tak, aby jasně informovaly o vzniklých kapacitách komunitních center** – v rámci intervence je nyní sledován indikátor 55401 (Počet podpořených zázemí pro služby a sociální práci), který neplní funkci výstupového indikátoru tak, aby donátor mohl sledovat nově vytvořené kapacity. Toto je zvláště důležité vzhledem k faktu, že neexistuje legislativní úprava oblasti a tím ani data o počtu KC na území České republiky. Neméně důležité je toto zjištění vzhledem k přesunu KC pod oblast vzdělávání.
- ▶ **Zachovat v rámci KC povinnost poskytnutí sociální práce / sociální služby během doby udržitelnosti** (v období 2014 – 2020 je příjemce povinen zajistit poskytnutí sociální práce) – přestože vzhledem k nízké časové dotaci nejsou služby poskytované v KC obvykle schopny zajistit zásadnější efekty na sociální začleňování osob z cílových skupin, zařazení alespoň sociální práce znamená vyšší dostupnost v rámci území, lepší pokrytí a zajištění dostupnosti služby i ve vzdálenějších / menších obcích.

Evaluační úkol 3 - oblast sociálního bydlení

Procesní doporučení:

- ▶ **Požadovat delší udržitelnost aktivit** po skončení projektu (ubytování osob z CS za stanovených podmínek), než jak byla nastavena v prvních výzvách na podporu sociálního bydlení; alespoň na 15 - 20 let, obdobně jako u výzev vyhlášených později v rámci programového období, případně
- ▶ **Intervenci upravit tak, aby byli motivováni příjemci nejen z veřejného, ale i neziskového sektoru** (rozdílná udržitelnost pro jednotlivé typy příjemců, dle náročnosti ubytované CS při zachování nediskriminace).
- ▶ **Definovat podmínky pro účast nestátních neziskových organizací (dále jen „NNO“) v projektech, zohlednit historii a působení NNO v oblasti sociálních služeb** – v prvních výzvách na podporu sociálního bydlení byly účelově zakládány subjekty, které neměly s tímto typem intervence žádnou zkušenost. Po skončení doby udržitelnosti (5 let) budou pravděpodobně kapacity sociálních bytů vlastněné těmito subjekty ztraceny.

Věcná doporučení:

- ▶ **Zachovat povinnost poskytnutí sociální práce**, nikoli plošně, ale pro potřeby osob, které řeší závažnější problémy spojené s bydlením.
- ▶ **Nastavit „fáze“ sociálního bydlení** tak, aby byly **osoby z cílových skupin motivovány ke změně, zlepšení finanční situace** – během udržitelnosti, při setrvání CS v daném bytě, postupně zpřísnovat podmínky setrvání tak, jak CS získává potřebné kompetence a zvyšuje se její příjem.
- ▶ **Zachovat komplementaritu s ESF programy**, ovšem **s důrazem na koordinaci aktivit**. Měkké aktivity financované z Operačního programu Zaměstnanost (dále jen „OPZ“) vhodně doplňují budovanou kapacitu sociálních bytů z IROP.

Evaluační úkol 4 - oblast sociálního podnikání

Neuvádíme doporučení pro úkol č. 4, oblast sociálního podnikání, jehož podpora se v novém programovém období nepředpokládá.

Evaluační úkol 5 - oblast předškolního vzdělávání

Procesní doporučení:

- ▶ **Revidovat indikátorovou soustavu**
 - **Jednoznačně specifikovat indikátory**, aby bylo zřejmé, co indikátory měří, a příjemci je uměli jednotně vyplnit.
 - **Určit nové indikátory (například interní, pokud společné indikátory dostatečně nereflektují potřeby Zadavatele)**, které budou lépe zachycovat informace důležité pro měření a vyhodnocování pokroků programu v této oblasti. Kromě absolutní kapacity doporučujeme monitorovat a vyhodnocovat údaje o stavu naplněnosti zařízení.
- ▶ **Spolupracovat** na sběru, zpracování a předávání dat a informací s institucemi, které sbírají či využívají podobná data, např. s MŠMT. Spolupráce by měla předejít duplikaci ve sběru dat a zajistit jejich efektivnější využití.
- ▶ **Využívat sesbíraná data** k pravidelnému **vyhodnocování a měření pokroku, zpřístupnit data veřejnosti** (zástupcům vzdělávacích a jiných institucí, zájemcům z řad odborné veřejnosti, studentům pro odborné práce apod.).

Věcná doporučení:

- ▶ Více **podporovat projekty** zaměřené na **zvýšení dostupnosti infrastruktury pro děti do 3 let**, které nemají právní nárok na přijetí do zařízení předškolního vzdělávání.
- ▶ Zajistit, aby projekty cílené na rozšíření infrastruktury pro děti mladší 3 let **skutečně přispívaly** k vyšší míře umístování těchto dětí do zařízení předškolního vzdělávání.

Evaluační úkol 6 - oblast formálního vzdělávání

Procesní doporučení:

- ▶ **Komplementarita** – doporučujeme zvýšit informovanost o možných komplementárních projektech, způsobilost výdajů na proškolení vyučujících, a zvýšit spolupráce ŘO (jako vhodné se

jeví podpořit osobnostně-profesní rozvoj pedagogů prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a to i díky komplementárním projektům).

Evaluační úkol 7 - oblast celoživotního a neformálního vzdělávání

Věcná doporučení:

- ▶ **Navázat a podpořit „tvrdé“ projekty „měkkými“.** Pro podporu žáků ze sociálně slabých a vyloučených rodin je potřeba „tvrdé“ projekty podpořit kombinací s „měkkým“ projektem, např. zapojení asistenta stejného etnika, edukace rodin apod. Doporučujeme zvážit spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) či dalšími relevantními resorty na nastavení možné spolupráce ohledně komplementarity projektů.
- ▶ **Nadále podporovat neformální vzdělávání.** Vzhledem k pozitivním přínosům intervence na cílové skupiny doporučujeme nadále podporovat celoživotní, zájmové a neformální vzdělávání. V případě sloučení s podporou komunitních center doporučujeme vypisovat separátní výzvy pro vzdělávání a pro komunitní centra, aby bylo zaručeno, že budou podpořeny obě zmíněné aktivity.
- ▶ **Financovat z Evropských strukturálních a investičních fondů (dále jen „ESIF“) pouze aktivity nad rámec běžné výuky.** Z ESIF by se měly financovat pouze aktivity nad rámec běžných osnov výuky, co škola skutečně dělá navíc mimo osnovy. Z případových studií se ukazuje, že z projektů Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (dále jen „OP VVV“) jsou částečně hrazené i základní činnosti v rámci školství (příprava studijních materiálů, osnov výuky apod.)

4. Řešení evaluačních úkolů

V této kapitole shrneme šetření provedené v rámci evaluace, jeho výsledky a zhodnocení provádění jednotlivých intervencí programu IROP. Kapitola je členěna do podkapitol dle jednotlivých evaluačních úkolů.

4.1. Úkol 1: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených k podpoře deinstitucionalizace sociálních služeb a opatření ke zvýšení dostupnosti sociálních služeb posílením a rozvojem jejich infrastruktury za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce

Provádění sociálních služeb se v České republice (dále jen „ČR“) řídí **zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSS“). Gesčním resortem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, přičemž některé sociální služby mají ze své podstaty i zdravotnickou složku garantovanou Ministerstvem zdravotnictví. **Za dostupnost sociálních služeb jsou odpovědné kraje**, které mají ve spolupráci s obcemi na svém území zákonem definovanou povinnost zjišťovat potřeby osob a plánovat kapacity sociálních služeb.

Financování sociálních služeb je vícezdrojové, nejvíce se na něm podílí státní rozpočet prostřednictvím kapitoly Ministerstva práce a sociálních věcí, dále kraje a obce. Zároveň jsou sociální služby financovány z příspěvku na péči, který pobírají závislé osoby, a dále ze soukromých zdrojů klientů služeb (úhrady za služby). Financován je především provoz sociálních služeb. Investiční dotace nejsou v České republice široce dostupné.

Investiční dotace jsou poskytovány ze státního rozpočtu, prostřednictvím programu „**Rozvoj a obnova materiálně technické základny sociálních služeb**“. **Alokace na program je však poměrně nízká**, navíc se odvíjí od možností a priorit státního rozpočtu pro daný rok (nejedná se o mandatorní výdaj státního rozpočtu) a **převís žádostí je zásadní**. Kraje investují především do svých zřizovaných organizací, shodně postupují i obce. Jejich rozpočty však často nestačí na zásadní investice, kdy sociální služba nezřídka hospodaří s rozpočtem násobně větším, než je rozpočet dané obce.

Investice do kapacit sociálních služeb jsou strategické, zároveň **plní dva procesy**, které definuje jak ZSS, tak Národní strategie rozvoje sociálních služeb, a to:

- ▶ proces **Humanizace**
- ▶ proces **Deinstitucionalizace**².

Humanizace je proces, který vede k proměně systému péče a prostředí tak, aby naplňoval práva a potřeby uživatelů. Pojem deinstitucionalizace označuje jeden z komponentů humanizace. Pro potřeby zlepšení podmínek ve stávajících zařízeních se pracuje s pojmem humanizace – **investice do změny v původních velkokapacitních zařízeních**.

Pojem **deinstitucionalizace** je v rámci Evropské unie užíván jako termín charakterizující manažerský proces změny systému, během kterého dochází k nahrazování institucionální péče za péči poskytovanou v rámci přirozeného prostředí. Jedná se o komplexní proces, který kromě samotné transformace zařízení ústavní péče na poskytovatele terénních a ambulantních služeb zahrnuje celou řadu dalších doprovodných aktivit, jejichž naplnění je pro adekvátní realizaci procesu deinstitucionalizace nezbytné. Je třeba, aby změna koncepce zařízení pobytového typu byla doprovázena vytvořením sítě kvalitních individualizovaných služeb. S tímto krokem souvisí nutný přesun finančních prostředků z oblasti institucionální péče do nově poskytovaných služeb.

² Kritéria transformace, Humanizace a deinstitucionalizace vybraných služeb sociální péče. (MPSV) Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372817/Priloha_c01b.pdf/1b6346d1-de26-4b92-c9a9-3c31c2726b99

Nastavení aktivit podporovaných v rámci programu IROP vycházelo z pojmů humanizace a deinstitucionalizace a z obecného trendu v sociálních službách, kterým je **zachovat osoby v nepříznivých sociálních situacích co nejdéle v jejich přirozeném prostředí** a zajistit jim důstojný a kvalitní život.

Program IROP podporoval sociální služby v rámci specifického cíle 2.1, prostřednictvím několika různě zaměřených výzev. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu sociálních služeb vyčleněno 6,9 mld Kč.

4.1.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory sociálních služeb. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (dále také „EO“)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Charakteristika klientů podpořených služeb (EO1)
- ▶ Dopady na služby (EO2)
- ▶ Změny u klientů podpořených služeb (EO3 + EO4)
- ▶ Vliv SVL / ITI / IPRÚ
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny (EO6)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO5).

V poslední podkapitole budou uvedena doporučení pro nastavení IROP v oblasti sociálních služeb, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	Jaká je charakteristika uživatelů služeb (klientů) realizovaných projektů?	Charakteristika klientů podpořených služeb	Osoby podpořené projekty realizovanými v rámci IROP jsou heterogenní, mezi hlavní čtyři podpořené cílové skupiny patří osoby se zdravotním postižením (tělesné, mentální ad.), osoby sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené (např. osoby žijící v SVL nebo osoby bez příštířeši), senioři a rodiny s dětmi . Cílové skupiny podpořených organizací patří nejčastěji mezi dospělé (48 %), mladší seniory (29 %) nebo děti a mladistvé (16 %). V rámci cílových skupin nebyla zjištěna žádná regionální specifika.

			Podpořené osoby odpovídají cílovým skupinám definovaným programovým dokumentem IROP, respektive Dohodou o partnerství (dále jen „DoP“).
2	<p>Jak jsou v případě realizovaných projektů hodnoceny poskytované sociální služby z hlediska jejich dostupnosti a kvality</p> <p>a) jejich uživateli/klienty? b) zástupci dalších zúčastněných stran (sociální pracovníci, představiteli samosprávy)?</p>	Dopady na služby	<p>Hlavní efekty podpory IROP na sociální služby jsou přímé, lze je rozlišit na kvalitativní (zvýšení kvality podpořené služby) a kvantitativní (zvýšení dostupnosti služby pro osoby z cílových skupin).</p> <p>Intervence IROP měla u podpořených služeb pozitivní vliv především na podmínky poskytování služby, její prostředí a místní a časovou dostupnost služby.</p> <p>Toto zlepšení je pozitivně vnímáno nejen klienty, ale i zaměstnanci sociální služby a dalšími stakeholdery, kteří vnímají hlavně větší důstojnost prostředí služby.</p> <p>Ke zlepšení územního pokrytí službou, zvýšení časového rozsahu poskytování a snížení dojezdové doby došlo u přibližně poloviny podpořených projektů, což je v souladu se zaměřením projektů (převažovala rekonstrukce či výstavba objektů a nákup automobilů). Zvýšení kapacity poskytovaných služeb bylo identifikováno u tří čtvrtin respondentů, přičemž průměrná vytiženost kapacity podpořených služeb po realizaci projektu byla 97 %.</p>
3	<p>Přispěla intervence u uživatelů/klientů služeb k sociálnímu začleňování?</p> <p>a) Pokud ne, proč? a) Pokud ano, v jaké míře?</p>	Změny u klientů podpořených služeb	<p>Efekt podpory na klienty příjemců IROP byl zprostředkovaný. Prostřednictvím zvýšení kvality služby či zvýšením dostupnosti byly u klientů podpořených služeb zjištěny zejména následující změny: zlepšení kvality života, zlepšení sociálních vazeb a zlepšení psychického stavu. Naopak minimální či žádný vliv měly intervence na vyšší vzdělání nebo snížení kriminality.</p> <p>Sociální služba je komplexní soubor aktivit, k zásadnímu dopadu na klienta služby musí být doručena i sociální práce s klientem. Intervence IROP neumí samostatně zajistit změnu u klienta služby.</p>
4	<p>Jaký byl efekt intervence na životní situaci klientů (nad rámec sociálního začleňování)?</p>		
5	<p>Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami podporovanými z OP Z: Prioritní osa 2?</p>	Komplementarita a administrace	<p>V rámci evaluace nebyly identifikovány žádné zásadní problémy s návazností programů OPZ a IROP, které zároveň čerpalo 43 % respondentů. V oblasti administrativy byl program IROP hodnocen jako jednodušší (snazší vykazování, příjemcem je často vlastník nemovitosti, a nikoliv přímo provozovatel podpořené služby). Jako nevýhodu pak část respondentů u IROP shledávala ex-post financování, které může být pro některé NNO problémem.</p>

6

Lze na vzorku realizovaných projektů identifikovat příklady dobré (případně špatné) praxe? Pokud ano, o jaké případy se jedná?

Klíčové faktory a teorie změny

Dva hlavní faktory, které se ukazují jako klíčové pro kvalitní přípravu a realizaci projektu, jsou **spolupráce příjemce a dalších relevantních aktérů** a **zapojení zkušeného projektového manažera** s odpovídajícími kompetencemi do realizačního týmu projektu. Tyto dva prvky dále **pozitivně ovlivňují dopad služby na její klienty, udržitelnost projektu a zapojení poskytovatele služby** do přípravy projektu, které vede ke zvýšené spokojenosti příjemce s výsledkem projektu.

4.1.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	243
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	108
Realizované terénní případové studie	4
Realizované rozhovory (osobní + telefonické)	17
Rozeslané dotazníky	92
Vyplněné dotazníky	56
Návratnost dotazníků	61 %

Zkoumaný vzorek (počet projektů předaných Zadavatelem ke zkoumání, tedy projekty ukončené k 16.4.2019) zahrnuje 108 projektů, což je vzhledem k celkovému počtu 243 podpořených projektů (cca 44 % projektů) nedostatečné pro zobecnění a stanovení zásadních závěrů pro všechny podpořené projekty v rámci daného specifického cíle. Velikost vzorku je však dostatečná na **zhodnocení mechanismu podpořených intervencí**, abychom mohli vyvozovat **doporučení** vůči programu.

Aktivity sociálních služeb neprobíhají odděleně; jde o soubor aktivit, které v celku přispívají k sociálnímu začlenění osob. S ohledem na různost aktivit podporovaných v rámci sociálních služeb jsme hodnotili, **kteří z těchto aktivit mají největší dopad** na sociální začleňování osob z CS.

Do případových studií jsme si záměrně vybrali projekty různé svým zaměřením i rozsahem, abychom byli schopni rozlišit efekty různých opatření. Navštívili jsme projekty financované z běžných výzev i výzev specifických.

4.1.3. Charakteristika klientů podpořených služeb

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Osoby podpořené projekty realizovanými v rámci IROP jsou heterogenní, mezi hlavní čtyři podpořené cílové skupiny patří **osoby se zdravotním postižením** (tělesné, mentální ad.), **osoby sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené** (např. osoby žijící v SVL nebo osoby bez přístřeší), **senioři a rodiny s dětmi**. Cílové skupiny podpořených organizací patří nejčastěji mezi dospělé (48 %), mladší seniory (29 %) nebo děti a mládež (16 %). V rámci cílových skupin nebyla zjištěna žádná regionální specifika.

Podpořené osoby **odpovídají cílovým skupinám** definovaným programovým dokumentem IROP, respektive DoP.

Charakteristika klientů sociálních služeb je dobře zjištělná a jsou k ní dostupná data. **Klienti podpořených služeb odpovídají cílovým skupinám intervencí IROP.** I vzhledem k obecné definici ve *Strategii sociálního začleňování 2014-2020*³ (MPSV, 2014) lze konstatovat, že cílové skupiny podpořené intervencemi z IROP jsou v souladu s definicí zmíněné strategie. Dle dotazníkového šetření jsou ve zkoumaných projektech **nejčastěji zastoupenou skupinou osoby se zdravotním postižením, kterou uvedlo 43 % respondentů.**⁴ Další významněji zastoupené cílové skupiny byly osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené (32 %), senioři a rodiny s dětmi (obě 23 %). Významné zastoupení těchto skupin vyplývá z jejich obecnosti, kdy méně zastoupené skupiny jsou ve více případech podskupiny skupin výše uvedených, či dochází k jejich vzájemnému překryvu. Obecnější i specifické cílové skupiny podpořených služeb jsou zobrazeny v následujícím schématu.

Schéma 1: Nejčastější cílovou skupinou v projektech byly osoby se zdravotním postižením.

Zdroj: Dotazníkové šetření. Počet respondentů (dále označujeme „N“) = 56

Klienti podpořených služeb jsou zejména **dospělí či mladší senioři**. Převažující věková struktura klientů podpořených služeb je zobrazena v následující tabulce.

Tabulka 1: Nejvíce klientů podpořených služeb jsou dospělí a mladší senioři

Věková kategorie	Zastoupení (absolutní počet)
Děti a mladiství (0-18 let)	16 % (9)

³ Sociální vyloučení: proces, během kterého jsou jednotlivci či celé skupiny vytěšňovány na okraj společnosti a je jim ztížen či omezen přístup ke zdrojům a příležitostem, které jsou běžně dostupné ostatním členům společnosti. Mezi tyto zdroje je řazeno především zaměstnání, bydlení, sociální ochrana, zdravotní péče a vzdělání.

⁴ Respondenti měli uvést až 3 hlavní cílové skupiny z nabídky, jež vychází z cílových skupin sociálních služeb definovaných dle Zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Mladí dospělí (19-26)	5 % (3)
Dospělí (27-64)	48 % (27)
Mladší senioři (65-80)	29 % (16)
Starší senioři (nad 80 let)	2 % (1)

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 56

Na úrovni regionů jsme nezjistili zásadní rozdíly ve skladbě klientů sociálních služeb, přestože četnost zastoupení některých regionů v rámci dotazníkového šetření nebyla příliš vysoká.

Poznatzky z případových studií / dobrá praxe

Z provedených případových studií vyplynula častá **rozmanitost klientů** u jednoho poskytovatele sociálních služeb, což respondenti hodnotili pozitivně.

Žádný z navštívených příjemců **nepracuje výhradně s jednou cílovou skupinou**, případně se v daném objektu vyskytuje více sociálních služeb s různými typy klientů. **Klienti podpořených služeb se tak stýkají i s dalšími lidmi** a nedochází k jejich uzavření vůči okolnímu světu, k segregaci. V jednom z podpořených projektů **dochází k setkávání seniorů, osob s postižením a dalších občanů**.

U dalšího podpořeného projektu **převažují mladší senioři (65 až 80 let)**, kteří se však v rámci sídla služby setkávají také **s mládeží nebo dospělými osobami se zdravotním postižením**.

4.1.4. Dopady na služby

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Hlavní efekty podpory IROP na sociální služby jsou přímé, lze je rozlišit na **kvalitativní** (zvýšení kvality podpořené služby) a **kvantitativní** (zvýšení dostupnosti služby pro osoby z cílových skupin). Intervence IROP měla u podpořených služeb **pozitivní vliv** především na **podmínky poskytování služby**, její **prostředí a místní a časovou dostupnost** služby.

Toto zlepšení je **pozitivně vnímáno nejen klienty, ale i zaměstnanci sociální služby a dalšími stakeholdery**, kteří vnímají hlavně větší důstojnost prostředí služby.

Ke **zlepšení územního pokrytí** službou, **zvýšení časového rozsahu** poskytování a **snížení dojezdové doby** došlo u přibližně **poloviny podpořených projektů**, což je v souladu se zaměřením projektů (převažovala rekonstrukce či výstavba objektů a nákup automobilů). Zvýšení kapacity poskytovaných služeb bylo identifikováno u tří čtvrtin respondentů, přičemž průměrná vytíženost kapacity podpořených služeb po realizaci projektu byla 97 %.

Změny u podpořených služeb, které byly důsledkem realizace projektů, **jsou přímé**, a je k nim dostupná dostatečná evidence. **Hlavní efekty odpovídají zaměření podporovaných aktivit**, kdy se dle dotazníkového šetření jednalo u 43 % respondentů o výstavbu či rekonstrukci a 39 % respondentů v rámci projektu pořídilo automobil za účelem poskytování terénní sociální služby. Změny tak lze rozdělit na následující oblasti:

- ▶ **kvalita:** přínosy v místě poskytování služby, které mají efekty zejména pro zázemí služby a kvalitu poskytovaných služeb,
- ▶ **kvantita:** změny mimo sídlo služby (směrem „ven“ ze služby), jež pozitivně ovlivňují dostupnost služby pro cílové skupiny,
- ▶ **úspora prostředků:** úspora zdrojů příjemce či jeho zřizovatele, tyto mohou být využity na jiné potřebné aktivity, které např. nelze hradit z ESIF.

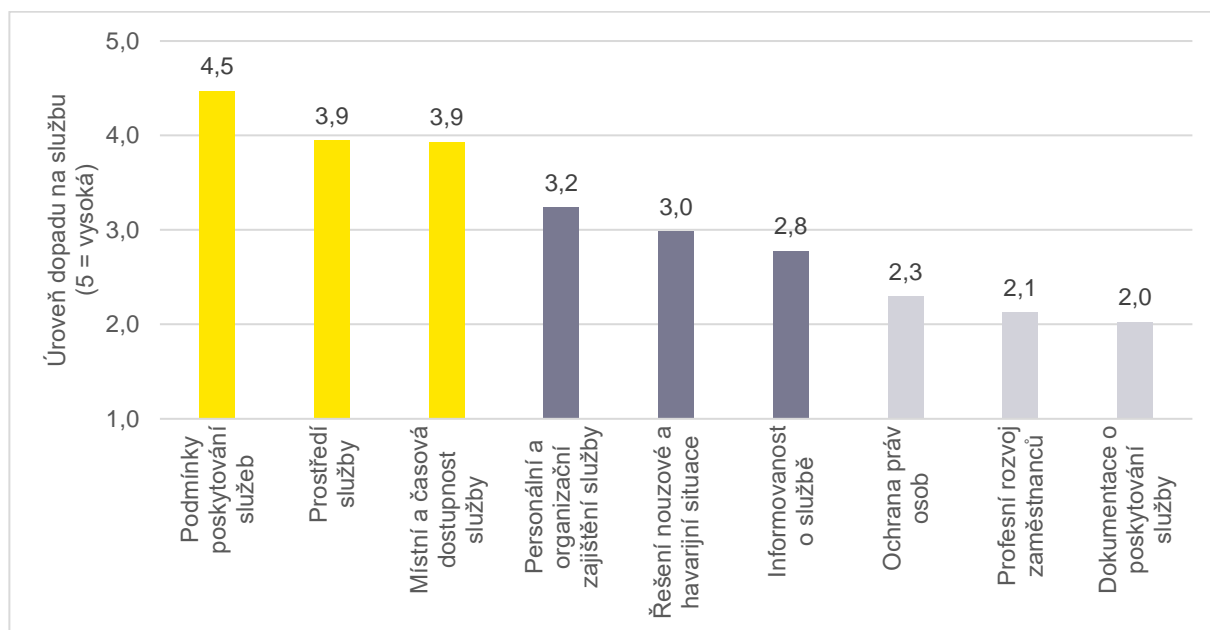
Hlavní **identifikované přínosy** na jednotlivé komponenty sociální služby jsou zejména u **způsobu a podmínek poskytování sociálních služeb**, prostředí poskytovaných služeb a dostupnosti služeb. Naopak **žádný či minimální vliv** byl dle dotazníkového šetření identifikován **na dokumentaci o službě či profesní rozvoj zaměstnanců** (zjišťovali jsme multikriteriální analýzou v rámci dotazníkového šetření). Tyto aspekty sociálních služeb jsou naopak podporovány z OPZ, který IROP vhodně doplňuje.

“*Potřebujeme oba programy – jak peníze na infrastrukturu včetně aut, tak peníze na provoz. Pouze ze státních dotací není možné rozvíjet se či financovat zkvalitňování procesů ve službě.*”

Z dotazníkového šetření tedy plyne, že **nejvýraznější změnou jsou podmínky poskytování služby**. Jedná se například o nově upravené místnosti, které slouží specifickému typu terapie, nebo nový vůz umožňující převoz hendikepované osoby. **Služba je tak realizována v důstojnějším prostředí**, což má pozitivní vliv nejen na klienty služby, ale i na zaměstnance.

“*Před projektem jsme měli auto půjčené od starosty a zaměstnanci jezdili také se svými auty. Zaměstnanci měli menší dosah a stihli objet méně klientů; na kolo to tu není, takže dostupnost se zvětšila. Navíc u klientů, kteří nechtějí jít do skupiny, je teď možné jet ke klientovi domů a udělat terapii jeden na jednoho. Auto pro vozíčkáře jsme neměli vůbec – jezdili jsme svými auty, ale bylo to daleko náročnější, nebo jsme například jedné klientce chodili nakupovat, takže se vůbec nedostala mezi lidi.*”

Graf 1: Nejzásadnější vliv má IROP na podmínky poskytování služeb (dle průměru z odpovědí respondentů na škále 1 (žádný) až 5 (zásadní)).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 54

“*Díky projektu jsme získali více místností a obecně můžeme klientům poskytovat služby lépe – máme nové místnosti na konzultace, nabízíme více aktivit. Máme větší kuchyň, klienti se mohou učit vařit, pracovat s myčkou, naučit se základní kompetence.*”

Přínosy v místě poskytování služby jsou spjaty s výstavbou či rekonstrukcí služeb. Projekty pomáhají v mnoha případech upravit stávající nedostatečnou infrastrukturu, jež by bez této podpory nemohla být zlepšena, nebo by docházelo pouze k postupným úpravám.

Projekty měly vliv na kvalitu prostorů určených i) **cílovým skupinám** a ii) **zaměstnancům služby**. Přestože jsou zaměstnanci služeb spíše sekundární cílovou skupinou, dle případových studií jsou právě

zaměstnanci jedním z **klíčových faktorů kvality poskytovaných služeb**. Právě kvalita zázemí je pak jednou z možností, jak motivovat či udržet stávající zaměstnance. V některých případech jde o **rozšíření prostor** (zaměstnanci mají k dispozici prostor, který předtím nebyl) nebo o „**technické**“ zlepšení zázemí, jako je např. snížení hlučnosti, prašnosti, či vyřešení topení.

“ Zázemí pro zaměstnance je teď nahoře v patře, pod tím poskytují služby. Mají teď konzultační místnosti, kde je hodně prostoru, je to funkční a mnohem lepší. Cílové skupiny jsou oddělené a zaměstnanci se cítí bezpečněji. ”

Zlepšení prostoru pro cílové skupiny pak dle případových studií vede nejčastěji **k rozšíření nabídky služeb či zvýšení kvality stávajících služeb**.

“ Díky většímu prostoru můžeme s dětmi konzultovat v bezpečném prostředí. Spíše než nárůst klientů tak poskytujeme lepší služby. Zvažujeme dále dětské terapie, protože na to nyní máme místo. ”

Změny mimo sídlo služby se pak projevují zejména v dostupnosti poskytovaných služeb, částečně také v kvalitě. K největším změnám došlo dle dotazníkového šetření u navýšení kapacity (zvýšení u 3/4 respondentů) a u cca poloviny respondentů se zlepšilo územní pokrytí služby, časový rozsah poskytování i dojezdová doba (klientů či zaměstnanců služby za klienty).

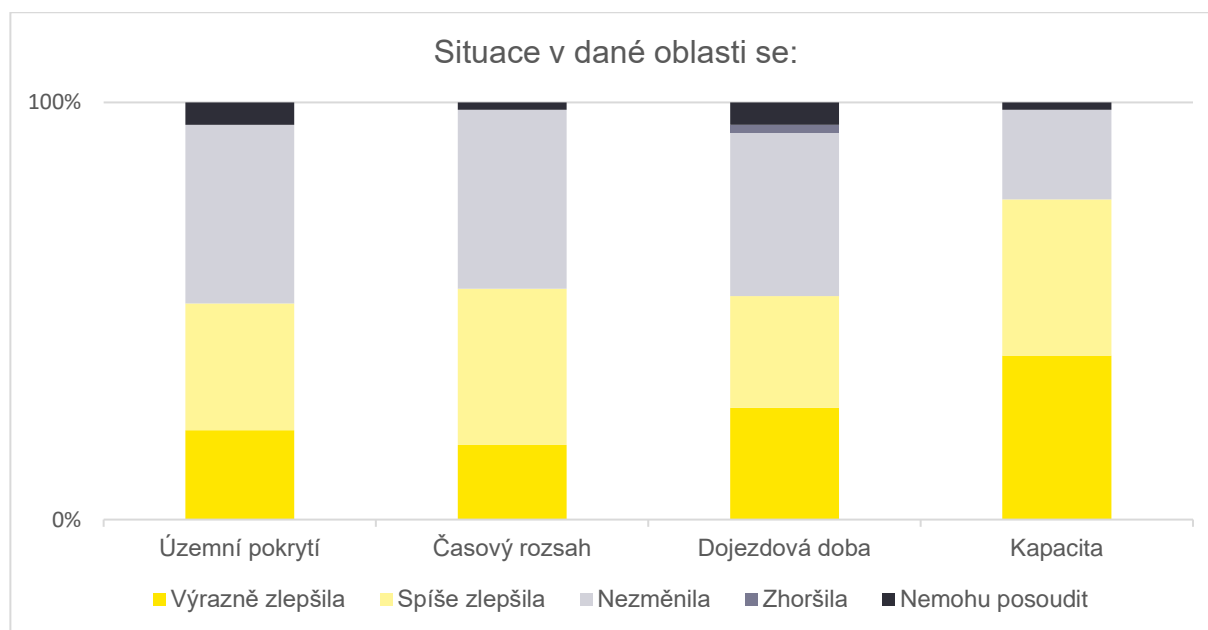
IROP pomohl navýšit dostupnost a kvalitu sociálních služeb v území

Efekty podpory na změnu v dostupnosti a kapacitách jsou **dobře a validně zjistitelné** prostřednictvím sběru primárních dat i z dostupných administrativních dat. Podpora IROP a její efekty na podpořené subjekty mají **velmi úzkou a přímou vazbu**.

Pozitivní změnu ve všech typech dostupnosti služby (územní pokrytí, časový rozsah, dojezdová doba) lze identifikovat u **cca poloviny respondentů**, což je v souladu se zastoupením podporovaných aktivit (39 % respondentů pořídilo automobil). Podpořené subjekty, které v rámci projektu pořídily automobil, uvádějí ve srovnání s dalšími typy aktivit zlepšení dostupnosti služby. Efekty u projektů zaměřených na rekonstrukci či výstavbu jsou pak zejména v oblasti kvality služby a její kapacitě.

Souhrnně efekty podpory na oblast dostupnosti a kapacit zobrazuje následující graf.

Graf 2: Realizace projektu vedla k značnému zlepšení napříč sledovanými oblastmi.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 53

Územní pokrytí služby se dle poloviny respondentů zvýšilo (u 21 % výrazné zvětšení územního pokrytí, spíše došlo ke zvětšení u 30 %, u 43 % respondentů se územní pokrytí nezměnilo). Kromě prostého zvětšení pokrytého území uvedlo několik respondentů **zlepšení dostupnosti služby pro hůře dostupná místa či zlepšení dostupnosti v zimních měsících**. Podobný efekt podpory byl identifikován taktéž u případové studie.

Změny v časovém rozsahu služby jsou obdobné jako u územního pokrytí, kdy **55 % dotazovaných uvádí zvětšení časového rozsahu poskytované služby**⁵. Obdobně jako u územního pokrytí se u 43 % respondentů časový rozsah nezměnil, nicméně tento efekt ani nebyl u některých typů opatření (např. rekonstrukce) očekáván.

Dojezdová doba klientů do služby či zaměstnanců služby za klienty **se v nadpoloviční většině případů zkrátila**, shodně 27 % výrazné zkrácení i částečné zkrácení, u 39 % respondentů se dojezdová doba nezměnila.

Ted' si můžeme dovolit jezdit do vesnic, kam se dříve nejezdilo. Nemáme vyšší kapacitu, ale objedeme toho víc, takže územní, časová i místní dostupnost se zlepšila. Dříve se jezdilo i na kole, což ale nesplňovalo požadavky na bezpečnost práce, našťásti se nikomu nic nestalo.

U tří čtvrtin podpořených služeb, které odpověděly, **došlo k navýšení kapacity**. 39 % uvedlo výrazné zvýšení kapacity, 38 % zvýšení, jedna pětina neuvádí žádnou změnu v kapacitě.

Využívání služeb se u většiny podpořených služeb **zásadně nezměnilo**. Přibližně v polovině případů byla vytíženost stejná před i po realizaci projektu, nejčastěji byla uváděna 100 % vytíženosti kapacity. Respondenti pak vcelku vyrovnaně uváděli navýšení kapacit v následujících kategoriích: zvýšení využívání kapacity po realizaci projektu v rozmezí 0–10 % uvedlo 11 respondentů, navýšení o 11 až 20 % uvedlo 6 respondentů v 11 případech došlo ke zvýšení kapacity služby o 21 % a více.

U poslední kategorie šlo zejména o nově vzniklé služby, kdy využívanost před činila logicky 0 %. Tři respondenti uvedli snížení vytíženosti kapacity.

34 respondentů (65 %) uvedlo **plné** (tj. 100 %) **vytížení kapacit** poskytovaných služeb po realizaci projektu, **vytížení minimálně z 90 % uvedlo celkem 10 respondentů** (necelých 20 %). Minimální vytížení služeb bylo ve výši 75 %, což se týkalo dvou příjemců. **Průměrná vytíženost** podpořených služeb po realizaci **činila 97 %**.

Kvantitativní zjištění **jsou v souladu s daty získanými v terénních případových studiích**. Tam bylo například zjištěno, že zřízením nového místa poskytování zkoumané služby se zásadně zvýšila dostupnost služby, kterou mohlo využívat dvakrát více rodin než předtím, kdy byla služba v daném městě poskytována pouze občas a terénně. Kromě samotné kapacity došlo také ke **zvýšenému využívání**, kdy cílové skupiny mají k dispozici vedle konzultací také společné aktivity, kterých se účastní také rodiče. Z pohledu služby může být důležité také **udržení vhodné lokace služby**.

4.1.5. Změny u klientů podpořených služeb

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Efekt podpory na klienty příjemců IROP **byl zprostředkovaný. Prostřednictvím zvýšení kvality služby či zvýšením dostupnosti** byly u klientů podpořených služeb zjištěny zejména následující změny: zlepšení kvality života, zlepšení sociálních vazeb a zlepšení psychického stavu. Naopak minimální či žádný vliv měly intervence na vyšší vzdělání nebo snížení kriminality.

⁵ Časovým rozsahem poskytované služby je myšlena reálná doba přímé péče, tedy času, který mohou odborní pracovníci služby trávit s klienty. Může se jednat o změnu rozsahu „otvírací doby“, ale také o možnost realizace více aktivit paralelně, například díky nově vybudované místnosti pro skupinové terapie apod.

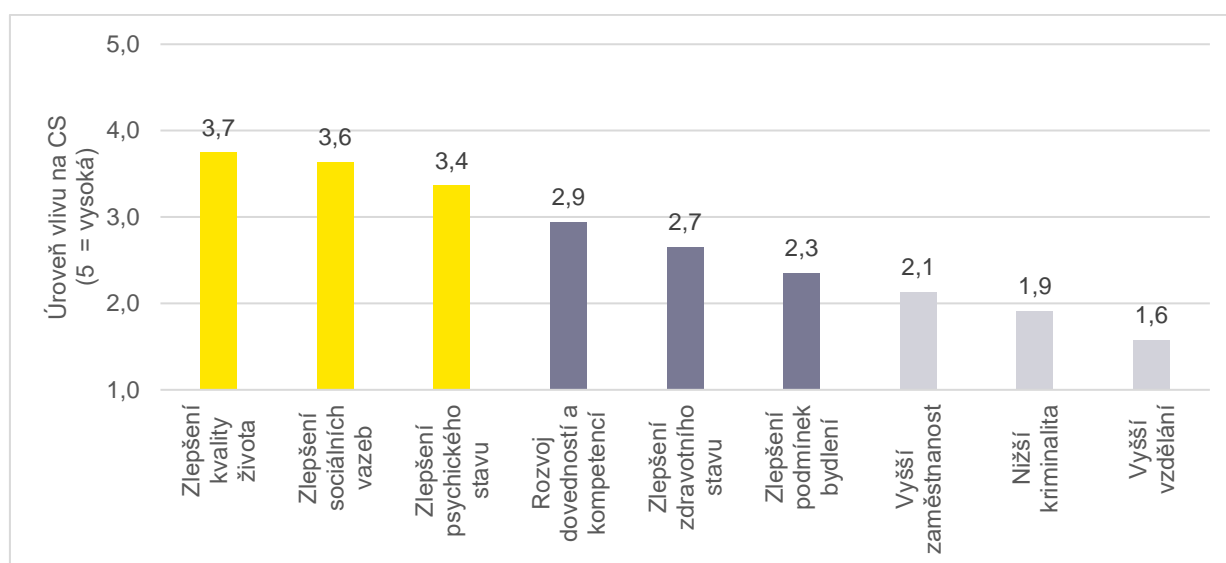

Sociální služba je komplexní soubor aktivit, k zásadnímu dopadu na klienta služby musí být doručena i sociální práce s klientem. **Intervence IROP neumí samostatně zajistit změnu u klienta služby.**

Efekty podpory sociálních služeb na jejich klienty jsou **zjistitelné spíše nepřímo**. Výjimkou jsou rozhovory prováděné v rámci případových studií s klienty služeb, a to i s ohledem **na nepřímé působení projektů IROP na cílové skupiny** – podpora má přímý vliv na kvalitu či kvantitu poskytované služby, jež má zprostředkovaně dopad na klienty služby.

Zprostředkovaný vliv projektů na klienty služeb byl identifikován zejména u **případových studií**⁶. V dotazníkovém šetření uvádí respondenti spíše pozitivní vliv podpory, a to zejména na zlepšení kvality života, sociální vazby a psychický stav klientů, viz následující graf.

Graf 3: Díky IROP se zlepšila kvalita života osob z cílových skupin.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 52

V rámci případových studií byly identifikovány přínosy pro cílové skupiny, které však ve vztahu k sociálnímu začlenění nelze generalizovat. Přínosy, které se objevily ve více případových studiích, byly následující:

- ▶ Zisk či **zlepšení kompetencí**
- ▶ **Posilování sociálních vazeb** klienta (nebo jeho blízkých)
- ▶ **Úspora finančních prostředků** díky (zvýšené) dostupnosti služby

Prostřednictvím zvýšení kvality služby **klient získává lepší kompetence**, např. díky nové bezbariérové kuchyni se učí vařit (sociální rehabilitace) nebo klientova podpora ve školní docházce zvyšuje do budoucna jeho samostatnost.

Druhým typem přímého působení projektu je **zlepšení** (či prevence zhoršení) **sociálních vazeb**. Díky nově dostupné službě se např. mohou rodiče dětí potkávat a sdílet svou zkušenost s dalšími rodiči. U služeb zaměřených na seniory mohou tito zůstat doma v blízkosti svých příbuzných, či se naopak s podporou služby vydat na nákup, nebo se setkat se svými vrstevníky v sídle služby.

⁶ Byly realizovány 4 terénní případové studie, kdy bylo ve 3 případech s respondenty ověřeno, že dopad realizace projektu IROP na sociální začleňování klientů je spíše nepřímý. Aktivity projektu umožnily cílenější, modernější realizaci přímé práce s klienty, ta by ale probíhala i bez realizace projektu. Toto zjištění se netýká pouze oblasti sociálních služeb, k obdobným závěrům docházejí respondenti i v rámci ostatních evaluačních úkolů.

I na pravidelné prohlídky u lékaře jsem musela manželovi volat sanitku. Nejen, že manžel čekal dlouho, ale bylo to i mnohem dražší a já jsem to nesla špatně – když přijede sanitka, vypadá to, že se něco děje.

Další oblastí vyplývající z většiny polostrukturovaných rozhovorů s klienty služeb je **úspora finančních prostředků**, jež snižuje riziko sociálního vyloučení. Díky dostupnosti služby nemusí rodiče klienta utrácet množství prostředků na dopravu do vzdáleného města za obdobnou službou. Senioři by si bez zvýšené dostupnosti/kapacity nemohli službu dovolit či by museli své potřeby (nákup a donáška jídla, péče) řešit jinou, nákladnější cestou.

Případová studie / dobrá praxe:

Podpořená organizace poskytuje různé sociální služby, např. pečovatelskou službu či sociálně aktivizační službu (dále jen „SAS“) pro rodiny s dětmi. Díky kombinaci služeb a cílových skupin dochází k jejich přirozenému setkávání v místě služby a posilování komunitního života v obci. V místě služby se tak schází např. senioři, děti z místní obce navštěvující čtenářskou dílnu nebo osoby s mentálním postižením, které mají k dispozici chráněnou dílnu. Kromě klientů služeb se zapojují také další občané, např. prostřednictvím sdružení přátel domova, dobrovolnictví nebo studenti v rámci stáží.

Realizace projektů je komplementární, kdy ve službě jsou potřebné investice do infrastruktury, ale také prostředky na provoz služeb. Významná je také podpora obce, která službě pomáhá finančně i personálně (např. formou dobrovolnictví).

4.1.6. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

V rámci evaluace nebyly identifikovány **žádné zásadní problémy s návazností programů OPZ a IROP**, které oba čerpalo 43 % respondentů. V oblasti administrativy byl **program IROP hodnocen jako jednodušší** (snazší vykazování, příjemcem je často vlastník nemovitosti, a nikoliv přímo provozovatel podpořené služby). Jako nevýhodu pak část respondentů u IROP shledávala ex-post financování, které může být pro některé NNO problémem.

Doplňkovost IROP a OPZ je **hodnocena převážně pozitivně, návaznost programů** je až na výjimky hodnocena jako **vhodná**.

Zapojení do obou programů uvedlo 43 % respondentů, tj. 24 příjemců. **Nejčastější realizovanou aktivitou** v rámci OPZ byla *podpora procesů ve službách a podpora rozvoje sociální práce* (14×) a *podpora sociálního začleňování* (12×). 7 respondentů pak bylo shodně zapojeno do *budování kapacit organizace a výzev krajů na podporu vybraných druhů sociálních služeb*. Zbývajících 9 respondentů pak uvádělo aktivity v oblasti koordinovaného přístupu k SVL či možnost *jiné* (zaměřené např. na veřejnou správu, zde se jedná o příjemce – obce).

Velmi **pozitivní hodnocení má časová návaznost projektů** z uvedených programů, kdy **91 % uvádí**, že se jim **podařilo projekty časově vhodně navázat**.

Kvalitativní srovnání programů IROP a OPZ v oblasti nastavení programů a administrace nelze vyhodnotit jednoznačně. V rámci případových studií byla identifikována pozitiva i negativa u každého z uvedených programů. Ta uvádíme v následující tabulce, kde jsou zaneseny výpovědi respondentů z případových studií a otevřené odpovědi z dotazníkového šetření.

	IROP	OPZ
	<ul style="list-style-type: none"> - Příjemcem obec jako majitel nemovitosti, administrativní zátěž na poskytovatele služby se významně sníží - Z hlediska administrace je IROP významně jednodušší (což souvisí také s podáním menšího počtu žádostí o platbu (dále jen „ŽoP“) a zpráv o realizaci (dále jen „ZoR“)) 	<ul style="list-style-type: none"> - Financování v režimu ex-ante má pro NNO výraznou výhodu oproti ex-post financování v IROP
	<ul style="list-style-type: none"> - Získání automobilu trvalo prostřednictvím IROP téměř dva roky, OPZ považuje příjemce za pružnější. Během dané doby vzrostla cena pořizovaného vozu. - Studie proveditelnosti jsou velmi dlouhé, bez externího dodavatele na přípravu veřejné zakázky je velmi obtížné to zvládnout - V rámci IROP byl podporován nákup jednoho typu auta v časově omezeném období, což vedlo ke zvýšení ceny daného modelu - Pro zpracování podkladů pro žádost je nutné zajistit externí firmu, její služby mohou vyjít draho 	<ul style="list-style-type: none"> - Při vykazování projektů je nutné hodně vysvětlovat včetně skutečností vyplývajících ze zákonů, IROP je v tomto ohledu jednodušší - OPZ má u sociálních služeb věkově omezené CS, což není optimální

4.1.7. Teorie změny

SHRNUTÍ TÉMATU

Pro kvalitní realizaci projektů se jako důležitá ukazuje **spolupráce příjemce a dalších relevantních aktérů a také zapojení zkušeného projektového manažera** s odpovídajícími kompetencemi. Tyto dva prvky dále pozitivně ovlivňují dopad služby na její klienty a udržitelnost projektu. Tyto dva prvky dále **pozitivně ovlivňují dopad služby na její klienty, udržitelnost projektu a zapojení poskytovatele služby do přípravy projektu, které vede ke zvýšené spokojenosti příjemce s výsledkem projektu.**

Vliv projektů na sociální začlenění jejich klientů je zprostředkovaný, dobře lze identifikovat výsledky projektů v podobě zvýšení dostupnosti služeb, zvýšení jejich kvality nebo rozšíření nabídky služeb.

Při formulaci teorie změny jsme vycházeli zejména **z případových studií**. V této kapitole zároveň **shrnujeme aktivity, které prokazatelně fungují** u většiny zkoumaných projektů a je z nich možno vyvodit doporučení, kterým se věnujeme v poslední kapitole.

V rámci analýzy byly identifikovány následující klíčové zjištění k mechanismům fungování podpořených projektů:

1

Rekonstrukce objektu přispívá ke **zvýšení kvality** poskytované služby, **zvýšenému využití** (klienti chodí častěji) a k **širší nabídce služeb** (CS může např. využívat kuchyň a osvojovat si kompetence či mohou být díky novým prostorům prováděny individuální konzultace).

2

Pořízení vozidel má nejčastěji vliv na **kvalitu poskytované služby** (např. snazší a důstojnější manipulace s OZP), **časovou dostupnost** a **dojezdovou dobu** (klientů i zaměstnanců). Vliv na **územní pokrytí** je pak spíše **minimální**.

3

Vliv na **sociální začlenění CS** hodnotí příjemci spíše jako **nižší / zprostředkovaný**.

4

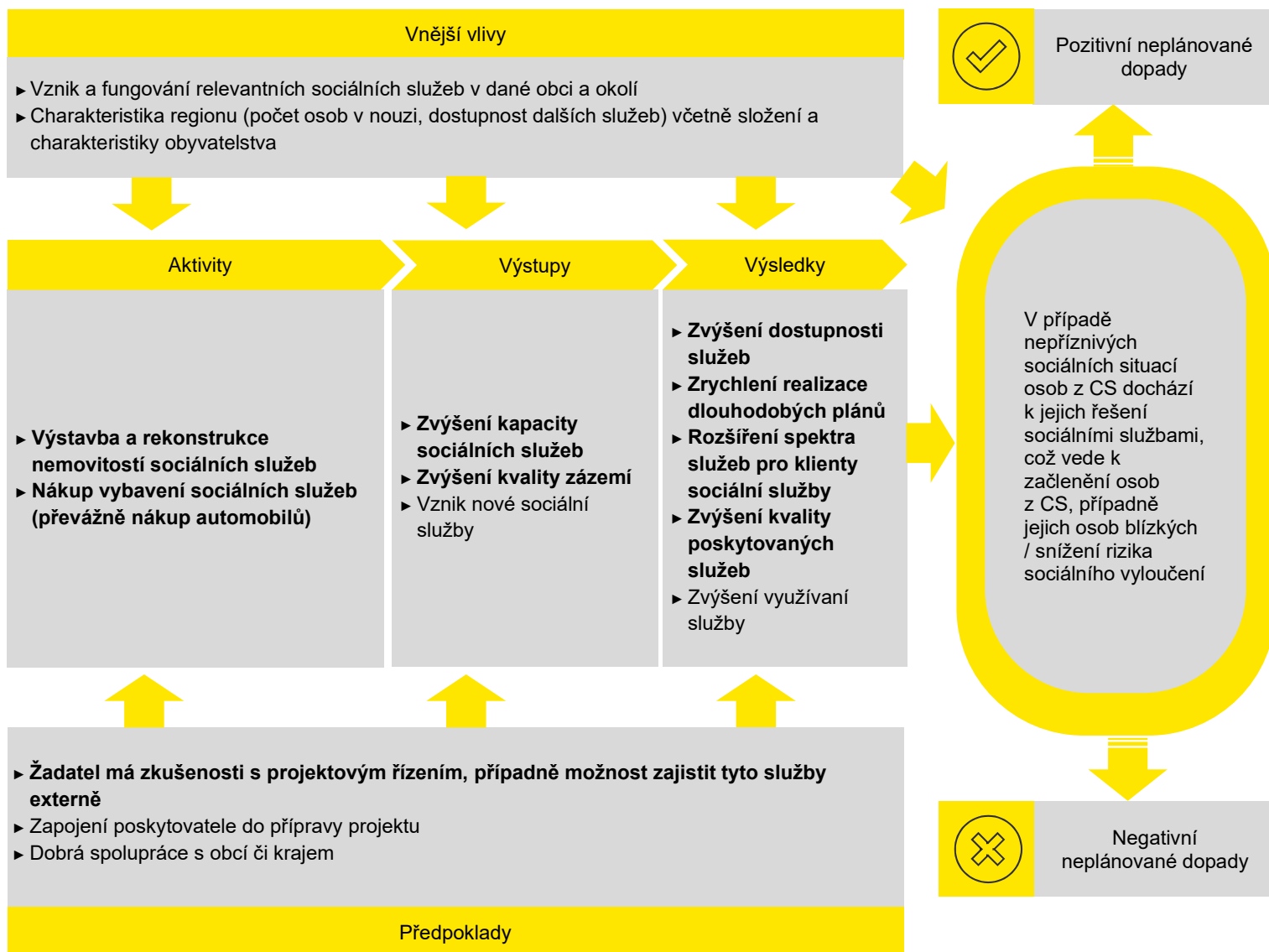
Důsledkem realizace projektů je často **urychlení změny** (rekonstrukce by probíhala postupně či vůbec, část zaměstnanců by používala k výkonu práce vlastní vozidla apod.)

5

Realizace projektu dle respondentů **přispívá k nižší fluktuaci** a **vyšší důstojnosti práce** zaměstnanců v sociálních službách, kteří mají díky realizaci projektů **k dispozici kvalitnější zázemí pro výkon sociální služby**. Vzhledem k situaci na trhu práce je udržení klíčových zaměstnanců důležité pro kvalitní poskytování služeb.

Hlavní identifikované prvky teorie změny u zkoumaných projektů jsou zobrazeny v následujícím schématu:

Na úrovni **aktivit a výstupů** je **teorie změny funkční**. Realizované aktivity vhodně reagují na potřeby poskytovatelů sociálních služeb a řeší relevantní problémy (zázemí služby, dostupnost, terénní poskytování služeb). V rámci případových studií dochází k očekávaným výstupům – jedná se zejména o zvýšení kapacity podpořených služeb, zvýšení kvality zázemí či rozšíření služby (vznik nových služeb či rozšíření stávající služby do nové lokality).

Pro dosažení plánovaných výsledků se v rámci evaluace ukázaly důležité následující předpoklady:

Jedním z **důležitých předpokladů** je **dostupnost schopného a zkušeného projektového manažera**. Kompetence a zkušenosti projektového manažera se dle případových studií ukazují jako klíčové pro vyhledání dotačních možností a samotné realizace projektu. Pro zkušené projektové manažery je příprava projektové žádosti snadnější, nežli pro sociální pracovníky / pracovníky v sociálních službách, přičemž ředitelé služeb pak bývají často zahlceni množstvím úkolů.

Ve více případech šlo o projektového manažera, který měl zkušenosti z jiné, větší organizace, kde se věnoval projektovým žádostem (i mimo sociální oblast) a měl tak dobrý přehled o dostupných výzvách a specifických požadavcích na přípravu projektových žádostí. Kompetentní projektový manažer zajišťuje

průběh projektu a „chrání“ odborné zaměstnance, kteří tak mohou dělat práci, jež odpovídá jejich kvalifikaci a je z pohledu organizace užitečnější.

Dalším z faktorů, které se v rámci případových studií ukázal jako klíčový, je **spolupráce poskytovatele s dalšími aktéry v sociální oblasti**, nejčastěji jde o obce či kraje. Podpora v rámci IROP spočívá v jednorázové (krátkodobé) investiční intervenci, jejíž dlouhodobé přínosy je potřeba podpořit také dalšími aktivitami. Kromě komplementarity s OPZ se na základě případových studií ukazuje jako důležitá spolupráce s obcí, respektive krajem. Kraje a obce jsou klíčovým garantem provozu sociálních služeb a bez jejich podpory by udržitelnost podpořených projektů byla ohrožena.

Dalším předpokladem, jenž se ukázal být důležitý pro kvalitní realizaci projektu, je **zapojení poskytovatele do přípravy a realizace projektu**. V případě rekonstrukce či výstavby je nejčastěji vlastníkem objektu obec a poskytovatel sociální služby nemovitost zvýhodněně pronajímá. Vzhledem k tomuto modelu spolupráce je vhodné, aby do přípravy a průběhu realizace výstavby či rekonstrukce byl poskytovatel dostatečně zapojen. Poskytovatel by měl mít možnost vyjadřovat se k výsledné podobě objektu, která by měla reflektovat potřeby poskytovatele, aby došlo k maximálnímu využití potenciálu dané nemovitosti. **Klíčovost takového zapojení** se ukazuje nejen v rámci úkolu č. 1, ale **napříč úkoly v sociální i vzdělávací oblasti** v případech, kde se **majitel nemovitosti liší od poskytovatele služby**. U investic do nemovitostí je také klíčová kvalita dodavatele, kdy špatný výběr může způsobit průtahy a nedostatečně kvalitní provedení zakázky, které vede ke zpoždování realizace projektu.

Na **úrovni výsledků** dochází ve sledovaných projektech nejčastěji k zvýšení dostupnosti služeb či zvýšení kvality podpořených služeb. Zvýšení dostupnosti služby je nejčastějším výsledkem projektů spočívajících v pořízení automobilů, které umožňuje obsloužit větší počet klientů či poskytnout služby novým klientům ve vzdálenějších oblastech. Zvýšení dostupnosti služeb je také výsledkem projektů, u kterých došlo ke **zřízení nového místa poskytování sociálních služeb**, které umožňuje obsloužení nových klientů.

Aktivity zaměřené na rekonstrukci pak vedou nejčastěji k **zvýšení kvality poskytovaných služeb** (lepší zázemí pro zaměstnance, úprava prostor pro cílové skupiny) nebo **rozšíření nabídky služeb**. Vlivem rekonstrukce mohou být využity nové prostory, ve kterých mohou poskytovatelé provozovat nové aktivity nebo zvýšit kvalitu stávajících služeb (např. nové prostory pro individuální konzultace).

Vedlejším výsledkem je také **urychlení realizace dlouhodobých plánů**, jako je např. rekonstrukce objektu či nákup automobilů. Bez podpory z IROP by k takovým aktivitám docházelo postupně. Poskytovatel by ve spolupráci se samosprávou rekonstruoval zázemí sociální služby postupně či by došlo k nákupu nižšího počtu automobilů. Podpora tak umožňuje realizovat plány na rozvoj služeb rychleji ve srovnání se situací bez poskytnutí dotace.

Na úrovni dopadů je **vliv podpory na sociální začlenění spíše nižší / zprostředkovaný**. V rámci případových studií spočívaly hlavní přínosy podpory pro CS zejména v posílení sociálních vazeb klientů a jejich blízkých, úspoře finančních prostředků v důsledku (zvýšené) dostupnosti služby a částečně docházelo také k nabytí či zlepšování kompetencí CS. Pro řešení komplexních problémů CS se jako důležitá ukázala výše zmíněná **spolupráce s dalšími službami či jinými institucemi** jako je např. vzdělávací zařízení, úřad práce nebo různé odbory obce (např. bytová, zdravotní či sociální politika). Spolupráce více aktérů má na cílové skupiny synergický efekt a umožňuje účinnější řešení problémů. Tento jev se ukazuje jako klíčový nejen pro úkol č. 1, ale také pro další úkoly v sociální oblasti.

4.1.8. Doporučení pro nastavení podpory v dalším období

V této podkapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu sociálních služeb. Doporučení lze rozdělit na procesní, která se váží především k hodnocení projektů a jejich realizaci a věcné, které navrhuji opatření v rámci aktivit samotných.

Zadavatel dle dostupných informací k přípravě nového programového období i nadále **předpokládá podporu sociálních služeb v rámci nového období v IROP 2021–2027**. Nově je v programovém dokumentu **akcentována oblast služeb pro seniory a pro osoby se specifickými diagnózami**. Tento

posun vnímáme jako vhodný, protože kapacity sociálních služeb pro tyto cílové skupiny jsou již nyní nedostatečné a neodpovídají budoucímu demografickému vývoji. Obecně **je vhodné nastavit intervenci tak, aby byla doplňkovou k národnímu financování** (v oblasti sociálních služeb především k programu Rozvoj a obnova materiálně technické základny) a oblast podpory zúžit na intervence, které jsou strategické.

Jak bylo uvedeno výše, **indikátory zvolené pro sledování a vyhodnocení intervence** v oblasti sociálních služeb **umožňují sledovat nově vytvořené kapacity**, i když zcela neodpovídají ukazatelům sledovaným v rámci registru poskytovatelů sociálních služeb / výkaznictví o sociálních službách sledovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“). Úpravu indikátorů však nenavrhneme, a to z důvodu nutného snižování administrativní náročnosti projektů.

Ukazuje se, že je vhodné **propojení sociální práce / sociálních služeb na další intervence v rámci programu, má význam z hlediska zvýšení dostupnosti těchto služeb** v rámci území. Jedná se především o sociální bydlení, případně komunitní centra. Vzhledem k tomu, že komunitní centra nejčastěji vznikají na malých obcích, tam, kde chybí standardní infrastruktura obce (a chybí tak často i sociální odbor obce / sociální služba), je **kumulace aktivit v centru vhodná a účelná**. Komunitní centrum pak **může fungovat jako místo včasného zachycení nepříznivé sociální situace** a tím **přispívat k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin či předcházet jejich vyčlenění ze společnosti**.

Procesní doporučení:

- ▶ **Urychlit proces hodnocení** žádostí o projekty – snížit rozestup mezi tvorbou projektu a jeho realizací (při realizaci je například cena stanovená v rámci projektu nevyhovující současným podmínkám, navržené řešení je zastaralé apod.)
- ▶ **Zvážit podporu projektového manažera, sítě či poradenských kanceláří** – pravděpodobnost úspěchu projektu (ve fázi hodnocení i realizace) se zvyšuje při zapojení odborníků na tvorbu projektů

Integrované nástroje (SVL, ITI/IPRÚ)

- ▶ **Zúžit rozsah aktivit** tak, aby odpovídal opatření, strategicky rozhodnout o omezení druhů služeb, podporovaných aktivit a dalších – **nerozlišení integrovaných nástrojů a běžných výzev** (podporované aktivity jsou shodné) znamená **možné zvýhodnění oproti ostatním** (ve výzvách integrovaných nástrojů soutěží projekty pouze mezi sebou, ve výzvách běžných v rámci republiky (-Praha) a nižší obhajitelnost využití těchto nástrojů
- ▶ **Zúžit území SVL** (nyní na úrovni ORP) tak, aby aktivity měly skutečně dopad na SVL (např. pouze obec, ve které se SVL nachází)

Podporované aktivity

- ▶ **Zúžit podporované aktivity** (druhy služeb) dle definovaných strategických oblastí (stárnutí, OZP) – díky zúžení sice nebude plošná podpora sociálních služeb, ale intervence může být významnější, pokud bude sanovat méně oblastí – lze zvážit ukončení podpory nákupů vozů (malé investice, jednoduché, krátkodobé, lze financovat i z jiných zdrojů) a naopak podpořit nedostatečně financované oblasti (např. budování kapacit sociálních služeb pro seniory, které byly v aktuálním i předchozím programovém období významně podfinancovány)
- ▶ **Lépe propojit intervence tak, aby se vhodně doplňovaly** a docházelo k úsporám z rozsahu (např. sociální práce v sociálním bydlení, kombinovat se sociální službou či podpořit jednoho příjemce v rámci výzvy na SS i SB, případně povinnost zavést sociální práci / sociální službu do komunitního centra)
- ▶ **Neomezovat technické parametry**, například u vozidel – pro sociální služby může být relevantní nákup vozu s pohonem 4x4 (obtížně dostupné oblasti) či s parkovacími senzory, specifickým typem výbavy (různí řidiči, různé zkušenosti, snižuje pravděpodobnost brzkého opotřebení vozu)

4.2. Úkol č. 2: Vyhodnocení výsledků podpory zaměřené na budování komunitních center za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce

Komunitní centrum **není nijak definováno v rámci národní legislativy**, obdobně jako např. sociální podnikání a bydlení. Tato skutečnost ovlivňuje i **velmi různorodé pojetí komunitních center v odborné literatuře**, kdy např. Strategie sociálního začleňování tento pojem vůbec nezná, hovoří se v ní spíše o komunitně poskytovaných službách (sociálních, vzdělávacích, zdravotních) či o komunitní sociální práci. Z podstaty aktivit, které se v komunitním centru mají odehrávat, přísluší definice tohoto pojmu především MPSV.

Definice komunitního centra tak, **jak je uvedena ve výzvách IROP⁷**, je kompromisem mezi pohledy MMR a MPSV a **reflektuje očekávané spektrum aktivit**, které lze v rámci komunitního centra poskytovat.

Snaha o podporu komunitních center vychází mimo jiné z trendu, který souvisí s moderním způsobem života, kdy se **společenský život obyvatel často odehrává jinde než v obci, kde občané bydlí**, dochází ke kastování společnosti podle společenského postavení, finančních možností a etnické příslušnosti. **Komunitní centra nabízejí alternativní formu trávení volného času v rámci komunity**, zároveň **mohou poskytnout nutnou anonymitu potencionálních klientů sociálních služeb**. Sociální služby poskytované v komunitních centrech budou obvykle řešit dluhové poradenství, prevenci ztráty bydlení nebo se může jednat o terénní služby zaměřené na zdravotně znevýhodněné.

Alokace na podporu komunitních center i počet podpořených projektů **je však ve srovnání s ostatními zkoumanými intervencemi nízká** (srovnatelná alokace je vyčleněna pro sociální podnikání). I respondenti z řad příjemců se shodují na tom, že potřeba realizace komunitního centra v obci je často zastíněna prioritními projekty, ať už ze sociální oblasti, nebo zcela jinými.

Jedná se však o jednu z aktivit, v rámci které lze podporovat osoby sociálně vyloučené či ohrožené sociálním vyloučením při začleňování do společnosti, které přispívají ke snižování nerovností mezi občany. **Komunitní centra jsou součástí infrastruktury sociálních, zdravotních a návazných služeb** bytů a bytových domů pro sociální bydlení nebo o investice na podporu sociálních podniků⁸.

Pro dosažení těchto cílů bylo **ve výzvách požadováno v rámci komunitního centra poskytovat minimálně základní sociální poradenství, případně i sociální službu** v ambulantní či terénní formě se zaměřením na řešení nepříznivé sociální situace a sociálního začleňování.

⁷

Komunitní centrum poskytuje kombinaci komunitních a veřejných služeb, minimálního základního sociálního poradenství, popřípadě sociální služby v ambulantní a terénní formě se zaměřením na řešení nepříznivé sociální situace a sociálního začleňování. V době udržitelnosti projektu má žadatel povinnost zajistit minimálně jednoho pracovníka se vzděláním podle zákona o sociálních službách, který bude působit v rámci komunitního centra.

Komunitní centrum může také poskytovat sociální službu podle zákona č. 108/2006 Sb., zaměřenou na členy komunity v nepříznivé sociální situaci, ohrožené sociálním vyloučením. Poskytování registrované služby je však na rozdíl od povinnosti zajistit minimálně jednoho sociálního pracovníka se vzděláním podle zákona o sociálních službách volitelné.

Komunitní centrum slouží k provozování aktivit, které vedou k setkávání obyvatel komunity (lokality). Komunitní centrum realizuje volnočasové aktivity, kulturní a zájmové akce, které vyplývají z tradic a zvyků komunity či krajové oblasti a jsou přístupné všem obyvatelům lokality. Členové komunity se aktivně účastní fungování komunitního centra a rozhodování o jeho podobě formou veřejného projednávání o náplni provozu a vyhodnocování funkčnosti komunitního centra.

⁸

Viz i programový dokument IROP. (MMR, 2014)

Program IROP podporoval komunitní centra v rámci specifického cíle 2.1. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu komunitních center vyčleněno 853 miliónů Kč. Indikátor „Počet podpořených zázemí pro služby a sociální práci“ byl v pozdější výzvě č. 74 nahrazen indikátorem „Počet podpořených polyfunkčních center“.

4.2.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory komunitních center. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na všechny evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Charakteristika uživatelů komunitních center (EO1)
- ▶ Přínos podpory komunitních center pro komunitu a její rozvoj (EO2, EO3)
- ▶ Začlenění klientů do společnosti a jejich životní situace (EO4, EO5)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO6)
- ▶ Dobrá / špatná praxe (EO6)
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny

V poslední podkapitole budou uvedena **doporučení** pro nastavení IROP v oblasti podpory komunitních center, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	Jaká je charakteristika cílových skupin (uživatelů) služeb realizovaných projektů?	Charakteristika uživatelů komunitních center	<p>Cílové skupiny docházející do komunitních center odpovídají programovému dokumentu IROP, nejčastěji zastoupenou skupinou jsou dospělí. Uživatelé komunitních center jsou však vysoce heterogenní, jde o osoby od dětí po starší seniory. Nejčastěji komunitní centrum navštěvují obyvatelé dané obce. Komunitní centra jsou také využívána zájmovými spolky (tělovýchovné, kulturně-vzdělávací, lovecké apod.).</p> <p>Vzhledem k anonymitě aktivit, které v komunitních centrech probíhají, nelze přesně definovat věkovou strukturu či typ znevýhodnění uživatelů. Z výzkumu plyne, že uživatelé často řeší problémy spojené s věkem, případně s životní fází.</p> <p>Mírně jiná situace je u těch komunitních center, kde je zároveň poskytována sociální služba (přibližně polovina projektů). Uživatelé u těchto komunitních center více odpovídají cílové skupině</p>

			dané služby, díky dostupné službě do KC dochází i občané z okolních obcí. Díky zařazení sociální služby se tak zvyšuje regionální dosah center.
2	<p>Jak jsou hodnocena komunitní centra z hlediska sociální integrace (navazování kontaktů mezi příslušníky cílové skupiny navzájem a s profesionály v sociální oblasti)</p> <p>c) jejich uživateli?</p> <p>d) zástupci dalších identifikovatelných zúčastněných stran (sociálními pracovníky, představiteli samosprávy atd.)?</p>	Přínos podpory komunitních center pro komunitu a její rozvoj	<p>Uživatelé komunitních center hodnotí aktivity zde probíhající veskrze pozitivně, v menších obcích, kde chybí občanská vybavenost, supluje komunitní centrum místo setkávání. Dodává také infrastrukturu, která může napomoci setrvání občanů v obci a zabránit tak vyliďňování menších obcí (např. pracovní mobilita).</p> <p>Ostatní stakeholderi zdůrazňují význam komunitního centra především coby místa setkávání, případně oceňují zvýšení dostupnosti sociální práce pro občany obce a okolí, což může znamenat nižší eskalaci sociálně nepříznivých či patologických jevů.</p> <p>Zároveň se ukazuje pozitivní vliv na destigmatizaci osob z cílových skupin (většinou klientů sociální služby), když dochází k setkávání těchto osob s „běžnými“ občany obce.</p> <p>K aktivizaci komunity došlo u většiny projektů. Pokud se nějaké aktivity v obci realizovaly již před otevřením centra, byla míra aktivizace nižší, došlo spíše k navýšení počtu aktivit a jejich realizaci v důstojnějším prostředí.</p>
3	<p>Stimulovala intervence vznik, posílení či aktivizaci komunity?</p> <p>b) Pokud ne, proč?</p> <p>c) Pokud ano, jak a v jaké míře?</p>		<p>Tam, kde KC vzniklo „na zelené louce“, došlo k významné aktivizaci, KC zde plní roli místa setkávání a supluje tak neexistující infrastrukturu v obci. Uživatelé byli ve většině projektů iniciativní, sami se zapojovali do přípravy i realizace aktivit, díky komunitnímu centru došlo k setkávání osob, které by se jinak setkat nemusely.</p>
4	<p>Přispěla intervence u uživatelů/klientů služeb k sociálnímu začleňování?</p> <p>b) Pokud ne, proč?</p> <p>c) Pokud ano, v jaké míře?</p>	Začlenění klientů do společnosti a jejich životní situace	<p>Komunitní centrum jako samostatný „nástroj“ sociálního začleňování nefunguje, je však součástí infrastruktury služeb, které se vhodně doplňují. Přispívá k sociálnímu začleňování osob spíše nepřímo, zásadnější problémy cílových skupin řešit nedokáže, musí být navázáno na další aktivity.</p> <p>Míra vlivu na sociální začleňování uživatelů KC se zvyšuje za předpokladu, že je zde dostupná sociální práce či služba, která odpovídá potřebám uživatelů (služby zařazené do KC v rámci projektů se jeví jako vhodné). Sociální služba však obvykle není poskytována v takovém rozsahu, aby mohla nepříznivé sociální situace komplexně řešit. Může však fungovat jako „místo včasného zachycení“, jako poradna pro další kroky.</p>
5	Jaký byl efekt intervence na životní situaci klientů (nad rámec sociálního začlenění)?		
6	Lze na vzorku realizovaných projektů identifikovat příklady dobré (případně špatné) praxe? Pokud	Komplementarita a administrace	<p>Projekty na podporu komunitních center byly komplementární k OPZ, nicméně ke komplementaritě docházelo spíše výjimečně. Vzhledem k nejčastějšímu typu příjemce (malá obec do 1000 obyvatel) není tento fakt překvapivý – malá obec nemá administrativní ani finanční kapacitu na realizaci projektů.</p>

	ano, o jaké případy se jedná?		I proto naprostá většina projektů využila pro psaní a často i realizaci projektu externí pomoc , nejčastěji dotační kancelář, ale i kancelář spřízněné MAS.
		Klíčové faktory a teorie změny	<p>Za dobrou praxi můžeme považovat situaci, kdy je projekt komunitního centra tažen zdola, se záměrem řešit situaci v obci, ať už z pohledu chybějící infrastruktury, kdy na malých obcích chybí místo setkávání občanů, nebo z pohledu chybějící dostupné služby. Takové projekty umí aktivizovat komunitu či podpořit destigmatizaci určité skupiny obyvatel.</p> <p>Realizace takových projektů by na malých obcích nebyla možná bez podpory dotačních nebo projektových specialistů, proto je zapojení zkušeného projektového manažera zásadní pro úspěch takového projektu. Vzhledem k tomu, že naprostá většina projektů byla realizována tímto způsobem, lze předpokládat, že projekty bez takové podpory buď nebyly podány vůbec, nebo byly neúspěšné v rámci hodnocení.</p>

4.2.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	54
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	25
Realizované terénní případové studie	2
Realizované rozhovory (osobní v rámci případových studií)	10
Realizované rozhovory (telefonické)	13

Celkově bylo Zadavatelem předáno ke zkoumání **25 projektů**, které byly ukončeny nejpozději k datu 31. 3. 2019, což tvoří přibližně **46 % z celkového počtu 54 realizovaných projektů** dle Seznamu operací (dále jen „SO“) k 1. 3. 2020. **Velikost vzorku je dostatečná pro zhodnocení mechanismu podpořených intervencí** a formulaci doporučení pro podporu komunitních center.

Byly provedeny **dvě terénní případové studie** (viz seznam případových studií v Příloze 2). Oslovená zařízení souhlasila s poskytnutím rozhovoru. Respondenti byli ve všech případech zástupci příjemce dotace (starosta a farář), sociální pracovníci a dva až tři návštěvníci komunitních center.

V rámci tohoto úkolu **nebylo realizováno dotazníkové šetření**, a to **kvůli nízkému počtu podpořených projektů**. Namísto toho bylo po dohodě se Zadavatelem **realizováno šetření prostřednictvím telefonních rozhovorů s cílem oslovit všechny realizované projekty**. Tato volba se vzhledem k specifikům intervence nakonec ukázala jako velmi vhodná, neboť se jednotlivá komunitní centra poměrně dost lišila v tom, jaké aktivity jsou zde pro osoby z cílových skupin realizovány. Agregace by tedy byla poměrně náročná a vzhledem k počtu projektů prakticky nemožná, nevypovídající.

Za účelem telefonického šetření bylo celkem osloveno 23 příjemců, telefonát byl realizován s 13 respondenty. Ostatní příjemci se ani na opakované vyzvání emailem k rozhovoru neozvali. Návratnost činila tedy 56 %. Celkem tedy bylo včetně dvou terénních případových studií analyzováno 15 projektů, z toho 73 % tvořili zástupci obcí. Detailnější struktura dotazovaných podle jejich právní formy znázorňuje *Tabulka 2*.

Tabulka 2: Téměř tři čtvrtiny respondentů tvořili zástupci obcí.

Právní forma	Počet respondentů	Podíl vzorku
Obec	11	73 %
Evidované církevní právnické osoby	3	20 %
Obecně prospěšná společnost	1	7 %

Zdroj: Telefonické šetření a případové studie. N = 15

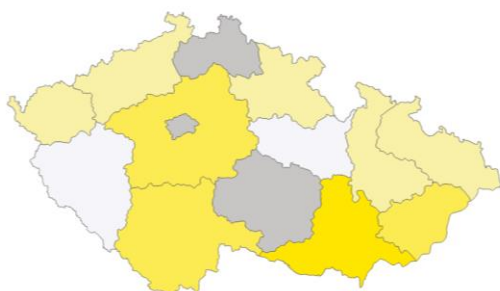
53 % dotazovaných čerpalo dotace z výzvy určené pro sociálně vyloučené lokality, a 47 % z tzv. „běžné výzvy“.

Nejčastějším příjemcem byly v případě projektů komunitních center **obce**. **Vzorek dotazovaných dobře reprezentuje projekty předané zadavatelem** k evaluaci, kde byl poměr podobný: obce tvořily 76 % příjemců dotací, 20 % tvořily evidované církevní osoby, a 4 % obecně prospěšná společnost. 60 % z projektů předaných zadavatelem čerpalo dotace z výzvy určené pro SVL.

Intervence probíhala v 11 krajích České republiky (žádný projekt nebyl realizován Libereckém kraji a Kraji Vysočina, Praha nebyla dle podmínek IROP způsobilá). **Nejvíce projektů se realizovalo v Jihomoravském kraji** (4), po jednom projektu se realizovalo v Pardubickém a Plzeňském kraji. Rozmístění projektů po krajích a okresech zobrazuje **Obrázek 1**. Z indikátorů plyne, že 25 zkoumaných projektů podpořilo 90 zázemí⁹ pro sociálních služby a sociální práci. V průměru tedy jeden projekt vedl k podpoře 3,6 zázemí. Nejvíce zázemí (25), stejně jako nejvíce projektů, bylo podpořených v Jihomoravském kraji. Tento indikátor lze interpretovat tak, že průměrně v rámci jednoho komunitního centra jsou či mohou být poskytovány tři různé sociální služby.

Obrázek 1: Kraje dle počtu realizovaných projektů a okresy, ve kterých byly projekty realizovány.

Kraj realizace projektu

Okres realizace projektu

Zdroj: Projekty předané Zadavatelem (EY prezentace dat).

Klíčovými aktivitami všech projektů předaných Zadavatelem ke zkoumání byla **výstavba, rekonstrukce a úpravy objektu a zázemí pro poskytování aktivit komunitních center** včetně sociálních služeb, budou-li v projektu poskytovány. V 80 % projektů to bylo i pořízení vybavení pro zajištění provozu zařízení.

⁹ Zázemí – jsou prostory a/nebo vybavení prostor, která jsou nezbytná pro realizaci daných služeb či aktivit. Jedná se nejen o nákup či výstavbu prostor, ale i o jejich rekonstrukci a úpravy, případně se může jednat pouze o jejich vybavení, pokud příslušné prostory nebudou pořízovány. Měrnou jednotkou je počet jednotlivých zázemí určených pro jednotlivé služby či aktivity, která jsou funkčně oddělena.

Hlavní aktivity projektů tedy zahrnovaly:

- ▶ Pořízení vybavení (80 % projektů)
- ▶ Stavební úpravy stávající infrastruktury (60 %)
- ▶ Výstavba nové infrastruktury (40 %).

4.2.3. Charakteristika uživatelů komunitních center

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Cílové skupiny docházející do komunitních center **odpovídají programovému dokumentu IROP**, nejčastěji zastoupenou skupinou jsou dospělí. Uživatelé komunitních center jsou však vysoce heterogenní, jde o **osoby od dětí po starší seniory**. Nejčastěji komunitní centrum navštěvují obyvatelé dané obce. Komunitní centra jsou také využívána zájmovými spolky (tělovýchovné, kulturně-vzdělávací, lovecké apod.).

Vzhledem k anonymitě aktivit, které v komunitních centrech probíhají, **nelze přesněji definovat věkovou strukturu či typ znevýhodnění uživatelů**. Z výzkumu plyne, že uživatelé často řeší problémy spojené s věkem, případně s životní fází.

Mírně jiná situace je u těch **komunitních center, kde je zároveň poskytována sociální služba** (přibližně polovina projektů). Uživatelé u těchto komunitních center více odpovídají cílové skupině dané služby, **díky dostupné službě do KC dochází zároveň i občané z okolních obcí**. Díky zařazení sociální služby se tak zvyšuje regionální dosah center.

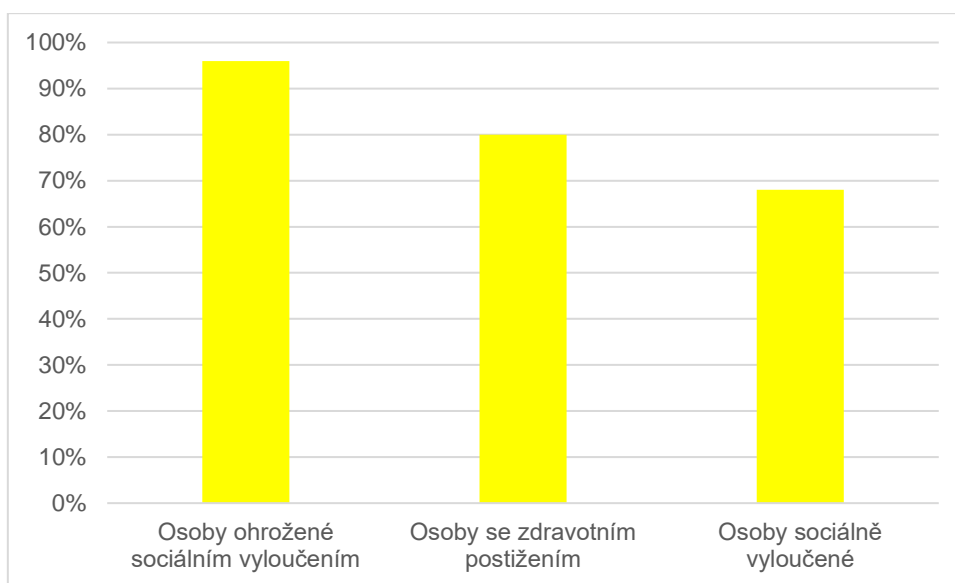
Cílovou skupinou deklarovanou v projektech byla nejčastěji **skupina osob ohrožených sociálním vyloučením či osoby sociálně vyloučené**. Může se jednat například o absolventy škol bez praxe, matky na rodičovské dovolené, chovance dětských domovů po dovršení plnoletosti, seniory. Skupina seniorů bývá v obcích největší, jedná se často i o mladší seniory, kteří trpí nedostatkem pracovních pozic pro méně kvalifikované či starší zaměstnance. Velmi častou skupinou jsou také osoby se zdravotním postižením.

Bližší specifikace cílové skupiny **je u komunitních center obtížná i vzhledem k faktu, že návštěvníci přicházejí velmi často anonymně**, jejich věk či omezení se nijak nesleduje. Výjimku tvoří ta centra, v rámci kterých je poskytována sociální služba.

Ve vzorku 25 projektů byly osoby ohrožené sociálním vyloučením CS v 96 % projektů, osoby se zdravotním postižením v 80 % projektů, a osoby sociálně vyloučené v 68 % (projekt obvykle cílil na více CS). Přehled CS ukazuje *Graf 4*.

Graf 4: Téměř všechny projekty cílily obecně na osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Zdroj: Projekty předané Zadavatelem. N = 25

V realitě je skupina uživatelů komunitních center vysoce heterogenní, často jde o osoby **od dětí po starší seniory**. V rámci telefonických rozhovorů i případových studií se ukázalo, že případné omezení cílové skupiny z pohledu věku je dáno především rozsahem aktivit, které konkrétní komunitní centrum poskytuje, případně zařazením sociální služby do projektu (poskytování sociální služby bylo jednou z volitelných aktivit v rámci podpory komunitních center z programu IROP).

Pokud osoby z cílových skupin řešily nějaké problémy, šlo především o **problémy spojené s věkem** (osamělost, zvýšená potřeba péče) **či s životním obdobím** (problémy s bydlením a jeho zajištěním, záškoláctví, finanční situace).

Komunitní centra jsou také často využívána různými zájmovými spolky, v několika případech byly i spolky hybatelem projektu, kterým chtěly vyřešit zajištění prostor pro setkávání, či zlepšení zázemí pro své klubové aktivity.

”

Nejčastěji to využívají hasiči a místní spolek žen, předtím se nikde nescházeli, hasiči mají z krajské dotace hasičárnu, ale nedá se to používat přes zimu úplně. Běžní občané chodí do klubovny, občas nějaký zábavy, schůze, dění v obci se řeší, chodí sem i lidi z okolních obcí, dospělých hasičů je přes 30, 25 dětí v plamínku, je to kroužek.

“

4.2.4. Přínos podpory komunitních center pro komunitu a její rozvoj

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Uživatelé komunitních center **hodnotí aktivity** zde probíhající veskrze **pozitivně, v menších obcích**, kde chybí občanská vybavenost, **supluje komunitní centrum místo setkávání**. Dodává také infrastrukturu, která **může napomoci setrvání občanů v obci a zabránit tak vylidňování menších obcí** (např. pracovní mobilita).

Ostatní stakeholderi zdůrazňují **význam komunitního centra** především coby **místa setkávání**, případně oceňují **zvýšení dostupnosti sociální práce pro občany obce a okolí**, což může znamenat **nižší eskalaci sociálně nepříznivých či patologických jevů**.

Zároveň se ukazuje **pozitivní vliv na destigmatizaci osob z cílových skupin** (většinou klientů sociální služby), **když dochází k setkávání těchto osob s „běžnými“ občany obce.**

K aktivizaci komunity došlo u většiny projektů. Pokud se nějaké aktivity v obci realizovaly již před otevřením centra, byla míra aktivizace nižší, došlo spíše k **navýšení počtu aktivit a jejich realizaci v důstojnějším prostředí.**

Tam, kde **KC vzniklo „na zelené louce“**, došlo k **významné aktivizaci.** KC zde **plní roli místa setkávání** a supluje tak neexistující infrastrukturu v obci. **Uživatelé byli** ve většině projektů **iniciativní**, sami se **zapojovali do přípravy i realizace aktivit**, díky komunitnímu centru **došlo k setkávání osob, které by se jinak setkat nemusely.**

Záměr vybudovat komunitní centrum nejčastěji **vycházel od starosty** či vedení města, vznikl obvykle **na základě zjišťování potřeb občanů.** Méně často byl iniciátorem projektu sociální odbor města či sociální služba. Tento záměr byl obvykle tažen potřebou dodat občanům chybějící sociální práci či službu v obci tak, aby občané za sociální službou nemuseli dojíždět, například do nejbližší střediskové obce (obec s rozšířenou působností).

”

Cílem je spokojenost občanů, aby neodcházel, naopak aby přicházeli lidi odjinud, mají tu nějakou vizi, staví se tu, lidí tu zůstávají, je tu výstavba na druhé straně obce, mají tu nové domy, za dobu starosty je tu 13 nových domů a několik se staví, daří se naplňovat naše skromné vize a plán obce.

“

Ve většině projektů před vybudováním komunitního centra probíhaly v dané lokalitě či přímo v obci aktivity, které se nyní odehrávají v komunitním centru. Před realizací projektu často probíhaly také, ale v omezené míře či nevyhovujícím prostředí (bez možnosti topení, bez hygienického zázemí či obdobně). **Ve všech projektech došlo po vybudování komunitního centra k navýšení počtu i četnosti aktivit pro občany dané obce.**

”

Komunitní centrum musí vyrůstat zdola, moc nejdřív nevěděli vůbec proč tu mít sociální práci, byla to neznalost, pak to starosta začal řešit, nějak to domluvili, záleží hodně na starostovi, zároveň tady mají manažera, ten ho do toho trochu dotlačí starostu.

“

Z hlediska **aktivizace komunity** díky vystavěnému komunitnímu centru **můžeme pozorovat následující:**

- ▶ **Tam, kde již komunitní aktivity v nějaké formě fungovaly** před otevřením komunitního centra, k zásadní aktivizaci komunity nedošlo. V těchto případech **došlo zejména ke zkvalitnění zázemí pro pořádání aktivit** a jejich počet a četnost poskytování se po intervenci IROP ve většině případů zvýšil.
- ▶ **Tam, kde vzniklo komunitní centrum „na zelené louce“**, kde žádné komunitní aktivity neprobíhaly, **ke stimulaci komunity došlo**, příjemci často hovoří o nečekané aktivitě občanů, například z řad seniorů či matek na rodičovské dovolené.

”

Senioři se dohodli, že nemají možnost se vídat s bývalými kamarády, s dětmi. Vymysleli program senioři čtou dětem, děti čtou seniorům, chodí do školek, chodí do domovů, s dětmi z kroužků, je to oblíbené, pro obě strany.

“

Tento jev však nebyl natolik četný (i vzhledem k nízkému počtu zkoumaných projektů a vůbec projektů realizovaných v rámci intervence), **aby bylo možné konstatovat, že díky podpoře IROP došlo k zásadní stimulaci komunity.**

Především na malých obcích však prostor komunitního centra plní řadu funkcí, ať už jako místo setkávání, oslav, vzdělávání, realizace kroužků či podobně. U těchto aktivit je obvyklá iniciativa občanů. Často jsou komunitní centra využívána i pro aktivity obce, pro schůze zastupitelstva, pracovních skupin na komunitní plánování a další.

Občané dle vyjádření příjemců **hodnotí většinou aktivity komunitního centra velice pozitivně**, i když většina projektů zatím nemá k dispozici oficiální hodnocení (například prostřednictvím dotazníků mezi občany), ale probíhá spíše neformální zjišťování spokojenosti.

V několika případech bylo nutné občanům města a dalším stakeholderům (například členům zastupitelstva) vysvětlovat princip fungování centra, včetně specifík cílových skupin. Mezi občany vznikly obavy, že zbudováním komunitního centra dojde k eskalaci sociálních problémů, že komunitní centrum „přitáhne“ problémové osoby. **V těchto případech mělo zbudování centra pozitivní vliv na destigmatizaci osob z cílových skupin** (klientů sociální služby), kdy docházelo k setkávání těchto osob s „běžnými“ občany obce.

Starostové či zástupci vedení města **oceňují komunitní centra jako další místo setkávání občanů**, jako místo, kde lze realizovat aktivity, přednášky a různé akce. **Sociální pracovníci** a pracovníci sociálních služeb **oceňují především vyšší dostupnost sociální práce pro občany**, často v místech, kde by byla jinak služba nedostupná. Tato dostupnost **může zabránit šíření sociálně patologických jevů či nárůstu nepříznivých sociálních situací**, umožňuje řešit sociální problémy občanů brzy, navíc v bezpečném a anonymním prostředí komunitního centra.

”

Paní taky si říkala, že je to malé, navázanost na spolky místní, ukázalo, že to má smysl, jsou tu spolky, není tu škola ani školka, není tu hospoda, není tu místo na setkávání, dobře se to potkalo na týchle obci, jinak jsou to na spoustě místech hospody, kde se lidi setkávají.

“

Zařazení sociální práce či sociální služby do činnosti centra zvyšuje jeho regionální dopad

Ve všech komunitních centrech byla dostupná sociální práce (většinou na základě dohody se sociálním odborem střediskové obce, kdy sociální pracovník dojížděl do centra ve stanovené dny, či dle potřeby). **Sociální služba** byla do projektů zařazena v **přibližně polovině projektů** (dle seznamu operací k 1.3.2020 je to cca 59 % projektů se sociální službou). Zařazení služby vycházelo z potřeb občanů, definovaných v komunitním plánu rozvoje sociálních služeb, strategii sociálního začleňování či ve strategickém plánu obce. **Nejčastěji poskytovanou službou** bylo v komunitních centrech **odborné sociální poradenství**, časté bylo také zařazení služby Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi / pro seniory. **Volba služeb je vhodná a odpovídá nastavení intervence i cílovým skupinám**, které obvykle do komunitního centra docházejí.

4.2.5. Začlenění klientů do společnosti a jejich životní situace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Komunitní centrum **jako samostatný „nástroj“ sociálního začleňování nefunguje**, je však **součástí infrastruktury služeb**, které se vhodně doplňují. **Přispívá k sociálnímu začleňování osob spíše nepřímo, zásadnější problémy cílových skupin řešit nedokáže**, musí být navázáno na další aktivity.

Míra vlivu na sociální začleňování uživatelů KC se zvyšuje za předpokladu, že je zde **dostupná sociální práce či služba, která odpovídá potřebám uživatelů** (služby zařazené do KC v rámci projektů se jeví jako vhodné). Sociální služba však obvykle není poskytována v takovém rozsahu, aby mohla nepříznivé sociální situace komplexně řešit. Může však fungovat jako „místo včasného zachycení“, jako poradna pro další kroky.

Podpora komunitních center **přispěla k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin spíše okrajově nebo nepřímo**. Uživatelé komunitních center většinou neřeší zásadní problémy, které by vedly k jejich vyčlenění ze společnosti, nebo je řeší jinde či jiným způsobem než docházením do komunitního centra.

Výjimkou jsou klienti sociálních služeb, které jsou v rámci komunitních center v některých případech poskytovány. V žádném ze zkoumaných projektů však nebyla sociální služba poskytována ve větším rozsahu (často šlo o jeden návštěvní den v měsíci) tak, aby to mělo významnější dopady na uživatele. Lze

však konstatovat, že služby jsou pro občany dostupnější, takže zvyšují pravděpodobnost včasného zachycení a rychlejší řešení nepříznivých situací.

V několika případech bylo příjemci konstatováno, že **lidé více využívají sociální práci / službu v komunitním centru, než by se odhodlali běžně** (před zřízením centra). Tento jev může být způsoben větší anonymitou centra.

Zkoušeli v jiné obci mít přímo kancelář či sociální pracovníci, ale lidi za nima nepřišli, to KC má něco do sebe, když ne KC tak něco podobného, kam se lidi nebojí chodit, je dobrá ta propojenost, potkají se tu při nějaký akci, zjistí, že je možný tu sociální službu využít a tak.

Uživatelé se však díky aktivitám komunitního centra **mohou častěji scházet, v důstojném prostředí, mohou využít zázemí komunitního centra** na různé oslavy a podobně. Někteří se i zapojují do tvorby a realizace aktivit, většina komunitních center provozuje své aktivity na nízkoprahové, neziskové bázi. Většina dotazovaných uvedla, že občané využívají prostory zdarma, nebo např. za cenu energií.

V komunitním centru se scházejí lidé, kteří by se běžně nepotkali

Často také bylo konstatováno, že se **díky komunitnímu centru setkají osoby, které by se běžně nesetkaly, dochází tedy k destigmatizaci** některých skupin obyvatel. Nejčastěji jsou komunitní centra využívána občany dané obce, využití občany z okolních obcí je častější, pokud je KC vystavěno v obci s dobrou dostupností či ve střediskové obci.

Řekly jsme to kamarádkám, trochu si upravujeme program, vyhoví nám, máme přednášky, napečeme, je to fajn. Už nemám pro koho péct, tady mám zase radost, že můžu.

K zásadnějším změnám však nedošlo, změny lze pozorovat ve větším množství návštěvníků, vyšší četnosti setkávání občanů. **Komunitní centrum tak funguje jako aktivizační prvek občanů, ale závažnější problémy řešit neumí.**

4.2.6. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Projekty na podporu komunitních center **byly komplementární k OPZ, nicméně ke komplementaritě docházelo spíše výjimečně.** Vzhledem k nejčastějšímu typu příjemce (malá obec do 1000 obyvatel) není tento fakt překvapivý – **malá obec nemá administrativní ani finanční kapacitu na realizaci více projektů.**

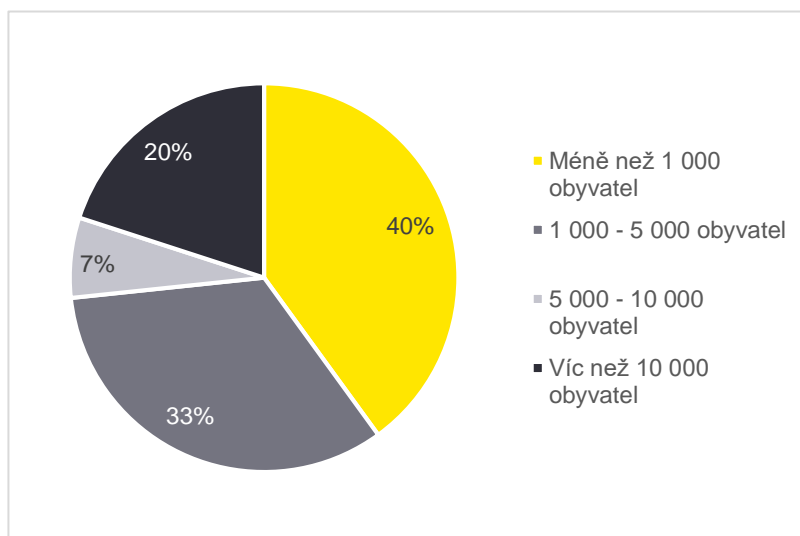
I proto naprostá **většina projektů využila pro psaní a často i realizaci projektu externí pomoc**, nejčastěji dotační kancelář, ale i kancelář přízněné MAS.

Projekty komunitních center byly **komplementární s Operačním programem Zaměstnanost**, komplementarita však byla **na úrovni prioritní osy 2 Sociální začleňování a boj s chudobou, nikoli na úrovni specifické výzvy.** Hodnocení komplementarity nebylo součástí evaluace. Přesto jsme v rámci rozhovorů zjišťovali informace o zkušenosti s dalšími operačními programy a stejně jako v případě dalších úkolů jsme zjišťovali náročnost administrace projektů.

Příjemci měli většinou nějakou zkušenost s operačními programy, často s OPZ nebo Operačním programem Životní prostředí (dále jen „OP ŽP“). Většina z nich považovala IROP za **nejnáročnější**, což ale může být způsobeno i typem příjemce (nejčastěji malé obce do 1000 obyvatel (40 % respondentů), Graf 5).

Graf 5: Téměř tři čtvrtiny projektů byly realizovány v obcích do 5 000 obyvatel.

Zdroj dat: Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“) (EY prezentace dat).

Administrovat projekty je pro malé obce bez podpory odborníků téměř nemožné

Malé obce nemají kapacity na realizaci výběrových řízení, administraci projektů a dalších povinností spojených s projekty. I přes to by většina příjemců, pokud by taková možnost byla, využila IROP znovu. Příjemci se shodovali, že projekt na komunitní centrum často inicioval změnu v obci, na kterou obvykle navazovaly další aktivity (např. parková úprava okolí, knihovna). Zvláště v malých obcích vzniklo díky projektu místo setkávání, které suplovalo chybějící infrastrukturu v obci.

S **náročností administrace** souvisí i fakt, že až na dvě výjimky (jedná se o větší, střediskové obce) **využili** všichni **příjemci služeb externí agentury k napsání a často i administraci projektu**. V několika případech šlo přímo o občana obce, např. dotačního poradce v důchodovém věku.

Pán manažer v tom umí chodit, všechno řeší, všechno zařídí, dělá to v důchodu, dělá to celý život, pohybuje se v tom, zároveň starosta o to má zájem a spolupracuje s panem manažerem.

Příjemci projektů se shodují, že by projekt realizovali znovu, ale jen za předpokladu spolupráce s dotační agenturou, Místní akční skupinou (dále jen „MAS“) či obdobně.

4.2.7. Teorie změny

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Dobrou praxí jsou projekty, kdy je komunitní centrum iniciováno zdola, se záměrem řešit situaci v obci, ať už z pohledu chybějící infrastruktury, kdy v malých obcích chybí místo setkávání občanů, nebo z pohledu chybějící dostupné služby. Takové projekty umí aktivizovat komunitu či podpořit destigmatizaci určité skupiny obyvatel.

Realizace takových projektů by na malých obcích **nebyla možná bez podpory dotačních nebo projektových specialistů**, proto je **zapojení zkušeného projektového manažera zásadní** pro úspěch takového projektu. Vzhledem k tomu, že naprostá většina projektů byla realizována tímto způsobem, lze předpokládat, že projekty bez takové podpory buď nebyly podány vůbec, nebo byly neúspěšné v rámci hodnocení.

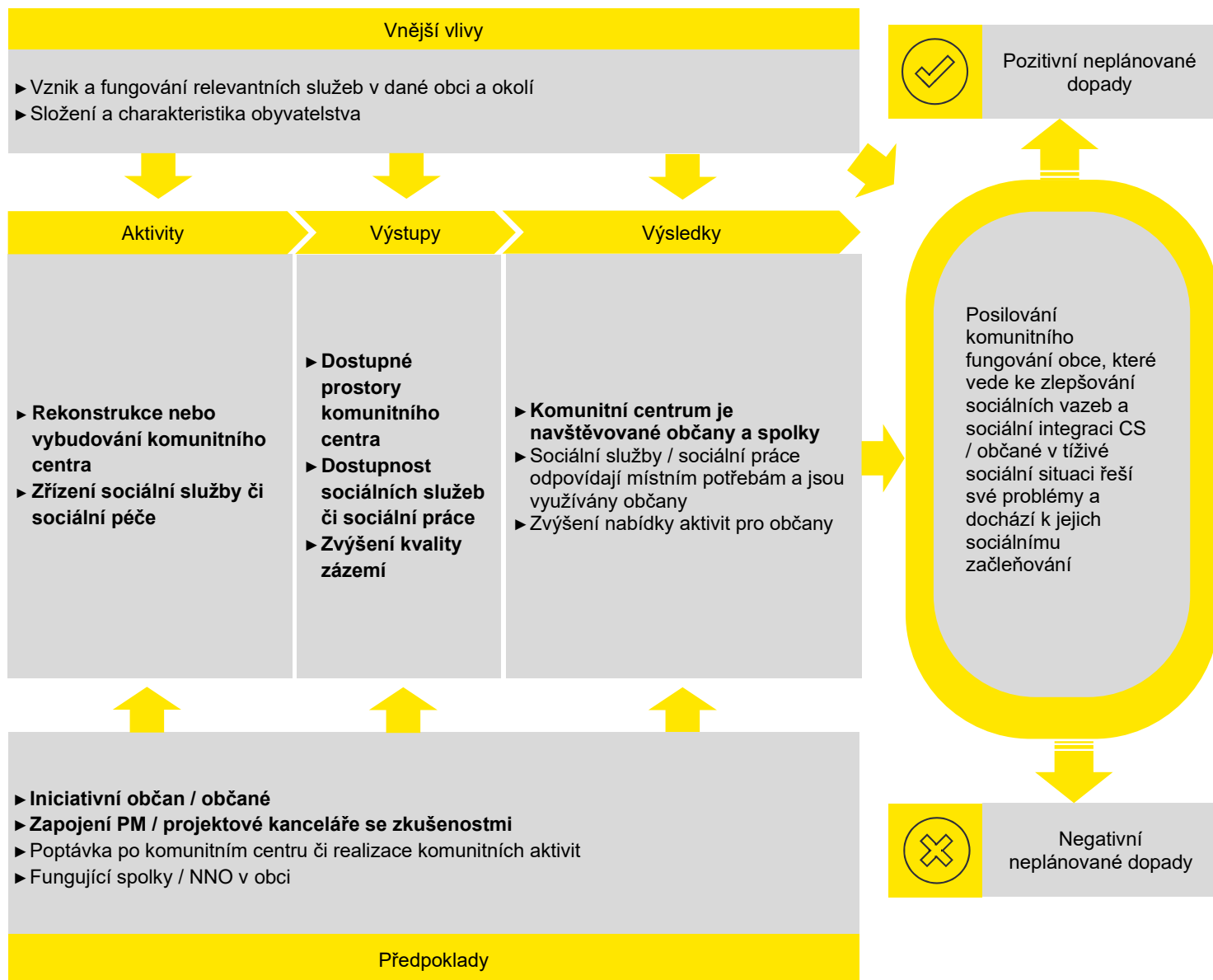

Při formulaci teorie změny jsme vycházeli zejména z případových studií a telefonických rozhovorů. Na základě expertního posouzení jsme identifikovali následující hlavní (ne) funkční prvky teorie změny v oblasti komunitních center:

- 1** Poskytnutí podpory má **nepřímou vazbu na sociální začleňování cílových skupin a vliv podpory je tak spíše zprostředkovaný**. Podpořené obce a další subjekty mohou díky dotaci poskytovat občanům místo pro setkávání a realizaci komunitních aktivit.
- 2** Tam, **kde byly aktivity realizovány i před** vybudováním komunitního centra, **nedochází k zásadnější aktivizaci** komunity, občané se ale **scházejí častěji a v důstojnějších prostorách**. Tam, kde komunitní centrum vzniklo na „zelené louce“, dochází k **posílení mezilidských vztahů a komunity**, setkávají se skupiny občanů, k jejichž setkání by jinak pravděpodobně nedošlo.
- 3** **Poskytování sociální práce či sociální služby** v rámci komunitního centra znamená **zvýšení dostupnosti takových služeb**. To spolu s **anonymitou, kterou komunitní centrum poskytuje**, může **eliminovat vznik nepříznivých sociálních situací** u občanů a poslouží jako **místo „prvního kontaktu“**, od kterého se může odvíjet řešení situace. CS je tak schopna lépe řešit svou nepříznivou situaci.
- 4** Intervence má vliv na **destigmatizaci osob z cílových skupin**, především tam, kde **v centru funguje sociální služba**. Osoby z CS **navštěvují centrum a setkávají se mezi sebou a s lidmi mimo CS** projektu.

Hlavní identifikované prvky teorie změny u zkoumaných projektů jsou zobrazeny v následujícím schématu:

Úroveň aktivit a výstupů je v teorii změny dle evaluace **funkční**. V rámci projektů dochází k vybudování či rekonstrukci prostor a jejich zpřístupnění pro komunitní setkávání. U obcí, kde existovalo místo pro setkávání občanů došlo ke zvýšení kvality zázemí či zpřístupnění dalších prostor, které umožňují rozšíření aktivit oproti stavu před realizací projektu. Dochází ke zvýšení dostupnosti sociálních služeb či sociální práce pro občany obce a okolí.

Jako **klíčový předpoklad** pro úspěšnou realizaci projektu se ukázala **existence iniciativního starosty či jiného občana** (např. zaměstnanec samosprávy či zástupce spolku nebo církve), jelikož realizace projektu často závisela na jedné osobě, která byla hybatelem projektu.

Pro vytvoření komunitního centra se jako důležitá dále ukázala **poptávka občanů či spolků**. Často se jednalo o případy, kdy v dané obci již probíhaly komunitní aktivity v improvizovaných či nevyhovujících prostorech a pro vytvářené komunitní centrum tak již byla do určité míry daná náplň budoucích aktivit. Často se jednalo o aktivity místních spolků, které tak prostřednictvím projektu získaly prostory pro setkávání a pořádání svých aktivit (např. hasiči, rodinné centrum ad.)

V některých případech pak byla **motivace** více než poptávkou dána **možnou revitalizací majetku obce**, takových projektů však byla menšina, i vzhledem k tomu, že příjemci takových projektů byly nejčastěji malé obce, které z kapacitních důvodů nemohou dovolit realizovat zbytné projekty.

Vzhledem k tomu, že příjemci výzvy byly nejčastěji menší obce, se jako důležitý předpoklad ukázalo **zapojení projektového manažera / projektové kanceláře se zkušenostmi** a vhodnými kompetencemi. V rámci zakázky nebyly zkoumány neúspěšné projekty nebo projekty, které ani nebyly podány. Lze však dovodit, že **vzhledem k podílu projektů, kde byla zapojena dotační agentura či obdobný subjekt, který příjemci pomáhal s realizací projektu** (v rámci zkoumaného vzorku 25 projektů se jednalo pouze o 2, které externí služby nevyužily), **mělo toto zapojení zásadní vliv na úspěšné hodnocení a realizaci projektu**. S ohledem na administrativní náročnost podání a realizace projektu a často nízké kapacity na straně obce tak byla spolupráce se schopným PM důležitým předpokladem pro realizaci projektu. V malých obcích není obvykle starosta uvolněn a tuto funkci tak vykonává v souběhu se „svým“ zaměstnáním. Z titulu funkce pak řeší mnoho situací v obci a náročný investiční projekt IROP je tak často výzvou, kterou nechce podstoupit.

Na **úrovni výsledků** je teorie změny funkční, kdy jsou komunitní centra občanů využívána a dochází k rozšíření nabídky aktivit pro občany. U obcí, kde byly před realizací projektu komunitní aktivity poskytovány, dochází ke zlepšení kvality zázemí, případně rozšíření služeb spolu s novými a většími prostory. U obcí bez takových prostor pak prostřednictvím projektu vzniklo místo, kde je možné realizovat aktivity nové či přesunout aktivity spolků do komunitního centra. U části obcí jsou pak prostory komunitních center využívány iniciativně „zdola“, kdy mohou občané využít tyto prostory pro rodinné oslavy či jiné setkávání. **Sociální práce byla dostupná ve všech komunitních centrech** a přibližně v polovině byly poskytovány sociální služby. Služby **vyplyvaly z potřeb občanů** dle komunitního plánu rozvoje sociálních služeb a služby byly hodnoceny jako **vhodné a odpovídající cílovým skupinám**, které komunitní centra navštěvují. Vzhledem k velikosti obcí jsou služby využívány spíše menším počtem občanů, jejichž situace podporu vyžaduje.

Na **úrovni dopadu** je **vazba na sociální začleňování cílových skupin spíše zprostředkovaná**. Podpořené obce a další subjekty mohou díky dotaci poskytovat občanům místo pro setkávání a realizaci komunitních aktivit. Zbudovaná komunitní centra přispívají k setkávání různých skupin občanů, což přináší pozitivní neočekávaný dopad v destigmatizaci osob v nepříznivé sociální situaci, kteří využívají poskytované sociální služby / sociální práci.

4.2.8. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

V této podkapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu komunitních center. Doporučení lze rozdělit na strategické (která se váží především k změnám plánovaným v rámci této intervence do nového programového období) a věcné, které navrhuji opatření v rámci aktivit samotných.

Zadavatel dle dostupných informací k přípravě nového programového období **nepředpokládá podporu komunitních center v rámci nového období v IROP 2014–2020, tato podpora bude přesunuta pod oblast celoživotního vzdělávání**. Je definována cílem „vytvoření zázemí pro komunitní aktivity ve vzdělávacích zařízeních vedoucích k sociální inkluzi“. Tento **přístup je nový**, inkluze byla v aktuálním programovém období řešena čistě ve vztahu ke vzdělávání zajišťovaném ve školách, nově je akcentována v kontextu komunity v obci. Tento nový **přístup vnímáme jako rizikový ve formulované vazbě na střediska volného času a domy dětí a mládeže, tedy zařízení, která jsou primárně využívána dětmi a dospívajícími** (viz také zjištění v rámci Evaluačního úkolu k oblasti Celoživotního vzdělávání, kde cílovou skupinou byly v 82 % projektů žáci 1. stupně základních škol a v 75 % projektů žáci 2. stupně základních škol. Jak bylo uvedeno v podkapitole „charakteristika uživatelů komunitních center“, cílová skupina projektů komunitních center je významně širší).

Jak bylo uvedeno výše, i **indikátory zvolené pro sledování a vyhodnocení intervence** v oblasti komunitních center **neumožňují jasně sledovat nově vytvořené kapacity** komunitních center, což je nešťastné i vzhledem k chybějící legislativní úpravě a tím i sledování vývoje těchto kapacit mimo IROP.

Ukazuje se také, že **propojení komunitního centra na sociální práci / sociální službu má význam z hlediska zvýšení dostupnosti těchto služeb** v rámci území. Vzhledem k tomu, že komunitní centra nejčastěji vznikají na malých obcích, tam, kde chybí standardní infrastruktura obce (a chybí tak často i sociální odbor obce / sociální služba), je **kumulace aktivit v centru vhodná a účelná**. Komunitní centrum pak **může fungovat jako místo včasného zachycení nepříznivé sociální situace** a tím **přispívat k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin či předcházet jejich vyčlenění ze společnosti**.

Na základě těchto zjištění byla definována následující doporučení:

- ▶ **Definovat podporu komunitních center v rámci podpory celoživotního vzdělávání** – upozorňujeme, že pokud je cílem intervence zajistit další vzdělávání dospělých, domy dětí a mládeže nejsou odpovídajícím nástrojem a že také střediska volného času věnují dospělým pouze zanedbatelnou část svých kapacit.
- ▶ **Upravit indikátory** tak, aby jasně **informovaly o vzniklých kapacitách komunitních center** – v rámci intervence je nyní sledován indikátor 55401 (Počet podpořených zázemí pro služby a sociální práci), který neplní funkci výstupového indikátoru tak, aby donátor mohl sledovat nově vytvořené kapacity. Toto je zvláště důležité vzhledem k faktu, že neexistuje legislativní úprava oblasti a tím ani data o počtu KC na území České republiky. Neméně důležité je toto zjištění vzhledem k přesunu KC pod oblast vzdělávání.
- ▶ **Zachovat v rámci KC povinnost poskytnutí sociální práce / sociální služby** (v současném období je příjemce povinen zajistit poskytnutí sociální práce) – přestože vzhledem k nízké časové dotaci nejsou služby poskytované v KC obvykle schopny zajistit zásadnější efekty na sociální začleňování osob z cílových skupin, zařazení alespoň sociální práce znamená vyšší dostupnost v rámci území, lepší pokrytí a zajištění dostupnosti služby i ve vzdálenějších / menších obcích.

4.3. Úkol 3: Vyhodnocení výsledků opatření v oblasti podpory sociálního bydlení

Sociální bydlení, obdobně jako další typy intervencí podporované v rámci IROP (např. komunitní centra a sociální podnikání), **není definováno v rámci národní legislativy**. Koncept sociálního bydlení byl upřesněn díky vládnímu materiálu Koncepte sociálního bydlení České republiky 2015–2025 (MPSV, 2015). Na základě koncepce mělo dále dojít k vytvoření zákona o sociálním (dostupném) bydlení, ale to se doposud nepodařilo. Svou roli v této situaci hraje i **nejednotnost výkladu konceptu sociálního bydlení**, která panuje mezi dvěma hlavními gesčními ministerstvy, MMR a MPSV. Tato nejednotnost se projevuje mimo jiné i v nastavení výzev na podporu sociálního bydlení v rámci IROP. **Kromě IROP je oblast bydlení podporována z OPZ**, konkrétní aktivity uvádíme dále v textu.

Výzvy byly chystány od roku 2015, **požadavky na sociální byty specifikované v rámci výzev částečně vycházely z definic obsažených v Konceptu sociálního bydlení**.

V průběhu programového období se významně proměnily podmínky výzev – první výzvy v pořadí byly vyhlášeny s požadavkem na pětiletou udržitelnost podpořených aktivit (tedy závazek příjemce v pěti letech po ukončení realizace projektu nadále poskytovat v bytových jednotkách financovaných z IROP bydlení osobám z cílových skupin), ostatní pak s dvacetiletou udržitelností. **Prodloužení udržitelnosti nevedlo ke snížení počtu žádostí**. Naopak, počet zaregistrovaných žádostí o dotace byl mnohem vyšší u výzev s 20letou udržitelností (389) než u výzev s udržitelností 5 let (144). Snížil se ale počet žádostí podávaných soukromými subjekty na úkor obcí. Mezi obcemi byl o tento typ projektů veliký zájem, jak je uvedeno v kapitole Komplementarita a administrace níže, je IROP často jediným možným zdrojem financování sociálních bytů.

Program IROP podporoval sociální bydlení v rámci specifického cíle 2.1. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu sociálního bydlení vyčleněno 3,7 mld. Kč.

4.3.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory sociálního bydlení. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Charakteristika uživatelů sociálního bydlení (EO1)
- ▶ Motivace k budování kapacit sociálního bydlení (EO2)
- ▶ Efekt intervence na uživatele sociálního bydlení (EO2, EO3, EO4)
- ▶ Sociální rozměr bydlení (EO5, EO8)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO6)
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny (EO7).

V poslední podkapitole budou uvedena doporučení pro nastavení IROP v oblasti sociálního bydlení, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	Jaké cílové skupiny a v jakém počtu využívají sociálního bydlení v případě realizovaných projektů?	Charakteristika uživatelů sociálního bydlení	Obyvatelé sociálních bytů odpovídají cílovým skupinám programu IROP. Nejčastěji sociální byty podpořené z IROP využívají samoživitelé/samoživitelky s dětmi a rodiny. Pouze minimum bytů je využíváno nejzranitelnějšími skupinami, které řeší závažné problémy s bydlením, jako jsou například osoby opouštějící výkon trestu či náhradní rodinnou péči, osoby ohrožené domácím násilím či osoby bez příštěší.
2	Jak hodnotí realizované aktivity v oblasti sociálního bydlení a) jejich uživatelé? b) zástupci dalších identifikovatelných zúčastněných stran (sociální pracovníci, představiteli samosprávy atd.)?	Motivace k budování kapacit sociálního bydlení	Motivace k výstavbě sociálních bytů je závislá na typu příjemce. Zatímco obce kromě výstavby sociálních bytů řeší dotaci také revitalizaci majetku obce, soukromí příjemci z řad NNO jsou často motivováni garantovaným ziskem, případně prací s ohroženými osobami z cílových skupin. Jak uživatelé, tak ostatní stakeholderi hodnotí výstavbu sociálních bytů pozitivně, a to primárně z důvodu malé dostupnosti jiných zdrojů na takovou výstavbu.
3	Přispěla intervence k sociálnímu začlenění osob využívajících sociální bydlení? d) Pokud ne, proč? d) Pokud ano, jak a v jaké míře?	Efekt intervence na uživatele sociálního bydlení	Poskytnutí sociálního bytu má na osoby z cílových skupin pozitivní efekty, především na kvalitu života, sociální vazby a finanční situaci. Většina bydlicích zůstává v sociálních bytech dlouhodobě, nejsou s nimi zásadní problémy ve srovnání s běžnou populací. Účastníci projektů však z dlouhodobého hlediska nejsou nastavením intervence motivováni k dalšímu rozvoji – pokud se jim navýší příjmy, přestanou splňovat podmínky výzev a o výhodu sociálního bydlení mohou přijít.
4	Jaký byl efekt intervence na životní situaci klientů (nad rámec sociálního začlenění)?		Sociální práce není osobami z cílových skupin využívána plošně – pro nejčastěji zastoupené skupiny (samoživitelky, rodiny, senioři) nemá poskytnutí sociální práce zásadnější význam. U náročných cílových skupin, které řeší zásadní problémy s bydlením, je však situace opačná – bez sociální práce by intervence nefungovala.
5	Do jaké míry bylo dosaženo zajištění dlouhodobosti bydlení (včetně aspektu udržitelnosti)?	Sociální rozměr bydlení	Budování kapacit sociálních bytů je i v dalším programovém období potřebné, i relativně nízký počet sociálních bytů v rámci obce dokáže dané obci přispět k řešení problémů s bydlením občanů.

6	Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami podporovanými z OP Z: Prioritní osa 2?	Komplementarita a administrace	Bez dotační podpory z IROP by většina kapacit sociálního bydlení nevznikla , nebo pouze v omezené míře. Vzhledem k nedostatečným kapacitám sociálního bydlení v České republice je tedy strategické podporovat sociální bydlení i v dalším období, a to včetně komplementárních aktivit.
7	Lze na vzorku realizovaných projektů identifikovat příklady dobré (případně špatné) praxe? a) Pokud ano, o jaké příklady se jedná?	Klíčové faktory a teorie změny	Aktivity sociálního bydlení vhodně reagují na potřeby obcí a cílových skupin v oblasti bydlení . Zejména v případě malých obcí výstavba či rekonstrukce sociálních bytů významně navyšuje kapacitu bydlení pro ohrožené osoby. Nejčastěji jsou ubytovány osoby s rizikem sociálního vyloučení, avšak příliš nedochází k inkluzi nejohroženějších osob . Jako dobrá praxe se ukazuje spolupráce obce a místních neziskových organizací, které pracují s cílovou skupinou , případně jsou příjemci projektu a město jim doporučuje vhodné osoby k bydlení. Problematická je teorie změny v oblasti stabilizace v podobě získání zaměstnání a přechodu na otevřený trh s bydlením. Osoby v nájmu v případě zvýšení příjmu mohou přijít o dotované bydlení a nastavením podpory tak nejsou příliš motivováni k výraznému zlepšování vlastní situace .
8	Přispěla realizace projektu k řešení segregace? a) Pokud ano, jak? b) Pokud ne, proč? Existuje riziko, že projekty povedou k segregaci?	Viz Evaluační otázku 5.	Sociální byty vystavěné z IROP nepřispěly k segregaci, naopak , byty byly ve většině případů budovány v centru města či běžné zástavbě tak, aby bylo podpořeno sociální začlenění osob v nich bydlících.

4.3.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	294
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	102
Realizované terénní případové studie	2
Realizované rozhovory (osobní + telefonické)	8
Rozeslané dotazníky	73
Vyplněné dotazníky	40
Návratnost dotazníků	55 %

Celkově bylo Zadavatelem předáno ke zkoumání **102 projektů**, které byly ukončeny nejpozději k datu 31. 8. 2019, co tvoří přibližně **35 % z celkového počtu 294 realizovaných projektů** dle Seznamu operací

k 1. 3. 2020. **Velikost vzorku je dostatečná pro zhodnocení mechanismu podpořených intervencí a formulaci doporučení pro podporu sociálního bydlení.**

Projekty byly realizovány na území 13 krajů a 49 okresů s celkovým příspěvkem Evropské unie (dále jen „EU“) více než půl miliardy Kč (584,5 milionů).

Z projektů vzniklo dle načtených indikátorů celkem 568 bytových jednotek pro sociální bydlení s kapacitou 1 439 lůžek, tedy v průměru 2,57 lůžka na jednu bytovou jednotku (Obrázek 2).

Obrázek 2: Kraje dle počtu vybudovaných sociálních bytů

Kraj realizace projektu	Počet bytových jednotek	Počet lůžek	Průměrný počet lůžek v bytové jednotce
Olomoucký	90	199	2,27
Ústecký	80	208	2,68
Jihomoravský	78	159	2,21
Středočeský	70	181	2,67
Pardubický	46	105	2,46
Zlínský	41	101	2,49
Plzeňský	38	113	2,97
Jihočeský	26	70	2,29
Kraj Vysočina	25	72	2,80
Královéhradecký	22	57	2,51
Moravskoslezský	22	78	3,44
Liberecký	19	60	3,44
Karlovarský	11	36	3,27
Celkem	568	1439	2,57

Zdroj: Projekty předané Zadavatelem (vlastní zpracování).

Nejvíce bytů (90) vzniklo v Olomouckém kraji, kde bylo realizovaných 17 projektů. V bytech je dohromady 199 lůžek. Vyšší kapacitu lůžek, než Olomoucký kraj dosáhl Ústecký kraj, kde je nově 208 lůžek v 80 bytech. Naopak, nejmenší počet sociálních bytů je nově přístupných v Karlovarském kraji, kde se realizoval 1 projekt. Jeho výsledkem je 11 bytových jednotek a 36 lůžek. Nejnižší průměrný počet lůžek v jedné bytové jednotce je v Jihomoravském kraji – v jednom bytě se nachází průměrně 2,21 lůžka. Opačná situace je v Moravskoslezském a Libereckém kraji s průměrem 3,44 lůžka na 1 bytovou jednotku

V rámci úkolu byly provedeny **dvě terénní případové studie**. Dále bylo realizováno **dotazníkové šetření**, ve kterém bylo osloveno 73 příjemců, ze kterých 40 dotazník vyplnilo. Návratnost tedy činila 55 %. Ze 40 odpovědí (projektů) tvořili dvě třetiny (67,5 %) zástupci obcí. Strukturu dotazovaných znázorňuje *Tabulka 3*.

Tabulka 3: Návratnost dotazníků byla v průměru vyšší u soukromých žadatelů než u obcí.

Právní forma žadatele	Oslovených	Odpovědí	Návratnost
Obce	52	27	52 %
Ostatní¹⁰	21	13	62 %

Zdroj: Dotazníkové šetření.

Soukromí žadatelé neprojevovali velkou ochotu sdělovat informace o projektech, když byli kontaktováni telefonicky (s požadavkem na realizaci terénní případové studie) a možným omezením výzkumu tak byl nedostatečný rozsah dat od jiných příjemců, než jsou obce (např. spolky, ústavy ad.).

¹⁰ Jednalo se zejména o NNO.

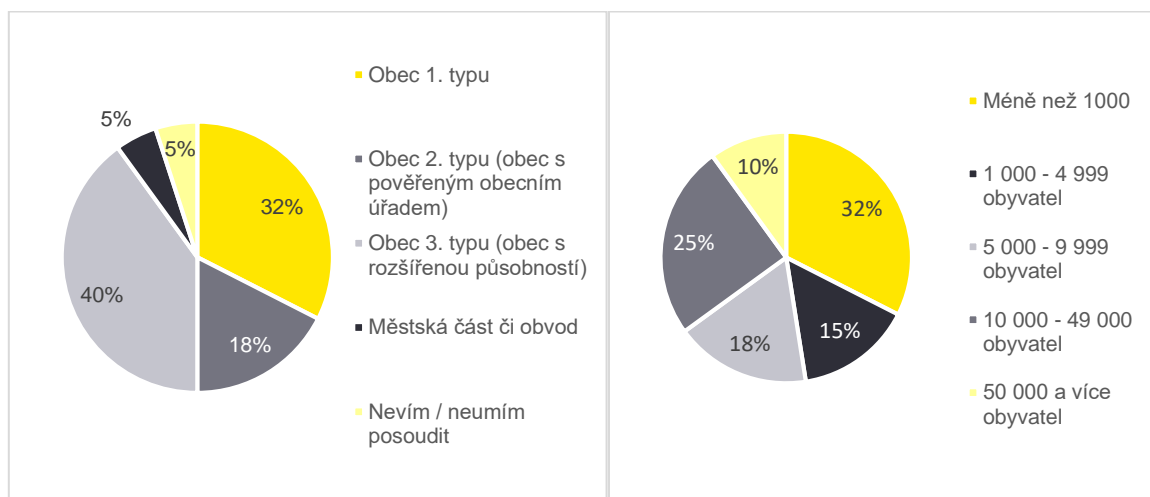
Návratnost dotazníku však byla vyšší u těchto skupin, pravděpodobně díky anonymitě dotazníku, a podařilo se tak získat data od obou hlavních typů příjemců (obce a ostatní, zejména NNO).

Hlavní aktivitou většiny analyzovaných projektů byla **rekonstrukce a stavební úpravy** objektů či zázemí pro poskytování sociálního bydlení (82,5 %). 15 % respondentů kupovalo pozemky, domy nebo byty. Pouze okrajově (v 2,5 %) se jednalo o rekonstrukci a úpravy společných prostor bytového domu.

Projekty pro sociální bydlení se nejčastěji realizovaly v obci 3. typu (obec s rozšířenou působností – 40 %), a v obci 1. typu (32,5 %). Z hlediska počtu obyvatel jsou nejčastější obce, které mají méně než 1000 obyvatel (32,5 %), a v 25 % jsou to větší sídla s počtem obyvatel 10 000 – 49 000. Celé rozdělení nově zpřístupněných bytů podle těchto dvou charakteristik zobrazuje *Graf 6*.

V ČR obecně platí, že čím méně má obec obyvatel, tím je vyšší pravděpodobnost, že nemá obecní byty, buď z důvodu nepotřebnosti (při velmi nízkém počtu obyvatel), nebo z důvodu nedostatku financí (Foldynová & kol, 2016). **Nedostatek financí pro pořízení obecních / sociálních bytů** tedy může být i v dalším programovém období **velkou motivací pro malé obce žádat o projekty** a dotace z IROP na podporu sociálního bydlení.

Graf 6: Projekty pro sociální bydlení se nejčastěji realizovaly v obci s rozšířenou působností a v malých obcích do 1000 obyvatel.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

4.3.3. Charakteristika uživatelů sociálního bydlení

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Obyvatelé sociálních bytů odpovídají cílovým skupinám programu IROP. **Nejčastěji sociální byty** podpořené z IROP **využívají samoživitelé/samoživitelky s dětmi a rodiny**.

Pouze minimum bytů je využíváno nejzranitelnějšími skupinami, které řeší závažné problémy s bydlením, jako jsou například osoby opouštějící výkon trestu či náhradní rodinnou péčí, osoby ohrožené domácím násilím či osoby bez přístřeší.

Charakteristika bydlicích je dobře zjištělná a jsou k ní dostupná data. Indikátor „Průměrný počet osob využívající sociální bydlení“ se sleduje v počtu osob za rok.

Obyvatelé sociálních bytů podpořených z IROP odpovídají cílovým skupinám intervencí IROP. Výzvy na podporu výstavby sociálních bytů **byly koncipovány pro širokou škálu cílových skupin, včetně těch nejzranitelnějších**, s nejvyšší potřebou bydlení (osoby bez přístřeší atd.) Dle definice z typologie ÉTHOS (FEANTSA) se jedná o tzv. osoby v bytové nouzi. Praxe však ukazuje, že nejčastěji ubytované cílové skupiny sice odpovídaly plánům IROP, avšak nejvíce ohrožené osoby byly zastoupeny minimálně.

”

Cílová skupina jsou samoživitelky, matky s dětmi, měli jsme i vizi, chtěli i děti po dětských domovech, ale nebyl zájem. Pak máme nezaměstnaný lidi, bez práce, nebo třeba po rozvodu. Hlavně nízkopříjmové skupiny, ale chceme slušné lidi. Všechny ty nemovitosti jsou po rekonstrukci, nechceme, aby to zdemolovali, takových je v té skupině většina.

“

Sociální byty vystavěné z IROP jsou využívány hlavně samoživitelkami

Skupiny obyvatel, které využívají z projektu realizované kapacity sociálního bydlení, jsou znázorněny v Graf 7. Jsou seřazeny od nejčastějších po nejméně časté skupiny (1 = nikdo z dané CS není ubytován, 3 = podstatná část ubytovaných je z dané CS). Z grafu plyne, že **postavené byty nejčastěji využívají samoživitelé/samoživitelky s jedním nebo více dětmi, rodiny s dětmi a osoby sociálně vyloučené nebo ohrožené tímto vyloučením**. Toto zjištění je v souladu s Analýzou struktury obecních bytů, dle které obcím nejméně scházejí byty pro tyto CS (Foldynová & kol, 2016).

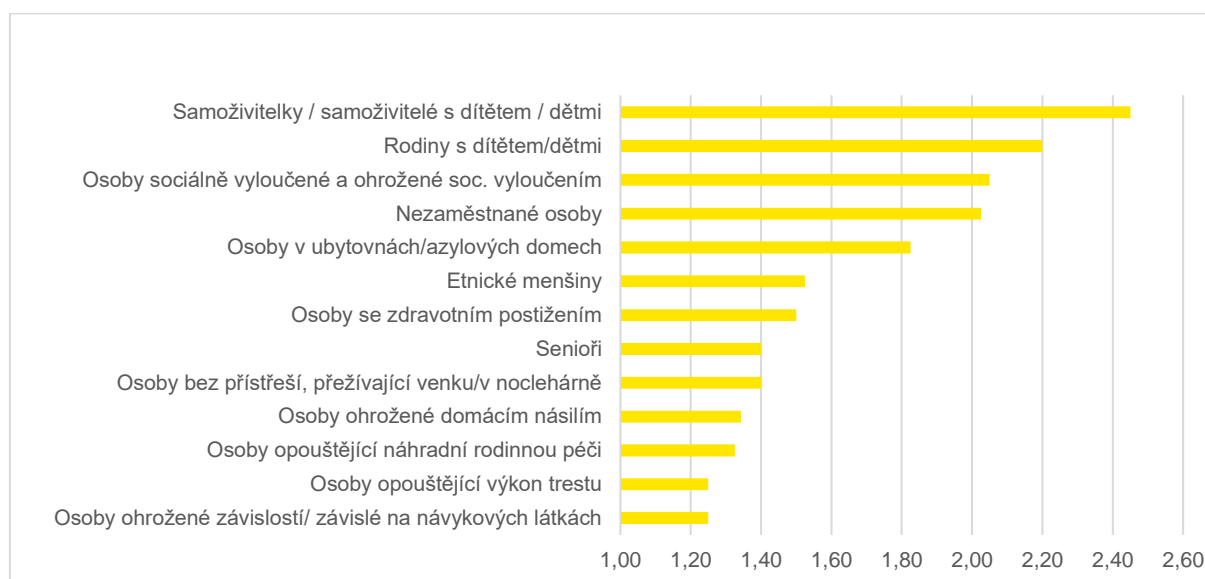
”

Sehnat byt bylo náročnější, než jsem si myslela, připadá mi, že se běžní pronajímatelé obávají ženy samoživitelky, je za tím opatrnost pronajímatelů, chtějí včasné platby za nájem.

“

Minimum bytů je využívaných lidmi opouštějícími výkon trestu a osobami závislými / ohroženými závislostí na návykových látkách. Je však třeba vzít v úvahu, že zejména v malých obcích se nemusí některé specifické skupiny vůbec vyskytovat, na rozdíl od větších měst, či tyto informace o sobě podnájemci příjemcům nesdělují.

Graf 7. Skupiny obyvatel využívající sociální byty podpořené z IROP - čím vyšší hodnota, tím více ubytovaných z dané skupiny (1 = Nikdo, 2 = Malý počet ubytovaných, 3 = Podstatná část ubytovaných).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

Potřebu zajištění bydlení mají často lidé, kteří pobírají příslušné dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení), ale i tak vynakládají na bydlení významnou část svých příjmů a nejsou schopni tuto svoji obtížnou situaci řešit sami na otevřeném trhu s bydlením. Často využívají nevyhovujících forem bydlení, např. ubytoven, kde cena nájmu neodpovídá poskytnutému plnění (bydlení). Proto jsou příjemci projektů sociálního bydlení povinni zkoumat také výši disponibilních příjmů bydlících.

Sociální bydlení je vhodné i pro skupinu obyvatel pobírající sociální dávky, protože ani s podporou neseženou bydlení na otevřeném trhu. V rámci sociálního bydlení doplatek nedostávají (nájem netvoří podstatnou část jejich nákladů) a **stát tak zpětně ušetří na vyplácených dávkách.**

Kapacita stávajících obecních bytových fondů většinou neumožňuje uspokojit lokální potřebu, u některých skupin by prodleva v řešení bytové a sociální krize měla závažné důsledky. Proto by se **kapacita sociálních bytů měla postupně navyšovat i v souladu se zjištěnými potřebami osob z cílových skupin** (velikost bytů vzhledem k typové cílové skupině apod.).

Máme s městem smlouvu o spolupráci, která se týká výběru cílové skupiny do bydlení, město dává doporučení na nájemníky, které zná, se kterými třeba nějak pracuje. Všechny nájemníky samozřejmě nemusí vybírat odbor města, ale rada je schvaluje. 90 % lidí je doporučených ("dodaných") z města.

Obyvatelé sociálního bydlení **nejčastěji přicházejí z nevyhovujícího nájmu, ze společného bydlení se širší rodinou, nebo ze sociální služby.** Nejmenší část obyvatel přišla ze zdravotnického zařízení, dětského domova, a z vězení. Lze tedy konstatovat, že **sociální byty financované z IROP využívali spíše lidé, kteří čelili středně závažným problémům se zajištěním bydlení – neřešili ztrátu bydlení, ale spíše nevyhovující podmínky (Graf 8).**

Graf 8: Obyvatelé postavených sociálních bytů přicházejí nejčastěji z nevyhovujícího nájmu nebo ze společného bydlení s rodinou (průměr z odpovědí: 1 = nikdo, 2 = menšina, 3 = přibližně polovina, 4 = většina, 5 = všichni).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

4.3.4. Motivace k budování kapacit sociálního bydlení

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Motivace k výstavbě sociálních bytů je závislá na typu příjemce. Zatímco **obce kromě výstavby sociálních bytů řeší dotací také revitalizaci majetku obce, soukromí příjemci z řad NNO jsou často motivováni garantovaným ziskem, případně prací s ohroženými osobami z cílových skupin.**

Jak uživatelé, tak ostatní stakeholderi hodnotí výstavbu sociálních bytů pozitivně, a to primárně z důvodu malé dostupnosti jiných zdrojů na takovou výstavbu.

Motivace k výstavbě sociálních bytů se liší dle jednotlivých typů příjemců. Na motivaci k realizaci projektu jsme se dotazovali jak v rámci případových studií, tak i v rámci dotazníkového šetření. Zajímalo nás, co

žadatele motivovalo realizovat projekt a poskytovat sociální bydlení. Dle motivace lze rozdělit skupinu příjemců následovně:

- ▶ **Obce, případně zřizované příspěvkové organizace** – role obcí je v rámci problematiky bydlení a jeho dostupnosti neoddiskutovatelná (obec má dle § 35 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění povinnost zajistit péči o občana),¹¹ obce si chtějí doplnit bytový fond o sociální byty k řešení problémů obyvatel obce, zároveň také často revitalizovat majetek obce.
- ▶ **Ostatní příjemci** – motivace soukromého sektoru je často tažena garantovaným ziskem (příjmem z nájmu ubytovaných osob), případně motivací poskytnutí pomoci osobám z cílových skupin (např. pro neziskové organizace).

”

Cílem bylo získat a zrekonstruovat byty na sociální bydlení. Stát tam pomáhá těma dotačníma programama, majitel bytu by to nedělal dobrovolně, je třeba to nějak podpořit, cílem je poskytnout těm sociálním lidem levnější bydlení. Takže myslím, že se to podařilo.

“

Motivace příjemců je dle dotazníkového šetření následující:

- ▶ Zajištění důstojného ubytování pro CS v obci (40 % projektů)
- ▶ Nedostatek sociálních bytů (25 %)
- ▶ Využití aktuálně nevyužitých budov / prostor (10 %)
- ▶ Snaha pomáhat lidem (10 %)
- ▶ Kombinace výše uvedeného (7,5 %).

Primárním deklarovaným cílem (motivací příjemců) projektů bylo **zajištění ubytování pro CS v obci. U obcí** v porovnání s ostatními příjemci dále **výrazně převažovala motivace využití aktuálně nevyužitých bytů/ prostor** (15 % obcí, 0 % ostatních). Naopak, u ostatních příjemců výrazněji převažovala v porovnání s obcemi motivace pomáhat lidem (15 % ostatních, 7 % obcí).

Po změně doby udržitelnosti projektů neklesl zájem o výzvy

Jak bylo uvedeno v úvodu tohoto evaluačního úkolu, v rámci prvního kola výzev na podporu sociálního bydlení byla vyžadována pouze pětiletá udržitelnost. **Po zavedení přísnějších podmínek pro udržitelnost** (z 5 let u prvních výzev na 20 let u výzev vyhlášených později v rámci programového období) **se překvapivě zvýšil celkový zájem o výzvy jako takové, především ale z řad obcí.** Příjemců ze soukromého sektoru ubylo. Toto zjištění lze i na základě případových studií interpretovat jako zvýšení rizikovosti projektů sociálního bydlení. Soukromý subjekt musí pracovat s vyšším prvkem nejistoty, než je tomu v případě obcí. Závazek 20 let udržitelnosti reálně znamená povinnost udržovat kapacity sociálního bydlení po tuto dobu, včetně nákladů na opravy a udržování (které mohou být v sociálních bytech mírně vyšší oproti standardním bytům).

Přestože se **navýšením doby udržitelnosti lépe daří zachovat kapacity sociálních bytů v čase** (a zachovat tak účel intervence, dlouhodobost bydlení), **může to však zároveň znamenat snížení zájmu subjektů neziskového sektoru o projekty** na podporu sociálního bydlení.

¹¹

§ 35

(1) Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům nebo pokud nejde o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěřil zákon.

(2) Do samostatné působnosti obce patří zejména záležitosti uvedené v § 84, 85 a 102, s výjimkou vydávání nařízení obce. **Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů.** Jde především o **uspokojování potřeby bydlení**, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.

(3) Při výkonu samostatné působnosti se obec řídí

a) při vydávání obecně závazných vyhlášek zákonem,

b) v ostatních záležitostech též jinými právními předpisy vydanými na základě zákona.

Bohužel však ani v rámci projektů, stejně jako na makroekonomické úrovni, nemáme bližší informace o jednotlivých pořízených sociálních bytech.

„V rámci České republiky neexistuje aktuální komplexní statistika obecních bytů a jejich struktury, která je nezbytná pro plánování sociálního bydlení na území ČR. Chybí aktuální údaje o počtu obecních bytů, jejich velikosti dle počtu pokojů a rozlohy, nejsou dostupné ani aktuální informace o bezbariérových bytech.“
(Foldynová & kol, 2016)

Indikátory sledují **nárůst kapacity bytů měřený počtem lůžek, počet podpořených bytů, a průměrný počet osob využívajících SB**. Není však zřejmé, jestli se jedná o stejné lidi, nebo se mění, jaké je rozložení počtu lůžek do jednotlivých bytů, jak jsou tyto byty velké, jestli jsou vhodné pro umístování celých rodin, a podobně. Jelikož se statistiky sociálních/obecních bytů systematicky nevedou, v tuto chvíli **nedokážeme přesně vyčíslit**, jaký měly projekty z IROP dopad na celkový nárůst v počtu těchto bytů (za předpokladu, že k nárůstu došlo). Jak je patrné z dotazníků, IROP má zásadní vliv zejména v malých obcích s nízkým počtem obyvatel, kde i malý počet pořízených sociálních bytů významně řeší problém s jejich nedostatkem, ale není zásadní ve větších sídlech s více obyvateli. Vzorek dotazovaných však není dostatečně velký pro formulaci závěrů zobecnitelných na všechny sociální byty.

4.3.5. Efekt intervence na uživatele sociálního bydlení

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Poskytnutí sociálního bytu má na osoby z cílových skupin **pozitivní efekty**, především na kvalitu života, sociální vazby a finanční situaci.

Většina bydlících zůstává v sociálních bytech dlouhodobě, nejsou s nimi zásadní problémy ve srovnání s běžnou populací.

Účastníci projektů však z dlouhodobého hlediska **nejsou nastavením intervence motivováni k dalšímu rozvoji** – pokud se jim navýší příjmy, přestanou splňovat podmínky výzev a o výhodu sociálního bydlení mohou přijít.

Sociální práce není osobami z cílových skupin využívána plošně – pro nejčastěji zastoupené skupiny (samoživitelky, rodiny, senioři) nemá poskytnutí sociální práce zásadnější význam. U náročným cílových skupin, které řeší zásadní problémy s bydlením, je však situace opačná – bez sociální práce by intervence nefungovala.

Poskytnutí sociálního bydlení má na osoby z cílových skupin různé efekty, dle respondentů měl zisk bydlení **zásadní vliv na zlepšení podmínek bydlení, kvality života, sociálních vazeb, a psychického stavu**. Mezi další přínosy respondenti řadí i již zmíněný **výstup ze SVL**, což podle jejich vyjádření znamená bydlení s bezproblémovými nájemníky a také zvýšení důstojnosti bydlení. Naopak, poskytnutí bydlení mělo zanedbatelný vliv na snížení kriminality a zvýšení vzdělání.¹²

Přestože v rámci zkoumaného vzorku projektů nebyly podpořenými osobami osoby, které řeší nejnáročnější situace spojené s bydlením, lze i přesto **konstatovat, že zajištění bydlení významně přispívá k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin**.

¹² Toto zjištění však pravděpodobně plyne ze struktury obyvatelů zkoumaného sociálního bydlení vzniklého za podpory IROP. Kriminalita osob z nejčtenější CS (rodiny s dětmi, samoživitelé) není ve srovnání s běžnou populací odlišná, tyto osoby také častěji řeší středně závažné problémy s bydlením (přichází z nevyhovujícího nájmu nebo spolubydlení se širší rodinou).

Graf 9: Vliv projektů se dle názoru respondentů pozitivně projevil na zlepšení podmínek bydlení, kvality života, a sociálních vazeb podpořených osob.

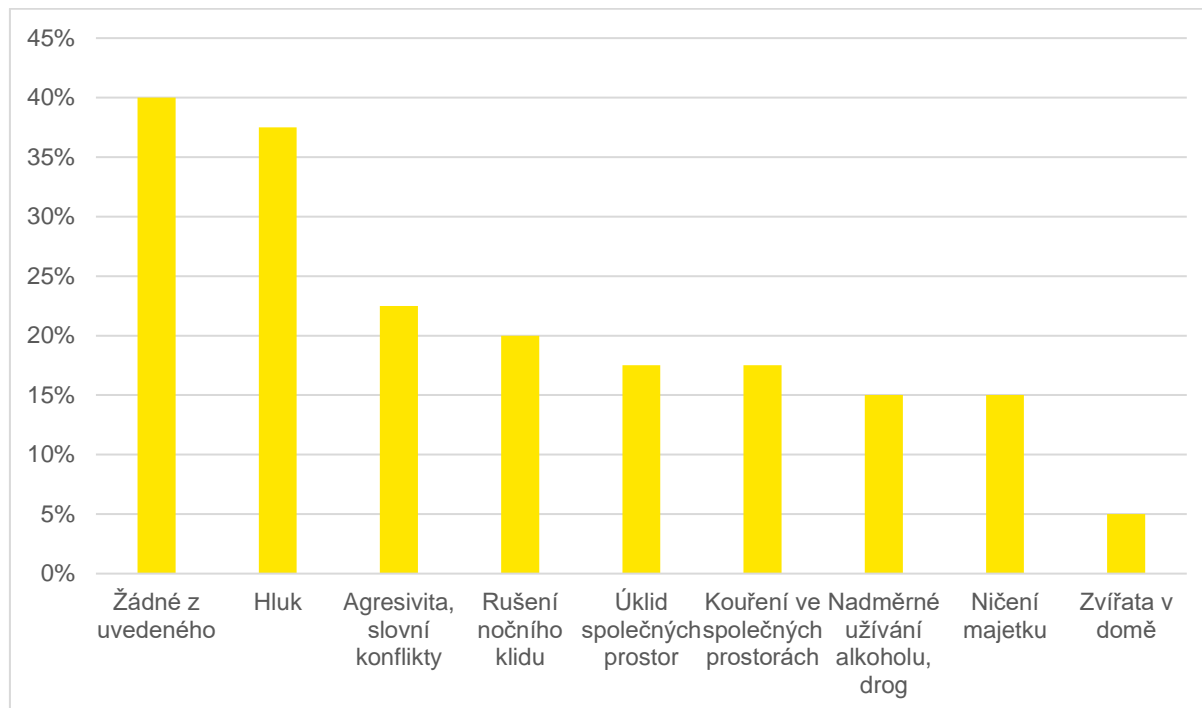
Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

Sousedské konflikty nebyly v sociálních bytech nijak zásadní

Téměř žádné bydlení se neobejde bez sousedských konfliktů, a jinak tomu není ani v případě sociálního bydlení, i když v **40 % případů** respondenti **nemuseli řešit žádné sousedské konflikty**. Když už ke konfliktům došlo, bylo to zejména z důvodů znázorněných na následujícím grafu. Obecně nedošlo k navýšení počtu problémů / sousedských konfliktů v porovnání s dalšími městskými byty – v 5 % případů ano, v 15 % problémů ubylo, v 22,5 % je počet obdobný.

Graf 10: Nejčastější konflikty, které respondenti řešili v souvislosti s obyvateli sociálních bytů byly kvůli hluku, agresivitě, a rušení nočního klidu.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

V 82,5 % obcí, kde byly vybudovány sociální byty, **nedošlo po realizaci projektu ke zvýšení negativních jevů** (sociopatologických/ ekonomicko-demografických). Ve zbylých 7 obcích ze 40 došlo podle příjemců projektů k alespoň jednomu z následujících jevů:

- ▶ Zvýšení počtu problémových obyvatel,
- ▶ Snížení hodnoty nemovitostí,
- ▶ Omezení investic v obci,
- ▶ Nárůst kriminality,
- ▶ Snížení bezpečnosti.

V rámci projektů podpořené osoby ve většině případů v sociálních bytech zůstávali dlouhodobě

Ani z případových studií, ani z dotazování neplyne, že by docházelo k masivnímu odchodu ze sociálních bytů kvůli neplacení nájemného nebo nedodržování podmínek stanovených pronajímatelem bytu.

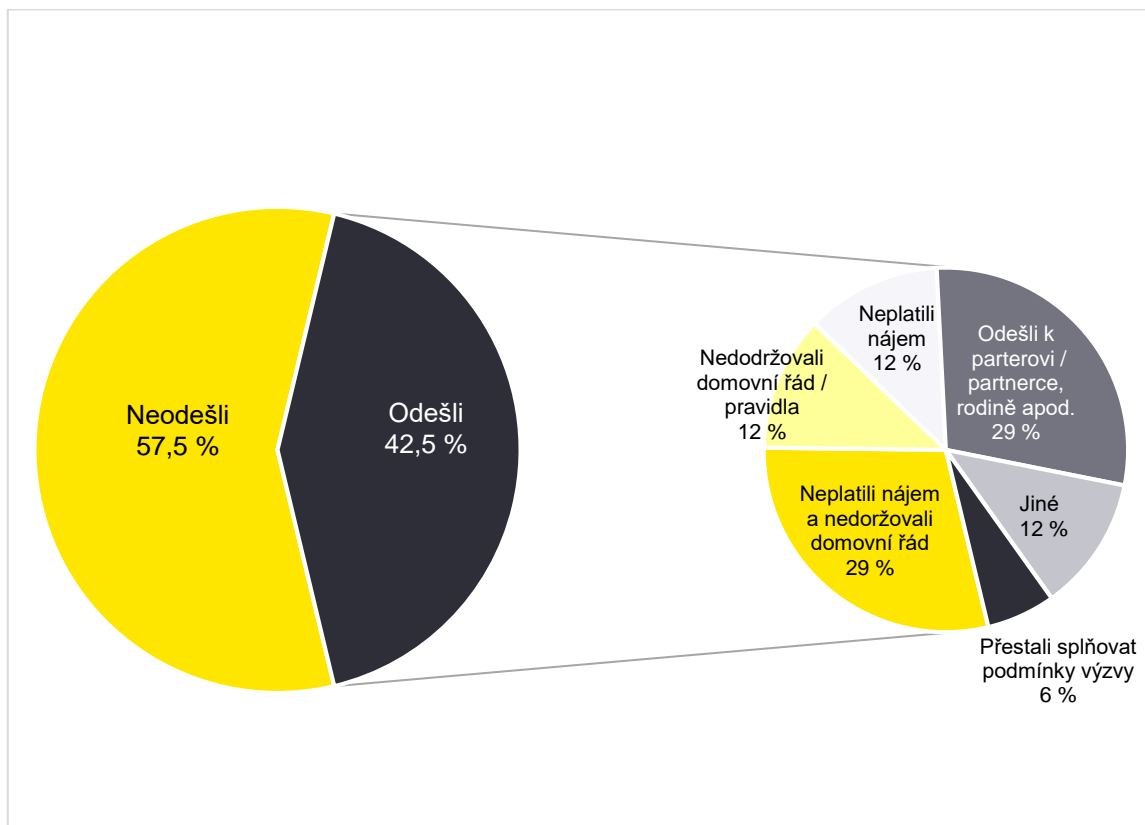
Ti lidé se posunuli, jsou spokojení, fungují, nic je netlačí, aby se posunuli někam dál (přestěhovali se), ale nejsou to zas lidi, kteří by potřebovali extra sociální práci. Musí sledovat příjmy (vhodnost), takže kdyby měli víc peněz, už by nevyhovovali. Mohou si podat žádost o městský byt, ta šance tu nějaká je, mají bytovou komisi a sociální odbor dá doporučení, k němu mohou přihlédnout, dávají návrhy na zkušební dobu třeba, ty lidi mají možnost postoupit do městského bytu, přenos informací obec – příjemce.

Pokud obyvatelé odešli ze sociálního bytu před termínem stanoveným smlouvou (ve 42,5 % případů), bylo to nejčastěji z důvodu **nedodržování domovního řádu (12 % z odešlých), neplacení nájmů (12 % z odešlých), nebo obojí (29 % z odešlých)**. Dalším z opakujících se důvodů byl odchod podnájemníků k parterům nebo k rodině. Pouze výjimečně odcházeli klienti z důvodů zdravotních nebo psychických problémů, návykových látek, a kvůli tomu, že přestali splňovat podmínky výzvy (primárně z hlediska maximálního limitu příjmu domácnosti). V tom lepším případě to byl také důvod zaměstnání v jiném městě (Graf 11).

U většiny projektů šlo v případě odchodů pouze o malou část ubytovaných. Odchod podnájemníků se u převážné většiny respondentů týkal jen 1–2 bytových jednotek.

Graf 11: Nadpoloviční většina obyvatelů neodešla ze sociálního bydlení. Ti, kteří odešli, tak učili z důvodů neplacení nájmu a / nebo nedodržení domovního řádu.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

Ukazuje se však, že **nájemníci nejsou příliš motivováni sociální bydlení opouštět**. Sociální byt s nízkým nájemným, které reflektuje jejich nízkou úroveň příjmů, pomůže k celkové stabilizaci bydlicích, ať už z hlediska finančního, tak i sociálního. **Pokud však domácnosti příjmy vzrostou, je povinná sociální byt opustit, a to z titulu nevyhovující cílové skupiny** (neplní podmínku maximálního příjmu). Proto není cílová skupina příliš motivována cokoli měnit, např. hledat práci, či práci více kvalifikovanou, za vyšší odměnu. Případně hledá práci v rámci šedé ekonomiky, tj. bez povinných odvodů do systémů zdravotního či sociálního pojištění a bez dopadů na přiznaný disponibilní příjem. To může do budoucna způsobit další problém u takové osoby / domácnosti, např. z důvodu nízkého vyměřeného důchodu apod.

Intervence by tedy měla reflektovat tyto procesy a **umožnit např. postupné navyšování příjmů dané osoby / domácnosti, provázené např. postupným navyšováním nájmu**, až na úroveň tržního.

Sociální práce

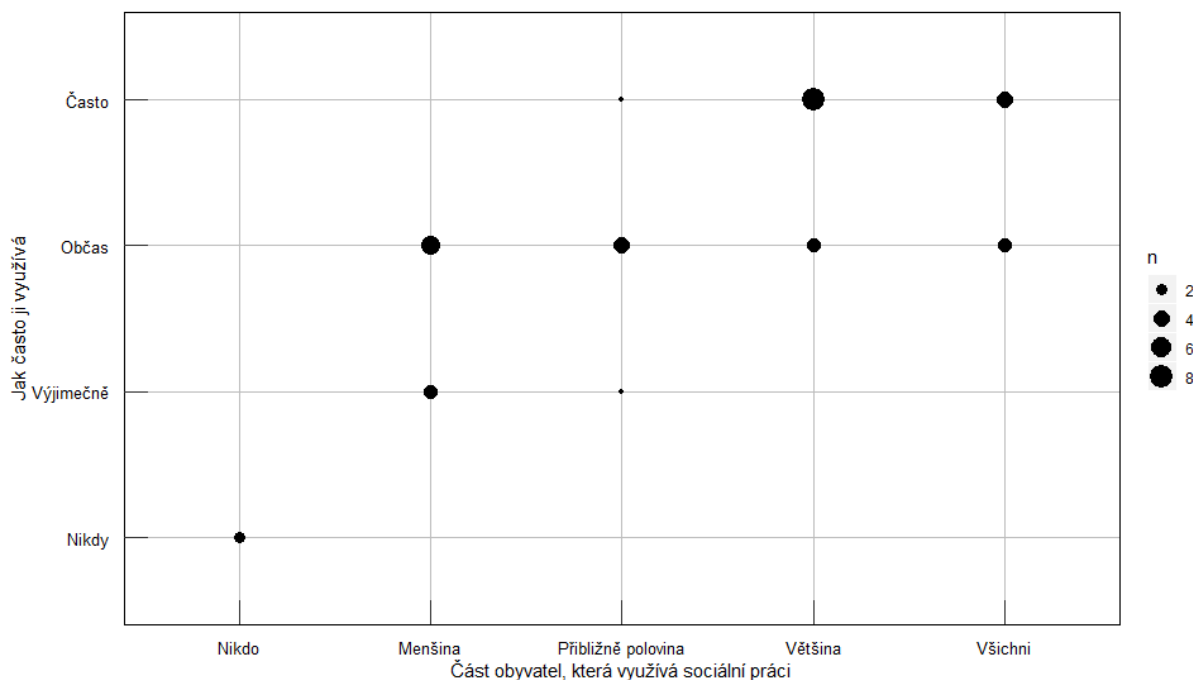
V projektech byla zařazena povinnost příjemce poskytnout sociální práci ubytovaným osobám. **Poskytnutí sociální práce** bylo v rámci výzev na podporu sociálního bydlení povinnou součástí intervence, měla pomoci snazšímu sociálnímu začlenění osob z cílových skupin. Příjemci projektů si mohou sociální práci zajistit různými způsoby. Ubytované osoby však neměly povinnost sociální práci využít.

„ Sociální práce probíhá, když něco potřebují, tak oni z města doběhnou, chodí tam občas dělat také sociální šetření, funguje to úplně v pohodě. “

Pro obyvatele sociálních bytů byla **v projektech zajištěna sociální práce nejčastěji ve spolupráci s neziskovou organizací (45 %)**, se sociálním odborem města (40 %), v rámci vlastní organizace (37,5 %), ve spolupráci se soukromým subjektem (7,5 %), nebo jiným způsobem (7,5 %). V 5 % případů respondenti sociální práci pro obyvatele nezajišťují, což je však v rozporu s podmínkami výzvy. V rámci vyhledávání projektů vhodných k realizaci případových studií bylo také v několika případech zjištěno, že dohoda o spolupráci byla příjemcem např. s neziskovou organizací uzavřena, ale nedošlo k žádnému plnění (nedošlo k potřebě poskytnutí sociální práce).

Graf 12: Čím víc obyvatel využívá sociální práci, tím ji využívají častěji (n = počet respondentů).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

V analyzovaném vzorku platí, že **tam, kde sociální práci využívá více bydlících, tak ji i využívají častěji** (Graf 12). Tam, kde osoby z cílových skupin nabídnutou sociální práci nevyužívají, tak podle vyjádření příjemců nečiní zejména proto, že se jedná o matky na rodičovské dovolené, o osoby, které mají své vlastní zaměstnání, nebo nejeví zájem a ochotu spolupracovat.

Tu sociální práci jsme nabízeli s podpisem smlouvy, ale oni to nechtěli. Nemaj na to čas, nebo to nepotřebujou. Paní nemá čas, ty děti, práce, těžký to je. Ti ostatní je taky jinej příběh, ten, co dělá v Praze, ten se do té situace dostal rozvodem, za pár měsíců bude v pohodě. Pak mi ale přestane splňovat podmínky a bude muset jít.“

Ukazuje se, že **potřeba využití sociální práce není mezi osobami z cílových skupin plošná**. Pokud jsou v sociálních bytech ubytovávány primárně osoby, které řeší středně závažné problémy spojené s bydlením, je využití kapacit sociální práce nízké. **Pro nejčastější cílovou skupinu, matky samoživitelky a rodiny, nemá poskytnutí sociální práce zásadní význam**. Může však pomoci na počátku intervence, ke stabilizaci situace.

Nabídka poskytnutí sociální práce by však měla být v projektech i nadále zachována, právě pro potřeby osob, které řeší závažnější problémy spojené s bydlením.

4.3.6. Sociální rozměr bydlení

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Budování kapacit sociálních bytů je i v dalším programovém období potřebné, i relativně nízký počet sociálních bytů v rámci obce dokáže dané obci přispět k řešení problémů s bydlením občanů.

Sociální byty vystavěné z IROP nepříspěly k segregaci, naopak, byty byly ve většině případů budovány v centru města či běžné zástavbě tak, aby bylo podpořeno sociální začlenění osob v nich bydlících.

Vzhledem k dynamické situaci na bytovém trhu (za období 2010–2018 stouply ceny bytů o 49 % (Somogyi, 2019)) v České republice **lze očekávat**, že se budou ve společnosti **stále častěji vyskytovat osoby, jejichž příjmy nebudou stačit k zajištění bydlení**. Proto je vhodné postupně budovat kapacity sociálních bytů, a to v různých velikostech tak, aby odpovídaly potřebám cílových skupin.

Z důvodu požadavku na zajištění dlouhodobosti bydlení je vhodné zavázat příjemce projektů k takové udržitelnosti, aby kapacity sociálních bytů přetrvávaly v obci dostatečně dlouho.

Aktuálně platná udržitelnost v délce 20 let se jeví jako poměrně vysoká, i s ohledem na náklady udržování a oprav, které přísluší příjemci projektu (vlastníku kapacit sociálních bytů). V rámci doporučení navrhuje udržitelnost buď snížit, či upravit tak, aby byla zachována motivace soukromých subjektů k realizaci projektů.

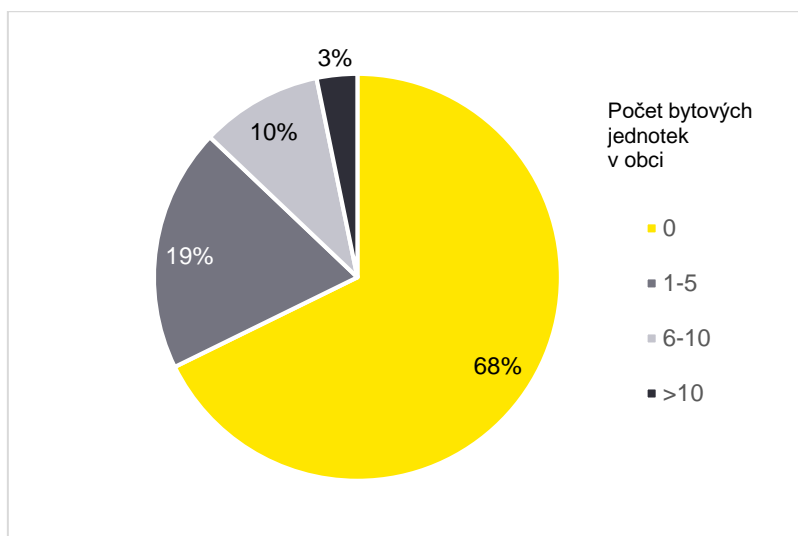

Paní tam bude bydlet ještě dlouho, po skončení projektu to není sociální bydlení, ale normální tržní, netvrdím, že ji hned vyhodím, musíme najít balanc, je to dohoda dvou stran.

Dle dotazníkového šetření bylo před realizací zkoumaných projektů celkem k dispozici 55 bytových jednotek pro CS v 10 obcích. Ve 21 obcích nebyly k dispozici žádné sociální byty (*Graf 13*). Z projektů v analyzovaném vzorku se celkem **vybudovalo 226 bytových jednotek**, tj. **průměrně 6 nových** bytových jednotek v obci pro CS. Dle vyjádření respondentů často i takto nízký počet nově vzniklých sociálních bytů postačuje k řešení nejpálčivějších problémů s bydlením v rámci obce (záleží samozřejmě na velikosti obce). Lokace nově zpřístupněných sociálních bytů v rámci obcí je znázorněna na *Graf 14*.

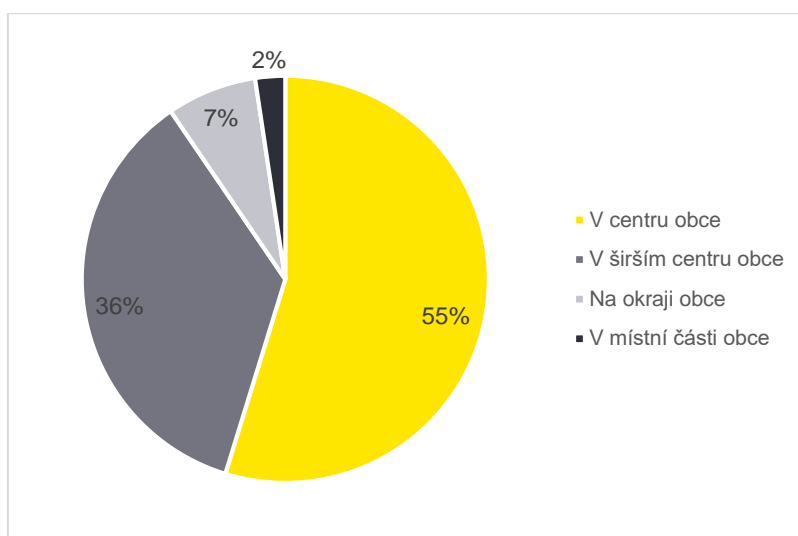
Graf 13: V 68 % obcí se před realizací projektů nenacházely žádné sociální byty.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 31

Graf 14: Sociální byty se ve většině případů nacházejí v (širším) centru obce.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

“ Máme 1kk a 2kk, je to uprostřed města, škola a školka dobře dostupné, nejsou nikde zastrčený, takhle ti lidi jsou začlenění mezi další obyvatele, je to pro ně dobrý, je tu hned městský úřad, lékař, dostupnost skvělá. “

V 95 % obcí se dostupnost sociálního bydlení zvýšila (v 50 % výrazně), v 5 % zůstala stejná, zejména kvůli tomu, že malý počet nově vystavených bytových jednotek ve větších obcích/městech **není dostačující** pro významné zlepšení celé situace, přestože je to vítaná pomoc. To se odrazilo i na míře, v jaké musel příjemce odmítat žádosti občanů o sociální bydlení. Ve více než třetině případů (37,5 %) se v daném místě snížil počet odmítnutých žádostí a dařilo se tak více uspokojovat potřeby občanů v oblasti bydlení. V 20 % zůstal stejný a v jednom případě se dokonce zvýšil z důvodů zvýšeného zájmu o nové sociální byty.

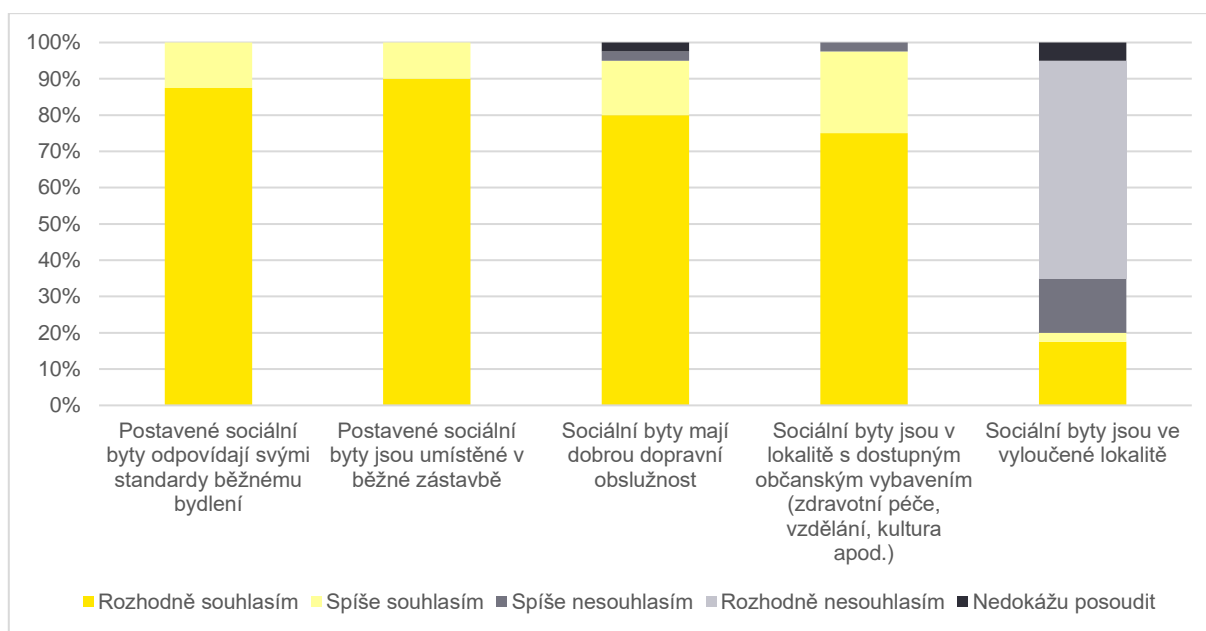
Všichni respondenti se shodují na tom, že postavené **sociální byty** svými **kvalitami odpovídají kvalitami běžnému bydlení** a jsou umístěny v **běžné zástavbě**. Téměř ve všech případech jsou i dobře dopravně dostupné a mají dobrou dostupnost občanského vybavení.

“ Chtěli jsme hezké byty, v odpovídající kvalitě, což se podařilo. V obci XY (upraveno) jsme byty nechtěli, jsme rádi, že jsme mimo SVL, protože to známe z nedaleké větší obce (upraveno), vybydleli, prodali zábradlí, před deseti lety, teď před pěti to samé. “

Obecně lze konstatovat, že **v rámci zkoumaných projektů byly dodrženy parametry sociálního bydlení** definované výzvami, **včetně požadavku na umístění bytů**. Byty jsou umístěny v lokalitách, které nevedou k segregaci cílové skupiny, jsou umístěny v běžné zástavbě s občanskou vybaveností. Vystavěné byty se převážně nacházejí mimo SVL, což bylo z pohledu respondentů pozitivum pro sociální inkluzi obyvatel z CS.

Graf 15: Sociální byty odpovídají kvalitě běžného bydlení a jsou umístěny v běžné zástavbě.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

Zajímavé je, že z pohledu respondentů byla **před realizací projektů vytiženost sociálních bytů průměrně 64 %** (v obcích, které už sociálními byty disponovaly), což ale nekoresponduje s argumentací většiny respondentů pro potřebu realizace projektu – většina respondentů jako důvod uvedla „velký nedostatek sociálních bytů“. **Nízká obsazenost** ale mohla být **způsobená zejména tím, že i když byly byty dostupné, byly často ve velmi špatném stavu a tudíž neobyvatelné**, což je u bytového fondu vlastněného obcemi poměrně častou záležitostí (Foldynová & kol, 2016). Nevyhovující stav bytů byl také častým motivem pro realizaci projektu, jak bylo uvedeno výše. Po realizaci projektu je vytiženost sociálních bytů přibližně 88 % (v 62,5 % případech respondenti uvedli 100 %), což může být způsobeno procesem přidělování bytů či výměnou podnájemníků.

4.3.7. Komplementarita a administrace

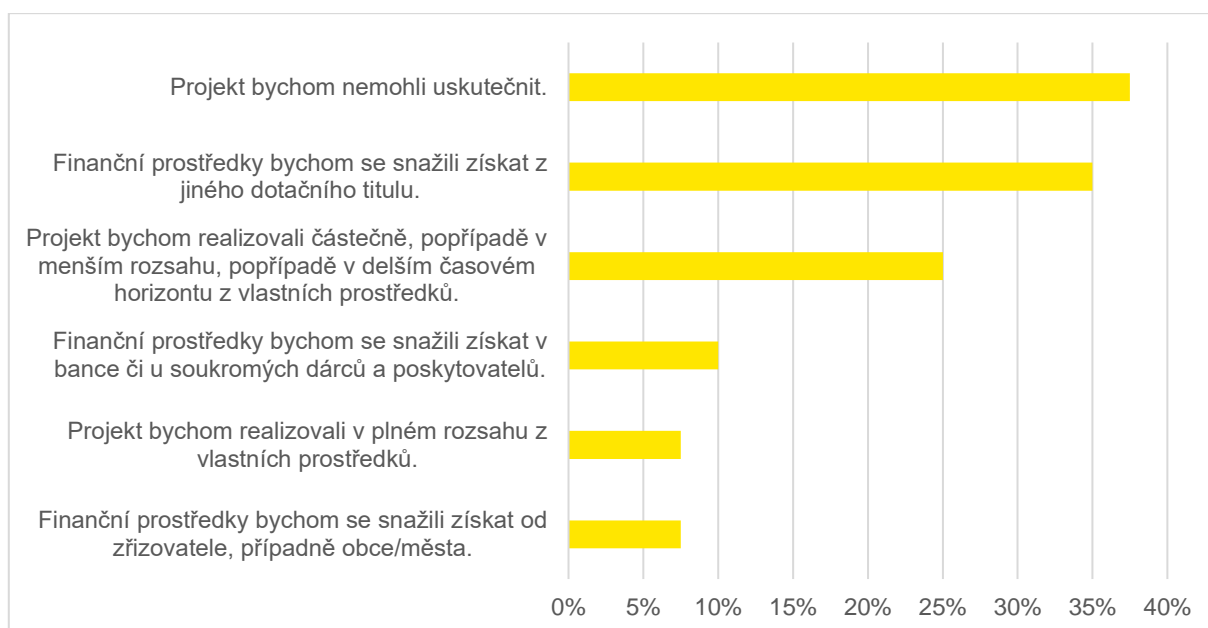
SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Bez dotační podpory z IROP by **většina kapacit sociálního bydlení nevznikla**, nebo pouze v omezené míře. Vzhledem k nedostatečným kapacitám sociálního bydlení v České republice je tedy strategické podporovat sociální bydlení i v dalším období, a to včetně komplementárních aktivit.

Jak již bylo konstatováno výše, **v České republice významně chybí kapacity sociálního bydlení a obce nemají finanční prostředky na jejich výstavbu**. V případě, že by jednotlivé projekty nebyly schváleny pro podporu z IROP, v 37,5 % případů by se projekt nemohl uskutečnit vůbec (Graf 16). Jako **alternativu** by si nejvíc respondentů zvolilo **žádost o finanční prostředky z jiného dotačního titulu** (35 %). Čtvrtina respondentů by projekt realizovala částečně (v menším rozsahu) nebo v delším časovém horizontu použitím vlastních prostředků a 10 % by se prostředky snažilo získat prostředky v bance, či u soukromých dárců a poskytovatelů. Absorpční kapacita v oblasti sociálního bydlení je tak vysoká, malé obce nemají velkou šanci uspět v jiných národních dotačních titulech na výstavbu bytů.

Graf 16: Většina sociálních bytů by nevznikla bez dotační podpory.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

To ukazuje, že **bez dotační podpory z IROP** či jiné obdobné by **většina kapacit sociálního bydlení nevznikla**.

Pokud je **cílem zachovat udržitelné kapacity sociálních bytů**, je třeba **požadovat spíše delší udržitelnost aktivit** (ubytování osob z CS za stanovených podmínek), obdobně jako u výzev vyhlášených později v rámci programového období. Zároveň je vhodné intervenci upravit tak, aby byli motivováni příjemci nejen z veřejného, ale i neziskového sektoru. Motivace by také měla směřovat k péči o náročnější cílové skupiny

Ta pětiletá udržitelnost je asi málo, ale dvacet je zase hodně. Myslím si, že pokud to bude pro obce, tak klidně dvacet – mají povinnost pomoci svým občanům, pro soukromé subjekty bych doporučil deset let.

Komplementarita

Vyhlášené výzvy pro sociální bydlení jsou komplementární s prioritní osou 2, Sociální začleňování a boj s chudobou, OPZ, konkrétně v těchto výzvách:

- ▶ 03_19_108 – Hlavním cílem je **eliminace bezdomovectví a stavu bytové nouze**, umožnění uživatelům získat standardní bydlení.
- ▶ 03_16_128 – Výzva se zaměřuje na **systematickou podporu sociálního bydlení** v obcích.
- ▶ 03_16_052 – Jednou z podporovaných aktivit výzvy je i **podpora přístupu osob k bydlení**.
- ▶ 03_16_064 – Mezi podporované aktivity patří **podpora přístupu osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených k bydlení**.
- ▶ 03_15_022 – Výzva se zaměřuje na **propojování podpory v oblasti bydlení, zaměstnání, sociální práce a zdravotní péče**.

Z celkového vzorku 102 projektů zaměřených na sociální bydlení v IROP bylo 22 příjemců (necelých 22 %), kteří čerpali dotaci i z OPZ.¹³

¹³ naparováno podle IČ příjemce v Seznamu Operací

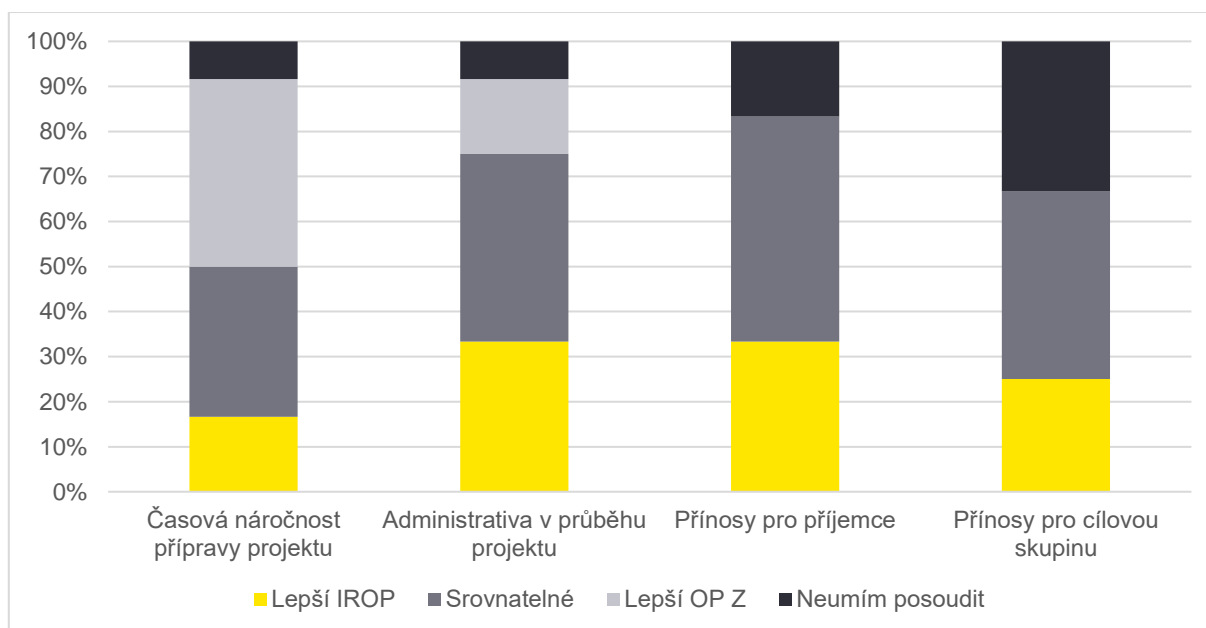
30 % respondentů z dotazníkového šetření (12 ze 40 projektů) úspěšně žádalo o dotaci z programu OPZ. Dle jejich názoru se v 58 % případů projekty doplňovaly. Komplementární aktivity projektů financovaných z OPZ zahrnovaly:

- ▶ **Úhrada mzdových nákladů sociálních pracovníků** (terénní pracovníci, konzultanti, sociální koordinátoři) a jejich vzdělávání nezbytného pro výkon profese
- ▶ **Kontaktní místo** pro podporu bydlení
- ▶ Vytvoření **koncepce sociálního bydlení**
- ▶ **Podpora osob v bytové nouzi** při získání bydlení v bytě a jeho udržení
- ▶ **Dluhové a finanční poradenství** v souvislosti s bydlením v bytě
- ▶ **Housing First** (zajišťování bydlení občanům z CS s doprovodným sociálním programem)

Ukazuje se, že podpora OPZ vůči sociálnímu bydlení byla koncipována spíše vůči náročnějším cílovým skupinám, na rozdíl od výsledků IROP, které popisujeme výše. I proto byl vliv komplementárních projektů např. na vhodnější zacílení, vyšší dopad projektů poměrně malý. I v dalším programovém období by bylo vhodné komplementaritu zachovat, ovšem s důrazem na koordinaci aktivit. Měkké aktivity financované z OPZ vhodně doplňují budovanou kapacitu sociálních bytů z IROP.

Srovnání IROP a OPZ dle rozličných charakteristik je znázorněno na *Graf 17*. Z hlediska přínosu pro příjemce i pro CS vychází lépe IROP, časová náročnost přípravy projektu však byla lépe hodnocena u OPZ.

Graf 17: IROP byl hodnocen jako časově náročnější, ale zároveň byl respondenty považován na přínosnější pro příjemce i CS.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 12

Využití externího subjektu

Více než polovina ze všech 40 respondentů (58 %) využila k administraci projektu externí subjekt, nejčastěji se jednalo o dotační kancelář / firmu (72 %), v 17 % o podporu mikroregionu. Ve zbylých případech se jednalo o místní akční skupinu a poradenské firmy. **Aktivity, na které byly služby externího subjektu využity:**

- ▶ Zpracování žádosti o dotaci (83 %)
- ▶ Zpracování studie proveditelnosti (78 %)
- ▶ Administrace projektu (78 %)
- ▶ Administrace výběrových řízení (72 %).

V případě realizace obdobného projektu by 80 % dotazovaných znovu využilo podpory externího subjektu v porovnání s 10 %, kteří by již takové služby nevyužili. 10 % respondentů by podporu externího subjektu možná využilo či aktuálně neví, záleželo by na okolnostech. Shrnutí **důvodů pro opakované využití služeb externího subjektu** respondentem:

- ▶ Složitá a náročná administrace
- ▶ Nedostatečná časová a personální kapacita malých organizací / obcí
- ▶ Spokojenost se službami
- ▶ Dlouhodobá spolupráce se subjektem
- ▶ Odborné znalosti a zkušenosti.

Ti respondenti, kteří by již s externím subjektem v budoucnu nespolupracovali, důvody neuvedli.

4.3.8. Teorie změny

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Aktivita sociálního bydlení **vhodně reaguje na potřeby obcí a cílových skupin v oblasti bydlení**. Zejména v případě malých obcí výstavba či rekonstrukce sociálních bytů významně navyšuje kapacitu bydlení pro ohrožené osoby. **Sociální bydlení k sociálnímu začleňování přispívá**, ale ve vztahu k cílovým skupinám spíše nerovnoměrně. Méně se v rámci intervence daří dosáhnout inkluze nejohroženějších osob..

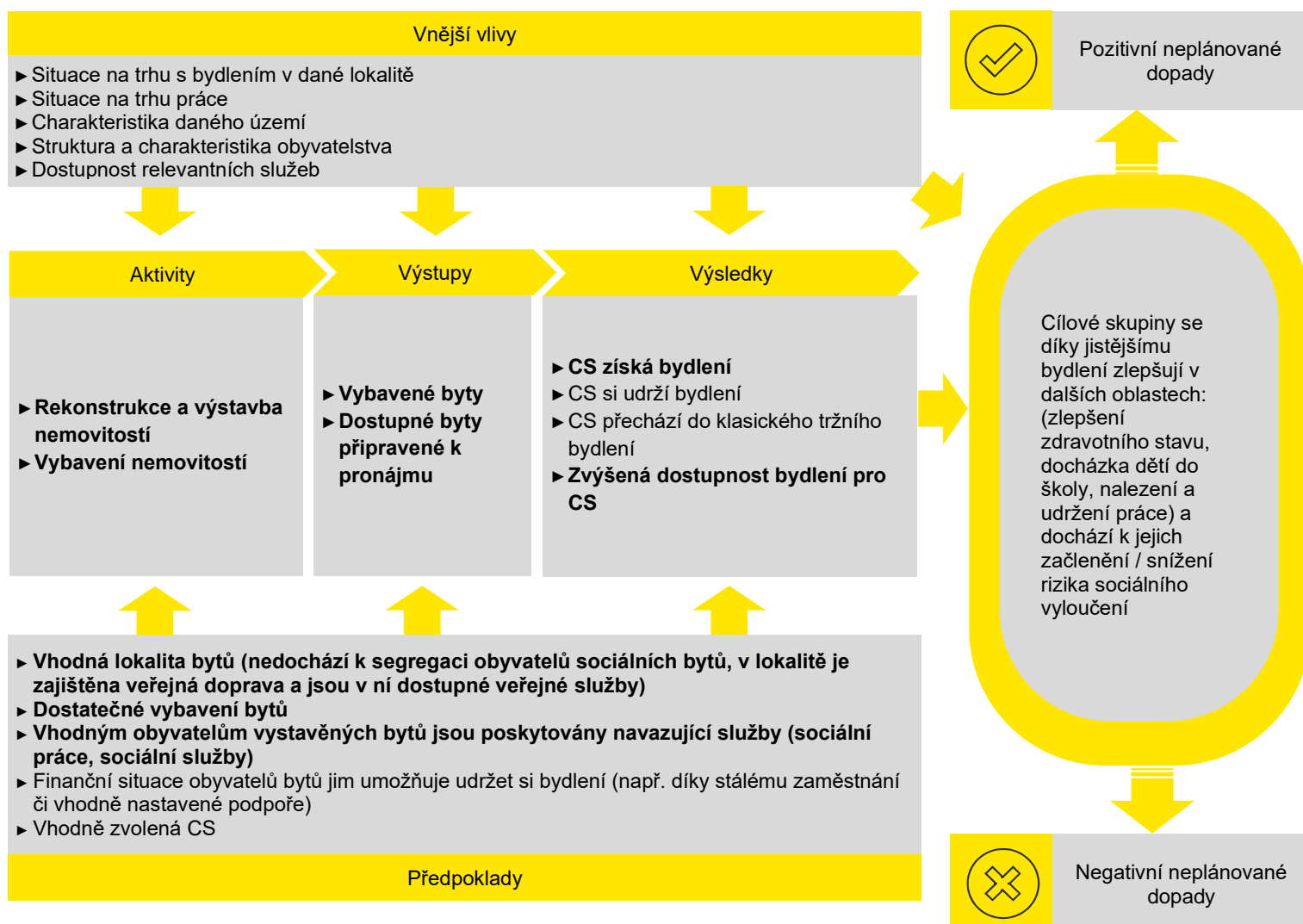
Jako dobrá praxe se ukazuje **spolupráce obce a místních neziskových organizací, které pracují s cílovou skupinou**, případně jsou příjemci projektu a město jim doporučuje vhodné osoby k bydlení. Problematická je teorie změny v oblasti stabilizace v podobě získání zaměstnání a přechodu na otevřený trh s bydlením. **Osoby v nájmu v případě zvýšení příjmu mohou přijít o dotované bydlení a nastavením podpory tak nejsou příliš motivováni k výraznému zlepšování vlastní situace.**

Níže uvádíme hlavní zjištění k teorii změny pro posuzované intervence v oblasti sociálního bydlení, které vyplývají zejména z případových studií a částečně dotazníkového šetření (zejména charakteristika cílových skupin a přechod na otevřený trh s bydlením).

1	Bydlení je poskytováno především osobám, které jsou soc. vyloučením ohrožené či patří mezi méně rizikové skupiny (rodiny s dětma, samoživitelky). Příliš nedochází k ubytování nejzranitelnějších osob, např. osob bez přístřeší nebo osob opouštějící výkon trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“).
2	Nastavený systém příliš nemotivuje obyvatele sociálního bydlení k zajištění zaměstnání / zvýšení příjmu, neboť by tímto ztratili nárok na sociální bydlení.
3	S ohledem na charakteristiku ubytovaných osob je poskytování sociální práce relevantní pouze pro část cílových skupin a jeho plošné poskytování není potřebné.
4	Pro obyvatele SB není vytvořena dostatečná motivace k přechodu do klasického tržního bydlení. Minimální přechod do klasického tržního bydlení je také způsoben krátkým odstupem od konce projektů.

Níže je zobrazeno schéma teorie změny s jednotlivými prvky a vyznačením jednotlivých prvků dle míry jejich platnosti.

Na úrovni aktivit a výstupů je teorie změny funkční. V rámci podpořených projektů dochází k rekonstrukci či pořízení nemovitostí a projekty vytvářejí dostupná místa k bydlení připravená k pronájmu cílovým skupinám.

Dle zjištění evaluace jsou **předpoklady** „vhodná lokalita bytů“, „dostatečné vybavení“ a „poskytování sociální práce“ **u většiny projektů naplněny**. I vzhledem k charakteristice ubytovaných se ukazuje, že **část CS sociální práci příliš nevyužívá a její poskytování by tak z hlediska TZ nemělo být plošné**, ale podpora by se měla soustředit intenzivněji na menší, vhodnou část ubytovaných se závažnějšími sociálními problémy.

V některých případech **nedochází k naplnění předpokladu** „finanční situace umožňuje podnájemníkům udržet si bydlení“, kdy u sedmi projektů odešli podnájemci z důvodu neplacení nájmu. Předpoklad „vhodně zvolená CS“ naráží na výše zmíněná zjištění, že sociální bydlení je poskytováno spíše méně ohroženým CS (samoživitelky, rodiny s dětmi) a **potenciál intervencí integrovat osoby výrazně vyloučené** (osoby bez přístřeší či osoby opouštějící VTOS) je **spíše nižší**.

Na úrovni výsledků hodnocení intervence ukázalo, že **dochází ke zvýšení dostupnosti bydlení pro CS** (byť kapacity nejsou stále dostatečné, aby pokryly poptávku CS) a přidělování bytů podnájemníkům odpovídajícím cílovým skupinám IROP (**CS získá bydlení**). K výsledku „Udržení bydlení“ nedochází vždy,

podle dotazníkového šetření si bydlení udrželo necelých 60 % podnájemníků, což je dáno částečně také tím, že někteří ubytovaní odešli k partnerovi či se přestěhovali za prací do jiného města. **Pro část CS je však dle zjištění evaluace obtížné si bydlení udržet.**

K **přechodu do klasického tržního bydlení** není vzhledem ke krátkému odstupu od konce většiny projektů dostatek dat. Na základě dostupných dat (zejména případových studií) lze zjištění shrnout následovně:

- ▶ CS je s poskytnutým ubytováním spokojena a nemá motivaci k přechodu do klasického tržního bydlení,
- ▶ CS není nastavením podpory motivována k nalezení a udržení si práce, které by jí umožnilo přechod na otevřený trh s bydlením.

Výše uvedená zjištění ohledně motivace jsou relevantní také pro **úroveň dopadu** (bydlení přináší zlepšení v dalších oblastech a dochází k sociálnímu začleňování či omezení rizika sociálního vyloučení). **V důsledku jistoty bydlení** dochází u CS ke **zlepšování v dalších oblastech**, zejména zlepšení kvality života a sociálních vazeb, což přispívá k sociálnímu začleňování (či snížení rizika sociálního vyloučení).

Dle teorie změny formulované v úvodu evaluace pak mělo u ubytovaných **docházet k nalezení a udržení si práce**, což se **dle případových studií příliš neděje**. Způsob nastavení podpory nemotivuje podnájemníky k sehnání práce a zlepšování vlastní situace, neboť **v případě dodatečného příjmu mohou přestat splňovat podmínky** pro bydlení stanovené příslušnou výzvou.

Tento jev (cílová skupina není motivována ke zlepšení situace, neboť by přišla o podporu) se **vyskytuje také v jiných oblastech** (např. získání nízkokvalifikované práce vs. podpora v nezaměstnanosti, příspěvek na péči, exekuce) a je **bariérou pro další zlepšování** situace cílových skupin.

4.3.9. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

V této kapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu sociálního bydlení. Doporučení lze rozdělit na procesní, která se váží především k hodnocení projektů a jejich realizaci a věcné, které navrhuje opatření v rámci aktivit samotných.

Zadavatel dle dostupných informací k přípravě nového programového období **předpokládá podporu sociálního bydlení v rámci nového období v IROP 2021–2027**, tato podpora bude zahrnuta pod cíl „Posílení sociálně-ekonomické integrace marginalizovaných komunit, migrantů a znevýhodněných skupin pomocí integrovaných opatření včetně bydlení a sociálních služeb“. Jak bylo pospáno výše, **intervence v oblasti bydlení je potřebná a vhodná**, nicméně **pro zajištění dopadů je vhodné stávající nastavení mírně upravit**.

Jak bylo uvedeno výše, i **indikátory zvolené pro sledování a vyhodnocení intervence** v oblasti sociálního bydlení **neumožňují jasně sledovat nově vytvořené kapacity** sociálních bytů, což je nešťastné i vzhledem k chybějící legislativní úpravě a tím i sledování vývoje těchto kapacit mimo IROP.

Ukazuje se také, že **povinnost poskytnutí sociální práce má význam spíše u náročnějších cílových skupin**. Vzhledem k tomu, že sociální byty vznikají i na malých obcích, tam, kde se osoby z uvedených cílových skupin nemusí vyskytovat, je **plošný požadavek na poskytnutí sociální práce nadbytečný**.

Na základě těchto skutečností a zjištění uvedených výše navrhuje následující opatření:

Procesní doporučení:

- ▶ **Požadovat spíše delší udržitelnost aktivit** (ubytování osob z CS za stanovených podmínek), obdobně jako u výzev vyhlášených později v rámci programového období, případně
- ▶ **intervenci upravit tak, aby byli motivováni příjemci nejen z veřejného, ale i neziskového sektoru** (např. výzvou stanovená rozdílná udržitelnost pro jednotlivé typy příjemců, dle náročnosti ubytované CS při zachování nediskriminace).

- ▶ **Omezit vstup příjemců z řad NNO** (např. povinnou historií, zaměřením na poskytování sociálních služeb apod.) – v prvních výzvách na podporu sociálního bydlení byly účelově zakládány subjekty, které neměly s tímto typem intervence žádnou zkušenost. Po skončení doby udržitelnosti (5 let) budou pravděpodobně kapacity sociálních bytů vlastněné těmito subjekty ztraceny.

Věcná doporučení:

- ▶ **Zachovat povinnost poskytnutí sociální práce**, nikoli plošně, ale pro potřeby osob, které řeší závažnější problémy spojené s bydlením.
- ▶ **Nastavit „fáze“ sociálního bydlení** tak, aby byly **osoby z cílových skupin motivovány ke změně, zlepšení finanční situace** – během udržitelnosti, při setrvání CS v daném bytě, postupně zpříšňovat podmínky setrvání tak, jak CS získává potřebné kompetence a zvyšuje se její příjem.
- ▶ **Zachovat komplementaritu**, ovšem **s důrazem na koordinaci aktivit**. Měkké aktivity financované z OPZ vhodně doplňují budovanou kapacitu sociálních bytů z IROP.

4.4. Úkol 4: Vyhodnocení výsledků v oblasti podpory sociálního podnikání

Podpora sociálních podniků byla v rámci IROP plánována jako **vhodné doplnění podporované sociální infrastruktury**. Sociální podniky přispívají k **řešení nepříznivé situace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených osob** a mohou být jedním z vhodných nástrojů aktivního začleňování, ale zatím není plně využít jejich potenciál.

Sociální podnikání, obdobně jako další intervence hodnocené v předchozích kapitolách (komunitní centra a sociální bydlení), **není definováno v rámci národní legislativy**. Koncept sociálního podnikání byl převzatý ze zahraniční praxe, v České republice byl poprvé definován a podpořen v rámci výzev Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (program předcházející OPZ) a upřesněn díky návrhu zákona o sociálních podnicích a definici pro aktuální programové období.

Na základě návrhu zákona mělo dojít k vyjasnění definice sociálních podniků (dále také jejich možné podpory, sledování počtu takových podniků a jejich účasti ve veřejných zakázkách), ale to se doposud nepodařilo, zákon nebyl přijat. Svou roli v této situaci hraje i **nejednotnost výkladu konceptu sociálního podnikání**, která panuje mezi dvěma hlavními gesčními ministerstvy, MPSV a MMR, případně Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen „MPO“). Tato nejednotnost se projevuje mimo jiné i v nastavení výzev na podporu sociálního podnikání v rámci IROP a **OPZ, kde je kromě IROP oblast sociálního podnikání také podporována**.

V rámci IROP byly podporovány jak nové, tak i stávající podniky, v OPZ byly podporovány jen podniky nové. V průběhu programového období se tato podmínka z důvodu nízkého čerpání programu OPZ upravila – poslední výzvy v pořadí byly vyhlášeny s možností podpory i stávajících podniků.

Program IROP podporoval sociální podnikání v rámci specifického cíle 2.2. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu vyčleněno 888 mil. Kč.

4.4.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory sociálního podnikání. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Charakteristika zaměstnanců podpořených podniků (EO1)
- ▶ Motivace sociálních podnikatelů (EO2)
- ▶ Zaměstnanci a jejich situace na trhu práce (EO2, EO3)
- ▶ Přínosy pro zaměstnance (EO4)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO5)
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny.

V poslední podkapitole budou uvedena doporučení pro nastavení IROP v oblasti sociálního podnikání, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	Jaká je charakteristika zaměstnanců podniků podpořených v rámci realizovaných projektů?	Charakteristika zaměstnanců podpořených podniků	Osoby zaměstnané v sociálních podnicích podpořených z IROP jsou heterogenní, nejčastější cílovou skupinou jsou osoby se zdravotním postižením . Další významnou cílovou skupinou jsou osoby dlouhodobě nezaměstnané . Podpořené osoby svou charakteristikou odpovídají cílovým skupinám definovaným programovým dokumentem IROP, respektive DoP. Nejčastěji jde o dospělé osoby (81,5 %).
2	Přispěly realizované aktivity ke snížení nezaměstnanosti v rámci daných cílových skupin a regionu? a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, v jaké míře?	Motivace sociálních podnikatelů	Podpora měla vliv zejména na další rozšíření a rozvoj sociálních podniků. Podpora pomohla příjemcům zlepšit podmínky pro podnikání a zvýšit produkci výrobků či poskytování služeb a zvýšit jejich kvalitu. Většine příjemců pomohla podpora vyřešit problémy, které v rámci podnikání aktuálně řešili a hodnocená podpora tak měla vysokou účelnost. Díky rostoucí kapacitě sociálních podniků bylo možné zaměstnat více osob z cílových skupin.
	Přispěla intervence ke stabilizaci zaměstnanosti osob z cílové populace (zaměstnanců sociálních podniků), případně k jejich integraci na otevřený pracovní trh? a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, jak a v jaké míře?	Zaměstnanci a jejich situace na trhu práce	V sociálních podnicích dochází ke stabilizaci zaměstnanců z cílových skupin, fluktuace není příliš častá . Pokud zaměstnanci odcházejí, děje se tak především ve zkušební době. Na druhou stranu však sociální podniky podpořené z IROP ve sledovaném období nevykonávaly svou „tranzitní“ funkci, zaměstnanci podniků neodcházeli na otevřený trh práce, ale spíše zůstávali v podniku . Sociální podniky podpořené z IROP zásadní měrou nepřispěly ke snížení nezaměstnanosti osob z cílových skupin, což je však způsobeno malým rozsahem intervence. Sociální podniky podpořené z IROP zásadní měrou nepřispěly ke snížení nezaměstnanosti osob z cílových skupin , což je však způsobeno malým rozsahem intervence.
4	Jaký byl efekt intervence na životní situaci zaměstnanců?	Přínosy pro zaměstnance	Hlavním efektem intervence na osoby z cílových skupin je zlepšení jejich společenských vazeb, finanční situace a v rámci možností daného pracovníka také zlepšení pracovních kompetencí . S tím souvisí i osobní pocit užitečnosti těchto osob, který se v souvislosti s intervencí zvýšil.

5	Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami OP Z: Prioritní osa 2?	Komplementarita a administrace	Ke komplementaritě intervencí z IROP a OPZ spíše nedocházelo , a to kvůli časovému nesouladu operací, ale i různě nastavené podpoře , především na počátku programového období.
----------	---	--------------------------------	---

4.4.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	146
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	54
Realizované terénní případové studie	6
Realizované rozhovory (osobní + telefonické)	18
Rozeslané dotazníky	48
Vyplněné dotazníky	27
Návratnost dotazníků	56 %

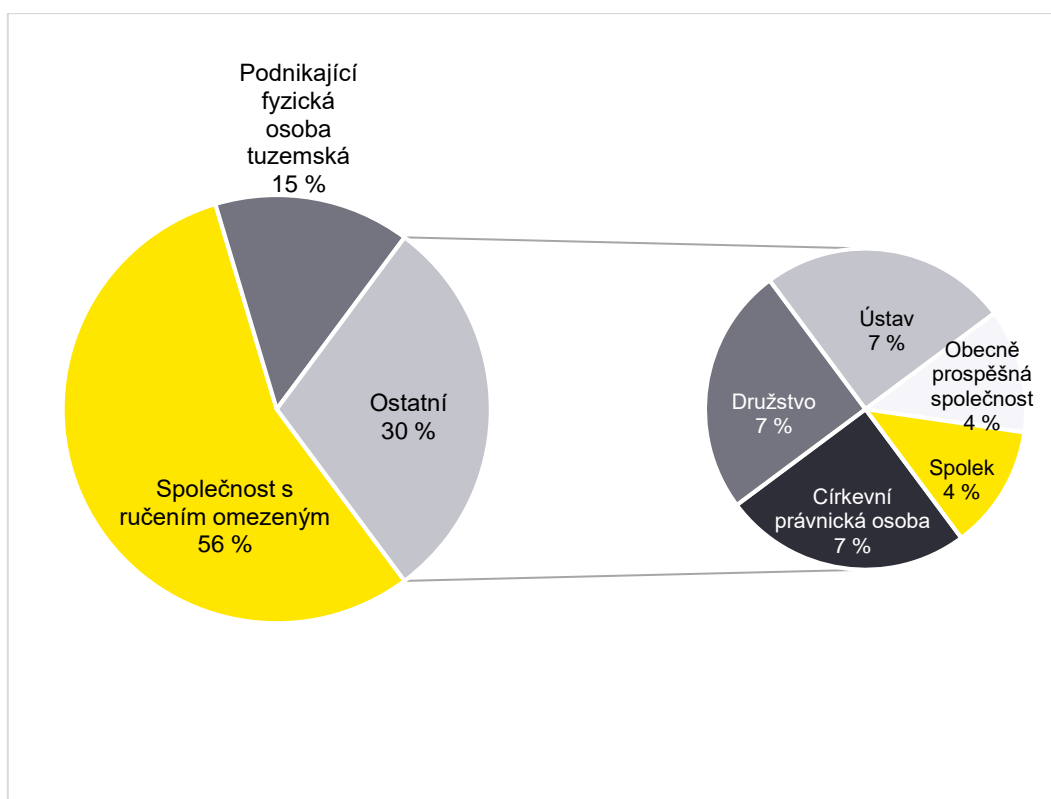
Celkově bylo Zadavatelem předáno ke zkoumání **54 projektů**, které byly ukončeny maximálně k datu 31. 5. 2019, což tvoří přibližně 37 % z celkového počtu 146 projektů podpořených v oblasti sociálního podnikání dle Seznamu operací k 1. 3. 2020. Velikost vzorku je tak dostatečná na **zhodnocení mechanismu podpořených intervencí**, abychom mohli následně vyvozovat **doporučení** vůči programu.

Bylo **provedeno šest případových studií**. V rámci dotazníkového šetření tak byly osloveny zbývající projekty, celkem tedy 48 respondentů, přičemž kompletní odpovědi se podařilo získat od 27 projektů (návratnost tedy činí 56,25 %).

V rámci IROP byly **realizovány projekty zaměřené na investiční podporu stávajících a nových sociálních podniků**. Sociální podniky mají často velmi omezený přístup k investičním finančním prostředkům, jsou považovány za rizikové klienty komerčních bank. Proto je investiční podpora podniků důležitá pro jejich vznik a další rozvoj.

Mezi podniky zastoupenými v datech z dotazníkového šetření je **nejčastějším typem příjemce právní forma s.r.o.** (55,6 %) a následně podnikající fyzická osoba (14,8 %) (*Graf 18*). Ostatní typy příjemců byly zastoupeny v maximálně dvou případech. Tímto je oblast sociálního podnikání specifická, nicméně zastoupení jednotlivých typů právních forem mezi příjemci odpovídá zaměření intervencí. Z hlediska řízení podnikatelských rizik představuje právní forma „společnost s ručením omezeným“ nejvhodnější typ, ať už z pohledu odpovědnosti za ztrátu či ochrany majetku zakladatele podniku.

Graf 18: Nejčastější právní formou sociálních podniků je společnost s ručením omezeným.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

Oblasti podnikání jsou velmi různorodé, nejčastější oblastí služeb je maloobchod (25,9 %), zpracovatelský průmysl (22,2 %) a gastrooblast (14,8 %). V rámci zkoumaného vzorku jsme zaznamenali i ne příliš časté obory podnikání, jako je například Zvířecí krematorium.

Zkušenosti s předchozím podnikáním má více než polovina příjemců, přičemž většinou mají zkušenost ze stejného oboru (44 %). O první podnikatelskou aktivitu příjemce se jednalo ve 37 % případů a 18,5 % má zkušenost z příbuzného či jiného oboru.

4.4.3. Charakteristika zaměstnanců podpořených podniků

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Osoby zaměstnané v sociálních podnicích podpořených z IROP jsou heterogenní, **nejčastější cílovou skupinou** jsou **osoby se zdravotním postižením**. Další významnou cílovou skupinou jsou **osoby dlouhodobě nezaměstnané**. Podpořené osoby svou charakteristikou **odpovídají cílovým skupinám** definovaným programovým dokumentem IROP, respektive DoP. Nejčastěji jde o dospělé osoby (81,5 %).

Charakteristika zaměstnanců sociálních podniků je dobře zjistitelná a jsou k ní dostupná data. **Zaměstnanci podpořených sociálních podniků odpovídají cílovým skupinám intervencí IROP.** Téměř polovinu podpořených osob ve zkoumaných projektech (z dotazníkového šetření) tvoří **osoby se zdravotním postižením** (Graf 19). Tato skupina je však poměrně různorodá, jedná se o osoby se zdravotním postižením (velmi často po úrazu), osoby s mentálním postižením, duševním onemocněním či jejich kombinací. Četnost volby této cílové skupiny má poměrně pragmatický důvod – i po skončení

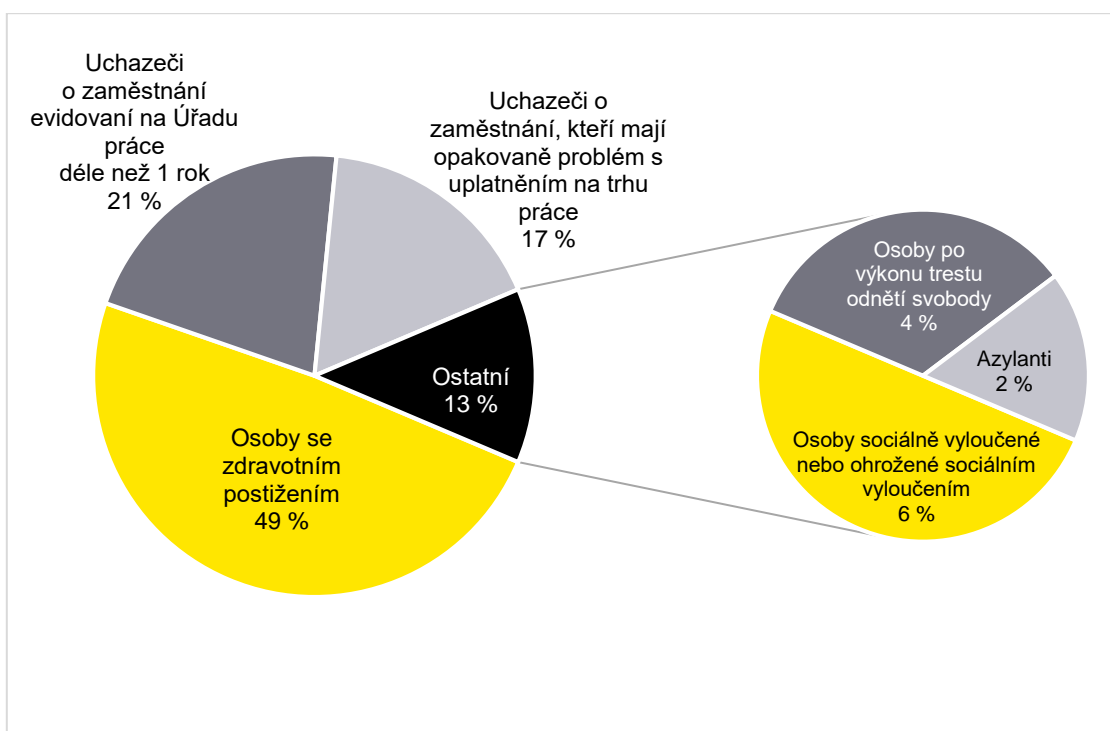

realizace projektu je možné hradit část mzdy osoby se zdravotním postižením z příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce.¹⁴

Druhou nejčastější cílovou skupinou jsou **uchazeči o zaměstnání**, kteří dohromady tvoří 38 %.¹⁵ Dle případových studií je u těchto osob častý souběh s dalším méně závažným hendikepem jako je např. pracovní úraz a lehčí invalidní stupeň či duševní onemocnění. Případně tito zaměstnanci v posledních několika letech vyzkoušeli více nízkokvalifikovaných zaměstnání, která však dostatečně nereflektovala charakter jejich znevýhodnění.

V rámci podpořených sociálních podniků jsou často zaměstnány taktéž osoby bez znevýhodnění, tj. zaměstnanci nejsou výlučně ohrožené osoby. Tyto osoby mají na starosti např. vedení zaměstnanců či odborné pozice.

Graf 19: Hlavní podpořenou cílovou skupinou, zaměstnanou v sociálních podnicích, byly osoby se zdravotním postižením.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

¹⁴ Nárok vznikne pouze takovému zaměstnavateli, se kterým ÚP ČR uzavřel dohodu o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce dle ustanovení § 78 zákona o zaměstnanosti a který splňuje podmínky stanovené v § 78a zákona o zaměstnanosti.

Příspěvkem jsou nahrazovány skutečně vynaložené prostředky na mzdy nebo platy v měsíční výši 75 % skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy na zaměstnance v pracovním poměru, který je OZP, včetně pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na veřejné zdravotní pojištění (náklady na mzdu nebo plat). Maximální měsíční částka činí 12 800 Kč na zaměstnance, který má přiznán 1. – 3. stupeň invalidity, a 5 000 Kč měsíčně na zaměstnance, který je osobou zdravotně znevýhodněnou (dále také „OZZ“). Zaměstnavateli také náleží paušální částka 1 000 Kč měsíčně na každou OZP v pracovním poměru. Celkem tedy může ÚP ČR zaměstnavateli poskytnout příspěvek až do výše 13 800 Kč měsíčně u osob invalidních a až 6 000 Kč měsíčně u OZZ.

Příspěvek je poskytován čtvrtletně zpětně. K poskytování příspěvku je příslušná krajská pobočka ÚP ČR, v jejímž obvodu má sídlo zaměstnavatel, který je právnickou osobou, nebo v jejímž obvodu má bydliště zaměstnavatel, který je fyzickou osobou. Součástí žádosti o poskytnutí příspěvku je jmenný seznam zaměstnanců se zdravotním postižením a doložení skutečnosti, že zaměstnanci, na které zaměstnavatel příspěvek požaduje, jsou OZP.

¹⁵ V dotazníkovém šetření rozlišení na osoby s opakovaným problémem s uplatněním na trhu práce a osoby evidované na ÚP déle než rok, jejich zastoupení je však podobné – uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP déle než 1 rok tvoří 21 %, uchazeči s opakovaným uplatněním na trhu práce 17 %.

Z pohledu věku cílové skupiny jsou **až na výjimky zastoupeni dospělí** (81,5 % zaměstnanců dotazovaných sociálních podniků tvoří věková skupina 27-64 let), což **odpovídá zaměření intervence**. U několika příjemců převažují mladí dospělí do 26 let (dva sociální podniky), senioři do 80 let (jeden podnik) či kombinace různých věkových kategorií (dva podniky).

Na základě případových studií můžeme projekty / příjemce rozdělit do dvou kategorií – a) subjekty, které zaměstnávají zejména jednu cílovou skupinu, se kterou mají často předchozí zkušenost a dále b) příjemce, jejichž zaměstnanci jsou z hlediska postavení na TP různorodí (např. kombinace dlouhodobě nezaměstnaných a osob po úrazu).

Náš původní záměr byl zaměstnávat hlavně lidi s mentálním postižením, postupně ale začali chodit lidi z okolí, jestli je taky nezaměstnáme, třeba paní v kuchyni dělala původně v kravíně, zhoršilo se jí zdraví, byla dlouho na pracáku, starší paní bez kvalifikace.

V sociálním podniku, kde došlo k rozšíření výroby, mají zkušenost s různými typy zaměstnanců. Dříve zaměstnávali osoby se sluchovým postižením, což jim dobře fungovalo. Rozhodli se tedy, že zkusí zaměstnat další znevýhodněné skupiny a zaměstnali taktéž osoby po pracovním úrazu, osobu s Downovým syndromem a někteří zaměstnanci pocházejí z chráněné dílny. Při náboru zaměstnanců se specifickými potřebami konzultují s terapeutem a dva takové zaměstnance zvládají. Část zaměstnanců má také exekuce, přičemž jedna zaměstnankyně se dostala do oddlužení. Nemají příliš dobrou zkušenost s lidmi, kteří se opakovaně vrací na ÚP, protože tito lidé ve více případech pracovali pouze omezenou dobu, aby získali nárok na získání podpory.

Z případových studií ani z dotazníků, s výjimkou osob závislých na alkoholu, **nevyplývala jednoznačná cílová skupina**, jež by byla **pro práci v sociálním podniku nevhodná**.¹⁶

4.4.4. Motivace sociálních podnikatelů

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Podpora měla vliv zejména na další rozšíření a rozvoj sociálních podniků. **Podpora pomohla příjemcům zlepšit podmínky pro podnikání a zvýšit produkci výrobků či poskytování služeb** a zvýšit jejich kvalitu. Většinu příjemců pomohla podpora vyřešit problémy, které v rámci podnikání aktuálně řešili a hodnocená podpora tak měla vysokou účelnost.

Díky rostoucí kapacitě sociálních podniků bylo možné zaměstnat více osob z cílových skupin.

V projektech lze najít zejména tři následující aktivity: **rozvoj podnikání** (prostor, technologie), **další zaměstnávání znevýhodněných osob** (rozšíření personálu) a **samotné zahájení** nového sociálního podnikání.

Na základě případových studií lze podpořené podniky rozlišit na dva hlavní typy:

- ▶ **Podniky, pro které je primární motivací zisk** a podpora jim umožňuje udržet se na trhu či zlepšovat svoji pozici prostřednictvím rozvoje podniku,
- ▶ **Podniky, jejichž hlavní motivací je prospěšná činnost**, přičemž sociální podnikání je zdrojem příjmu, který umožňuje zaměstnávat osoby ohrožené sociálním vyloučením

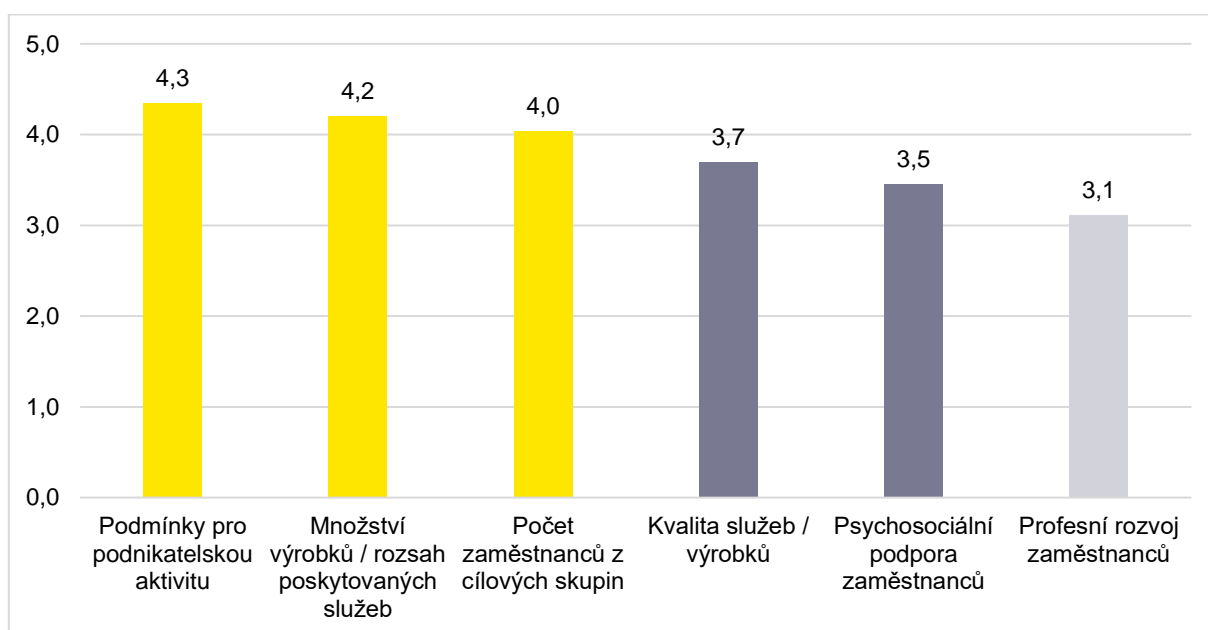
¹⁶ Od příjemců byly v rámci případových studií získávány informace o skupinách nevhodných k výkonu zaměstnání v sociálním podniku. Většinou se jednalo o specifický typ zaměstnanců a jejich nevhodnost pro konkrétní práci. Jako osoby nevhodné pro zaměstnání byly v případě jednoho podniku uváděny osoby dlouhodobě nezaměstnané, se kterými se spolupráce příliš neosvědčila. U dalšího případu nebyli až na výjimky zaměstnávání lidé s duševním onemocněním, a to z důvodu speciální podpory, kterou zaměstnavatel nebyl schopen těmto lidem poskytovat (nedisponoval vhodným sociálním pracovníkem). U dalšího podniku se příliš nesvědčilo jako zaměstnanci mladí lidé opouštějící ústavní péči dětského domova, protože jim zásadně chyběly pracovní návyky.

Obecně však lze konstatovat, že oběma typům podniků pomáhá dotace dále růst, bez dotací by si museli finanční prostředky půjčovat (což se obvykle nedaří, vzhledem k často krátké historii podniků) nebo rozšiřovat podnikání postupně. Dotace pomáhá urychlit rozvoj podniku či zvýšit kvalitu provozu i ve vztahu k zaměstnancům (zavedení moderních technologií do výroby, tak, aby je mohli obsluhovat i osoby z cílových skupin) nebo umožní najmout více zaměstnanců za uspořené peníze. U části příjemců pak jde o zahájení podnikání – v dotazníkovém šetření se jednalo o 19 % respondentů.

Zjištění z případových studií potvrzuje dotazníkové šetření, podle kterého spočívají hlavní efekty podpory zejména ve zlepšení podmínek pro podnikání, rozšiřování služeb či výroby, případně zvyšování kvality těchto služeb a výrobků. Další oblastí, kterou podpora pozitivně ovlivňuje, je podle respondentů počet zaměstnaných osob z ohrožených skupin.

Graf 20: Realizace projektů měla největší vliv na podmínky pro podnikatelskou aktivitu, naopak nejmenší na profesní rozvoj zaměstnanců (5 = zásadní vliv).

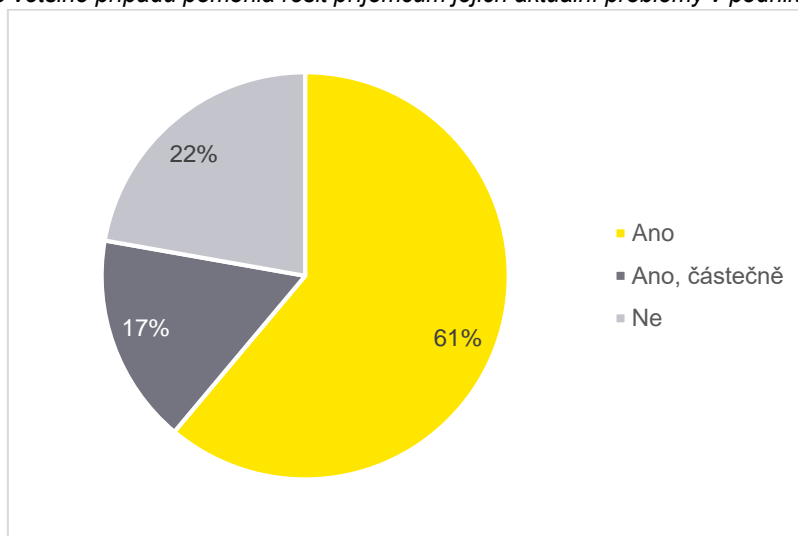
Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

V dotazníkovém šetření jsme zjišťovali, jaké měl příjemce v rámci podnikání případné problémy, které se snažil získáním podpory řešit. Jednalo se zejména o následující problémy:

- ▶ Hledání vhodných zaměstnanců z cílových skupin sociálního podnikání (5×),
- ▶ Vhodné prostory a zázemí pro podnikání (4×),
- ▶ Technologické vybavení (3×).

Problémy, které příjemci uváděli, se jim z velké části podařilo prostřednictvím projektu vyřešit. 61 %¹⁷ respondentů uvedlo, že projekt jejich problém vyřešil, u 17 % příjemců pak dotace pomohla vyřešit problém zčásti, u zbývajících 22 % nepomohla dotace vyřešit hlavní problém, který před spuštěním projektu příjemci měli. Programu IROP se tak do velké míry podařilo nabídnout příjemcům takovou formu podpory, která jim umožnila intervenci zaměřit na relevantní problémy. Podporu tak lze vyhodnotit jako účelnou, tj. plnící stanovené cíle.

¹⁷ 100 % respondentů v tomto případě tvoří jen ti příjemci, kteří uvedli, jaký problém před projektem měli, či do jaké míry jim pomohl projekt jejich problémy řešit.

Graf 21: Podpora ve většině případů pomohla řešit příjemcům jejich aktuální problémy v podnikání.¹⁸

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 16

Psychosociální podpora zaměstnanců nebyla dle respondentů oblastí, ve které by měl projekt na podpořený sociální podnik zásadní vliv. U případových studií jsme zjišťovali, zdali a případně jakou podporu svým cílovým skupinám podpořené podniky nabízejí. V tomto ohledu se jako velmi **efektivní ukázala spolupráce příjemce s neziskovou organizací, jež má s danou CS zkušenosti**. Ve více případech se jednalo o NNO, jejíž klienti byli současně zaměstnanci podpořeného podniku, a kromě spolupráce při náboru CS se příjemce mohl na danou organizaci obrátit v případě potřeby.

 Podpořený podnik spolupracuje s organizací, která pečuje o osoby s mentálním postižením. Příjemce má s touto cílovou skupinou zkušenosti a výběrová řízení probíhala ve zmíněné organizaci. Část klientů spolupracující organizace pro ně pracuje, vhodně se to doplňuje, ale ne všichni uchazeči o práci měli potřebné schopnosti se integrovat. Kromě klientů ústavu zaměstnávají i další cílové skupiny. Pro podstatnou část klientů není realistický přechod do chráněného bydlení a samostatné fungování, práce je tak pro ně prostředkem ke změně a zvýšení kvality života. Spolupráce s ústavem probíhá dobře, zajišťuje dopravu zaměstnanců a pomáhá s případným řešením zdravotních problémů.

Na **profesní rozvoj zaměstnanců a jejich psychosociální podporu neměla intervence IROP zásadní vliv**, což je **v souladu se zaměřením programu**. Uvedené oblasti jsou podporovány zejména z programu OPZ, což také uvádí většina respondentů (respondenti, kteří kromě IROP získali podporu z OPZ, uvádí po vytvoření pracovních míst jako nejčastější oblast podpory v rámci OPZ právě vzdělávání zaměstnanců a jejich psychosociální podporu, více k tématu lze najít v kapitole *Komplementarita a administrace*).

4.4.5. Zaměstnanci a jejich situace na trhu práce

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

V sociálních podnicích **dochází ke stabilizaci zaměstnanců z cílových skupin, fluktuace není příliš častá**. Pokud zaměstnanci odcházejí, děje se to především ve zkušební době.

Na druhou stranu však sociální podniky podpořené z IROP ve sledovaném období nevykonávaly svou „tranzitní“ funkci, **zaměstnanci podniků neodcházel na otevřený trh práce, ale spíše zůstávali v podniku**. Sociální podniky podpořené z IROP zásadní měrou nepřispěly ke snížení nezaměstnanosti osob z cílových skupin, což je však způsobeno malým rozsahem intervence.

¹⁸ Vzhledem k návaznosti otevřených otázek je formulace otázky upravená, konkrétní znění obou otázek v dotazníkovém šetření je k dispozici v Příloze č. 1.

Podpořené osoby se i přes nízkou úroveň nezaměstnanosti (jak v rámci ČR, tak regionů) **potýkaly s uplatnitelností na trhu práce**. Důležitým faktem, který se u případových studií ukazoval jako stěžejní, byla **jejich omezená schopnost pracovat ve standardním režimu** (8 hodin denně, na směny apod.). Většina podpořených osob potřebovala vzhledem ke svému znevýhodnění upravený pracovní režim, tedy např. zkrácený či flexibilní úvazek, změnu činností a poloh v průběhu pracovního dne (podpořené osoby nemohou po celou dobu v zaměstnání stát či sedět) nebo vstřícnost zaměstnavatele, kdy občas dochází k nemožnosti nastoupit určitý den do práce ze zdravotních důvodů.

Zaměstnanci sociálních podniků tak byli **před zaměstnáním u příjemce často v evidenci ÚP**, případně vystřídali různá zaměstnání, která bylo obtížné sladit dohromady s jejich znevýhodněním. Někdy byl zdravotní stav zaměstnanců sociálních podniků důsledkem náročnosti činností v předchozích zaměstnáních.

” *Pracoval jsem v dole, při zvedání těžkého břemena mi praskla páteř. Pamatuju si jen strašnou bolest a pak nic. Byl to těžký pracovní úraz, byl jsem rok na nemocenské, bylo to náročné. K práci v dole jsem se už vrátit nemohl, jsem invalidní.* “

Část zaměstnanců byla před zaměstnáním v sociálním podniku v domácnosti a jejich příjem pocházel např. z invalidního důchodu, zkrácený či flexibilní úvazek tak zlepšuje jejich finanční situaci a schopnost se o sebe postarat. V případě OZP bylo častým jevem zaměstnání v chráněné dílně a přechod do sociálního podniku znamenal krok vpřed, i když byl mnohdy obtížný (rozdílné tempo, vyšší tlak na výkon apod.).

Sociální podniky měly ve čtyřech ze šesti případových studií **navázanou spolupráci se sociální službou / dětským domovem** a zaměstnanci sociálního podniku tak byli částečně rekrutováni z klientů těchto služeb. Výhoda takové spolupráce je také **odborná podpora při řešení případných problémů** v pracovním týmu, vedoucí zaměstnanci sociálního podniku tak nemusí disponovat specifickými kompetencemi či najímat odborné pracovníky, ale potřeby zaměstnanců řeší / komunikují se spolupracujícím subjektem. Všechny podniky též nábor zaměstnanců částečně řeší prostřednictvím úřadů práce, se kterým mají většinou navázanu dlouhodobou spolupráci.

” *Myslím, že i spolupracující ústav (dětský domov) to vnímá pozitivně, jinak by je k nám do práce nepouštěli, je to oboustranné, ti kluci si našetří peníze a jedou třeba na lepší dovolenou. Kluci tu změnu pocítují, jsou v instituci odmala, je to pro ně těžký něco změnit a změna do chráněného bydlení by pro ně byla náročná. Vždycky měli nějaké volnočasové aktivity, ale práci ne.* “

V podniku zaměstnali paní po transplantaci. Po operaci se vrátila zpět do původní práce, ale bylo to pro ni velmi náročné. Zjistila, že tu práci už dělat nechce, vrátila se zpět na nemocenskou, kde byla dalších několik měsíců. Pak požádala o invalidní důchod, dostala 2. stupeň a zůstala doma. Se zaměstnavatelem se domluvila, že ukončí pracovní poměr, zůstala doma a šla na Úřad práce. Tam byla víc než 12 měsíců, byla v programu pro hendikepované. Pro ni z toho programu nevyšlo nic zásadního. Všichni tam měli hendikep v různé míře – pohyblivost, psychické potíže apod. Pracovali s nimi, pomáhali jim s životopisem, ekonomická gramotnost, vyšetření schopnosti pracovat pro klienty (psychiatrické vyšetření). Toto absolvovala a pak ještě asi 3 měsíce zůstala doma, než mohla nastoupit do sociálního podniku.

Fluktuace zaměstnanců není v sociálních podnicích příliš častá

Fluktuace osob z cílových skupin probíhala **spíše v rámci zkušební doby**, kdy si zaměstnaná osoba zvykla na nový režim. Naopak v případě zapracovaných zaměstnanců je fluktuace ve srovnání s ostatními podniky spíše nižší, kdy si tyto osoby drží zaměstnání, které již zvládají a jsou za práci vděční. Dle případových studií tak lze zjednodušeně rozdělit zaměstnané osoby na

- osoby, které ze zaměstnání odcházejí relativně brzy**, především v rámci zapracování či zkušební doby, a to buď z vlastního rozhodnutí či nevhodnosti dané osoby pro typ práce či kolektiv a

b) **osoby, které se v práci zaučily**, získaly potřebné návyky a jsou dlouhodobými zaměstnanci s vysokou loajalitou k zaměstnavateli.

Každý pracovník, když přijde, zapracovává se, abychom poznali jeho omezení. A postupem času zjistíme, co mu jde a co ne. Během zkušebky ale často lidé odcházejí, nezvládají to. Stane se, že lidé po pár měsících omarodí, utečou.

U většiny zaměstnaných osob **se pracovní situace stabilizovala**, zaměstnanci si osvojují potřebné kompetence, byť se podle provedených rozhovorů významně liší jejich ochota učit se novým věcem (někteří mají motivaci se posouvat a učit, jiní jsou rádi, že se naučili pracovat na konkrétní pozici a jsou s takovým stavem spokojeni).

Jak z případových studií, tak i z dotazníků vyplynulo, že se analyzovaným **sociálním podnikům příliš nedaří motivovat zaměstnance k dalšímu profesnímu růstu, odchodu na otevřený trh práce, což je přitom jeden z cílů sociálního podnikání, na jehož plnění se dotazuje i EO 3**. Tento fakt má různé příčiny.

- ▶ Primární příčinu je třeba hledat u zaměstnanců samotných. Jak bylo popsáno výše, jedná se často o pracovníky se sníženou pracovní schopností, kterým „mírnější“ tempo práce a možnost uzpůsobení pracovních úkolů jejich znevýhodnění vyhovuje.
- ▶ Sekundární příčinu lze konstatovat také nízkou motivaci samotných podniků, pro které je stabilní nefluktující tým také důležitým aspektem hladkého fungování.

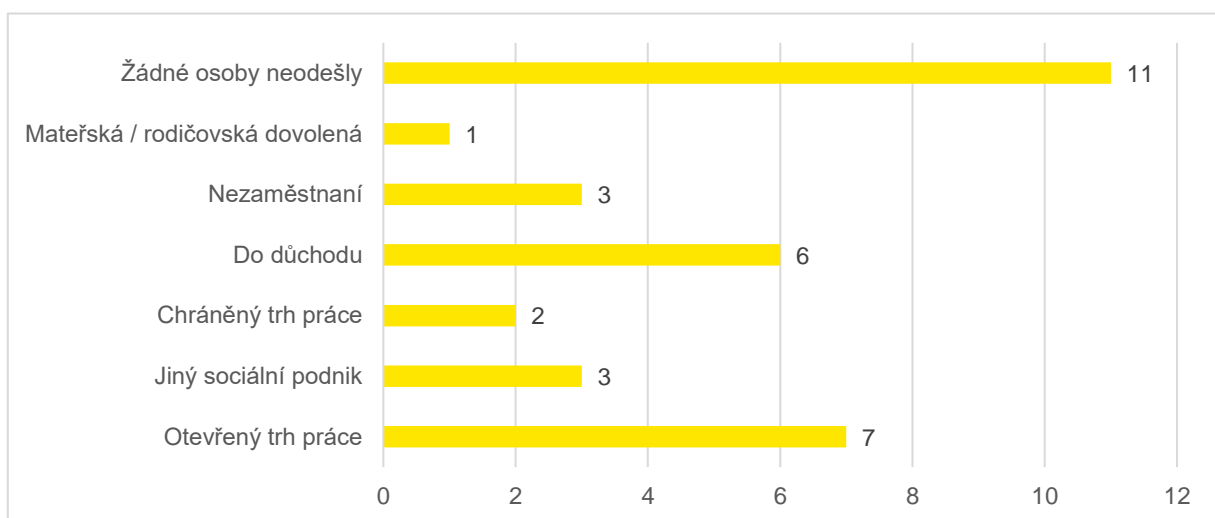

Trochu se bojím, že si nás tady hýčkají, že by to pro mě mohlo být velký překvápko, kdybych šel do normální práce. Ty místa tady jsou podpurný, nemají tu píchačky, mohu si říct, jak chci pracovat, navíc v kraji tady moc příležitostí není.

U většiny respondentů zaměstnanci sociálních podniků setrvávají ve svém zaměstnání i po skončení projektu, avšak druhým nejčastějším případem odcházejících zaměstnanců je právě přechod na otevřený trh práce. Častý je taktéž odchod do důchodu či přechod do jiného sociálního podniku a nezaměstnanosti, jak lze vidět z *Graf 22*:

Graf 22: Největší počet zaměstnanců zůstává pracovat v sociálním podniku, když už odcházejí, tak buď na otevřený trh práce nebo do důchodu.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

Toto však **odpovídá i účelu dané intervence** – přestože v rámci EU sociální podniky často slouží jako „tranzitní“ místa zaměstnávání, a především pro některé cílové skupiny (dlouhodobě nezaměstnaní, osoby po výkonu trestu apod.) jsou místem stabilizace a obnovení pracovních návyků, ze kterých pak zaměstnanci přecházejí na otevřený trh práce, v České republice se toto zatím v zásadní míře neděje. **Přínos k sociálnímu začlenění je však neoddiskutovatelný.**

Přínos podpory sociálního podnikání ke snížení nezaměstnanosti

Jak bylo uvedeno výše, analyzovaný vzorek tvořilo 54 ukončených projektů ze 6 výzev, v rámci kterých byly sledovány indikátory „Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích“, „Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích se zaměřením na znevýhodněné skupiny“ (oba měřené ve FTE¹⁹), a „Počet nových podniků, které dostávají podporu“.

Díky projektům vzniklo 24 nových podniků, zaměstnanost v podporovaných podnicích se zvýšila o 123,375 FTE a zaměstnanost v podporovaných podnicích se zaměřením na znevýhodněné skupiny se zvýšila o 92,3 FTE. Projekty byly realizovány v 34 okresech v 11 krajích (mimo Karlovarského a Libereckého kraje, kde nebyly v rámci zkoumaného vzorku podpořeny žádné projekty a Prahy, kde intervence nebyla realizována).

Jedním z důvodů pro obtížnou kvantifikaci dopadů na trh práce je skutečnost, že **evidence sociálních podniků je na republikové úrovni slabá**, což souvisí i s absencí legislativního vymezení sociálního podniku. Jediná veřejně dostupná evidence sociálního podnikání je na stránce Českého sociálního podnikání,²⁰ kde jsou k nalezení aktuální sociální podniky a informace o nich. K 6. 1. 2020 bylo na stránce evidovaných 239 podniků. Podniky se ale do adresáře hlásí dobrovolně, tudíž se jejich reálný počet může lišit. **Od počátku programového období** (V roce 2015 bylo v ČR 223 sociálních podniků²¹) **došlo k mírnému nárůstu počtu nově vzniklých podniků**, tento však **neodpovídá počtu nově vzniklých sociálních podniků z intervencí IROP, případně OPZ**, kterých podle výsledkových indikátorů uvedených v Seznamu operací těchto dvou programů vzniklo za uvedené období více než 100. Toto může mít různé důvody. Mohlo dojít k zániku některých sociálních podniků, ale zároveň se také ne všechny podniky do adresáře na stránce Českého sociálního podnikání přihlásí.

Lze konstatovat, že **IROP přispívá ke vzniku nových sociálních podniků a zaměstnávání znevýhodněných skupin**. Chybějící informace o již existujících sociálních podnicích nebo sociálních podnicích, které se neucházejí o dotace ztěžují hodnocení **celkového dopadu IROP na zaměstnanost cílových skupin prostřednictvím podpory sociálních podniků**.

Na makroúrovni je z pohledu nezaměstnanosti znevýhodněných skupin nejlépe sledovaná skupina osob se zdravotním postižením. Od roku 2013 došlo v rámci České republiky k výraznému nárůstu volných pracovních míst (dále jen „VPM“) pro OZP z původních 4 471 z 31. 12. 2013 na 11 600 ke 31. 12. 2019 (MPSV, 2020). K nárůstu došlo v každém kraji a ve všech okresech kromě devíti (Kutná Hora a Mělník ve Středočeském kraji, Prachatice v Jihočeském kraji, Karlovy Vary a Sokolov v Karlovarském kraji, Česká Lípa v Libereckém kraji, Chrudim a Ústí nad Orlicí v Pardubickém kraji, a Břeclav v Jihomoravském kraji). Zároveň je patrný pokles osob se ZP, které se ucházejí o zaměstnání, o víc než 46 % - ze 62 789 ke 31.12.2013 na 33 726 ke 31.12.2019. Pokles byl zaznamenán ve všech krajích a okresech. Ve dvou okresech – Karlovy Vary a Břeclav – se zvýšil počet osob se ZP na 1 VPM pro OZP.

Právě počet osob se ZP na 1 VPM pro OZP považujeme za nejrelevantnější makroekonomický ukazatel týkající se této problematiky, jelikož obsahuje informace kombinující počet OZP ucházejících se o práci a počet VPM pro tyto osoby. Čím víc VPM bude k dispozici, tím víc OZP v nich může najít zaměstnání,

¹⁹ Full-time equivalent = ekvivalent plné pracovní doby.

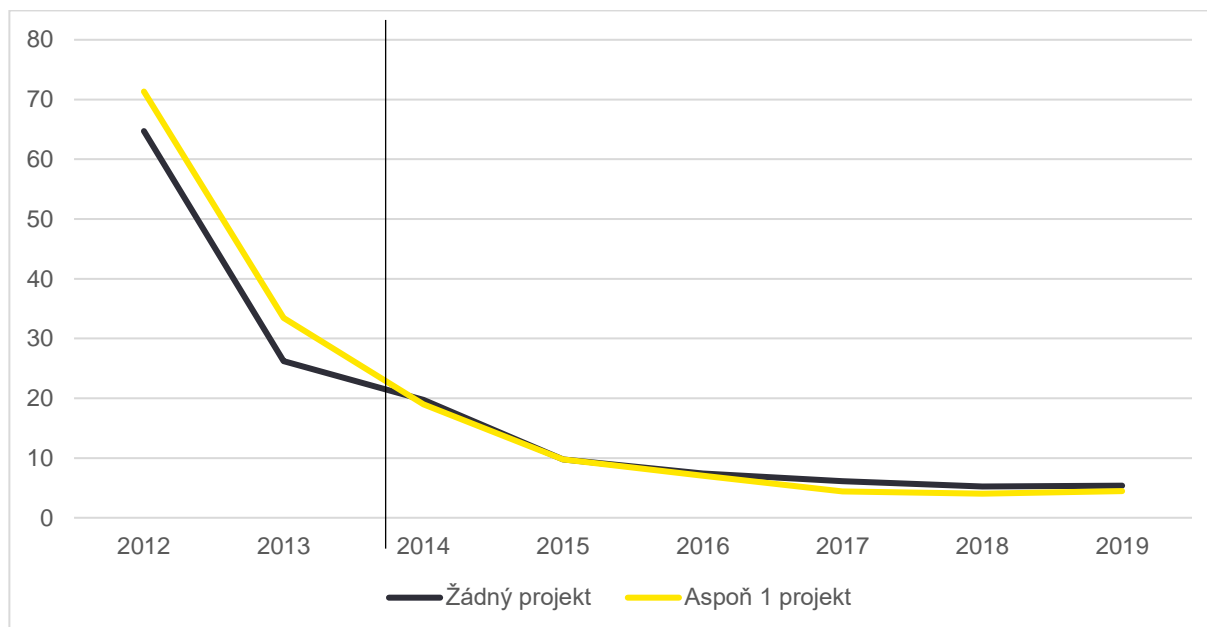
²⁰ www.ceske-socialni-podnikani.cz (MPSV, 2020)

²¹ [Výsledky dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR](#). (P3 - People, Planet, Profit, o.p.s., 2015)

sníží se počet OZP ucházejících se o práci, a tudíž se zvýší zaměstnanost v této znevýhodněné skupině, k čemu samozřejmě může přispět i realizace projektů, které taková místa vytvářejí. Pozitivní a žádoucí je tedy pokles v počtech osob se ZP na 1 VPM pro OZP.

Graf 23: Vývoj průměrného počtu osob se ZP na 1 VPM pro OZP v čase v okresech s realizací a bez realizace projektů z IROP je po začátku programového období téměř identický.

Zdroj dat: MPSV (EY prezentace dat).

Na grafu je znázorněn vývoj počtu osob se ZP na 1 VPM pro OZP v čase. Svislá černá čára reprezentuje začátek programového období IROP. Žlutou čárou je znázorněná průměrná hodnota ukazatele v okresech, kde proběhl minimálně 1 projekt z IROP zaměřený na sociální podnikání a černou v okresech, kde neproběhl žádný projekt. Je vidět, že dva roky před začátkem IROP se situace zhoršila v okresech, v rámci kterých pak sociální podniky o dotace úspěšně žádali.

Od roku 2014 je situace v průměru téměř stejná bez ohledu na to, jestli se v okresech projekt realizoval, nebo ne (většina projektů se realizovala v letech 2016–2017). Korelace mezi změnou v počtu osob se ZP na 1 VPM pro OZP mezi 2019 a 2013 (nejaktuálnější data minus rok před začátkem operačního programu) a počtem realizovaných projektů v jednotlivých okresech je téměř nulová, stejně jako korelace změny počtu osob se ZP na 1 VPM pro OZP a projektových indikátorů s ohledem na jednotlivé okresy. **Slabý až žádný vztah mezi makroekonomickým ukazatelem a projekty** může být způsoben **relativně malým počtem realizovaných projektů, a tudíž malým počtem vytvořených míst pro CS** v porovnání s tím, kolik jich už bylo k dispozici, a **také celkovým vývojem nezaměstnanosti a ekonomiky**, jelikož ke zlepšení ukazatele došlo téměř v celé republice bez ohledu na čerpání dotací v oblasti sociálního podnikání.

Efekt sociálního podnikání na oblast zaměstnanosti je **zřetelnější především na malých obcích**, jedná se o malé úspěchy, které však mají zásadní vliv na blaho jednotlivců. S touto hypotézou pracuje v rámci svých aktivit i Agentura pro sociální začleňování, která je gestorem Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám.

Po neúspěšném zakončení střední školy (informatika) jsem pracoval se sklem a krátkou chvílí pracoval v novinách, ale nebylo to pro mě. Pak jsem byl přes rok nezaměstnaný, tady v okolí se práce shání docela špatně. Navíc jsem toho moc neuměl, nevěřil jsem si.

4.4.6. Přínosy pro zaměstnance

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Hlavním efektem intervence na osoby z cílových skupin je **zlepšení jejich společenských vazeb, finanční situace** a v rámci možností daného pracovníka také zlepšení **pracovních kompetencí**.

S tím souvisí i osobní pocit užitečnosti těchto osob, který se v souvislosti s intervencí zvýšil.

Kromě samotné **zaměstnanosti a stabilizace zaměstnání** se **hlavní efekty** podpory projevují zejména ve **zlepšení společenských vazeb** zaměstnanců, **zlepšení finanční situace** a také v **získání sebevědomí a pocitu užitečnosti**. Obecně se pak zaměstnanost podpořených osob projevuje ve **zvýšené kvalitě života**.

Ve většině podniků zvolených pro případové studie má zaměstnání i **funkci sociální**. Zaměstnanci ve srovnání s obdobím nezaměstnanosti navštěvují firemní akce a udržují neformální přátelské vztahy s dalšími zaměstnanci. V některých případech není sociální podnik pouhým místem pro práci, ale je svázan s místní komunitou.

*Sociální podnik vznikl díky občanské iniciativě a je **provázaný s regionem** – majitel podniku je místostarosta, v podniku se pořádají komunitní akce, kterých se účastní také zaměstnanci a kuchyní v podniku využívá každodenně místní škola, která byla také zřízena občanským sdružením. Zaměstnanci mají možnost se potkávat s dalšími občany.*

Zaměstnanci SP si v kolektivech **nacházejí přátele a tráví s nimi čas** i mimo práci, což má pozitivní efekt na jejich duševní zdraví a kvalitu života.

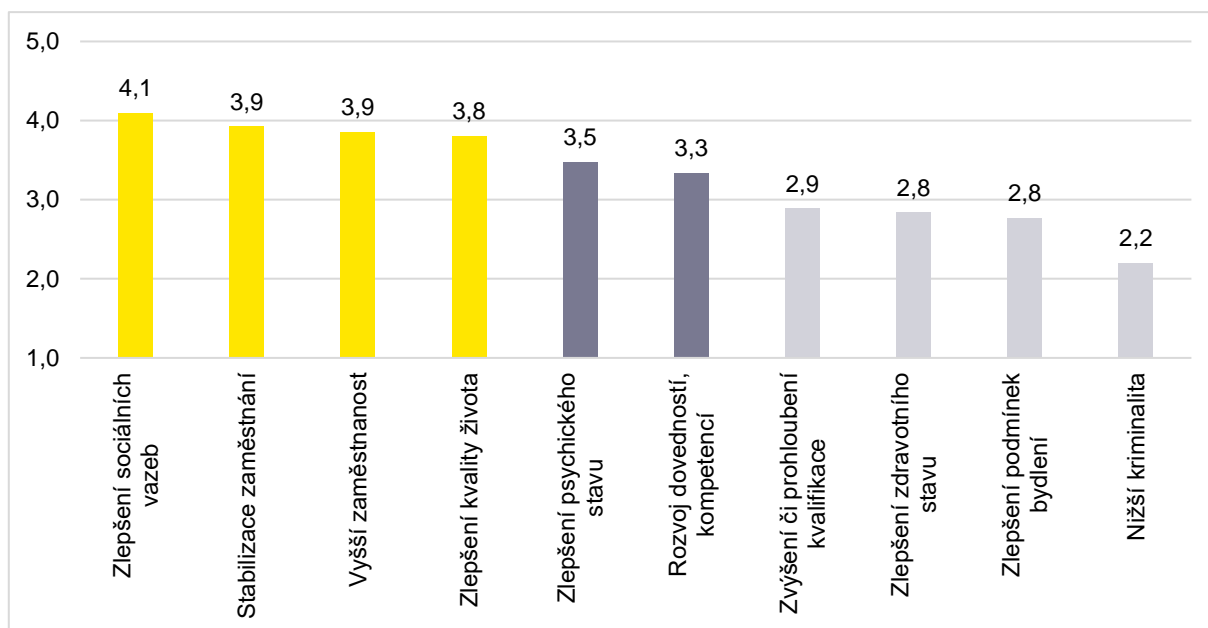
Vídáme se s kolegama, vánoční večírek, všechno...občas spolu někam zajdeme, na víno, na pivo, oproti předcházejícím pracím je to velkej rozdíl. Mám tu víc kamarádů, nový okruh lidí, po práci si jdeme sednout.

Právě **zlepšení sociálních vazeb** zaměstnanců je podle příjemců oblast, ve které dochází u podpořených osob k **největšímu pozitivnímu efektu**. Přestože tento efekt může být obdobný jako v jiných zaměstnáních, vzhledem k **charakteristice podpořených osob** se může jednat o významné zlepšení ve srovnání s nezaměstnaností či pobytu ve službě či chráněné dílně.

Graf 24: Po realizaci projektu došlo u podpořených osob k zásadnímu zlepšení sociálních vztahů, stabilizaci zaměstnání, vyšší zaměstnanosti a zlepšení kvality života (5 = zásadní efekt).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

Zlepšení finanční situace potvrzuje většina respondentů kvalitativních rozhovorů z případových studií. Přestože příjmy nebyly dle zaměstnanců (či vedoucích) příliš vysoké (často jen mírně nad úroveň minimální mzdy), k invalidnímu důchodu či jiné formě podpory tvoří příjem ze zaměstnání významné zlepšení, díky kterému si mohou zaměstnanci uspořit peníze na dovolenou, zlepšit bydlení či navštěvovat volnočasové aktivity. V rámci jedné případové studie taktéž jeden **zaměstnanec s exekucemi vstoupil v průběhu zaměstnání do oddlužení a snaží se splatit svůj dluh.**

Ti kluci si našetří peníze a jedou s ústavem na lepší dovolenou.

Celkově však v podpořených podnicích, které byly vybrány pro případové studie, nejsou mzdy zaměstnanců příliš vysoké. I přes příjmy získané ze zaměstnání je pro některé zaměstnance obtížné uspořit si peníze.

Co se týče financí, tak je to bída. Jsme na minimální mzdě, navýšení je sice fajn, ale pořád to moc nestačí, není to razantní zvýšení. Nemohu moc spořit, nemám rezervy. Starám se o syna, minimální mzda, alimenty, ale je to málo.

Výrazným efektem, který se u zaměstnanců sociálních podniků projevil, je **pocit užitečnosti a možnost podílet se** alespoň částečně na podobě podniku. Tento efekt se u zaměstnanců z velké míry projevil z toho důvodu, že předtím nebyli zaměstnáni, případně trávili čas v pobytové službě či měli nevyhovující zaměstnání.

Dělám ve výrobě...i administrativu, polepuju...něco z administrace jsem přestala dělat, nešlo mi to. Zaučuju i kolegy, je to náročné, ale mám z toho radost. Vydobyla jsem si dobrou pozici, těší mě to, věřím si víc než dřív.

Přestože ne vždy lze přínosy pro zaměstnance jasně rozlišit, **případové studie potvrzují obecně zvyšování kvality života** zaměstnaných osob. Zvýšená kvalita života v sobě kombinuje všechny výše uváděné efekty a další dílčí efekty, které byly identifikovány v případových studiích.

Od 18ti jsou ti kluci v ústavu, pak začnou dělat něco smysluplného, dají si tajně pivo, práce je pro ně prostředek změny...

Zaměstnání v sociálním podniku pak pro většinu podpořených osob představuje **pozitivní změnu v jejich životě**, kdy je zisk zaměstnání prostředkem ke zlepšování v dalších oblastech jako je bydlení, sociální vazby, finanční situace ad.

Častým jevem v sociálních podnicích je pak podpora zaměstnanců i v náročných životních situacích, které řeší. Vzhledem k rizikovějšímu způsobu života či nižšímu příjmu mají osoby z cílových skupin častější problémy s exekucemi, zajištěním odpovídajícího bydlení a podobně. Sociální podniky se svým zaměstnancům v těchto situacích snaží pomoci, což lze chápat jako další rozdíl a benefit oproti standardním podnikům.

4.4.7. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Ke komplementaritě intervencí z IROP a OPZ **spíše nedocházelo**, a to kvůli **časovému nesouladu operací**, ale i **různě nastavené podpoře**, především na počátku programového období.

Z hlediska komplementarity je **nutné konstatovat, že v rámci IROP a komplementárního OPZ nedošlo ke koordinaci ani na úrovni definice sociálního podniku, ani na úrovni realizovaných intervencí.**²² Hodnocení projektů bylo dle vyjádření podniků rozdílné, **podniky, které byly podpořeny v rámci IROP, nebyly v mnoha případech podpořeny v OPZ,**²³ docházelo také k časovému odstupe podpořky podniku z jednotlivých programů, výzvy nebyly vyhlášovány koordinovaně, proces hodnocení trval rozdílnou dobu u IROP a OPZ.

V rámci OPZ nebyly na počátku programového období (výzvy č. 15, 67) podporovány stávající podniky. Dle dotazníkového šetření byly projekty financované prostřednictvím OPZ zaměřené zejména na podporu vytváření pracovních míst (80 %), vzdělávání zaměstnanců a jejich psychosociální podporu (60 %) a významnou činností byly také marketingové aktivity (40 %). 7 z 10 těchto respondentů pak považuje intervence OPZ a IROP za vhodně provázané. S ohledem na oblasti, na které IROP příliš velký efekt neměl (viz podkapitola 1.4), lze **podporu z OPZ zaměřenou na vzdělávání a psychosociální podporu hodnotit jako komplementární.**

Mezi respondenty čerpalo podporu z OPZ celkem 10 příjemců. Z celkového počtu 27 respondentů se tak jednalo o **37 % subjektů čerpajících z obou programů.** Tento podíl je však výrazně vyšší oproti celému vzorku (z obou programů podpořeno pouze 13 ze 146 projektů). Zároveň se jedná většinou o nově vzniklé subjekty, které byly shodně podporovány z obou programů. Přitom je **oblast sociálního podnikání vhodná ke komplementaritě** – z prostředků IROP lze hradit pouze investiční náklady, nicméně podniky potřebují pro hladký rozvoj svých aktivit také podporu na mzdy pracovníků z cílových skupin, což lze zajistit právě prostřednictvím OPZ.

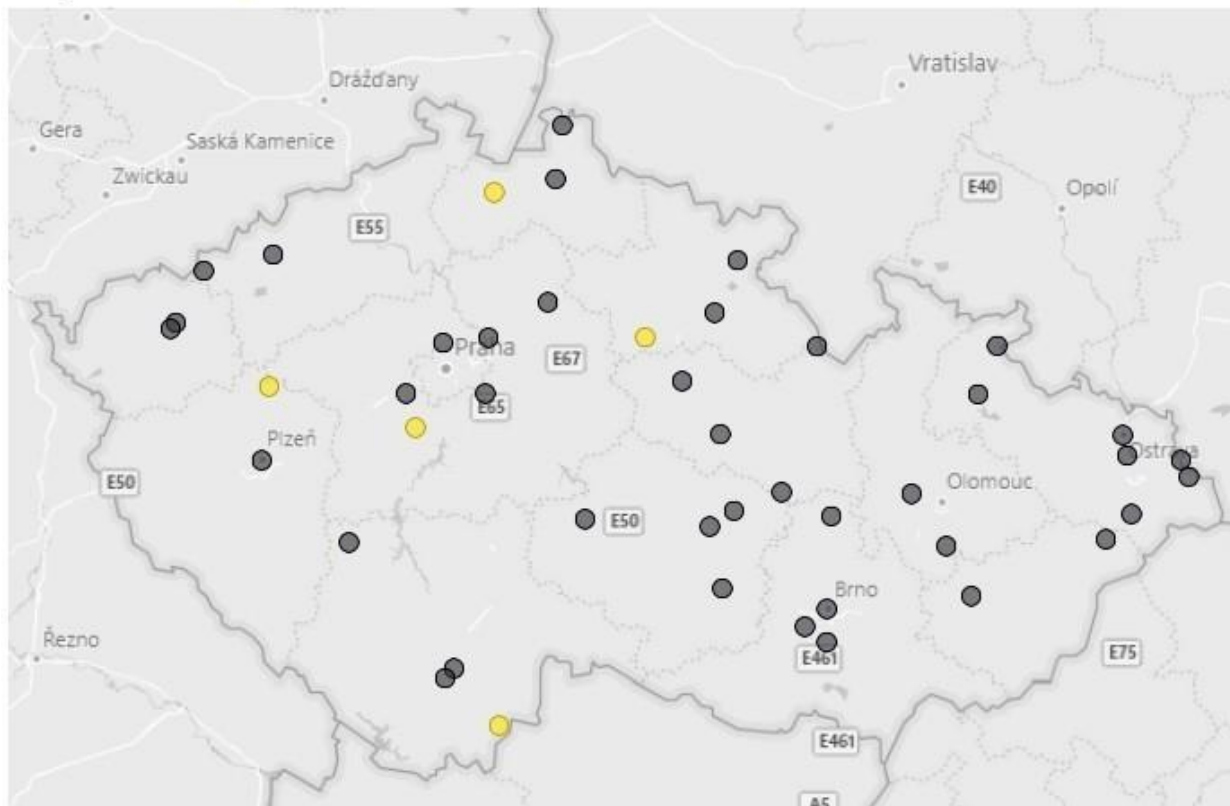
²² V rámci IROP oproti OPZ například nebylo požadováno plnění rozpoznávacích prvků sociálního podniku při ukončení projektu – s tím souviselo i mírnější hodnocení projektů podaných do IROP, kdy nebyl kladen tak zásadní důraz na předpoklad jejich ekonomického fungování.

²³ Ze 146 podpořených podniků z IROP-u bylo podpořených z programu OP Z jen 13, tj. 9 %.

Obrázek 3: Obce, ve kterých se realizoval projekt zaměřený na sociální podnikání (obce, ve kterých se realizovaly komplementární projekty, jsou vyznačeny žlutou barvou).

Komplementarita ● Ano ● Ne

Zdroj: Projekty předané Zadavatelem a Seznam operací k 1. 3. 2020.

Dle informací od Zadavatele se **v rámci nového období plánuje podporovat sociální podnikání výlučně prostřednictvím programu ESF** (a nového OPZ+), kde by měly být hrazeny jak náklady investiční, tak náklady spojené s provozem. Tento krok hodnotíme pozitivně, nebude docházet k problémům uvedeným výše, bude tak zajištěna komplexní intervence. Bude však záležet na formě podpory, podílu investičních nákladů apod. zpracovatel doporučuje ponechat podíl investiční nákladů ve výši odpovídající poměru prostředků IROP ku OPZ tak, aby docházelo k rozvoji sociálních podniků na území ČR.

Administrace projektu, srovnání

Při srovnávání programů označovali příjemci častěji program **IROP jako náročnější**, u kterého je často potřebné využít externích služeb, a to především kvůli nutnému zpracování studie proveditelnosti, povinnosti realizovat výběrová řízení na dodavatele apod. Program OPZ je podle části příjemců možné administrovat vlastními silami, avšak **vzhledem k počtu respondentů**, kteří čerpali z obou programů, **nelze získané výsledky generalizovat** na všechny příjemce IROP.

U několika případových studií příjemci uváděli, že vzhledem ke spolufinancování byli nuceni vzít si bankovní úvěr, neboť v rámci své cashflow by nezvládli spolufinancování pokrýt z vlastních zdrojů, případně s velkými obtížemi.

4.4.8. Teorie změny

Níže uvádíme hlavní zjištění k teorii změny pro posuzované intervence v oblasti sociálního podnikání, které vyplývají zejména z případových studií a částečně dotazníkového šetření (zejména charakteristika osob cílových skupin, jejich stabilizace díky získanému zaměstnání a přechod na otevřený trh práce).

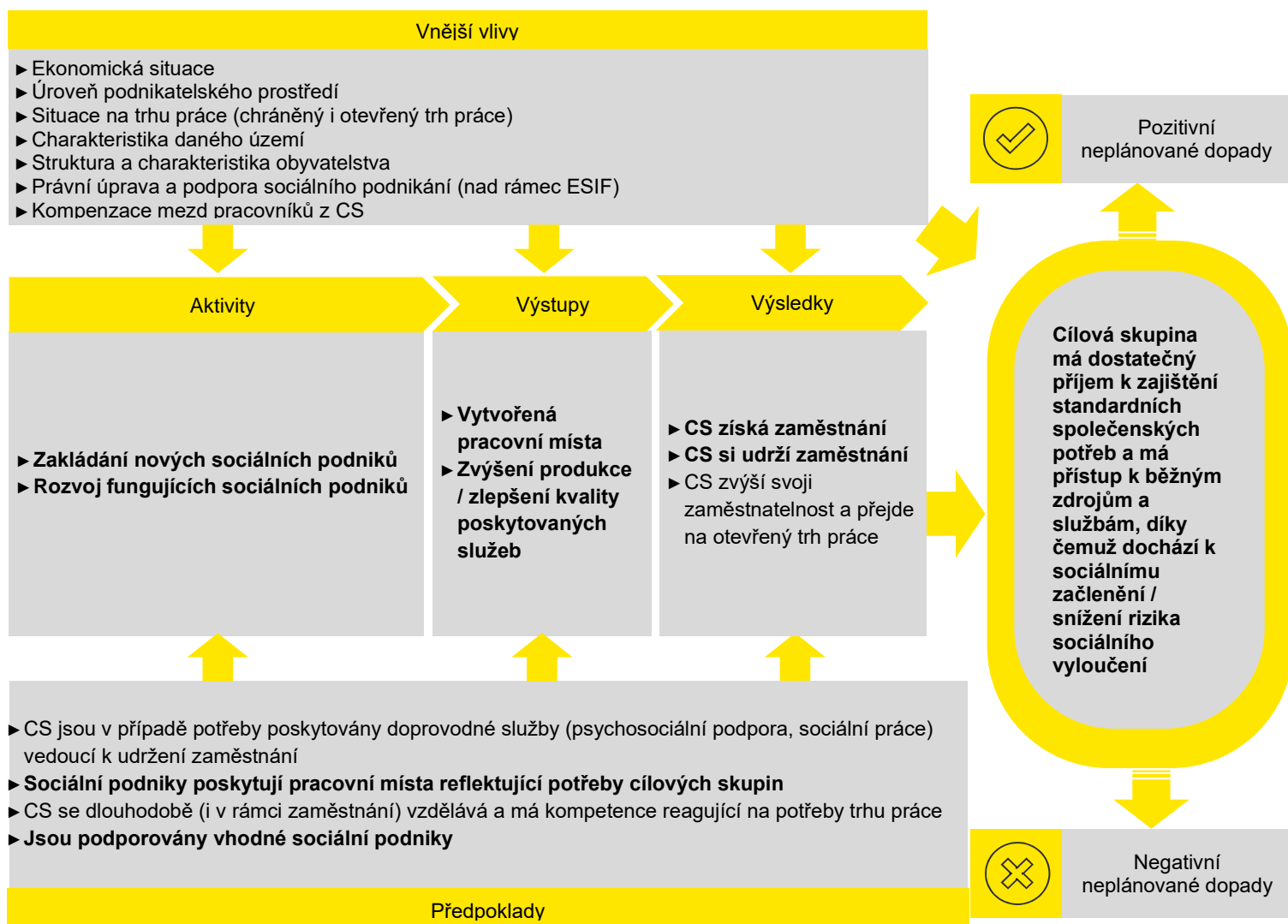

Hlavní zjištění k teorii změny v oblasti sociálního podnikání jsou následující:

1	Poskytnutí podpory má nepřímou vazbu na sociální začleňování cílových skupin a vliv podpory je spíše zprostředkovaný . Podpořené subjekty mohou díky dotaci rozvíjet své podnikání a zaměstnávat osoby z cílových skupin.
2	Zaměstnané osoby (sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené) díky podpoře sociálních podniků získávají stabilní zaměstnání. Vlivem stabilního zaměstnání zlepšují své sociální vazby a dochází ke zvýšení kvality života (zlepšení psychického stavu, zlepšení finanční situace, pocit užitečnosti pro společnost).
3	K přechodu na otevřený trh práce dochází v omezené míře . Setrvání v zaměstnání má jasné přínosy pro obě strany – sociální podnik má zaměstnance, jenž si osvojil potřebné dovednosti a znalosti, zaměstnanec si pak zvykl na danou pracovní pozici a přechod na otevřený trh práce je pro něj často rizikem. Zaměstnanci jsou často vděční za získání práce a vůči zaměstnavateli jsou loajální – mají v plánu pro zaměstnavatele pracovat v dlouhodobém horizontu.
4	Prostředky na mzdy jsou poskytovány z OPZ a programy jsou tak z pohledu vzájemných vazeb komplementární . S ohledem na nedostatečnou koordinaci a souběh čerpání obou programů je však podíl příjemců, kteří z obou programů čerpají, velice nízký. Z pohledu aktivit je IROP vhodně zaměřený na investiční oblast, zatímco prostřednictvím OPZ jsou kromě hrazení mezd podporovány školení a psychosociální podpora zaměstnanců.
5	Cílové skupiny mají v podpořených podnicích ve většině případů vhodně uzpůsobený režim práce . Konkrétně se jedná např. o zkrácené či flexibilní úvazky, případně flexibilitu provozovatele sociálního podniku v případě potřeby (nemocnost apod.) Dostupnost takových forem práce je pro cílové skupiny zcela zásadní, neboť jejich zdravotní či psychický stav často neumožňuje pracovat ve standardním režimu.

Níže uvádíme hlavní prvky teorie změny pro oblast sociálního podnikání. Klíčové je zde zejména udržení zaměstnání cílovou skupinou a přechod na otevřený trh práce, který je spojený se zvýšením zaměstnatelnosti podpořených osob.

V rámci aktivit dochází k zakládání nových sociálních podniků či rozvoje podniků stávajících. Tyto aktivity vedou k vytváření pracovních míst pro osoby z cílových skupin (úroveň výstupů). V tomto ohledu lze **podporu považovat za fungující** – podpořené podniky prostřednictvím projektu zlepšují podmínky pro podnikání, zvyšují prodej zboží a služeb a zvyšují jejich kvalitu, což vede k jejich lepšímu ekonomickému postavení na trhu a možnosti zaměstnávat další osoby z CS či udržovat stávající zaměstnance.

V rámci terénních případových studií jsme se zaměřili na **předpoklady úspěšné realizace projektů**. Poskytování psychosociální podpory zaměstnancům se ukázalo jako relevantní pouze u části projektů. U některých sociálních podniků charakter zaměstnanců nevyžaduje specifickou psychosociální podporu (např. dlouhodobě zaměstnané OZP). Některé sociální podniky pak spolupracují s další organizací, jež takovou podporu poskytuje. Ve více případech probíhala spolupráce sociálního podniku se sociální službou, jejíž klienti byli zaměstnanci sociálního podniku. Taková spolupráce se ukázalo jako oboustranně prospěšná a lze ji považovat za dobrou praxi.

Jako **důležitý předpoklad** se ukázala **vhodná forma práce**, která dostatečně reflektuje specifické potřeby cílových skupin. Část zástupců cílových skupin má vzhledem ke svému znevýhodnění specifické potřeby

na formu zaměstnání, přičemž často se jednalo o možnost zkrácených úvazků či větší flexibilitu (pokud jim zdravotní stav neumožňuje daný den výkon zaměstnání, mohou se domluvit se zaměstnavatelem). Vhodné zaměření sociálního podniku a ochota zaměstnavatele vycházet zaměstnancům vstříc se tak ukázalo jako důležité pro dlouhodobé zaměstnání osob z cílových skupin.

Dalším předpokladem byla **dostupnost dalšího vzdělávání zaměstnanců**. V rámci případových studií se však tento předpoklad ukázal jako **individuální s ohledem na náplň práce**. Část zaměstnanců se vzdělává a rozšiřuje své kompetence v dalších oblastech, což jim umožňuje zapojování do dalších činností a zvýšení různorodosti zaměstnání. Část CS je naopak spokojena se stabilitou své pracovní náplně a jejich ochota se dále vzdělávat není vysoká. Poskytování dalšího vzdělávání se tak nepotvrdilo jako nutný předpoklad pro zaměstnávání osob z CS.

Posledním předpokladem je podpora vhodných příjemců. Zde lze podpořené podniky zjednodušeně rozdělit na dva typy, přičemž teorie změny funguje u každého z nich trochu odlišně:²⁴

- ▶ **Podniky, pro které je primární motivací zisk** a podpora jim umožňuje udržet se na trhu či zlepšovat svoji pozici prostřednictvím rozvoje podniku,
- ▶ **Podniky, jejichž hlavní motivací je prospěšná činnost**, přičemž sociální podnikání je zdrojem příjmu, který umožňuje zaměstnávat osoby ohrožené sociálním vyloučením

Podpora každého z uvedených typů má z pohledu ŘO své přínosy. U prvního typu je **přínosem vyšší ekonomická soběstačnost** – podnikání by, byť s obtížemi, zvládli patrně bez dotace, ale **podpora jim umožňuje rychlejší rozvoj a zaměstnání vyššího počtu osob z cílových skupin**. Tyto podniky tak podpora z IROP může nastartovat či rozvinout a přispět ke zvyšování zaměstnanosti cílových skupin. U zaměstnanců tohoto typu podniků je **pravděpodobnější přechod na otevřený trh práce**, neboť u nich lze najít častěji zaměstnance, kteří mohou na otevřeném trhu po nějaké době stabilizace v sociálním podniku fungovat (případně z otevřeného trhu práce přišli).

Typ podniků zaměřený primárně na podporu cílových skupin má **přínos zejména v podpoře osob cílových skupin a podpoře jejich sociálního začleňování**. Tento typ příjemců v některých případech provozuje další nevýdělečné služby, zaměřené na ohrožené cílové skupiny. Případně spolupracuje s neziskovými organizacemi, které pracují s ohroženými cílovými skupinami. Vzhledem k tomu, že častěji zaměstnává osoby, které patří k více ohroženým na trhu práce, je přechod na otevřený trh práce spíše méně častý.

Rovina výsledků v předběžné teorii změny odpovídá zjištěním z evaluace částečně. Cílové skupiny získávají v sociálních podnicích zaměstnání a část z nich si toto zaměstnání udržuje. Jedná se zejména o OZP, kteří tvoří podstatnou část zaměstnanců sociálních podniků. Naopak jako méně vhodná CS se dle evaluace jeví skupina dlouhodobě nezaměstnaných.

Zvýšení zaměstnatelnosti podpořených osob funguje pouze částečně – k **přechodu** osob z cílových skupin **na otevřený trh práce** dochází spíše v **menší míře**. Dle dotazníkového šetření odešli zaměstnanci na **otevřený trh práce přibližně v pětině případů**. Třetina příjemců uvádí, že zaměstnanci neodešli a stále pro sociální podnik pracují, 18 % pak uvádí, že zaměstnanci opustili místo z důvodu odchodu do důchodu.

V rámci EU slouží sociální podniky často jako tzv. „tranzitní“ místa zaměstnávání, jejichž cílem je přechod zaměstnanců na otevřený trh práce. K takovému přechodu dochází častěji u skupin s vyšší zaměstnatelností, avšak podpora sociálních podniků, jejichž zaměstnanci na otevřený trh nepřechází, má dle evaluace dostatečné přínosy pro podpořené osoby.

²⁴ Dva uvedené typy lze vnímat jako dva opačné body škály, přičemž podpořené podniky se blíží více jednomu či druhému typu – i podniky orientované primárně na zisk pomáhají svým zaměstnancům, a naopak sociální podniky zaměřené primárně na pomoc cílovým skupinám musí zajišťovat příjmy, aby mohl sociální podnik fungovat.

Stejně jako v případě sociálních služeb je **vazba na dopad, tedy sociální začleňování CS, spíše nepřímá**. V důsledku rozvoje sociálního podniku **dochází ke zvyšování zaměstnanosti CS**. Dle terénních studií sociálních podniků **zaměstnání vede k sociálnímu začlenění ohrožených skupin**.

Jak je detailně uvedeno v kapitole věnované přínosu pro cílové skupiny, **osoby sociálně vyloučené** (a vyloučením ohrožené) díky docházce do zaměstnání **zlepšují své sociální vazby, stabilizují svou pozici na trhu práce a dochází ke zvyšování kvality jejich života**. Finanční prostředky ze zaměstnání umožňují zaměstnancům z případových studií udržet či zlepšit kvalitu života, konkrétně se jedná např. o bydlení nebo dovolenou.

4.4.9. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

Zadavatel dle dostupných informací k přípravě nového programového období nepředpokládá podporu sociálních podniků v rámci nového období v IROP 2014–2020, tato podpora bude zcela přesunuta pod Operační program Zaměstnanost +, financovaný z Evropského sociálního fondu.

V rámci OPZ + se předpokládá financování sociálních podniků dvojím způsobem, formou dotací (nenávratná finanční pomoc) a **formou finančních nástrojů** (návrtná finanční pomoc, ve formě zvýhodněného úvěru).

V rámci obou mechanismů se předpokládají jako způsobilé výdaje projektů jak náklady investiční, tak náklady spojené s provozem.

Tento krok hodnotíme pozitivně, nebude docházet k problémům s koordinací komplementárních programů, které popisujeme výše, **bude tak zajištěna komplexní intervence**. Bude však záležet na formě podpory, podílu investičních nákladů apod. zpracovatel doporučuje ponechat podíl investiční nákladů ve výši odpovídající poměru prostředků IROP ku OPZ tak, aby docházelo k rozvoji sociálních podniků na území ČR.

Z toho titulu **neuvádíme konkrétní doporučení**, pouze **konstatujeme, že by podpora sociálním podnikům měla být zachována i nadále**.

Přestože jejich vliv na zaměstnanost osob z cílových skupin je z makroekonomického pohledu zanedbatelný, vliv na konkrétní jedince, stabilizaci jejich životní i finanční situace, posílení kompetencí a sociální začlenění je značný.

4.5. Úkol 5: Vyhodnocení výsledků opatření zaměřených na rozšíření infrastruktury v oblasti předškolního vzdělávání

Dle programového dokumentu IROP pro období 2014-2020 je v oblasti předškolního vzdělávání problémem **nedostatečná dostupnost kvalitních zařízení**, přestože právě předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro studijní schopnosti a sociální integraci jednotlivců. Problém s nedostatkem kapacit ve vzdělávání byl identifikován jako nejvýraznější v oblasti předškolního vzdělávání, podpora budování nové infrastruktury tedy směřovala prioritně do této oblasti.

Za posledních deset let sledujeme jak nárůst počtu zařízení předškolního vzdělávání, tak dětí, které do těchto zařízení dochází. Podle statistik MŠMT²⁵ se počet zařízení předškolního vzdělávání mezi školními roky 2008/2009 a 2018/2019 zvýšil o desetinu a množství tříd asi o čtvrtinu. Do těchto zařízení v současnosti chodí přibližně o pětinu více dětí než ve školním roce 2008/2009²⁶ (302 000 vs. 367 000 dětí). Počet dětí mladších tří let v mateřských školách²⁷ se zvýšil o tři čtvrtiny (26 000 vs 45 000 dětí), nyní dvouleté děti tvoří asi 12,5 % všech dětí v mateřských školách.

IROP přispěl v ČR k 27% nárůstu kapacit zařízení předškolního vzdělávání mezi školními roky 2014/2015 a 2018/2019 (3 388 míst)²⁸. Zatímco na počátku programového období 2014-2020 bylo záměrem obecně rozšířit infrastrukturu pro předškolní vzdělávání, situace se v současnosti změnila. Od školního roku 2018/2019 jsou obce nově povinné zajistit místa v mateřských školách pro děti, které před začátkem školního roku (do 31. srpna) dosáhly alespoň 3 let a mají místo trvalého pobytu ve spádovém obvodu. Dvouleté děti právní nárok na přijetí nemají a jejich šance na přijetí jsou tak mnohem nižší, protože se musejí přednostně přijímat starší děti. Přestože děti mladší tří let byly dle dotazníkového šetření jako jedna z cílových skupin uvedené v 57 % projektů (vs. děti ve věku 3-6 let v 81 % projektů), nakonec jich kvůli přednostnímu přijímání tříletých a starších dětí nastoupilo mnohem méně, než bylo v projektech plánováno.

Poptávka po předškolním vzdělávání není formována jen věkovou strukturou a potřebami dětí, ale i změnou chování rodičů. U nové generace rodičů stále častěji sledujeme trend dřívějšího návratu na trh práce, a to ze dvou hlavních příčin: i) společensko-kariéerní, kdy pečující rodič nechce strávit příliš dlouhou dobu mimo trh práce a chce pokračovat v kariéerním postupu, a ii) ekonomické, kdy pečující rodič nechce být příliš dlouhou dobu bez pravidelného finančního příjmu ze zaměstnání. Dřívější návrat na trh práce se tak stává stále běžnější a akceptovatelnější, a může být **podpořen právě lepší nabídkou dostupnosti předškolního vzdělávání**.

Program IROP podporoval předškolní vzdělávání v rámci specifického cíle 2.4. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu vyčleněno 5,8 mld. Kč.

²⁵ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2018. (MŠMT, 2019)

²⁶ Během let 2008/2009 bylo veškeré předškolní vzdělávání institucionálně zajišťováno mateřskými školami.

²⁷ Dostupná data se vztahují k mateřským školám (nikoli k zařízením předškolního vzdělávání obecně), avšak vzhledem k tomu, že 99,1 % dětí v předškolním vzdělávání dochází právě do mateřských škol, hodnoty pro zařízení předškolního vzdělávání budou obdobné.

²⁸ Údaje o nárůstu kapacit byly individuálně vytaženy ze vzorku 109 projektů ukončených k 31.8.2018 pro zajištění komparability dat – později ukončené projekty se v kapacitách dle MŠMT projeví až v pozdějším školním roce, ke kterému zatím nebyla dostupná data. Závěr je podmíněný tím, že i ve skutečnosti došlo k takovému navýšení kapacit, jaký byl naplánován v jednotlivých projektech.

4.5.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory předškolního vzdělávání. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání (EO1)
- ▶ Návrat rodičů na trh práce (EO2)
- ▶ Životní situace rodin (EO3)
- ▶ Komplementarita (EO4)
- ▶ Dobrá / špatná praxe (EO5)
- ▶ Teorie změny.

V poslední podkapitole budou uvedena doporučení pro nastavení IROP v oblasti předškolního vzdělávání, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka	Název kapitoly	Odpověď
<p>1</p> <p>Zlepšila intervence dostupnost předškolního vzdělávání?</p> <p>a) Pokud ne, proč?</p> <p>b) Pokud ano, jak a v jaké míře přispěla intervenci sociální inkluzi?</p>	<p>Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání</p>	<p>Realizace projektů IROP přispěla ke zlepšení dostupnosti infrastruktury pro předškolní vzdělávání.</p> <p>Po realizaci projektů z IROP došlo k navýšení kapacity zařízení předškolního vzdělávání v dané lokalitě. Na úrovni krajů je toto navýšení statisticky prokazatelné, kdy existuje vztah mezi nárůstem kapacit a počtem v kraji realizovaných projektů. Dle dostupných dat IROP přispěl v ČR v průměru ke 27 % nárůstu kapacit zařízení předškolního vzdělávání mezi školními roky 2014/2015 a 2018/2019.</p> <p>Zároveň se zvýšil počet zařízení, která mohou přijímat děti mladší 3 let, a také počet těchto dětí v zařízeních předškolního vzdělávání. Zvýšil se také počet zařízení, která mohou přijímat děti s fyzickým hendikepem, avšak docházka těchto dětí v podpořených zařízeních se zvýšila minimálně.</p>

2	<p>Přispěla intervence v případě rodin využívajících předškolního vzdělávání rychlejšímu návratu na trh práce?</p> <p>a) Pokud ne, proč?</p> <p>b) Pokud ano, v jaké míře?</p>	Návrat rodičů na trh práce	<p>Lepší dostupnost zařízení pro předškolní vzdělávání pro děti do 3 let přímo nevyšla participací pečujících rodičů na trhu práce. Rodičům rozhodnutým pro dřívější návrat do práce však tento krok výrazně ulehčila.</p> <p>Efekty umístění dítěte do zařízení předškolního vzdělávání na životní situaci rodin jsou převážně pozitivní. Mezi nejčastěji zmiňované efekty patří více volného času pečujícího rodiče a více času rodičů navzájem, kvalitnější čas strávený s dětmi a časová a finanční úspora.</p>
3	Jaký byl efekt intervence na životní situaci rodin?	Životní situace rodin	<p>Díky intervenci IROP dochází dle případových studií i dotazování k pozitivním efektům na životní situaci rodin, především má možnost umístit dítě do zařízení předškolního vzdělávání vliv na posilování společenských vazeb rodičů, na kvalitnější trávení volného času a úsporu finančních prostředků.</p>
4	Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami podporovanými z OP VVV: Prioritní osa 3?	Komplementarita	<p>V rámci evaluace byla identifikována návaznost programů IROP a OP VVV (Šablony). Komplementární byly zejména aktivity personálního zabezpečení (školní asistenti, chůvy apod.). Komplementarita IROP s OP VVV je hodnocena převážně pozitivně, vazba mezi programy je však spíše slabší. V některých případech si příjemci návaznost projektů neuvědomují. IROP byl hodnocen jako časově náročnější a náročnější na administrativu v průběhu projektu, avšak dopad na cílovou skupinu byl mírně vyšší než u OP VVV.</p> <p>OP VVV je dle respondentů značně jednodušší z hlediska časové náročnosti přípravy projektu a administrace v jeho průběhu</p>
5	<p>Lze na vzorku realizovaných projektu identifikovat případy dobré (případně špatné) praxe?</p> <p>a) Pokud ano, o jaké příklady se jedná?</p>	Dobrá / špatná praxe	<p>Mezi příklady dobré praxe patří např. využití externího zpracovatele projektu, dobré vztahy spolupráce s okolními MŠ a ZŠ a s obcí. Naopak jako příklad špatné praxe byly nejčastěji zmiňovány zmiňována příliš náročná administrace projektu a objem administrativy, nespolečné vedení zařízení (je-li příjemcem obec), případně s vyučujícími.</p>

4.5.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Podklady pro evaluační úkol 5 byly získány z **terénních případových studií a dotazníkového šetření** a jsou **doplněny volně dostupnými daty či daty, kterými disponují jiné resorty než Zadavatel**, především MŠMT.

Následující tabulka shrnuje souhrnné statistiky k získávaným datům a informacím.

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	298
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	162
Realizované terénní případové studie	7
Realizované rozhovory	17

Rozeslané dotazníky (předškolní zařízení + obce)	308 (156 + 152)
Vyplněné dotazníky (předškolní zařízení + obce)	147 (69 + 78)
Návratnost dotazníků	55 %

Terénní případové studie

Zkoumaný vzorek (počet projektů předaných Zadavatelem ke zkoumání, tedy projekty ukončené k 16. 4. 2019) **zahrnuje 162 projektů**, což tvoří cca 53 % realizovaných projektů.

Všechna oslovená zařízení souhlasila s poskytnutím rozhovoru. Respondenti byli ve všech případech ředitelé zařízení předškolního vzdělávání a jeden až dva rodiče dětí v každém z těchto zařízení. V přibližně polovině případů byli respondenty také vyučující či lektori příslušných zařízení, kteří měli lepší přehled o konkrétních hendikepech zapsaných dětí a jejich pokrocích.

Dotazníkové šetření

Z **308 rozeslaných dotazníků** bylo **156** dotazníků určeno zástupcům předškolních zařízení. Za účelem triangulace bylo **152** dotazníků odesláno **zástupcům obcí** (žadatelům), ve kterých byly projekty realizovány.

Dotazníky pro zástupce předškolních zařízení a obcí se v některých otázkách lišily – byly přizpůsobené skupině respondentů. Ve shodných otázkách jsou prezentované výsledky váženým průměrem z odpovědí zástupců obcí a zástupců vzdělávacích zařízení. *Tabulka 4* shrnuje základní informace o respondentech.

Tabulka 4: Respondenti z řad zástupců obcí zastávali nejčastěji roli projektového manažera, u zástupců vzdělávacího zařízení dotazníky nejčastěji vyplňovali ředitelé.

Role respondenta – zástupci obcí	Počet respondentů	Podíl vzorku
Projektový či finanční manažer	39	50 %
Starosta obce, zástupce starosty	30	38 %
Jiné²⁹	9	12 %
Role respondenta – zástupci vzdělávacího zařízení	Počet respondentů	Podíl vzorku
Ředitel/ka	56	81 %
Zástupce ředitele/ředitelky	5	7 %
Jiné³⁰	8	12 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 147 (celkový počet respondentů)

4.5.3. Charakteristika podpořených projektů

Nejčastější náplní uskutečněných projektů (298) v rámci oblasti infrastruktury pro předškolní vzdělávání byly **stavební práce spojené s výstavbou nové infrastruktury** (48 % projektů) a **pořízení vybavení budov a učeben** (24 %). Dále se projekty zabývají rekonstrukcí stávající infrastruktury (27 %) a pouze ojedinelé pak nákupem budov (1 %).

Ve vzorku analyzovaných odpovědí z **dotazníků** je rozdělení hlavní podporované aktivity mírně odlišné (viz *Graf 25*). V polovině případů se jednalo o projekty rekonstrukce a stavební úpravy stávající infrastruktury a až následně o stavby a práce spojené s výstavbou nové infrastruktury. Výrazně méně

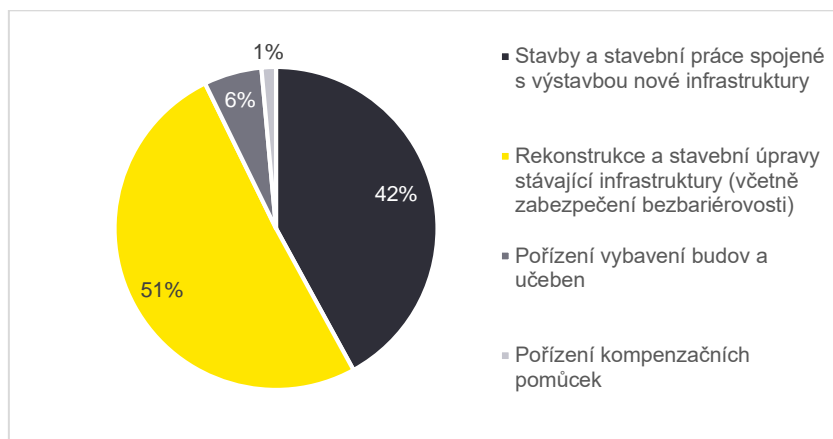
²⁹ Vedoucí investice, administrátor projektu, ředitel školy, předseda spolku příjemce, investor, jednatel.

³⁰ Projektový manažer, vedoucí učitelka, jednatel.

projektů ze vzorku se zabývá pouze pořízením vybavení budov a učeben (6 %) a minimum pak pořízením kompenzačních pomůcek (1 %).

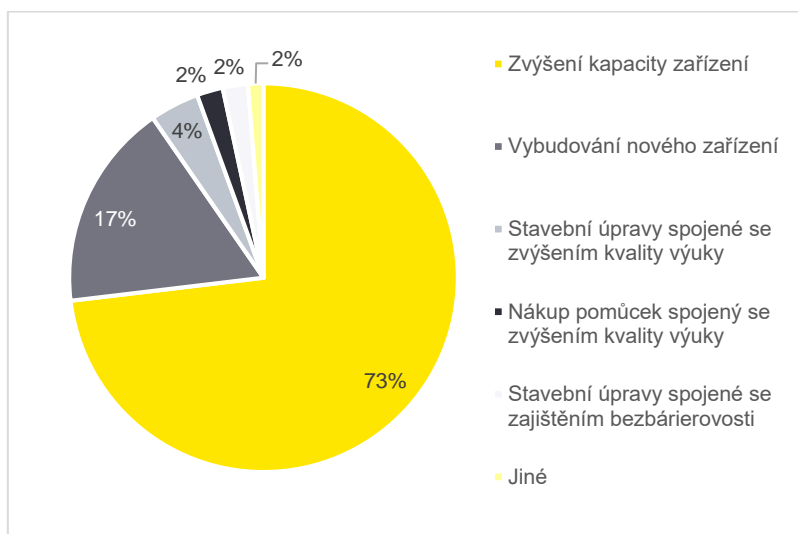
Graf 25: Hlavními podporovanými aktivitami projektů ve zkoumaném vzorku byly rekonstrukce stávající infrastruktury a výstavba nové infrastruktury.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 69 (zástupci vzdělávacích zařízení)

Hlavním cílem většiny (73 %) podpořených projektů bylo dle dotazníkového šetření **zvýšení kapacity zařízení** (Graf 26). Druhou nejpočetnější skupinou projektů bylo vybudování zcela nového zařízení. Ojediněle se jednalo o stavební úpravy/nákup pomůcek spojené se zvýšením kvality výuky nebo o stavební úpravy spojené se zajištěním bezbariérovosti.

Graf 26: Hlavním cílem projektů bylo zvýšení kapacity vzdělávacího zařízení.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 147 (celkový počet respondentů)

4.5.4. Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Realizace projektů IROP **přispěla ke zlepšení dostupnosti infrastruktury** pro předškolní vzdělávání.

Po realizaci projektů z IROP došlo k **navýšení kapacity** zařízení předškolního vzdělávání **v dané lokalitě. Na úrovni krajů je toto navýšení statisticky prokazatelné, kdy existuje vztah mezi nárůstem kapacit a počtem v kraji realizovaných projektů. Dle dostupných dat IROP přispěl v ČR v průměru ke 27% nárůstu kapacit zařízení předškolního vzdělávání mezi školními roky 2014/2015 a 2018/2019.**

Zároveň se zvýšil počet zařízení, která mohou přijímat děti mladší 3 let, a také počet těchto dětí v zařízeních předškolního vzdělávání. Zvýšil se také počet zařízení, která mohou přijímat děti s fyzickým hendikepem, avšak docházka těchto dětí v podpořených zařízeních se zvýšila minimálně.

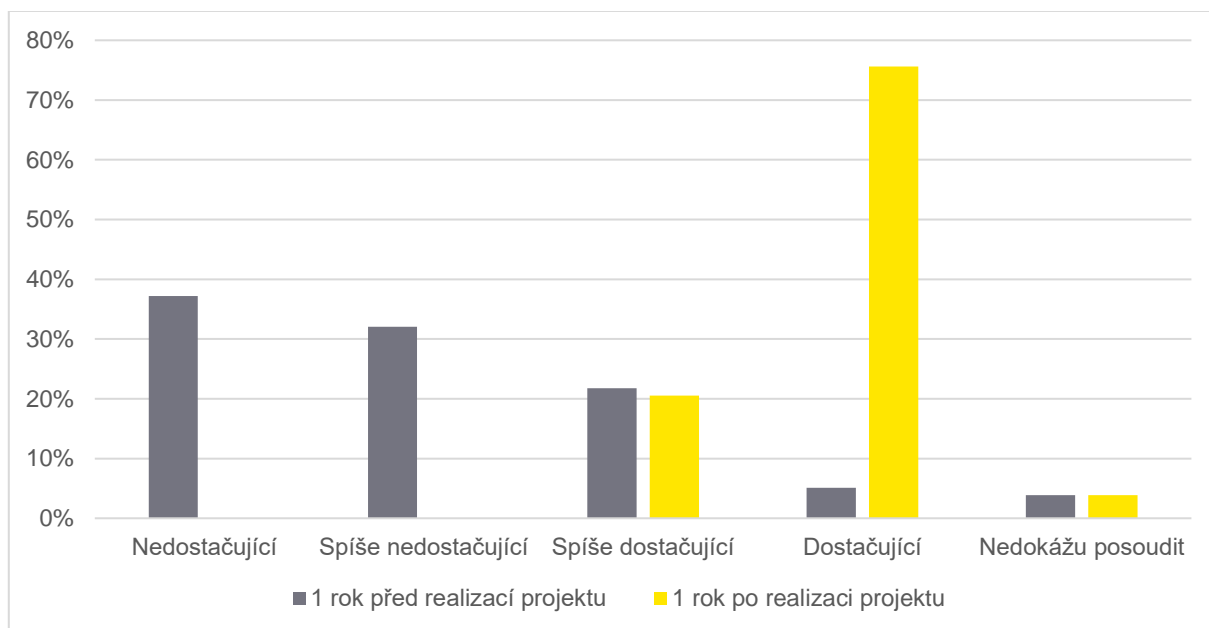
Tato podkapitola se věnuje třem klíčovým tématům: celkovému zlepšení dostupnosti infrastruktury, zlepšení dostupnosti infrastruktury pro děti se specifickými potřebami a zvýšení kapacity zařízení předškolního vzdělávání.

Celkově došlo ke zlepšení dostupnosti infrastruktury

Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání je ve zkoumaném vzorku obcí dostačující, což ilustruje *Graf 27*. Za hlavní **příčiny nedostatečné infrastruktury** před realizací projektu respondenti označovali buď nízkou kapacitu stávajících zařízení (69 %) nebo neexistenci vhodných zařízení či vhodných prostor pro zařízení (31 %). Nízká kapacita stávajících zařízení byla často asociována s nárůstem počtu dětí v obci v důsledku výstavby nových domů a následného nárůstu obyvatel. Ve většině dotazovaných obcí (80 %) došlo v průběhu posledních 10 let ke zvyšování poptávky po předškolním vzdělávání, zbytek respondentů označil poptávku za přibližně stejnou.

Po realizaci projektu se ve vzorku nenacházela obec, která by i nadále označila dostupnost za (spíše) nedostačující. Je tedy možné shrnout, že **realizace projektů z IROP přispěla ke zlepšení dostupnosti předškolního vzdělávání v daných lokalitách.**

Graf 27: Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání je po realizaci projektu v obcích dostačující.

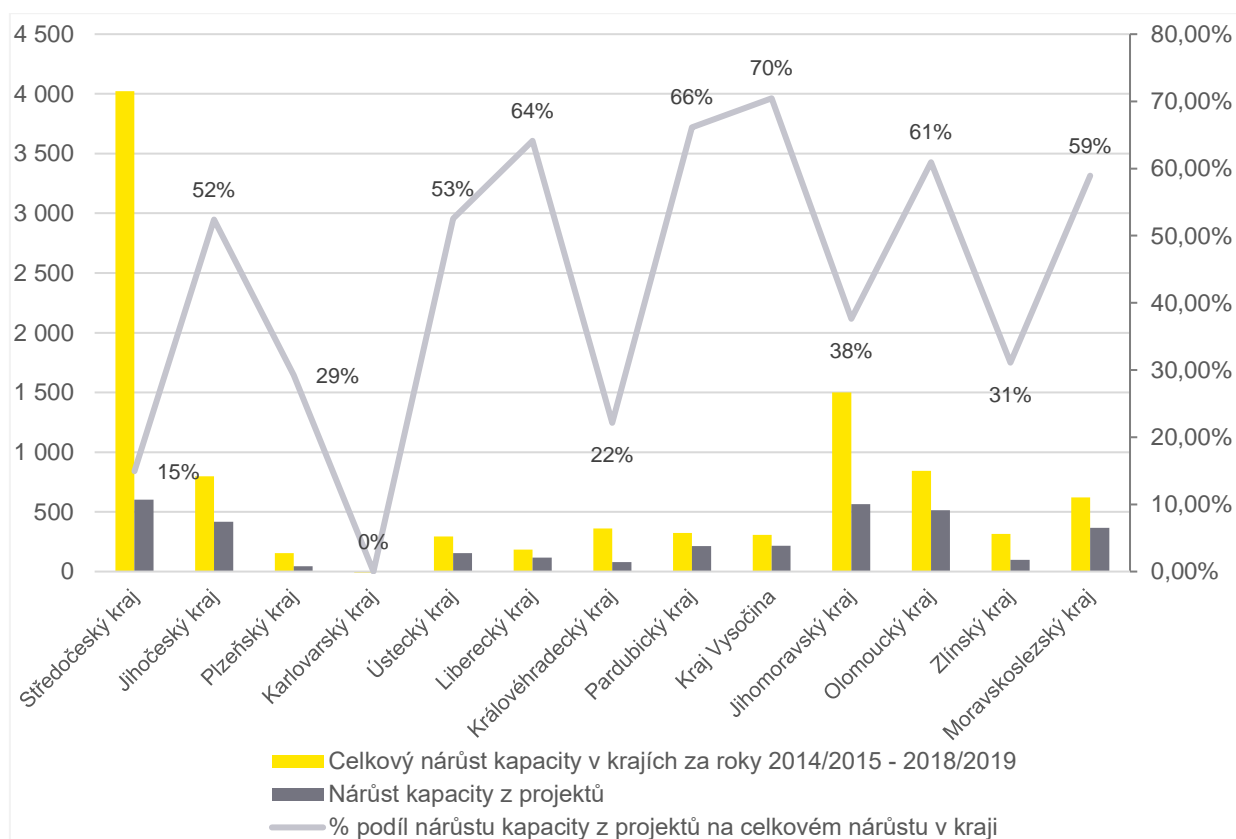
Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 78 (zástupci obcí)

Informace získané z dotazníků jsou podpořeny makroekonomickými daty za školní roky 2014/2015 až 2018/2019, které poskytlo MŠMT. Mezi školními roky 2014/2015 a 2018/2019 se celková kapacita v předškolních zařízeních zvýšila o 12 612 míst (o 3 %). Za stejné časové období³¹ bylo **v rámci IROP podpořených 109 projektů, které přispěly k navýšení kapacity vytvořením 3 388 míst,³² což tvoří 27 % z celkového nárůstu kapacit.**

Korelace mezi počtem projektů a nárůstem kapacit v jednotlivých krajích je relativně silná (korelační koeficient 0,71; tj. **čím více projektů se v kraji realizovalo, tím vyšší byl celkový nárůst kapacit v daném kraji**). V Karlovarském kraji se žádný projekt nerealizoval a celková kapacita tam klesla o 9 míst. Nejmenší efekt má IROP ve Středočeském kraji, kde tvoří pouze 15 % z celkového nárůstu kapacit, a v Královéhradeckém kraji (29 %). Velký vliv měl IROP i v kraji Vysočina a Pardubickém kraji, kde projekty zabezpečily přibližně 2/3 navýšených kapacit, viz *Graf 28*.

Graf 28: Žlutá barva reprezentuje celkový nárůst kapacit v jednotlivých krajích za uvedené roky, šedá nárůst kapacit díky projektům z IROP. Čára a procenta reprezentují podíl nárůst kapacit z projektů na celkovém nárůstu. Nejvíce se kapacita zvýšila ve Středočeském kraji, i když pouze s malým přičiněním projektů. IROP měl největší vliv v kraji Vysočina a Pardubickém kraji.

Zdroj dat: MMR, MŠMT (EY prezentace dat).

Došlo ke zlepšení dostupnosti infrastruktury pro děti se specifickými potřebami

Dotazníkové šetření dále ukázalo, že u 34 projektů umožnila podpora předškolním zařízením nově **přijímat děti s fyzickým hendikepem**. I přes provedení potřebných úprav byla však **docházka těchto dětí v podpořených zařízeních minimální**. Celkem bylo po skončení projektu v rámci uvedených

³¹ Vzorek analyzovaných projektů byl limitován na projekty ukončené ke 31.8.2018, aby byla zajištěna komparabilita dat.

³² Závěr je podmíněný tím, že v projektech došlo ke skutečnému rozšíření kapacit v také míře, jak to specifikuje projektová dokumentace.

34 projektů pouze 6 dětí (ve 4 zařízeních). 25 zařízení může díky realizaci projektu přijímat děti s jiným než fyzickým hendikepem, tedy např. děti s mentálním postižením. Po realizaci projektu přišlo do 10 z těchto 25 zařízení celkem 43 takových dětí.

V rámci případových studií se ukázalo, že soukromá zařízení mají oproti veřejným v průměru **větší poměr učitelů/lektorů na jedno dítě**, a častěji tak mohou přijímat děti se specifickými potřebami, např. děti s psychickým či fyzickým hendikepem, potravinovými intolerancemi, děti nemluvící česky apod. Častěji tato zařízení také přijímala děti se závažnějšími poruchami chování, které veřejné mateřské školy odmítaly.

Soukromá zařízení zahrnutá ve vzorku měla obvykle vyšší školné než veřejná zařízení, avšak obvykle oproti nim nabízela něco navíc – např. vybavení, výuku v cizích jazycích, větší poměr lektorů na jedno dítě, alternativní výukové metody apod.

Podpořeným zařízením je lesní mateřská škola nacházející se v menším městě, která nabízí alternativní způsob výuky a možnost výuky angličtiny. Kromě tohoto zařízení je ve městě ještě veřejná mateřská škola. Zařízení mělo před projektem kapacitu 10–12 dětí, avšak kapacita byla z důvodu vysokého zájmu nedostatečná. Majitelka v rámci projektu nakoupila novou budovu a zvýšila tak kapacitu na 20 dětí, přičemž kombinovaná kapacita (tj. včetně dětí, které nedochází každý den) může dosáhnout až 26 dětí. V zařízení je průměrně k dispozici jedna lektorka na 8 dětí a asistentka pro chlapce s autismem. Díky dostatečné kapacitě lektorů může toto zařízení přijímat i děti, které potřebují více pozornosti – dochází sem např. dívka z bulharské rodiny, která nemluví česky; „problematické děti“ (straníci se kolektivu, s psychickými záchvaty, které byly odmítnuté v nedaleké školce); dítě s poruchou příjmu potravy, s potravinovými intolerancemi, ale i děti s nadprůměrnou inteligencí. Kromě toho zařízení přijímá i děti mladší 3 let.

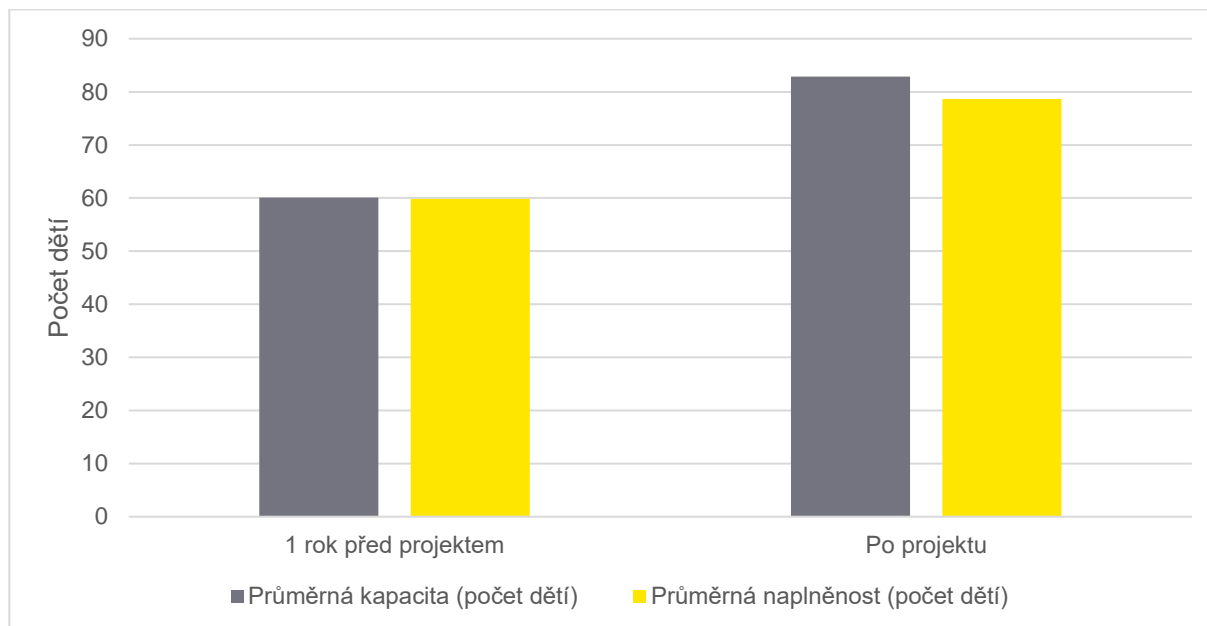
Do podpořeného zařízení chodí více dětí se speciálními potřebami než do nedaleké veřejné mateřské školy, ať už z důvodu, že některé děti byly veřejnou mateřskou školou odmítnuté (z důvodu nízkého věku či „problémovosti“), nebo i proto, že zařízení má dlouhodobé dobré výsledky při práci s těmito dětmi a lektoři se jim mohou více věnovat. Děti do zařízení dojíždí z širokého okolí (až 25 km).

Zvýšily se kapacity zařízení

Zařízení předškolního vzdělávání mají po realizaci projektu vyšší kapacitu i naplněnost. Lze tedy říci, že realizace projektů pomohla uspokojit poptávku po předškolním vzdělání, která do té doby nebyla uspokojena. Zatímco průměrná kapacita a naplněnost zařízení 1 rok před realizací projektu byly dle respondentů shodně kolem 60 dětí (tedy kapacity byly plné), po realizaci se průměrná kapacita zvýšila o necelých 38 % na 83 dětí (Graf 29). Průměrná naplněnost je po realizaci projektu těsně pod hranicí plné kapacity (79 dětí, tj. 95 %).

Graf 29: Před realizací byla zařízení předškolního vzdělávání naplněna maximálně (průměrná kapacita = průměrná naplněnost), průměrná kapacita i naplněnost zařízení vyjádřené počtem dětí se po realizaci projektu zvýšily.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 46 (kompletní odpovědi zástupců vzdělávacího zařízení)

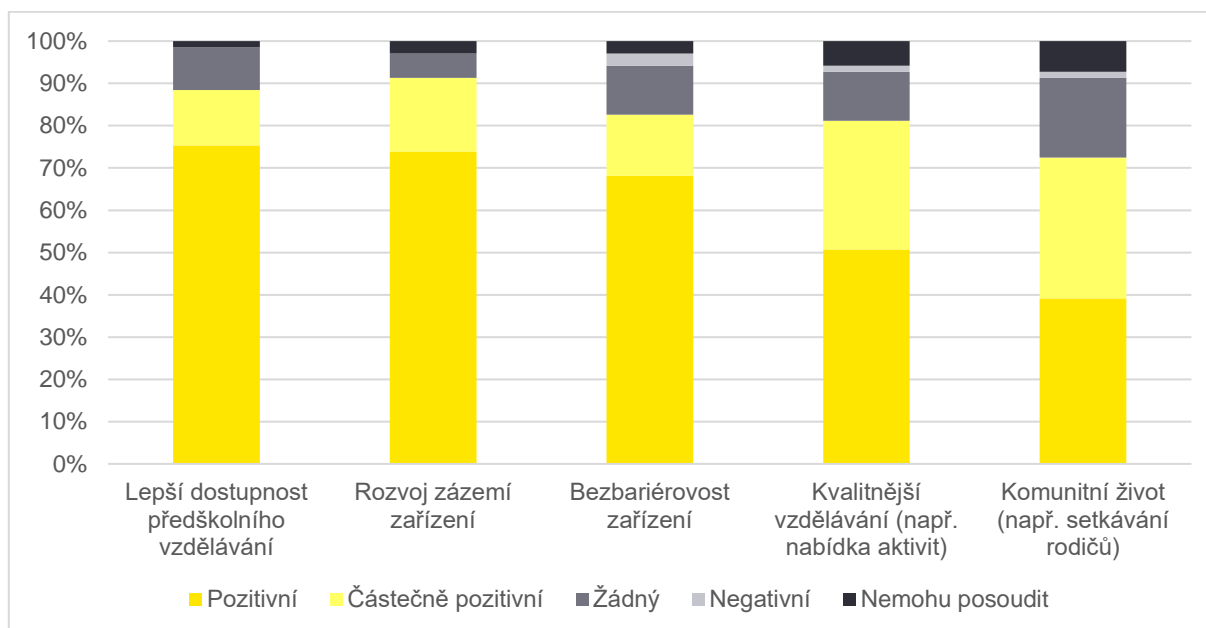
68 % dotazovaných zařízení uvedlo, že před realizací projektu musela odmítat přihlášky z kapacitních důvodů (18 % nemuselo a 13 % neví). Tyto děti pak **převážně zůstávaly doma s rodiči (34 %)**, méně často pak **navštěvovaly zařízení jiného typu nebo v jiné spádové oblasti (obě odpovědi 7 %)**. Ve 36 % případů dotazovaní nevěděli, jak rodiče postupovali v případě nepřijetí dítěte.

Primárně se navýšení kapacit týkalo **dětí v předškolním věku (3–6 let)** jako nejčastější **cílové skupiny projektů**, avšak významný byl i příspěvek u dětí do 3 let. Děti v předškolním věku byly jako CS uvedené v 81 % projektů (respondenti mohli uvést více CS). Ve více než polovině projektů (57 %) byly CS děti mladší tří let. V malé míře se objevily i děti sociálně vyloučené, či tímto vyloučením ohrožené, děti se speciálními vzdělávacími potřebami, děti s fyzickým hendikepem, nebo pedagogičtí pracovníci. Ve vzorku respondentů, kteří jako CS uvedli děti mladší 3 let, byly před projektem **v zařízení průměrně 3 děti patřící do této věkové skupiny**. Nyní je to průměrně 12 dětí v zařízení, tudíž byl zaznamenán velmi **vysoký nárůst o 300 %**. **Až 83 % zařízení může po projektu nově přijímat i děti mladší 3 let.**

Kromě zvýšení kapacity příjemci v rámci projektů hodnotili pozitivně další dopady. Graf 30 shrnuje názor respondentů na **vliv podpory na pět oblastí**, jež byly identifikovány **na základě případových studií**. Ve všech uvedených oblastech byl vliv podpory výrazný. Nejvýraznější **pozitivní vliv** byl dle respondentů zaznamenán v oblasti **dostupnosti předškolního vzdělávání a rozvoje zázemí zařízení**. O něco **méně výrazný byl vliv na bezbariérovost zařízení** a následně na **kvalitu vzdělávání**. Ve srovnání s ostatními přínosy byl vliv na komunitní život (setkávání rodičů) spíše nižší, přesto jej však uvedlo více než 70 % respondentů.

Graf 30: Projekty měly nejvíce pozitivní vliv na dostupnost předškolního vzdělávání a rozvoj zázemí vzdělávacího zařízení.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 69 (zástupci vzdělávacího zařízení)

V rámci případových studií také několik respondentů zmínilo, že díky projektu došlo ke **zefektivnění fungování zařízení**.

Díky projektu se výuka mohla přesunout do jedné budovy a fungování je efektivnější. Nemusíme cestovat a využíváme výnosy z rozsahu.

Ve čtyřech SO ORP je dostupnost kriticky nedostatečná, ve větších městech je situace lepší

Ve čtyřech SO ORP je situace s dostupností předškolní péče v současnosti kriticky nedostatečná. Dle dat MŠMT jsou v těchto SO ORP všechny mateřské školy naplněny na 100 %, a tudíž nemohou přijímat další děti mladší 3 let. Jedná se o SO ORP Turnov (okres Jablonec nad Nisou), Říčany (okres Kolín), Český Brod (okres Nymburk) a část SO ORP Valašské Klobouky (okres Vsetín). 100% naplněnost dětí ve věku 3 let a starších je pouze ve Valašských Kloboukách, a není tady tedy prostor pro přijímání dětí mladších. Ve zbylých 3 SO ORP je naplněnost dětmi tříletými a staršími v průměru 95,7 %, tj. jen zbylé 4,3 % tvoří děti mladší 3 let.

I v dalších 8 SO ORP je naplněnost dětmi ve věku tří let a staršími vyšší než 90 %, ³³ tudíž zde není velký prostor pro přijímání mladších dětí. Celková naplněnost je v těchto SO ORP průměrně rovna 98,3 %. Mimo krajských měst jsou zařízení předškolního vzdělávání zaplněna na více než 90 % v dalších 76 SO ORP (z celkového počtu 213 SO ORP).

Ve velkých SO ORP, typu krajských měst je situace dle dat MŠMT příznivější. V SO Brno jsou zařízení naplněna na 88,3 % tříletými dětmi a staršími. Spolu s dětmi mladšími tří let jsou zařízení naplněna na 96,1 %. V SO České Budějovice je také dostatek místa pro přijímání dvouletých dětí, jelikož tříleté a starší děti naplňují zařízení předškolního vzdělávání na 79,7 %. Dvouleté děti naplněnost doplňují na 91,9 %. Podobná situace je i v SO Hradec Králové (84,6 % vs. 95,8 %) a SO Ostrava (76,9 % vs. 89,2 %). V SO krajských měst je celková naplněnost školek v průměru na úrovni 85,7 % a naplněnost tříletými a staršími dětmi je na úrovni 76,1 %.

³³ Jedná se o Beroun, Český Brod (okres Kolín), Neratovice, Mnichovo Hradiště, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Říčany (okres Praha-východ), Černošice, a Dobříš.

4.5.5. Návrat rodičů na trh práce

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Lepší dostupnost zařízení pro předškolní vzdělávání pro děti do 3 let **přímo nezvýšila participaci pečujících rodičů na trhu práce**. Rodičům, rozhodnutým pro dřívější návrat do práce, však tento krok výrazně ulehčila.

Efekty umístění dítěte do zařízení předškolního vzdělávání **na životní situaci rodin** jsou převážně **pozitivní**. Mezi nejčastěji zmiňované efekty patří více volného času pečujícího rodiče a více času rodičů navzájem, kvalitnější čas strávený s dětmi a časová a finanční úspora.

Nově navýšené kapacity přímo nepodpořily dřívější návrat rodičů na trh práce

Z případových studií vyplynulo, že **nově navýšené kapacity** zařízení předškolního vzdělávání **přímo nepodpořily dřívější návrat pečujících rodičů na trh práce**. Vyšší nabídka zařízení předškolního vzdělávání tedy nevede přímo k výraznějšímu zapojení pečujících rodičů dětí mladších 3 let na trhu práce. Zařízení předškolního vyučování spíše využívají ti pečující rodiče, kteří se do práce sami chtějí vrátit a našli by si případně jinou cestu.

Ve většině případů se pro dřívější návrat na trh práce rozhodovali rodiče, kteří k tomu **nebyli nuceni přímo finančními okolnostmi**, ale např. chtěli pokračovat v kariéře či začlenit dítě do kolektivu. Tito rodiče obvykle zmiňovali, že by si v případě potřeby byli schopni zajistit alternativní hlídání, např. u prarodičů dětí, s chůvou nebo ve vzdálenějším zařízení předškolního vzdělávání.

Díky lepší dostupnosti zařízení předškolního vzdělávání byl však pro tyto rodiče návrat na trh práce **jednodušší**, ušetřil jim finanční prostředky i čas.

”

Místo ve vzdělávacím zařízení jsem hledala kvůli návratu na trh práce a tady v jeslích se mi to povedlo. Kdyby to nevyšlo, našla bych si paní na hlídání. Bylo by to ale určitě dražší a pro mě náročnější na domluvu a koordinaci. Chtěla jsem se vrátit do práce dříve, návrat po delší době by pro mě byl náročnější.

“

”

Školku pro syna jsme hledali hlavně proto, abych mohla začít chodit do práce. Pracuji na částečný úvazek a práci beru jako odpočinek. Kdybychom nenašli jesle, asi bychom hledali chůvu, ale to by bylo dražší, navíc bych musela vařit.

“

Dotázaní rodiče obvykle jako nejčastější **důvod přihlášení dětí mladších 3 let** do zařízení předškolního vzdělávání uvádí **vlastní motivaci** (nikoli nutnost ze strany zaměstnavatele). Mezi nejčastěji uváděné důvody dřívějšího návratu na trh práce dle dotazovaných rodičů patří:

- ▶ Seberealizace / vzdělání dítěte,
- ▶ Kontakt s dětským kolektivem (např. u jedináčků či dětí navyklých trávit čas pouze s rodiči),
- ▶ Potřeba času ‚na sebe‘, případně na další (mladší) dítě.

Názor zástupců vzdělávacích zařízení se dle dotazníkového šetření shodoval s výše uvedeným pohledem rodičů, zejména co se týče kontaktu s dětským kolektivem, návratu pečujícího rodiče do zaměstnání, a seberealizace pečujícího rodiče.

Dopady docházky dětí mladších tří let mohou být pozitivní i negativní

Rodiče dětí mladších tří let zmiňovali veskrze **pozitivní zkušenosti** s umístěním dítěte do zařízení předškolního vzdělávání v nižším věku, je však třeba mít na paměti, že vzorek rodičů nebyl náhodný. Jako nejčastější dopady umístění dítěte mladšího 3 let do těchto zařízení rodiče zmiňovali (dle četnosti výskytu):

- ▶ Začleňování do kolektivu, socializace dítěte, větší kontakt s vrstevníky (hledání kamarádů, jiné vztahy než s rodiči a sourozenci),
- ▶ Učení se samostatnosti,
- ▶ Příprava na školní docházku (poznávání budoucích spolužáků, pevného řádu),
- ▶ Započítání učícího procesu (učící osnovy, edukační hračky, jiné hračky a aktivity, než jaké mají doma),
- ▶ Imunizace dítěte.

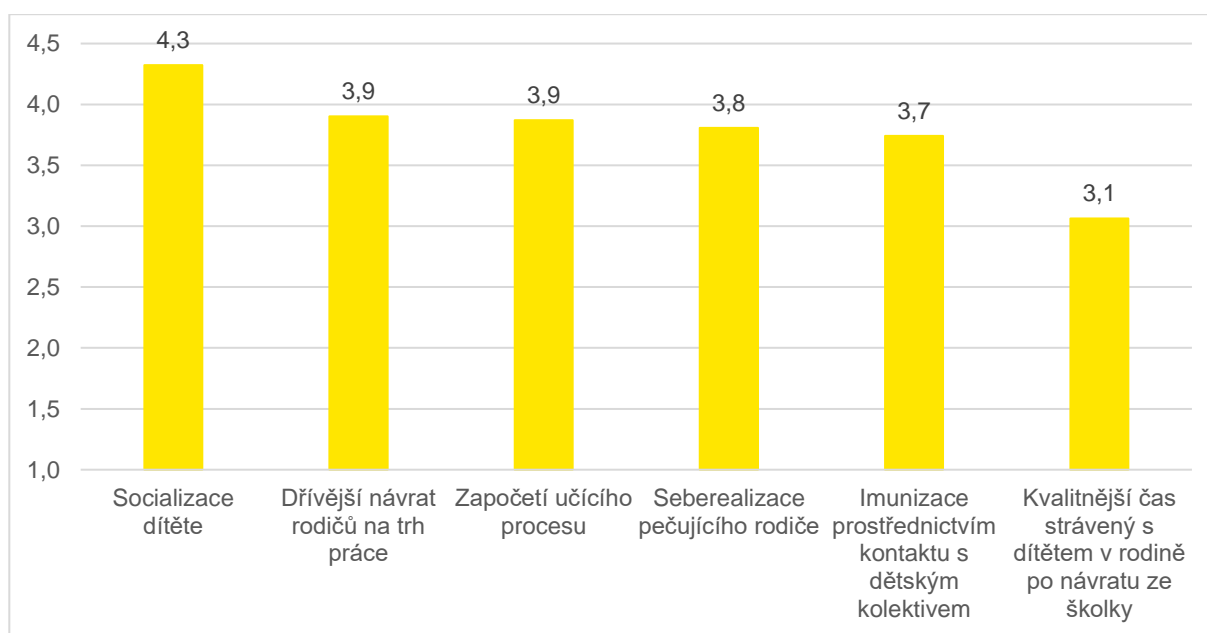
”

Projekt školky jsem realizovala hlavně proto, že jsem se chtěla vrátit do práce před 3. narozeninami syna, ale nemohla jsem nikde v okolí najít žádné jesle. (...) Na příkladu sebe, našich maminek a dětí vidím, že dětem prospívá, když mohou do školky chodit již od 2 let – třeba pro jedináčky fixované na rodiče je to výborná příležitost, jak se dostat do kolektivu a zvyknout si na jiné děti a prostředí. Naše děti mladší 3 let jsou samostatnější než jejich vrstevníci, dříve se u nás rozmluví a naučí se vycházet s ostatními dětmi.

“

V dotaznících ředitelé podpořených zařízení označili jako největší **benefit přijímání dětí mladších 3 let socializaci dětí a jejich rychlejší osamostatnění**. Jako další přínos pak označili dřívější návratů rodičů na pracovní trh a dřívější započítání (či zintenzivnění) učícího procesu. Nejméně často pak z nabízených ředitelé označovali přínos v kvalitně stráveném čase s dítětem; tento aspekt však kladně hodnotili sami dotazovaní rodiče. Názory ředitelů na vliv projektů na CS dětí mladších 3 let shrnuje *Graf 31*.

Graf 31: Projekty nejčastěji zlepšily socializaci dítěte mladšího 3 let (1 = vůbec, 5 = vždy).

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 31 (zástupci vzdělávacích zařízení, kde byla CS děti mladší 3 let)

Během rozhovorů v rámci případových studií se ukázalo, že složení dětí v zařízeních předškolního vzdělávání často **odráží názory ředitelů těchto zařízení**. Pakliže byli dotazovaní ředitelé nakloněni tomu, aby zařízení předškolního vzdělávání přijímala děti mladší 3 let, pak tato zařízení často přijímala mladší děti. Naopak pokud ředitelé nesouhlasili s přijímáním mladších dětí, odrážel se jejich názor i v tom, že v zařízeních děti mladší 3 let nebyly, nebo jich docházelo méně.

”

Jsem zásadně proti inkluzi a přijímání dvouletých dětí do školek. V minulosti jsme pár mladších dětí měli, ale dnes už je nepřijímáme. Zprvé musíme dát přednost starším dětem. Zadruhé jsem za svých 18 let v praxi vyzorovala, že děti do 3 let potřebují co největší kontakt s matkou. Když jdou do školky

“

dříve, jsou pak více roztěkané, a později mohou trpět úzkostmi a depresemi. (...) I kdybych mohla, kapacitu školky už bych dále nerozšiřovala, protože bychom pak museli přijímat i dvouleté děti.

Z informací získaných během rozhovorů vyplynulo, že aby docházelo k umístování dětí mladších tří let do zařízení předškolního vzdělávání a dřívějšímu návratu rodičů na trh práce, měly by být splněny následující podmínky:

- ▶ Pečující rodič má **možnost flexibilní práce či částečného úvazku**, případně možnost jiného řešení péče o děti (prarodiče v blízkosti bydliště apod.), aby měl podporu např. když dítě onemocní, případně když musí zůstat déle v práci
- ▶ Ředitel zařízení je **nakloněný přijímání dětí mladších 3 let**.

4.5.6. Životní situace rodin

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Díky intervenci IROP **dochází** dle případových studií i dotazování **k pozitivním efektům na životní situaci rodin**, především má možnost umístit dítě do zařízení předškolního vzdělávání **vliv na posilování společenských vazeb rodičů, na kvalitnější trávení volného času a úsporu finančních prostředků**.

Projekty mají pozitivní dopady na životní situaci rodin

V rámci případových studií byly identifikovány následující **efekty umístění dítěte do zařízení předškolního vzdělávání na životní situaci rodin**, které jsou seřazeny dle četnosti jejich výskytu mezi respondenty:

- ▶ Pečující rodič má **více času na své záliby**,
- ▶ Dochází k **posilování společenských vazeb rodičů** např. v rámci odpoledních akcí pro děti a jejich rodiče, besídek, kdy se rodiče setkávají, v některých případech navazují přátelství,
- ▶ **Méně času stráveného s dětmi, čas rodičů strávený s dítětem** je však **kvalitnější**; rodiče si čas s dětmi více plánují a více si ho váží,
- ▶ Rodiče dětí mají **více času na sebe navzájem**,
- ▶ **Dochází k úspoře času rodičů** – bez zařízení předškolního vzdělávání by museli hlídání dětí řešit např. kombinací různých druhů hlídání, což by bylo logisticky náročnější a komplikovanější, případně by dítě museli vozit do vzdálenějších vzdělávacích zařízení,
- ▶ **Úspora finančních prostředků** v případě, kdy by dítě po návratu pečujícího rodiče na trh práce nemohlo nastoupit do zařízení předškolního vzdělávání, ale musela se o něj starat chůva aj. Finanční výdaje však mohou být vyšší v závislosti na typu zvoleného vzdělávacího zařízení – např. u soukromých zařízení předškolního vzdělávání či jiných specializovaných zařízení,
- ▶ **Dopad na širší rodinu** – v případě nemožnosti umístění dětí do zařízení předškolního vzdělávání jinak by v některých případech museli děti hlídat prarodiče.

Paní Anna vyučuje na nižším stupni základní školy, která je ve stejné budově jako podpořené zařízení. Její starší syn (5,5 let) nastoupil do mateřské školy ve 2 letech, avšak z důvodu nedostatečné kapacity jej museli rodiče vodit na jiné pracoviště. To bylo logisticky poměrně náročné, protože paní Anna pochází z nedaleké vesnice a musela kvůli vzdálenější školce se synem jezdit dřívějším spojem. Když měla odpolední vyučování kroužků, musel syna vyzvedávat manžel, který pracuje v jiném městě, nebo babička. Po realizaci projektu se zvýšila kapacita zařízení a syn mohl začít navštěvovat podpořenou mateřskou školu. Díky tomu rodina týdně ušetří několik hodin dojíždění.

Díky umístění syna do školky máme s manželem více času na sebe navzájem i na naše druhé dítě. Také se zlepšila pohoda našeho syna – našel si kamarády, má možnost realizovat se mimo domov.

Školku jsme hledali spíš proto, že jsme chtěli, aby se syn začlenil do kolektivu, ne proto, že bych musela do práce.

Paní Jana hledala jesle pro své první dítě, aby se mohla dříve vrátit do zaměstnání. S manželem začali hledat zařízení v předstihu půl roku a v okolí bylo několik jeslí na výběr, avšak ne všechna rodičům vyhovovala. Kdyby nenašli vhodné zařízení, patrně by si našli paní na hlídání, avšak tato varianta by byla finančně náročná, pro rodiče by nebyla komfortní a patrně by vyžadovala, aby paní Jana vařila.

Starší syn začal chodit do jeslí ve 2 letech, kdy se paní Jana vrátila do zaměstnání na částečný úvazek. Návrat do práce byl pro paní Janu odpočinkem; navíc si nedokázala představit, že by se do práce vrátila po delší době. Postupný návrat přes částečný úvazek byl pro paní Janu komfortnější, cítila se jistější, a i pro syna byl postupný přechod na jiný režim přirozenější. I v domácnosti se uvolnila atmosféra; paní Jana je nyní méně unavená, spokojenější a má více času věnovat se jak synovi, tak manželovi. Zejména matka se synem začala trávit méně času, avšak čas strávený s dítětem je nyní kvalitnější a více si ho váží.

Mám dvě děti 3 roky od sebe a obě šly do jeslí ve dvou letech. Nedokážu si představit, že bych se do práce vracela po šesti letech, jako některé mé kamarádky. S dětmi sice kvůli práci trávím méně času, ale když s nimi jsem, věnuji se jim naplno. Víc se na ně těším a vymýšlím zajímavější aktivity, než kdybych s nimi byla doma celý den.

Kromě dopadů na rodiče byly v rámci případových studií identifikovány pozitivní případy na začleňování **dětí, které vyžadují speciální péči či přístup**, např. **dětí s fyzickým či psychickým postižením, dětí nemluvicí česky, vyžadující speciální stravu** apod. Zejména pro rodiny s těmito dětmi znamenalo umístění dětí do zařízení předškolního vzdělávání významnou úsporu času a finančních prostředků, ale i rychlejší rozvoj dítěte.

Naši školku mohou navštěvovat děti, které by v jiných školkách v okolí nemohly být, ať už kvůli nízkému věku (zde se přijímá od 2 let), nebo např. z důvodu potřeby zvýšené péče (autismus, poruchy chování, děti cizinců nemluvicí česky apod.) či dalším komplikacím (např. potravinové intolerance, poruchy příjmu potravy). Přijímáme jakékoli děti bez rozdílu. O velký benefit jde především u dětí, které by z různých důvodů nebyly přijaty do jiných školek/jeslí. Děti se tak od útlého věku učí toleranci vůči např. dětem s postižením.

Díky výuce v angličtině mohou do MŠ docházet děti cizinců, které by se v jiných školkách v regionu hůře začleňovaly, například kvůli jazykové bariéře z důvodu kulturní odlišnosti. Díky vysokému poměru učitelů na děti (1:6) mají děti individuálnější výuku a vyučující se jim mohou věnovat podle potřeby.

Z IROP byla podpořena výstavba zařízení s bilingvní výukou (v češtině a angličtině), které má kapacitu 12 dětí (celodenních), kombinovaná kapacita je až 20 dětí. Škola se nachází ve městě s cca 70 000 obyvateli a přijímá děti od 2 let. Rodiče si školu vybírají zejména díky rodinnému prostředí, díky němuž si děti rychleji zvykají na školu a školní režim.

Díky individuálnímu přístupu zařízení navštěvuje několik dětí, které měly ve větších školách v okolí problém. Daniel v předchozí škole narušoval výuku, byl agresivní a bil ostatní děti, proto po domluvě s rodiči musel odejít. Podpořené zařízení Daniela přijalo a pedagožky s ním začaly pracovat, např. vymyslely „cooldown chair“ ve zvláštní místnosti a v přítomnosti vyučující, kam si Daniel musel sednout, když byl agresivní. Jeho chování se díky individuálnímu přístupu učitelek výrazně zlepšilo a děti si na Daniela zvykly a začaly si s ním hrát.

Do školy dále dochází děti cizinců, které zatím neumí mluvit česky. Díky bilingvní výuce mohou být tyto děti od počátku docházky začleněné do kolektivu.

Naše dcera s postižením je ve školce už třetí rok. Nejprve vůbec nemluvila, ale tady se rozmluvila dokonce si teď hraje s dětmi. Má zvláštní vyslovování, ale dochází na logopedii. Protože má vadu řeči, stydí se, že něco řekne špatně a bojí se mluvit. Paní učitelky na ni ale netlačí. Je tady nízký poměr učitelek na děti a mají individuální přístup, u každého dítěte si přijdou, jak na něj.

Dále všichni dotazovaní rodiče potvrzovali, že se jejich děti po nástupu do zařízení staly **samostatnější a méně závislé na rodičích**. Zejména u jedináčků pak rodiče jako jeden z hlavních benefitů zmiňovali lepší schopnost dětí fungovat v dětském kolektivu.

Posilování společenských vazeb s dalšími rodiči

U rodičů dětí, které navštěvují podpořená zařízení, je **vazba na sociální začleňování velmi nepřímá**. Spíše než o začleňování rodičů tak mluvíme o **posilování společenských vazeb s dalšími rodiči**. Zejména pak u rodičů, kteří se ještě nevrátili na trh práce (tj. pečujících rodičů dětí mladších 3 let). K posilování vazeb nejvíce dochází při (mimo)školních akcích pro děti, kam jsou zváni i rodiče, případně na akcích přímo pro rodiče.

Podpořené zařízení nabízí množství aktivit pro rodiče. Jednou z aktivit je jóga pro maminky, v rámci které škola nabízí hlídání dětí. Další je Kruh s maminkami pro maminky s dětmi, které ještě nedochází do školy, během kterého maminky relaxují a diskutují konkrétní témata. Pro tatínky škola pořádá Brigády s tatínky, během kterého tatínkové děti pomáhají s nezbytnými úpravami školy. Dále zařízení pořádá kurz Výchova poražených pro lektorky školy a rodiče dětí, v rámci kterého se každý týden konají přednášky. Kromě toho zařízení pořádá besídky a slavnosti pro děti a jejich rodiče.

Díky těmto akcím se všichni rodiče dětí dobře znají a vídají se i ve volném čase. Škola podporuje posilování společenských vazeb mezi rodiči.

4.5.7. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

V rámci evaluace byla identifikována **návaznost programů IROP a OP VVV (Šablony)**. **Komplementární byly zejména aktivity personálního zabezpečení** (školní asistenti, chůvy apod.). **Komplementarita IROP s OP VVV je hodnocena převážně pozitivně, vazba mezi programy je však spíše slabší**. V některých případech si příjemci návaznost projektů neuvědomují. **IROP byl hodnocen jako časově náročnější a náročnější na administrativu v průběhu projektu**, avšak dopad na cílovou skupinu byl mírně vyšší než u OP VVV.

OP VVV je dle respondentů značně jednodušší z hlediska časové náročnosti přípravy projektu a administrace v jeho průběhu

Jako komplementární v IROP byly zmiňovány projekty zjednodušeného vykazování z OP VVV „**Šablony pro MŠ a ZŠ**“ I a II (dále také jako „Šablony“).

Zapojení do obou programů IROP a OP VVV uvedlo **76 % respondentů**. Hlavní realizované aktivity v rámci OP VVV se dle respondentů týkaly zejména personální podpory (školní asistenti a chůvy, 40 %), případně v kombinaci s podporou inkluzivního vzdělávání, a následně aktivity zaměřené na osobnostně sociální a profesní rozvoj pedagogů.

Respondenti hodnotili aktivity OP VVV jako vhodně se doplňující s **IROP v 62 % případů**. Silnější byla identifikovaná komplementarita v případech, kdy se díky přestavbě z IROP zvýšila kapacita (a naplněnost) zařízení, a zařízení tak potřebovalo zabezpečit větší personální podporu z Šablon. Projekty v rámci Šablon zaměřené na osobnostně sociální a profesní rozvoj pedagogů a usnadňování přechodu dětí z MŠ do ZŠ by příjemci patrně realizovali nezávisle na projektu z IROP.

Téměř v polovině komplementárních případů došlo k navýšení kapacity z IROP a následnému zabezpečení nového personálu z OP VVV. 15 % respondentů uvedlo, že díky OP VVV mohli zaměstnat

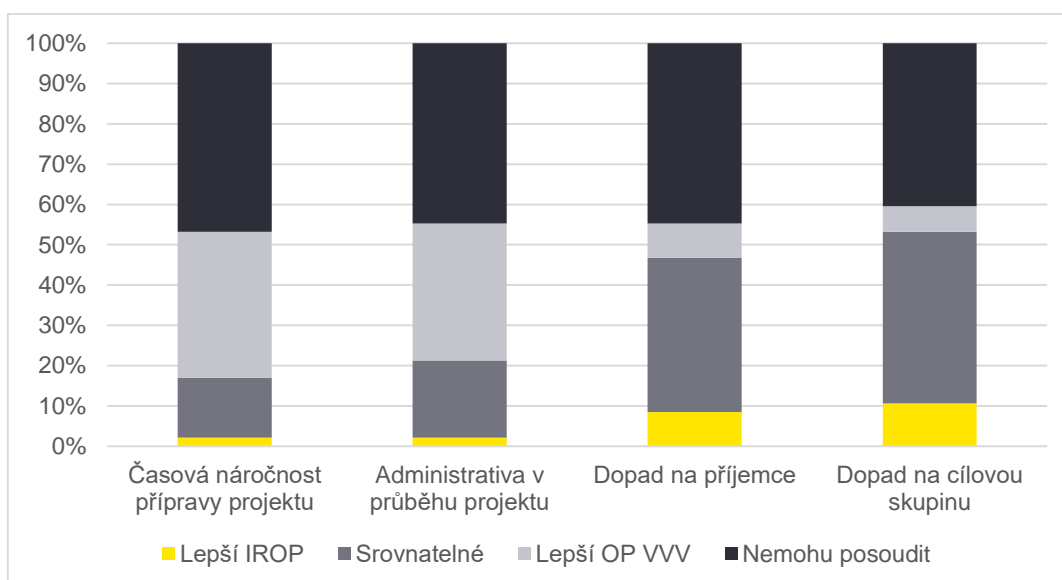
personální podporu speciálně pro děti mladší tří let. V 6 % se jednalo o nové vybavení školy, na které byli zaměstnanci díky podpoře OP VVV proškolení. Objevily se i odpovědi, že projekty byly komplementární ve všem, jelikož se jednalo o nově vzniklé zařízení.

Z dotazníků i terénních případových studií shodně plynulo zjištění, že si **příjemci podpory v mnoha případech doplňkovost neuvědomovali**; projekty vnímali izolovaně i v případech, kdy spolu souvisely. To může být způsobeno například **nízkou mírou plánování ze strany zařízení předškolního vzdělávání**, které by vedlo k uvědomění si možnosti komplementarity a jejího většího využití.

Mají-li projekty být komplementární, dává návaznost smysl zejména pokud je nejprve realizován projekt **IROP a až poté projekt OP VVV**. Opačné pořadí realizace obvykle ukazuje na slabé vazby realizovaných projektů, nebo jiné akutní potřeby zařízení.

OP VVV je dle respondentů značně jednodušší z hlediska časové náročnosti přípravy projektu a administrace v jeho průběhu, což shrnuje *Graf 32*. Dopad na příjemce je podle respondentů srovnatelný v obou programech, dopad na cílovou skupinu je mírně vyšší u IROP.

Graf 32: Porovnání časové náročnosti přípravy projektu a jeho následné administrace vychází lépe pro OP VVV.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 47 (zástupci vzdělávacích zařízení ucházející se i o projekty z OP VVV)

4.5.8. Teorie změny

Na základě případových studií a dotazníkového šetření jsme v oblasti předškolního vzdělávání identifikovali následující hlavní **příčinné souvislosti**.

1

Projekty z IROP přispívají k navýšení potřebné kapacity pro předškolní vzdělávání v dané lokalitě. Kapacita zařízení je však v některých lokalitách stále nižší, než by bylo potřeba, zejména pro děti mladší 3 let.

2

Vyšší nabídka zařízení předškolního vzdělávání nevede přímo k výraznějšímu zapojení pečujících rodičů dětí mladších 3 let na trhu práce. Zařízení předškolního vyučování spíše využívají ti pečující rodiče, kteří se do práce chtějí vrátit a našli by si případně jinou cestu.

3

Lepší dostupnost infrastruktury předškolního vzdělávání však rodičům rozhodnutým pro dřívější návrat na trh práce návrat výrazně ulehčila.

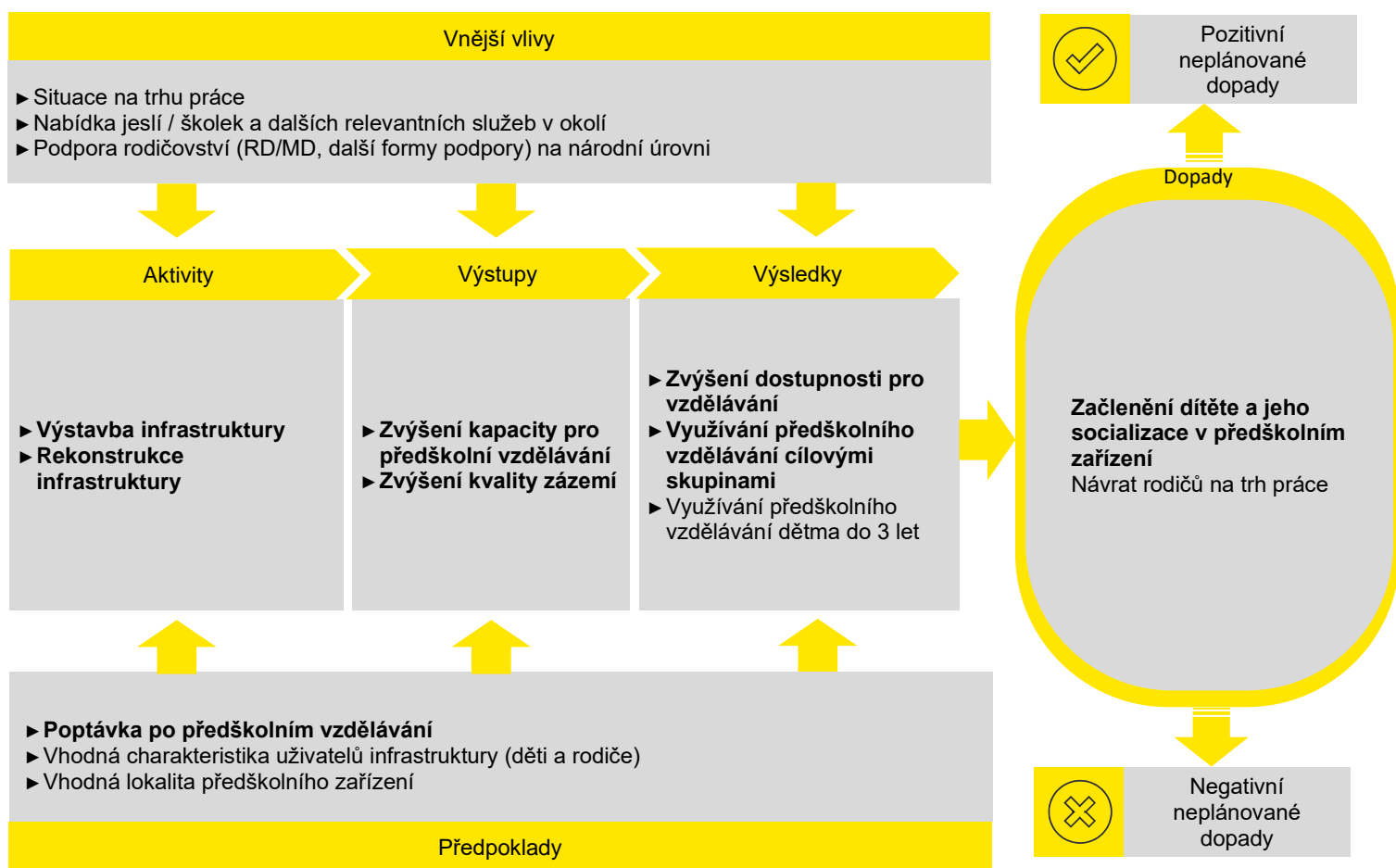
4

Vazba na začlenění pečujících rodičů dětí mladších 3 let je spíše volná. Do zařízení dávají děti nejčastěji motivovaní rodiče, kteří jsou zaměřeni na kariéru či svůj osobní rozvoj (popř. osobní rozvoj dítěte) než rodiče z nízkopříjmových domácností.

5

Největší přínos v začleňování měla podpořená zařízení předškolního vzdělávání na děti, které vyžadují speciální péči či přístup, např. děti s fyzickým či psychickým postižením, děti nemluvící česky, vyžadující speciální stravu apod.

Následující schéma zobrazuje hlavní identifikované prvky v teorii změny hodnocených projektů:

Úroveň aktivit a výstupů je z pohledu teorie změny **funkční**. V rámci podpořených projektů dochází k rekonstrukci či výstavbě infrastruktury pro předškolní vzdělávání. V důsledku těchto aktivit dochází k navyšování kapacity předškolního vzdělávání.

Na **úrovni předpokladů** jsme identifikovali **tři klíčové oblasti**, které mají vliv na dosahování plánovaných výsledků, respektive dopadu. Prvním předpokladem je **dostatečná poptávka po předškolním vzdělávání**. S ohledem na aktuální situaci (nedostatečná infrastruktura) i výsledky dotazníkového šetření k využívanosti zbudovaných kapacit je tento předpoklad platný. Aby bylo možné dosahovat očekávaného

dopadu v podobě dřívějšího návratu rodičů na trh práce (včetně osob sociálně vyloučených či vyloučením ohrožených), je důležitá vhodná charakteristika cílových skupin využívajících vytvořenou infrastrukturu. Dle provedených šetření se ukazuje, že tento předpoklad platí pouze částečně. Mezi CS využívající infrastrukturu předškolního vzdělávání nepatří ve vyšší míře osoby vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Zvláště v případě dětí mladších 3 let se jedná často o rodiče, kteří jsou motivováni k brzkému návratu na trh práce nikoliv z důvodu nutnosti zajištění příjmu, ale jedná se o osoby, které chtějí pracovat.

Podobně funguje také předpoklad vhodné lokality. Přestože byla část projektů realizována v rámci výzev pro SVL, zařízení spíše nejsou umístěny přímo v SVL a nabídka předškolního vzdělávání pro osoby ze SVL tak není výrazně vyšší než pro CS nespádající do SVL.

Zamýšlené výsledky se u zkoumaných projektů do velké míry potvrzují. Zařízení zvyšují dostupnost předškolní péče a vybudované kapacity jsou cílovými skupinami využívány, kdy většina podpořených zařízení má maximální vytiženost kapacit. Dílčím způsobem dochází k využívání zařízení předškolního vzdělávání dětmi do 3 let, přestože primárně se navýšení kapacit týkalo spíše starších dětí (3–6 let).

Jak již bylo zmíněno výše, u dětí navštěvujících předškolní zařízení dochází k jejich socializaci a začleňování do kolektivu. Dopad „návrat rodičů na trh práce“ se ukázal platný jen do určité míry. Vybudování infrastruktury nevede přímo k výrazně vyššímu zapojení rodičů dětí do 3 let na trh práce, přičemž péči využívají zejména rodiče, kteří jsou k návratu na trh práce sami motivováni (nutnost zajištění příjmu se neukázala jako zásadní motivací pro rodiče těchto dětí). Tato CS by si v případě nedostupné péče zřejmě zajistila jiný způsob hlídání, který by však mohl být nákladnější či komplikovanější (např. zařízení předškolní péče v jiném místě). Silná příčinná vazba realizovaných aktivit na dřívější návrat rodičů na trh práce se v rámci evaluace nepotvrdila.

4.5.9. Dobrá / špatná praxe

V této podkapitole **shrnujeme aktivity, které fungují** u většiny zkoumaných projektů a je z nich možné vyvodit doporučení, kterým se věnujeme v poslední podkapitole.

Co funguje	Co nefunguje
<p>Využití externího zpracovatele projektu. Využití externí firmy pro zpracování studie proveditelnosti a žádosti o dotaci se ve většině případů ukázalo jako vhodnou volbou, jelikož příjemcům často chybí potřebné zkušenosti, případně čas.</p>	<p>Příliš náročná administrace projektu a objem administrativy. Osnova studie proveditelnosti je v současnosti dle příjemců příliš rozsáhlá a administrativně velmi náročná. Část administrativních činností v rámci projektu musela být realizována odborníky, což odčerpává finanční prostředky.</p>
<p>Dobré vztahy a spolupráce s okolními MŠ a ZŠ. Pořádání společných akcí, případně vzájemná výpomoc (např. propůjčení nových prostor či vybavení) s okolními MŠ a ZŠ napomáhají efektivnějšímu využití zdrojů, školy díky tomu mohou pořádat větší či rozmanitější akce. Jako prospěšná se ukázala také spolupráce, kdy jedna ze škol již realizovala projekt z IROP a mohla druhému zařízení předat tipy na dobrou praxi.</p>	<p>Nespolupráce s vedením zařízení (je-li příjemcem obec), případně s vyučujícími. V případech, kdy při plánování projektu nedocházelo ke spolupráci s vedením zařízení či s vyučujícími mnohem častěji docházelo k návrhu nevhodného technického řešení či vybavení tříd (např. dispozice tříd, toalet apod.)</p>
<p>Dobré vztahy s obcí. Efektivní komunikace s obcí a konzultace projektu mohou zajistit rychlejší řešení případných problémů či pomoci s hledáním (finančních) zdrojů či podporu při dalších plánovaných krocích.</p>	<p>Nemožnost změny/posunutí termínu. Fixní termíny během podávání žádosti a realizace projektu způsobily nedostatek stavebních kapacit v okolí zařízení.</p>
<p>Konzultace projektové dokumentace v průběhu přípravy. Konzultace projektu s obcí zajistí, že realizovaný projekt odpovídá potřebám a očekáváním obce i MŠ.</p>	<p>Nízká návaznost investic. Nejsou-li investice či projekty v lokalitě realizovaného projektu koordinované či zohledněné mezi sebou, může docházet ke zbytečným aktivitám.</p>
<p>Lokace nové MŠ. Při výstavbě nového zařízení (či pořízení nové budovy) se osvědčila lokace zvolená v blízkosti ZŠ a následná spolupráce se ZŠ. Přechod z MŠ na ZŠ je pak pro děti i rodiče plynulejší a obě školy tak mohou efektivněji spolupracovat a např. využívat stejného dodavatele obědů apod.</p>	<p>Použití typového projektu obce kvůli nedostatku času. V případě, kdy byla příjemcem projektu obec, byly z důvodu úspory času a finančních prostředků využité typové projekty obce (šablony), které nereflektovaly konkrétní podmínky vzdělávacího zařízení, kvůli čemuž projekt nesplnil očekávání.</p>
	<p>Zařízení v památkově chráněné budově/zóně. Stavební úpravy v památkově chráněných budovách jsou náročné na plánování, administrativu i finanční prostředky, a často kvůli požadavkům památkářů nelze plánované úpravy uskutečnit v celém rozsahu.</p>
	<p>Financování projektu z výzvy na SVL, který není zaměřený na děti ze SVL. Projekty podpořené ve výzvách pro SVL nemusí být vždy zaměřené na děti ze SVL, dokonce mohou cílit na opačnou příjmovou skupinu.</p>

4.5.10. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

V této kapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu předškolního vzdělávání. Doporučení lze rozdělit na procesní, která se váží především k hodnocení projektů a jejich realizaci a věcné, které navrhuji opatření v rámci aktivit samotných.

Projekty by měly být **více zaměřené na výstavbu zařízení pro děti mladší 3 let**; případně by mělo být kontrolováno či zajištěno, aby po realizaci projektu skutečně byly přijímány děti mladší 3 let. V mnoha případech dochází k tomu, že **projekty z IROP, které měly rozšířit kapacitu i pro přijímání dětí**

mladších 3 let, nakonec po rozšíření kapacity dobírají tříleté (a starší) děti, nikoli děti mladší, jak bylo záměrem projektu. Dochází tak např. k tomu, že do nově vybudovaných školek přechází děti ve věku 3 a více let, které předtím chodily do školek vzdálenějších.

I monitorování a vyhodnocování intervence je složité, indikátory jsou příliš obecné, je jich málo, nedá se jimi dostatečně sledovat dosažený pokrok a mají nízkou vypovídací hodnotu. Sběr informací je neefektivně roztržštěný mezi několika institucí. Konkrétní limitace sledovaných indikátorů jsou následující:

- Indikátor „**Počet podpořených zařízení**“ pouze vyjadřuje počet zařízení, které obdržely dotace (tj. hodnota indikátoru je pro většinu podpořených zařízení „1“). Přírodnější by bylo například oddělit, kolik zařízení díky projektům vzniklo zcela nově a kde dochází k rozšiřování již existujícího zařízení.
- Indikátor „**Kapacita podporovaných zařízení péče o děti nebo vzdělávacích zařízení**“ je problematický z důvodu nekonzistentnosti vyplňování a nelze z něj jednoznačně určit, kolik míst v předškolním vzdělávání vzniklo právě díky podpoře IROP. Doporučujeme tedy **zavedení samostatného indikátoru sledujícího navýšení kapacit**, který by umožňoval sledovat počet dětí, o který se kapacita díky realizaci projektu navýšila. Jako možné vidíme dvě varianty:
 - Indikátor s výchozí hodnotou nula, jehož cílová hodnota by představovala plánované navýšení kapacity (počet dětí), a dosažená hodnota by bylo reálné navýšení kapacity (počet dětí).
 - Indikátor s výchozí hodnotou rovnou aktuální kapacitě a cílovou hodnotou rovnou celkové kapacitě po realizaci projektu. Dosažená hodnota by tedy ukazovala celkovou reálnou kapacitu po realizaci projektu.
- Indikátor „**Počet osob využívajících zařízení péče o děti do tří let**“ cílí na rodiče umístěných dětí, což však z názvu neplyne.

Pokud budou nadále udržovány speciální výzvy pro příjemce ze SVL, mělo by být zajištěno, že projekty **budou skutečně zaměřené na cílové skupiny sociálně slabších rodin**. Vzhledem k poměrně široké definici SVL na základě SO ORP v praxi může docházet k tomu, že některé projekty podpořené ve výzvách pro SVL nejsou zaměřené na zařízení působící přímo v SVL, dokonce mohou cílit na zcela opačnou příjmovou skupinu.

V rámci případových studií ani dotazníků jsme neidentifikovali společné znaky projektů v SVL, které by byly zásadně odlišné od projektů mimo SVL. To může být způsobeno zejména tím, že **SVL se nevztahují na celé ORP, ale spíše na jednotlivá zařízení**. Právě zařízení, která navštěvují rodiny ze sociálně vyloučených oblastí, však mohou mít větší problém se získáváním finančních prostředků (včetně dotací) kvůli nedostatečnému personálnímu zabezpečení, zkušenostem zaměstnanců s čerpáním dotací a v neposlední řadě také proto, že tato zařízení vynakládají finanční prostředky na pokrytí základních potřeb dětí ze sociálně vyloučených rodin.

Procesní doporučení:

- ▶ **Jednoznačně specifikovat indikátory**, aby bylo zřejmé, co indikátory měří, a příjemci je uměli jednotně vyplnit.
- ▶ **Určit nové indikátory (například interní, pokud společné indikátory dostatečně nereflektují potřeby Zadavatele)**, které budou lépe zachycovat informace důležité pro měření a vyhodnocování pokroků. Kromě absolutní kapacity doporučujeme sbírat a vyhodnocovat údaje o stavu naplněnosti zařízení.
- ▶ **Spolupracovat** na sběru, zpracování a předávání dat a informací s institucemi, které sbírají či využívají podobná data, např. s MŠMT. Spolupráce by měla předejít duplikaci ve sběru dat a zajistit jejich efektivnější využití.

- ▶ **Využívat sesbíraná data** k pravidelnému **vyhodnocování a měření pokroku, zpřístupnit data veřejnosti** (zástupcům vzdělávacích a jiných institucí, zájemcům z řad odborné veřejnosti, studentům pro odborné práce apod.).
- ▶ **Zrušit specifické výzvy pro SVL, případně definovat SVL úžeji než dle ORP, jak je tomu v současnosti**, aby mezi sebou soutěžily projekty, které se skutečně zaměřují na cílové skupiny ze SVL.

Věcná doporučení:

- ▶ Více **podporovat projekty** zaměřené na **zvýšení dostupnosti infrastruktury pro děti do 3 let**, které nemají právní nárok na přijetí do zařízení předškolního vzdělávání.
- ▶ Zajistit, aby projekty cílené na rozšíření infrastruktury pro děti mladší 3 let **skutečně přispívaly** k vyšší míře umístování těchto dětí do zařízení předškolního vzdělávání.

4.6. Úkol 6: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání

V rámci této intervence bylo záměrem **podpořit rozvoj žáků základních, středních a vyšších odborných škol v klíčových kompetencích a napomoci tak jejich lepšímu uplatnění na trhu práce**. Záměr vychází ze snahy lépe propojit či sladit nabídku a poptávku na regionálním trhu práce, vyrovnat příležitosti pro žáky ze sociálně slabých či jinak znevýhodněných rodin.

Vybavení škol a školských zařízení je často zastaralé, neodpovídá současným trendům ve výuce a zároveň nereflektuje potřeby dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. To nejen ztěžuje realizaci jejich výuky, ale v případě handicapovaných dětí i docházku do školy a s tím spojené sociální začlenění těchto dětí do kolektivu.

Zároveň toto zastaralé vybavení **nereflektuje požadavky regionálních trhů práce**, což může ve svém důsledku zvyšovat nezaměstnanost čerstvých absolventů. Absolventi jsou obecně rizikovou skupinou na trhu práce, jejich úroveň nezaměstnanosti se pohybuje nad celkovou mírou nezaměstnanosti. Kvalita odborného vzdělávání bývá limitována nedostatečným materiálně-technickým zázemím škol a nedostatkem či absencí moderních výukových pomůcek s vazbou na požadovanou praxi.

Program IROP podporoval základní školy (dále také „ZŠ“), střední školy (dále také „SŠ“) a vyšší odborné školy (dále také „VOŠ“) v rámci specifického cíle 2.4. Celkem bylo k 16. 3. 2020 na podporu vyčleněno 15,3 mld. Kč.

4.6.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory základního, středního a vyššího odborného vzdělávání. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Dostupnost infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání (EO1)
- ▶ Přínos intervence pro zajištění rozvoje žáků v klíčových kompetencích (EO2)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO3)
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny (EO4)

V poslední podkapitole jsou uvedena doporučení pro nastavení IROP v oblasti základního, středního a vyššího odborného vzdělávání, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	<p>Zlepšila intervence dostupnost infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání?</p> <p>a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, jak a v jaké míře?</p>	Dostupnost infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborné vzdělávání	<p>Realizované projekty přispívají ke zlepšení a rozšíření bezbariérového přístupu do vzdělávacích zařízení, který ale (zatím) není dostatečně využíván, primárně z důvodu absence hendikepovaných žáků ve školách.</p> <p>Kromě bezbariérovosti projekty nevedou k reálnému zvyšování kapacity podpořených škol, což také není primárním cílem této intervence v rámci IROP. Díky projektům se však navyšuje kapacita odborných učeben a více se využívají moderní technologie.</p> <p>Často dochází ke sdílení nových prostor s jinou školou nebo v rámci předmětů tak, aby jejich využití bylo maximalizováno a projekty mají pozitivní dopad na kapacity v regionu.</p>
2	<p>Lze k datu realizace identifikovat přínos intervence pro zajištění rozvoje žáků v klíčových kompetencích (komunikace v cizích jazycích, schopnosti práce s digitálními technologiemi, v oblasti technických a řemeslných oborů a přírodních věd)?</p> <p>a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, jaká je jeho míra?</p>	Přínos intervence pro zajištění rozvoje žáků v klíčových kompetencích	<p>Intervence ve většině případů pozitivně ovlivňuje motivaci žáků a učitelů.</p> <p>Výuka v podpořených školských zařízeních je nyní kvalitnější a efektivnější, je moderní a v souladu s aktuálními požadavky trhu práce, což může pozitivně ovlivnit budoucí uplatnění žáků zejména technických a řemeslných oborů. Tento vliv však není z důvodu krátkého časového odstupu od realizace projektů možné hodnotit.</p>
3	<p>Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami podporovanými z OP VVV: Prioritní osa 3?</p>	Komplementarita a administrace	<p>Ke komplementaritě spíše nedochází. Převažuje nízké povědomí o komplementaritě i nedostatek vhodných projektů, které by byly komplementární. Projekty nenavazují časově.</p> <p>Administrace projektů IROP je velmi náročná a pro mnoho zařízení ji není možné realizovat bez pomoci externích subjektů.</p>
4	<p>Lze na vzorku realizovaných projektu identifikovat případy dobré (případně špatné) praxe?</p> <p>a) Pokud ano, o jaké příklady se jedná?</p>	Klíčové faktory a teorie změny	<p>Při práci v nových prostorách a s novými pomůckami je klíčové zaškolení vyučujících pro správné zacházení s novou technikou. Nedostatečné zaškolení negativně ovlivňuje efektivnost využívání pomůcek.</p> <p>Nové vybavení v souladu s aktuálními požadavky trhu práce a spolupráce s externími subjekty jsou důležitými aspekty budoucího uplatnění studentů na trhu práce, zejména u technických oborů.</p>

4.6.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Podklady pro úkol 6 byly získány z **terénních případových studií a dotazníkových šetření** mezi zástupci podpořených zařízení a zástupci měst, ve kterých podpořená zařízení sídlí.

Následující tabulka shrnuje souhrnné statistiky k získávaným datům a informacím.

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	1 035
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	450
Realizované terénní případové studie	7
Realizované rozhovory (osobní + telefonické)	20 + 1
Rozeslané dotazníky	421
Návratnost dotazníků	69 %

Zkoumaný vzorek (počet projektů předaných Zadavatelem ke zkoumání, tedy projekty ukončené k 16. 4. 2019) zahrnuje 450 projektů, což je cca 43 % realizovaných projektů.

V rámci rozhovorů jsme cílili hlavně na ředitele škol, nicméně během případových studií se ukázalo jako **důležité oslovit také respondenty z řad žáků / studentů**. Zatímco **ředitelé vzdělávacích zařízení** z různých důvodů (ať už z nevědomosti či záměrně) **popisovali, že nově vybudované učebny jsou využívány velmi často** a vyučující jsou vyškoleni pro správné používání pomůcek, **žáci při rozhovorech uváděli, že např. jejich výuka odborných předmětů v nových učebnách neprobíhá, nebo že nové pomůcky nejsou využívány naplno**. Zapojení žáků zajistilo lepší triangulaci dat v rámci výzkumu.

Dotazníková šetření

Ve vzorku dotazníků převažovali mezi respondenty ředitelé a jejich zástupci z veřejných základních a středních škol. Základní informace o respondentech z dotazníkového šetření shrnují *Tabulka 5* a *Tabulka 6*.

Tabulka 5: Dotazník nejčastěji vyplňovali ředitelé škol.

Role respondenta	Počet respondentů	Podíl vzorku
Ředitel/ka	238	79 %
Zástupce ředitele/ředitelky	42	14 %
Projektový manažer	14	5 %
Vyučující	5	1 %
Jiné	4	2 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 303

Tabulka 6: Nejčastějším typem vzdělávacího zařízení dle zřizovatele ve vzorku odpovědí z dotazníku byly veřejné ZŠ a SOŠ.

Typ zařízení	Počet respondentů	Podíl vzorku
Základní škola – soukromá	2	1 %
Základní škola – veřejná	117	39 %
Gymnázium – církevní	2	1 %
Gymnázium – soukromé	5	2 %
Gymnázium – veřejné	26	9 %
Střední odborná škola – církevní	3	1 %
Střední odborná škola – soukromá	24	8 %
Střední odborná škola – veřejná	113	37 %
Střední odborná škola a vyšší odborná škola – veřejná	5	2 %
Vyšší odborná škola – soukromá	2	1 %
Vyšší odborná škola – veřejná	1	0 %
Jiné	3	1 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 303

V 67 % případů byla příjemcem projektu přímo dotazovaná škola. Ve 22 % byla příjemcem projektu obec a v 9 % to byl kraj. 2 % respondentů uvedla jiného příjemce.

V téměř všech případech byla **spolupráce** obce a školy hodnocena zástupci škol jako **bezproblémová** až **výborná**, a jen v minimu případů se objevily problémy týkající se chyb v projektech nebo komunikace.

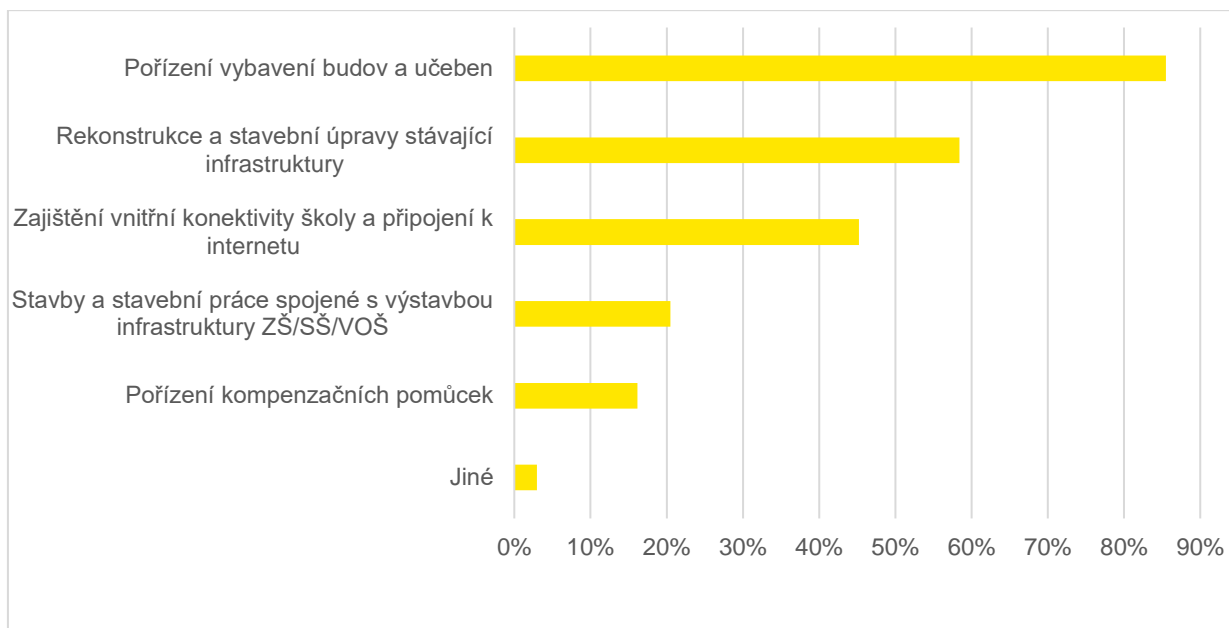
4.6.3. Charakteristika podpořených projektů

Na rozdíl od úkolu č. 5 zaměřeného primárně na zvyšování kapacit předškolního vzdělávání, cílí úkol č. 6 zejména na **zvýšení kvality výuky a modernizaci zařízení a vybavení škol**. Budování nových kapacit nebylo příliš časté.

Ve vzorku analyzovaných odpovědí z dotazníků se v projektech nejčastěji jednalo o **pořízení vybavení budov a učeben** (85 %). Více než polovina projektů zahrnovala také **rekonstrukce a stavební úpravy stávající infrastruktury**, ve 20 % projektů došlo k výstavbě nové infrastruktury (respondenti mohli vybrat více aktivit). Ve 45 % projektů škola zajistila **vnitřní konektivitu a připojení k internetu** a v 16 % pořídila kompenzační pomůcky. Popsané aktivity jsou shrnuty v *Graf 33* podle jejich procentuálního výskytu mezi realizovanými projekty.

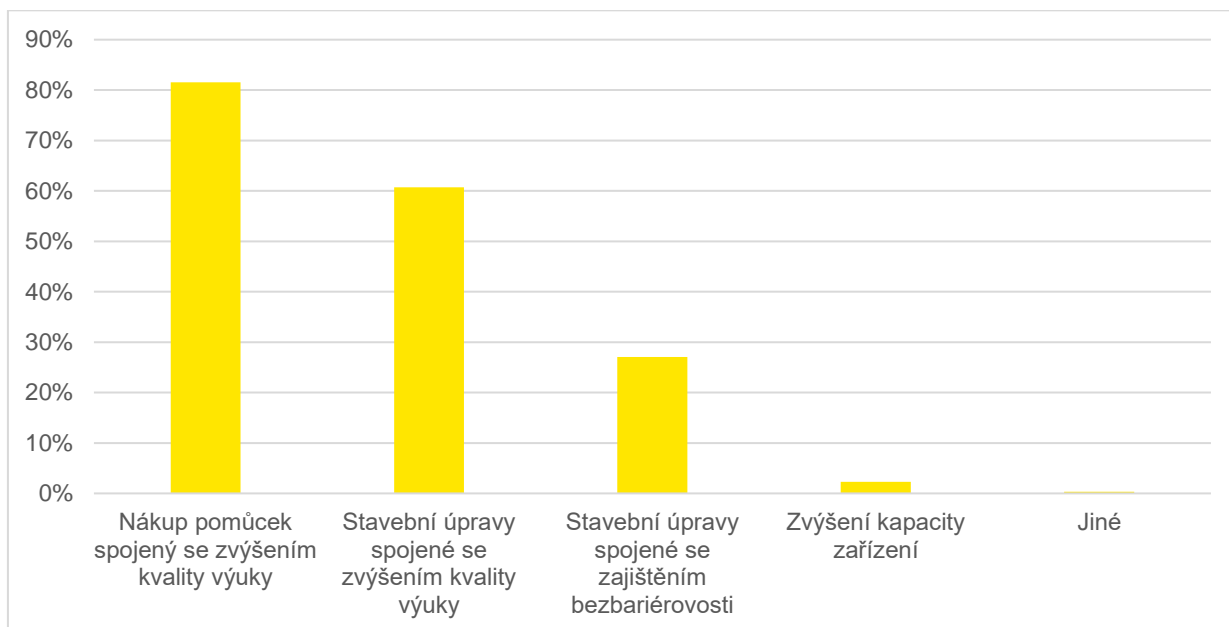
Graf 33: Nejčastěji podpořenou aktivitou projektů bylo pořízení vybavení budov a učeben.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 303

Hlavním důvodem realizace největší části podpořených projektů byl dle dotazníkového šetření **nákup pomůcek spojený se zvýšením kvality výuky**. Jak ukazuje Graf 34, druhou nejčtenější aktivitou projektů byly stavební úpravy spojené se zvýšením kvality výuky (respondenti měli opět možnost vybrat více možností). Méně čtené byly stavební úpravy spojené se zajištěním bezbariérovosti a pouze ojediněle se jednalo o zvýšení kapacity zařízení.

Graf 34: Hlavní cíle projektu byly spojeny zejména se zvýšením kvality výuky a zahrnovaly nákup pomůcek a stavební úpravy.

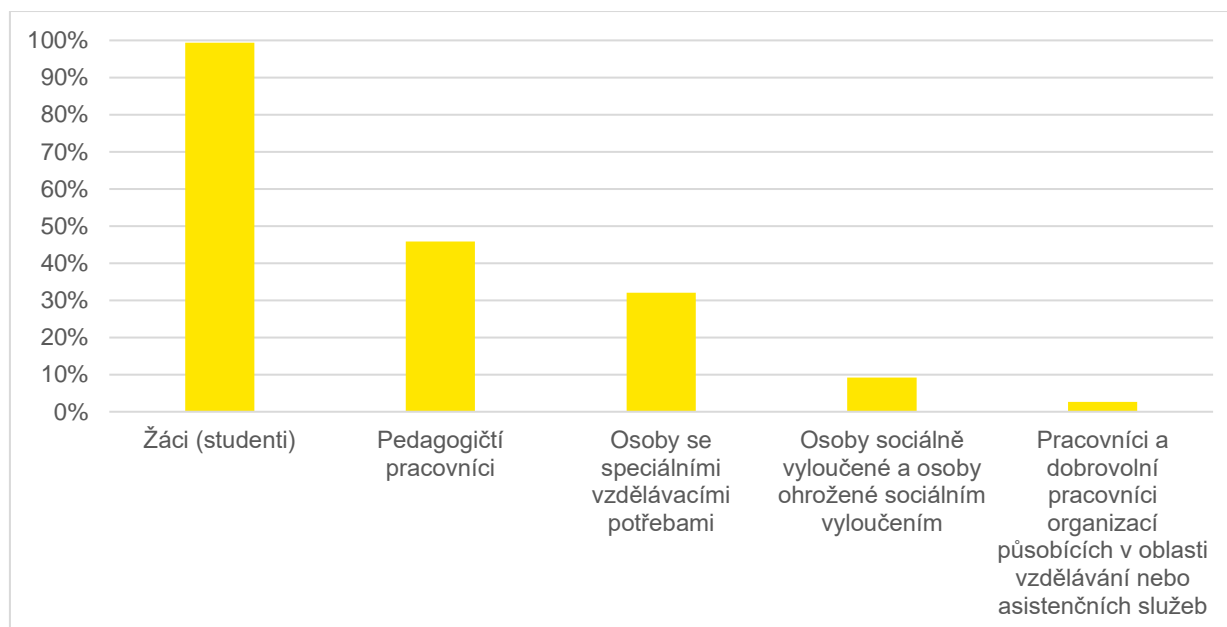
Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 40

Cílovou skupinou téměř všech projektů byli **žáci** nebo **studenti** dané vzdělávací instituce, na něž měla mít intervence nejzásadnější dopad. Další významnou cílovou skupinou byla skupina pedagogických pracovníků (učitelů), kteří si díky práci s nově pořízenými pomůckami či vybavením také rozšiřovali své

pedagogické kompetence. Obdobně četné bylo zastoupení skupin ohrožených sociálním vyloučením či sociálně vyloučených, kam můžeme zařadit i osoby se speciálními vzdělávacími potřebami. To značí plánovaný potenciál projektů k vyrovnávání rozdílů v rámci populace žáků a studentů. Cílové skupiny projektů shrnuje *Graf 13*, seřazeny jsou podle toho, kolik procent projektů se na jednotlivou skupinu zaměřovalo.

Graf 35: V téměř všech projektech byli cílovou skupinou žáci.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 303

4.6.4. Dostupnost infrastruktury pro základní vzdělávání a střední a vyšší odborní vzdělávání

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Realizované projekty přispívají ke **zlepšení a rozšíření bezbariérového přístupu** do vzdělávacích zařízení, který ale (zatím) není dostatečně využíván, primárně z důvodu absence hendikepovaných žáků ve školách.

Kromě bezbariérovosti **projekty nevedou k reálnému zvyšování kapacity** podpořených škol, což také **není primárním cílem této intervence** v rámci IROP. Díky projektům se však navyšuje **kapacita odborných předmětů** a více se **využívají moderní technologie**.

Často však dochází ke **sdílení nových prostor** s jinou školou nebo v rámci předmětů tak, aby jejich využití bylo maximalizováno a projekty mají pozitivní dopad na kapacity v regionu.

Výrazně se zlepšila bezbariérovost podpořených zařízení

Významnou charakteristikou dostupného vzdělávání je **bezbariérovost**, která ulehčuje prostou docházku i účast na vzdělávání žákům s fyzickými hendikepy a může přispět k sociální inkluzi těchto žáků. **Bezbariérový přístup** si díky podpoře z IROP nově pořídila až **polovina dotazovaných zařízení**. Ze zbylé poloviny mělo 30 % zařízení bezbariérový přístup již před projektem, celých 10 % zařízení ze zkoumaného vzorku bezbariérový přístup nemá, což umožňuje výjimka v rámci výzev pro specifické

druhy zařízení.³⁴ V 1 % projektů respondenti nevěděli / neuměli posoudit, a zbylých 9 % realizovalo v oblasti bezbariérovosti aspoň jedno z následujících opatření:

- ▶ Pořízení schodolezu
- ▶ Úpravy bezbariérového přístupu
- ▶ Realizace bezbariérového sociálního zařízení
- ▶ Pořízení plošiny pro vozíky
- ▶ Realizace bezbariérového přístupu do odborných učeben.

Zařízení, která nově zrealizovala bezbariérový přístup, v průměru navštěvuje 5 žáků, kteří bezbariérový přístup potřebují. Toto číslo je však nadhodnoceno několika školami, ve kterých je počet těchto žáků vyšší. Ve 34 případech školu navštěvuje 1 až 10 hendikepovaných žáků. V téměř 70 % případů školy **nenavštěvují žádní žáci, kteří by bezbariérový přístup v současnosti využívali.**

Podobné výsledky plynou i z případových studií, kde se zatím neobjevily případy, kdy by do školy díky realizaci bezbariérového přístupu nově přišli fyzicky hendikepovaní žáci. To však může být ovlivněno krátkou dobou od ukončení realizace projektů. Podobně jako v dotaznících někteří **respondenti uváděli, že by z důvodu finanční náročnosti bezbariérové prvky nezaváděli, kdyby nebyly podmínkou realizace projektu.** Jednalo se zejména o respondenty z větších měst, u nichž v okolí bylo několik škol, které již bezbariérový přístup měly, a respondenti tak viděli budování bezbariérového přístupu ve své škole jako nadbytečné. Svě **rozhodnutí racionalizují tím, že ani po realizaci projektu do školy nedocházejí žáci s fyzickým hendikepem,** kteří by bezbariérový přístup potřebovali.

Konkrétní přínosy je však kvůli krátkému časovému odstupu obtížné identifikovat; toto bude možné až v delším časovém horizontu. Přesto, že do škol v současné době nedochází žáci s fyzickým hendikepem, bezbariérový přístup může pomoci např. matkám s kočárkem či při zranění dětí nebo vyučujících.

“ *Nemáme žádné vozíčkáře, ale myslím, že ta bezbariérovost je dobrá, využíváme i pro maminky, děti s berlemi, navíc nikdy nevíte, kdy se dítěti něco stane, tak pak nemusí přecházet do jiné školy.* ”

Dle vyjádření Agentury pro sociální začleňování by však i přes nízkou využívanost neměla být podmínka bezbariérovosti zanedbána:

“ *Ředitelé to často nevnímají jako prioritu, protože takové žáky nemají. Tady bych však trvala na zachování povinnosti. Škola by měla být připravena přijmout jakékoli dítě.* ”

Došlo k navýšení kapacity předmětů a ve výuce jsou častěji využívány moderní technologie

Projekty neřeší přímo problém kapacity škol, často však pomáhají řešit **kapacitní problémy v rámci výuky jednotlivých předmětů.** U výuky odborných předmětů ve starších učebnách se před realizací projektu často tísnilo více studentů u jednoho pracoviště a neměli tak možnost procvičení dané problematiky (např. v hodinách vaření, chemických pokusů, programování na strojích) detailně, nebo samostatně.

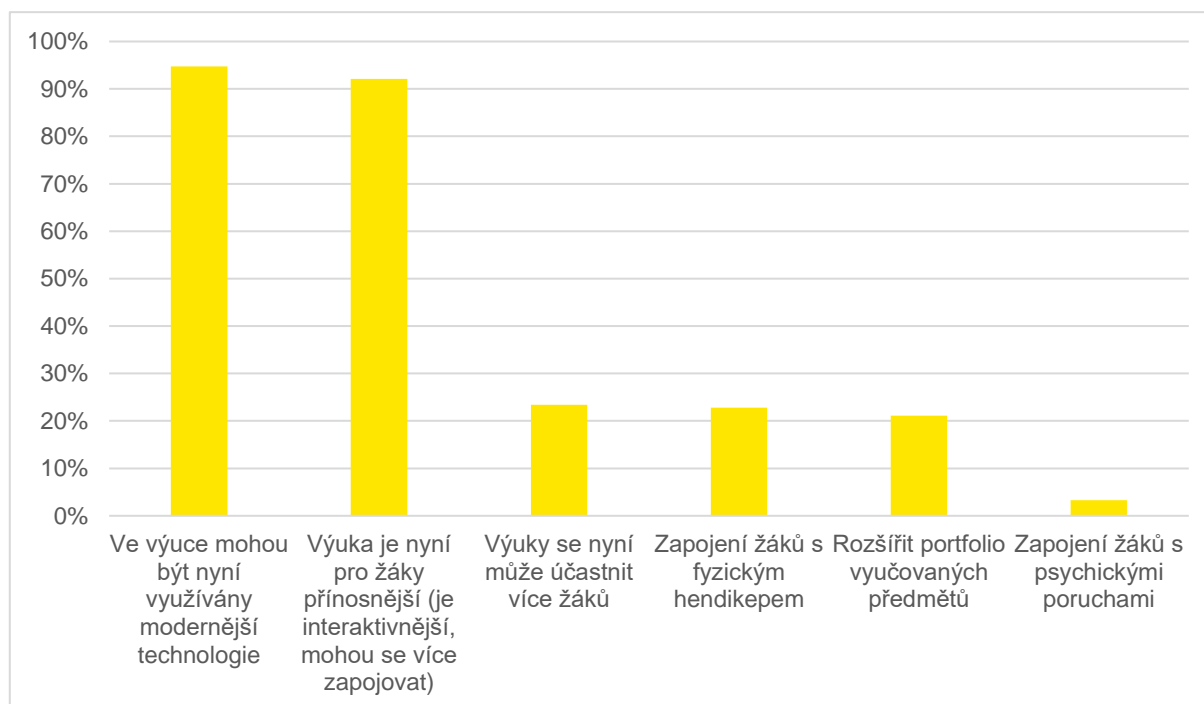
“ *Původní gastrolaboratoř byla hrozná, všechno se připalovalo, nefungovala teplá voda. Vybavení bylo dost zastaralé, neodpovídalo tomu, na čem vaříme na praxích, navíc nás bylo u jednoho stolu moc, nebavilo mě to.* ”

³⁴ „Učebny, výukové prostory a další školní pracoviště podpořené z IROP musí být vždy bezbariérově dostupné. Tato podmínka se nevztahuje na výjimky uvedené v nařízení vlády č. 211/2010 Sb. (příloha č. 2. kategorie 1; 2; 4 a 6), o soustavě oborů vzdělávání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.“ (MMR, 2014-2020)

Téměř všechny realizované projekty z dotazníkového šetření i případových studií umožnily **využívat modernější technologie** ve výuce (ke kterým by jinak bylo obtížné se dostat), výuku víc zinteraktivnit a žáky do ní víc zapojit. Nově pořízené vybavení lépe odpovídá požadavkům trhu práce. Menší část projektů pak umožnila výuku rozšířit pro vyšší počet žáků (i pro žáky s hendikepem) či vyučovat více předmětů. *Graf 36* zobrazuje jednotlivé výsledky realizace projektů podle toho, v kolika procentech projektů k nim došlo.

Graf 36: Realizace projektu umožnila využívání modernější technologie ve výuce a zinteraktivnit ji.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 303

Nově vybavené učebny či vybavení pak zařízení často sdílí i s jinými školami, spolky, domy dětí a mládeže (dále jen „DDM“) apod., a to buď v rámci běžné výuky, nebo zájmových kroužků či jednorázových projektů, což lze hodnotit jako pozitivní efekt nad rámec projektů.

” *Na naše kroužky dochází i studenti ze státního gymnázia, pro ně vždy držíme několik míst. Zároveň děláme pravidelné akce pro rodiče, snažíme se je vtáhnout do dění okolo školy. Dochází k nám na kroužky i děti ze sociálně slabších poměrů, a to díky velmi nízkému členskému poplatku.* “

Nové prostory se také v některých případech využívají i interně pro **výuku jiných předmětů**, než pro jaké byly určeny, např. nová počítačová učebna se používá k procvičení látky z jazykových předmětů.

” *V učebnách probíhá klasická výuka, ale i kroužky pro naše studenty, praktika, doplnění k běžné výuce. Dále sem v rámci projektů docházejí i studenti z jiných škol – například z místní základní školy a druhého gymnázia, a dále z jedné pražské školy a jedné z Hradce.* “

4.6.5. Přínos intervence pro zajištění rozvoje žáků v klíčových kompetencích

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Intervence ve většině případů pozitivně ovlivnila **motivaci** žáků a učitelů.

Výuka v podpořených školských zařízeních je nyní **kvalitnější a efektivnější**, je moderní a v souladu s aktuálními požadavky trhu práce, což může pozitivně ovlivnit budoucí **uplatnění žáků** zejména technických a řemeslných oborů. Tento vliv však není z důvodu krátkého časového odstupu od realizace projektů možné hodnotit.

Zvýšil se zájem o předměty a motivace žáků i vyučujících

Realizace projektů **zvýšila zájem žáků o vyučované předměty**, i v rámci případových studií se ukázalo, že **nové vybavení přitáhne žáky k danému předmětu, a to včetně volitelných seminářů** či kroužků (např. chemický seminář v nové učebně chemie nebo výuka jazyků v nové jazykové učebně). Vyšší zájem o výuku pak je jedním z faktorů, který pozitivně ovlivňuje **motivaci vyučujících**. Vyučující často zmiňovali náročné podmínky před realizací projektu, nezájem žáků, nefunkční pracoviště a další problémy související se zastaralým vybavením. Žáci se pak na hodinách před realizací projektu více nudili, vyrušovali apod.

” *Výuka je podobná, ale prostředí je o dost hezčí, lepší, takže nás i to i trochu víc baví. Dříve jsme do nových kuchyněk chodili jednou týdně, teď chodíme vypomáhat, v maturitním ročníku už není tolik technologií, ale chceme si to nové vybavení osahat.* “

Vyučujícím se v novém prostředí či s novými pomůckami lépe vyučuje a jsou do výuky víc motivovaní, jelikož vidí zvýšenou motivaci a zapojení ze strany žáků.

” *Vyučující jsou nyní více motivováni do práce. Předtím si stěžovali, že neměli dost pomůcek, nebo ty správné, ale teď mají vše, co chtěli a potřebují. Příprava je pro ně teď trochu náročnější, musejí jí věnovat více času než předtím.* “

Spolupráce s externími subjekty je klíčový aspekt uplatnění na trhu práce

Intervence přispěla k vyšší kvalitě vzdělávání a je očekávané i zlepšení budoucího uplatnění žáků na trhu práce, což dobře ilustrují zkušenosti z případových studií. Jako jeden z klíčových aspektů pro uplatnění na trhu práce označují příjemci i ředitelé škol **spolupráci s externími subjekty**. Tento aspekt reflektuje především snahu provázat poptávku trhu práce po specifických dovednostech žáků a studentů. Díky dlouhodobé spolupráci škol s externími subjekty se toto lépe daří naplňovat a uplatnění / zaměstnanost studentů takových škol je lepší.

” *Spolupracujeme s celou řadou externích subjektů – žáci mají praxi u různých fotografů, v reklamních agenturách, ve školách, dokonce chodí na praxi i na magistrát. Spolupráci si pochvalují jak žáci, jak externí subjekty.* “

Již během studia odborných předmětů mnohá školská zařízení využívají možnosti spolupracovat s firmami či městem, a šikovní žáci tak mohou již během studia dostat pracovní nabídku. Spolupráce je jednodušší a efektivnější v případě, kdy školy využívají moderních technologií a žáci již při příchodu do firem umí s těmito technologiemi pracovat.

” *Naši studenti navštěvují i firmy v okolí. Přivezou si materiály a mohou si je pak zkusit opravdu prakticky využít v našich laborkách. Žáci mají spolupráci s firmami rádi, někdy se podívají, vyzkoušejí si chemii v praxi.* “

Výuka je kvalitnější a efektivnější

Především v rámci případových studií respondenti vyzdvihovali kvalitnější (více místa na procvičení, nové, modernější a názornější pomůcky, více pomůcek) a efektivnější (mírně vyšší kapacita předmětů, za stejné časové dotace je učitel schopen odučit větší objem látky) výuku jako další z benefitů projektu.

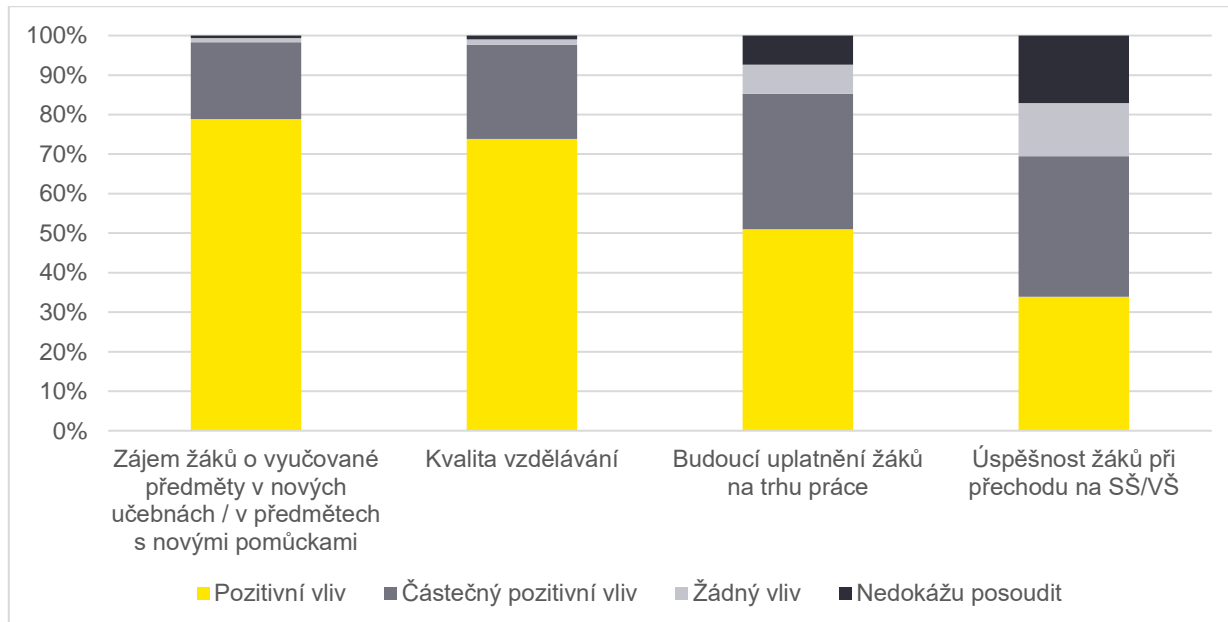
Díky pomůckám a možnostem výuky se zefektivnila výuka, žáci se rychleji učí praxí.

Podpořeným zařízením je střední škola, která z projektu financovala pořízení vybavení pro strojní dílnu, ve které se učí odborné předměty. Před realizací projektu bylo obtížné zabezpečit dostatečné procvičení pro všechny žáky na hodinu, žáci se museli u strojů pravidelně střídat. Po realizaci a zakoupení vybavení došlo k výraznému zefektivnění a zintenzivnění výuky. Žáci mají nyní k dispozici vyšší počet strojů a nemusí se u nich střídat, každý z nich má nyní možnost si práci na stroji sám vyzkoušet. Protože teď na jednom stroji pracuje méně žáků, došlo i ke zvýšení bezpečnosti při výuce. Kromě toho se teď výuka již nemusí dělit na skupiny, a tudíž je i pro školu jednodušší sestavit rozvrh. Na nových strojích je k dispozici nový programovací jazyk, který některé zaměstnavatelé preferují, žáci jsou tak lépe připraveni na požadavky trhu práce. Původní stroje se nadále používají a nově nastupující žáci se tak učí dva programovací jazyky.

Příjemci projektů dále očekávají zlepšení úspěšnosti žáků při přechodu do návazného stupně vzdělávání a vyšší úspěšnost u zkoušek. Vzhledem ke krátkému odstupu od ukončení projektů však nebylo možné tuto hypotézu prokázat. Žádný z respondentů však neoznačil vliv projektu za (částečně) negativní (Graf 37: Projekt měl pozitivní vliv i na další oblasti, vzrostl zájem žáků o vyučované předmět a zvýšila se kvalita vzdělávání. Graf 37).

Graf 37: Projekt měl pozitivní vliv i na další oblasti, vzrostl zájem žáků o vyučované předmět a zvýšila se kvalita vzdělávání.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 298

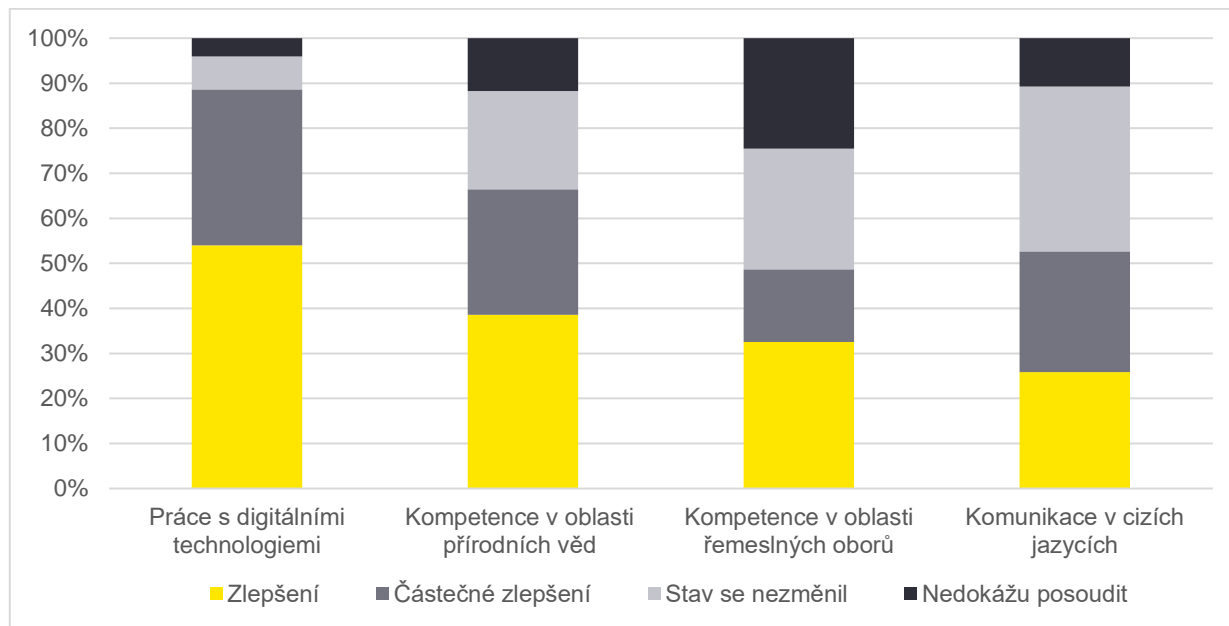
Největší změny v kompetencích žáků přinesly projekty na zavádění a modernizaci digitálních technologií

Významně pozitivní vliv měly projekty na **rozvoj práce žáků s digitálními technologiemi**, kde došlo ke zlepšení v téměř 90 % případů. To může souviset i s faktem, že tyto kompetence využijí žáci nejen pro rozvoj svých dovedností využitelných na trhu práce, ale i v běžném životě. Porovnatelně se zlepšily kompetence žáků v oblasti cizích jazyků a řemeslných oborů (přibližně v polovině případů), o něco méně

se pak zlepšily kompetence v oblasti přírodních věd. V žádné oblasti nedošlo ke zhoršení kompetencí. Vliv projektů – zejména využívání modernějších technologií a interaktivnější výuky – na rozvoj klíčových kompetencí cílových skupin v různých oblastech zobrazuje Graf 38.

Graf 38: Realizace projektů měla významný pozitivní dopad na práci žáků s digitálními technologiemi.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 298

Mezi další kompetence žáků, které se podařilo díky realizaci projektů zlepšit, respondenti zařadili:

- ▶ Osobnostní kompetence (spolupráce, kooperace, pracovní dovednosti, komunikace)
- ▶ Pracovní uplatnění (např. obsluha strojů) a rozvoj podnikavosti
- ▶ Kompetence k řešení problémů
- ▶ Matematické kompetence.

Přínos v klíčových kompetencích je hodnocen pozitivně. Žáci si mohou vyzkoušet moderní technologie, ke kterým by se jinak nedostali, nové stroje apod., které lépe odpovídají požadavkům trhu práce.

„ U chemie je praktická stránka věci hodně důležitá, pomáhá k lepšímu zapamatování (vzpomene si, že to dělal při pokusu). Máme tady děti i ze sociálně slabších rodin, pro ně je skvělé, že si techniku vyzkouší ve škole, nejsou za sociály, už techniku viděli a používali, i když ve škole. “

Co se týče technických a řemeslných oborů, lze konstatovat, že i díky projektům zaměřeným na pořízení moderního vybavení jde výuka s dobrou a s požadavky firem a zaměstnavatelů a usnadňuje žákům vstup na trh práce v těchto oborech.

Přínos intervence pro rozvoj žáků v klíčových kompetencích ovlivňuje i **frekvence využívání prostor**. V praxi se ukazuje, že pouze občasné využívání nových prostor nebo pomůcek nestačí k tomu, aby byl dostatečně využit potenciál nových prostor na posilování klíčových kompetencí žáků. V několika málo případech bylo zjištěno, že **nové prostory dostatečně využívány nejsou**. Toto se týkalo především prostor, kde nové učebny nebyly **zřízeny se zcela jasným účelem**.

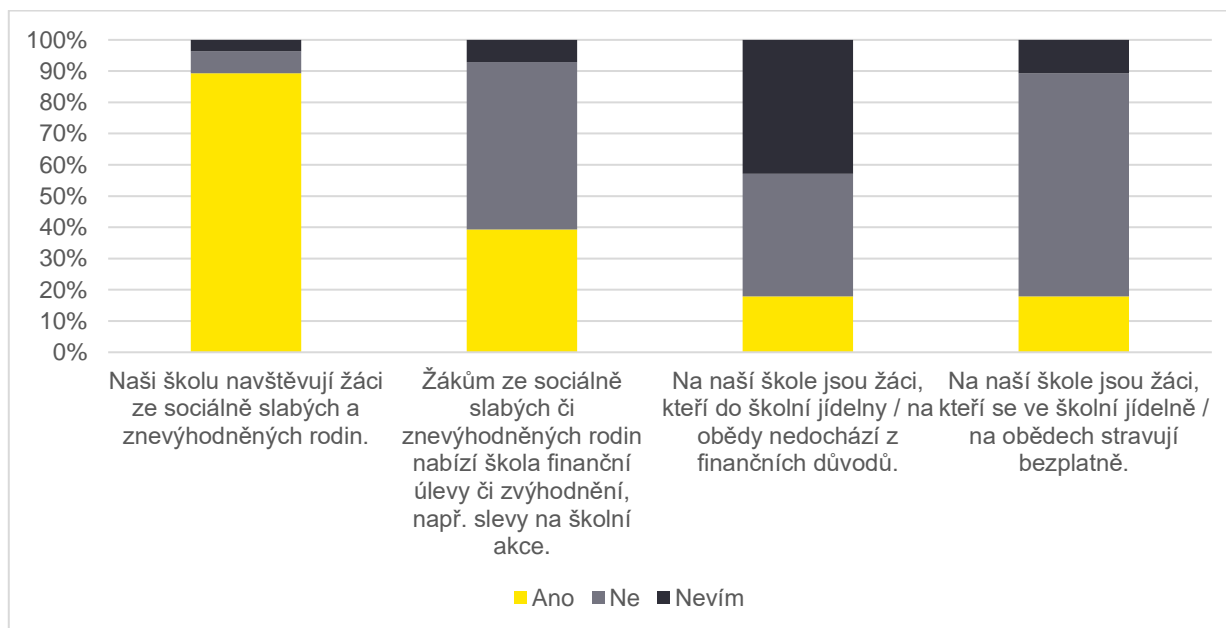
„ Výuka moc nepřispívá k rozvoji klíčových kompetencí. V nových učebnách probíhá výuka deskových her a keramiky. Anglické dny se konaly 4x, v současnosti angličtina neprobíhá ("z personálních důvodů"). Dále probíhalo vaření pro diabetiky (starší ročníky), což byl spíš zájmový kroužek. “

Projekty neměly výrazný vliv na začleňování žáků ze sociálně slabších a znevýhodněných rodin

Pro charakteristiku žáků škol, kde se čerpají dotace určené pro SVL, byl analyzován vzorek 10 % projektů,³⁵ ve kterých respondenti korektně uvedli, že jejich projekt byl podpořen v rámci výzvy pro SVL. Tyto školy se nacházejí v sociálně vyloučené lokalitě a v 90 % je navštěvují **žáci ze sociálně slabých a jinak znevýhodněných rodin**. To v realitě znamená mírně jiný přístup například k úhradám za školní i mimoškolní aktivity. Ve 40 % případů škola nabízí **finanční úlevy, zvýhodnění, nebo slevy**, a v necelé pětině případů škola nabízí žákům bezplatné stravování. Až v 70 % odpovědí se někteří žáci neúčastní školních akcí a výletů z finančních důvodů (*Graf 39 a Graf 40*).

Graf 39: Školy realizující projekty pro SVL navštěvují žáci ze sociálně slabých a znevýhodněných rodin.

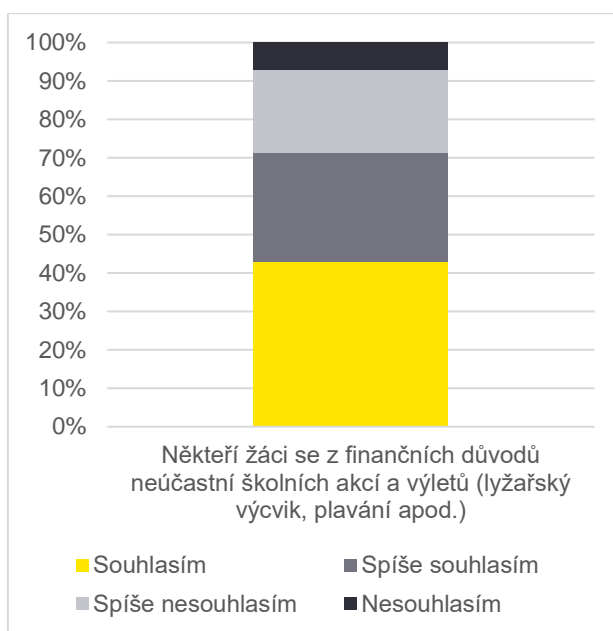
Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 28

³⁵ Z výsledků dotazníkového šetření plyne, že respondenti si často nejsou jistí nebo neví (26 %), jestli byl jejich projekt podpořen v rámci výzvy pro SVL. 15 % odpovědělo, že ano, i když jen v 65 % případů se projekt v rámci SVL realizoval. Zbýlých 35 % projektů mylně označilo zařazení do výzvy SVL.

60 % respondentů uvedlo, že jejich projekt nebyl podpořen v rámci výzvy pro SVL. Podobně jako v prvním případě, 64 % projektů skutečně bylo podpořeno mimo SVL. Zbýlých 36 % projektů bylo podpořeno v rámci SVL.

Graf 40: 70 % škol navštěvují žáci, kteří se neúčastní školních akcí a výletů z finančních důvodů.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 28

Některé školy řeší tuto situaci zapojením se do jiných projektů, především „měkkých“, neinvestičních (MŠMT, Šablony) nebo poskytnutím finančního příspěvku od spolku přátel školy nebo jiných nadačních fondů. Soukromé školy zapojené do výzev pro SVL pak žákům ze sociálně slabých rodin hradí exkurze či plavání, případně odpustí úhradu školného. Jako další způsoby práce se žáky ze sociálně slabých či znevýhodněných rodin respondenti uvedli:

- ▶ Doučování zdarma,
- ▶ Individuální přístup,
- ▶ Zapojení do kroužků školy,
- ▶ Komunikace se žáky a rodiči,
- ▶ Školní poradenské pracoviště,
- ▶ Školní psycholog,
- ▶ Zapůjčení učebnic nebo náradí potřebného pro odborné předměty.

Tyto aktivity mají **za cíl vyrovnat příležitosti mezi jednotlivými žáky**, aby na základě příjmové situace rodiny nedocházelo k další segregaci žáka, aby byl zapojen do běžných aktivit školy, stejně jako spolužáci.

Případové studie dále ukazují, že **žáky ze sociálně slabších a vyloučených rodin je možné rozdělit** do dvou skupin:

- i) **Žáci se zájmem o vzdělávání a zájmové aktivity, kteří doma nemají dostatečné finanční zázemí a vybavení.** Když těmto žákům doma chybí potřebné vybavení (např. počítač), mohou benefitovat z vybavení ve škole.
- ii) **Žáci z rodin, které své děti ve vzdělávání nepodporují ve vzdělávacích a rozvojových aktivitách,** a v některých případech žáky kryjí při absenci z vyučování.

Žáci ze druhé skupiny obvykle nemají zájem o výuku a k sociálnímu začlenění prostřednictvím IROP u nich nedochází. Respondenti zmiňovali, že sociální začleňování lze u tohoto typu žáků podpořit především dlouhodobou soustavnou prací s nimi, i prostřednictvím měkkých projektů, resp. kombinací projektů IROP a měkkých projektů (např. asistenti stejného etnika apod.).

” Máme problém dostat žáky ze sociálně slabých a vyloučených rodin na jakoukoliv aktivitu – nabízíme sice spoustu kroužků (sport, jazyky, divadlo, hry apod.) a většina je bezplatná, tato skupina dětí sem přesto nechodí.

“

4.6.6. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Ke komplementaritě spíše **nedochází**. Převažuje **nízké povědomí** o komplementaritě i nedostatek vhodných projektů, které by byly komplementární. Projekty nenavazují časově.

Administrace projektů IROP je velmi náročná a pro mnoho zařízení ji není možné realizovat bez pomoci externích subjektů.

Na aktivity podporované v rámci IROP navazují aktivity v prioritní ose 3 OP VVV. 94 % dotazovaných škol se ucházelo i o dotace z programu OP VVV, zbylých 6 % nikoliv. Hlavní aktivity projektů z OP VVV byly zejména (dle četnosti jejich výskytu):

- ▶ Personální podpora,
- ▶ Vzdělávání pedagogických pracovníků,
- ▶ Zkvalitnění výuky (dovybavení školy),
- ▶ Pomoc znevýhodněným žákům,
- ▶ Kroužky a kluby pro žáky,
- ▶ Využití informačních technologií ve vzdělání.

Obecně lze říci, že si příjemci možnost **komplementarity neuvědomují** a spíše k ní **nedochází, přinejmenším ne cíleně**. 69 % respondentů uvedlo, že čerpá prostředky z OP VVV, avšak v praxi **projekty provázané nejsou, tj. řeší jiné aktivity**.

” Komplementarita se u projektů nevyskytuje příliš často; návaznost by byla logická, ale není běžná. Školy by musely myslet v souvislostech. Komplementaritu by bylo možné podpořit např. pozitivním hodnocením projektů.

“

Považujeme za vhodné nenastavovat komplementaritu obecně (jako např. hodnotící kritérium), a to z několika důvodů.

- ▶ Projekt ve fázi hodnocení komplementaritu pouze predikuje, příjemce přislíbí podání komplementárního projektu – toto však není možné pozitivně hodnotit, protože příjemce nemá možnost ovlivnit výsledek hodnocení komplementárního projektu. V minulosti byly tyto přístupy již otestovány, docházelo většinou k tomu, že pozitivní hodnocení dostávaly veškeré projekty
- ▶ Vyžadovat či zvýhodňovat komplementaritu by za současného nastavení mohlo negativně ovlivnit menší školy, které nejsou tak zdatné v čerpání dotací, a oproti tomu
- ▶ Mohlo by znamenat zvýhodnění větších škol či škol, které si mohou dovolit zaplatit externí subjekty pro zpracování žádostí.
- ▶ Pro různé typy škol existují různé příležitosti, některé ze škol komplementaritu nevyužijí a např. odborně zaměřené školy by v tomto ohledu mohly být znevýhodněné.

Investiční aktivity z IROP mají potenciál se doplňovat měkkými projekty z OP VVV i nad rámec komplementárních aktivit

Ke komplementaritě častěji dochází v případech, kdy je nejprve realizován projekt z IROP a až poté v návaznosti na něj příjemce žádá o projekt z OP VVV, typicky Šablony.

” Obecně se dá říci, že jen investice nestačí, je třeba dodat měkké aktivity. Mělo by dojít k propojení a navázání aktivit, aby byla podpora komplexní. “

Komplementární aktivity zahrnovaly aspoň jednu z následujících aktivit:

- ▶ **Prohloubení znalosti pedagogů pracujících s novými technologiemi,**
- ▶ **Spolupráce s odborníky z praxe (potenciálními zaměstnavateli),**
- ▶ **Podpora žáků se SVP (inkluze),**
- ▶ Výukové možnosti – rozšíření/zkvalitnění předmětů a kroužků díky pořízenému vybavení.

V rámci Šablon školy často vyhledávají přednášky pro vzdělávání pedagogů v měkkých dovednostech. Přednášky nejsou komplementární k projektům IROP, nicméně obecně doplňují výuku a zvyšují její kvalitu.

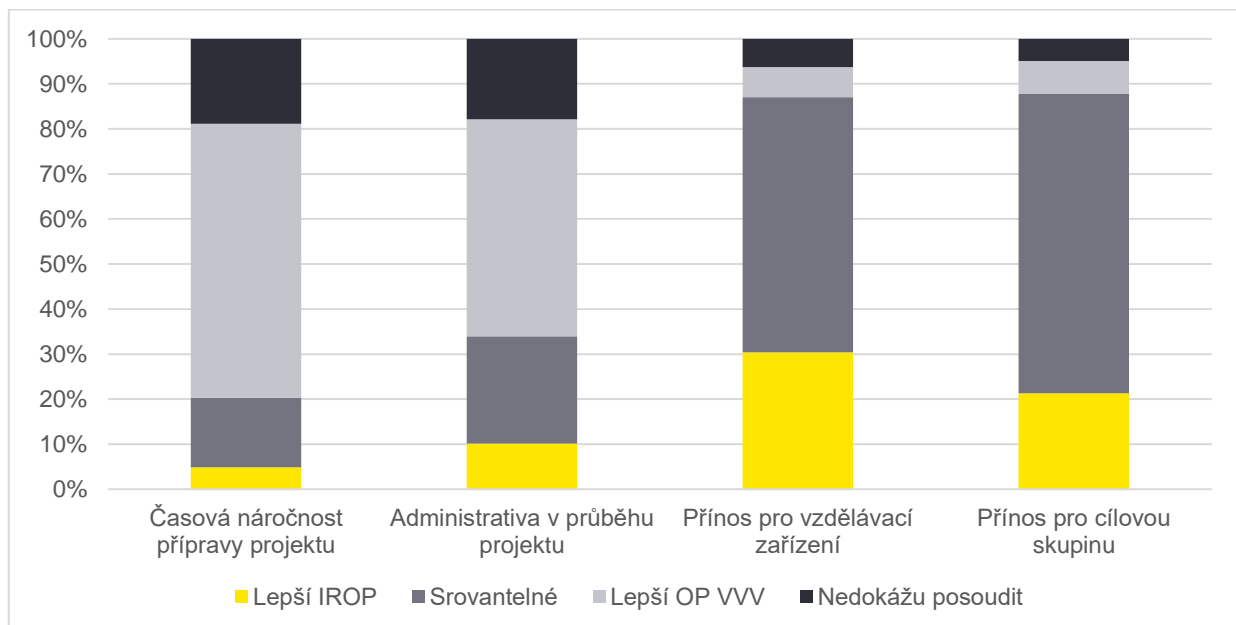
” Šablony nám pomohly ve vzdělávání pedagogů. Mají různé přednášky - např. o syndromu vyhoření. Učitelé měli zvláště zájem o osobní rozvoj. “

Jako vhodné se tudíž jeví podpořit osobnostně-profesní rozvoj pedagogů prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

OP VVV je časově i administrativně méně náročný

Z pohledu časové náročnosti přípravy projektu a jeho administrace je dle názoru respondentů výrazně méně náročný OP VVV. Přínos pro cílovou skupinu i pro vzdělávací zařízení je hodnocen převážně jako srovnatelný (Graf 41), z důvodu nezbytné realizace obou projektů, kdy IROP zajistí materiálně technickou část a díky projektu OP VVV dochází k rozvoji měkkých dovedností osob z cílových skupin (především žáků a učitelů). Pro menší školy má IROP velký význam coby zdroj investičních prostředků, na které by jinak jen obtížně dosáhly.

Graf 41: OP VVV je časově i administrativně méně náročný. Programy jsou srovnatelné z pohledu přínosu pro vzdělávací zařízení i pro příjemce.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 298

Dle vyjádření respondentů je vhodné, když projekt IROP realizuje obec coby zřizovatel školy, naopak **administraci projektu OP VVV vnímají jako vhodnou přímo pro školu**, zejména z finančních a kapacitních důvodů (tj. zvládnou zaplatit spoluúčast, jelikož se nejedná o nákladné investiční projekty,

a je mnohem jednodušší pro administraci). Ředitelé škol oceňují, že nemusí řešit administrativní záležitosti jako výběr dodavatele, sledování termínů apod. V některých případech však obec vzdělávací zařízení nezve k přípravě projektu, ani k jednáním o plnění (např. termíny, vybavení učeben a další požadavky).

Dobrou praxí při realizaci projektu IROP zřizovatelem je zapojení ředitelů škol, ale i příslušných vyučujících **do přípravy projektového záměru i do realizace** samotného projektu. Vyučující coby budoucí uživatelé vybavení mohou svými připomínkami pozitivně ovlivnit budoucí dopad projektu na výuku a tím i klíčové kompetence žáků.

Co se týče administrace, **načasování realizace projektu se ukázalo jako velmi důležité pro zajištění dodavatelů**. V několika projektech bylo zmíněno obtížné shánění specifického vybavení (schodolez, obráběcí stroje), kdy **plošná realizace projektů v území a tím způsobené skokové navýšení poptávky způsobily krátkodobou nedostupnost** zařízení a vybavení.

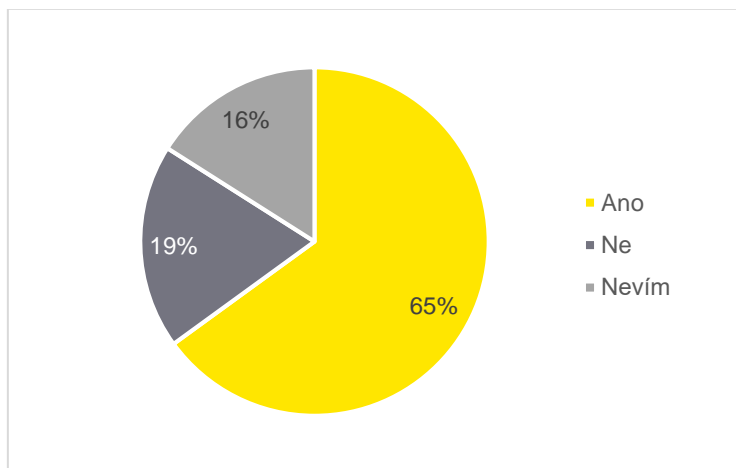
IROP umožnil vzdělávacím zařízením realizaci nákladných investičních projektů

Především pro menší školy, které nemají silného zřizovatele, představuje IROP důležitý a často jediný zdroj investičních prostředků, **24 % projektů by se bez IROP nemohlo vůbec uskutečnit**. Až 50 % projektů by se snažilo prostředky získat od zřizovatele a 50 % by uvažovalo o jiném dotačním titulu (respondenti mohli vybrat více možností). Přibližně 27 % respondentů by sice projekt realizovalo z vlastních prostředků, avšak pouze v menším rozsahu nebo v delším časovém horizontu. Pouze 1 % dotazovaných zařízení by zvládlo projekt realizovat v plném rozsahu z vlastních finančních prostředků. 1 % by uvažovalo o prostředcích z banky či jiných soukromých poskytovatelů.

Pro administraci projektů jsou z velké míry využívány služby externích subjektů

Respondenti se shodují na tom, že **administrace projektu IROP je i ve srovnání s ostatními operačními programy poměrně náročná**. Na náročnost administrativy poukazuje i fakt, že **65 % dotazovaných využilo k administraci projektu externí subjekt**, 19 % nevyužilo, a 16 % neví (Graf 42). Nejčastějším typem externího subjektu byla dotační kancelář / firma (78 %), v 9 % se jednalo o místní akční skupinu, ve 12 % o jiný subjekt.

Graf 42: Téměř dvě třetiny respondentů využili k administraci projektu služby externího subjektu.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 100

Vzdělávací zařízení využívaly služby externího subjektu na:

- ▶ Zpracování žádosti o dotaci (88 % projektů),
- ▶ Zpracování studie proveditelnosti (87 %),
- ▶ Administraci projektu (83 %),
- ▶ Administraci výběrových řízení (71 %).

Až 95 % respondentů by služby externího subjektu využilo znovu, 2 % neví, a 3 % by již takové služby znovu nevyužilo. Důvody pro opětovné využití externího subjektu jsou shrnuty následovně (dle četností jejich výskytu):

- ▶ Nedostatečná personální kapacita zařízení,
- ▶ Vysoká administrativní zátěž,
- ▶ Kvalita administrace a přípravy,
- ▶ Zkušenosti se zpracováváním projektů a jejich administrací (a naopak nedostatek zkušeností a orientace ze strany vzdělávacího zařízení),
- ▶ Znalost podmínek projektů a celková odbornost,
- ▶ Časová náročnost,
- ▶ Vyšší šance na úspěch,
- ▶ Minimalizace rizika chyb.

Respondenti, kteří by při realizaci nového projektu již o takové služby zájem neměli, mají tyto služby nově zajištěné zřizovatelem. Pouze v jednom případě bylo konstatováno, že by další obdobný projekt již příjemce zvládl realizovat samostatně.

4.6.7. Klíčové faktory a teorie změny

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Při práci v nových prostorách a s novými pomůckami je klíčové **zaškolení vyučujících** pro správné zacházení s novou technikou. Nedostatečné zaškolení negativně ovlivňuje efektivnost využívání pomůcek. Dalším důležitým faktorem úspěchu je **motivace a zapojení ředitelů a vyučujících**, jejichž angažovanost a příprava může významně pozitivně ovlivnit úspěch projektu, využívanost nového vybavení a prostor a kvalitu výuky.

Nové vybavení v souladu s aktuálními požadavky trhu práce a **spolupráce s externími subjekty** jsou důležitými aspekty budoucího **uplatnění studentů na trhu práce**, zejména u technických oborů.

Úvodní zaškolení pro práci s novými pomůckami a technikou (např. interaktivní tabule, měřáky, dataprojektory, odborné pomůcky) je ve většině případů vhodné či nezbytné. **V případech, kdy k úvodnímu zaškolení nedošlo** (či došlo nedostatečně), vyučující zmiňují, že **nové pomůcky nevyužívají v takovém rozsahu, v jakém by je mohli využívat**, popřípadě se necítí komfortně při využívání těchto pomůcek (např. žáci je umí ovládat lépe než někteří vyučující). V některých případech nabízí úvodní zaškolení sám dodavatel pomůcek i služeb.

U nově přichozích vyučujících obvykle zaučení dělají kolegové, nicméně pokud nemají plnou znalost práce s technikou a pomůckami, neznalost se prohlubuje.

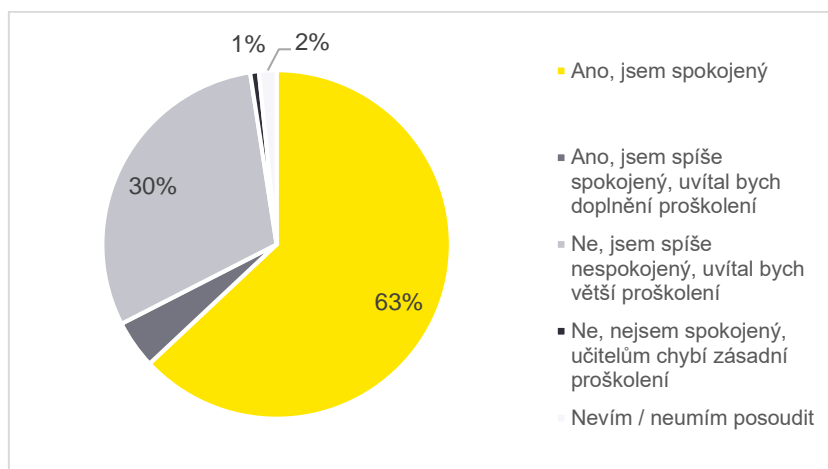

Máme sice nové počítače, ale náš vyučující stále používá staré programy, takže jediným zlepšením je to, že už se počítače při práci nezasekávají. Když jsme přišli na praxi do firmy, zaměstnavatel byl překvapený, že stále používáme staré grafické programy, když oni už dávno využívají např. Photoshop. Naše předchozí vyučující s Photoshopem uměla, ale po jejím odchodu už nás to nemá kdo učit.

Přibližně dvě třetiny ředitelů či jejich zástupců jsou spokojeni s tím, jak byly jejich zaměstnanci pro používání nových technologií/pomůcek proškoleni, zhruba třetina by ještě uvítala větší proškolení (Graf 43). V tomto šetření nicméně není zahrnut pohled vyučujících, z případových studií se však ukazuje, že vnímání úrovně zaškolení je u vyučujících obdobné, jako u vedení škol.

Graf 43: Převažuje spokojenost respondentů s proškolením vyučujících pro práci s novými pomůckami nebo vybavením.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 246

Silná motivace ředitelů/ vyučujících je také jedním z klíčových faktorů úspěchu. Angažovanost vyučujících jim pak může přinést levnější dodavatele (známí), pomoc města (lobby), skutečně interaktivní a atraktivní výuku na míru šitou potřebám pedagogů i žáků. Vyučující jsou pak sami motivováni v nových učebnách vyučovat, na jimi vybraných pomůckách, jsou motivovanější k tomu, aby si připravovali výuku předem.

Klíčové faktory úspěchu uplatnění na trhu práce u technických škol jsou dle našich zjištění následující:

- 1) Spolupráce s firmami během výuky, praxe
- 2) Kontinuální vzdělání vyučujících, schopnost ovládat novou techniku
- 3) Nové vybavení v souladu s požadavky trhu práce

Bez dotace by příjemci často projekt realizovali postupně, po částech (např. nedošlo by k vybavení celé počítačové učebny, ale počítače a zařízení by se kupovala postupně z vlastních prostředků).

Dobrá/špatná praxe

Následující tabulka shrnuje dobrou a špatnou praxi na základě vyhodnocení případových studií a dotazníku.

+	Co funguje	-	Co nefunguje
	<p>Sdílení prostor. Při sdílení prostor s jinou školou nebo i v rámci jedné školy při výuce jiných předmětů dochází k jejich efektivnějšímu využití a má pozitivní vliv i mimo původní CS.</p>		<p>Načasování projektů. Zejména u ITI/IPRÚ, např. problém se sehnáním schodolezů z důvodu umělého navýšení poptávky.</p>
	<p>Spolupráce s externími subjekty. Klíčový faktor pro budoucí uplatnění na trhu práce.</p>		<p>Administrace projektu zřizovatelem – nespolupráce se školou. Obec nezve vzdělávací zařízení k jednáním o plnění (např. termíny, vybavení učeben, a další požadavky).</p>
	<p>Triangulace – respondenti z řad žáků. Zatímco ředitelé vzdělávacích zařízení popisovali, že nově vybudované učebny jsou využívány velmi často a vyučující jsou vyškoleni pro správné používání pomůcek, žáci při rozhovorech uváděli, že např. jejich výuka odborných předmětů v nových učebnách</p>		<p>Příliš dlouhá doba schvalování. Zejména u IT technologií je potřeba počítat se změnou cenové hladiny a samotným vývojem technologií. Tudiž navržený projekt už v době realizace může být zastaralý nebo ekonomicky nerealizovatelný.</p>

neprobíhá, nebo že nové pomůcky nejsou využívány naplno.

Administrace projektu zřizovatelem – spolupráce se školou. Spolupráce s obcemi je pro školská zařízení vhodná, nemusí řešit administrativní záležitosti, ale jsou zapojení do jednání o požadavcích. Je dobré, když jsou do jednání zapojeni sami vyučující předmětů, kteří mají věcné připomínky k vybavení či samotné přestavbě.

Udržitelnost projektu. Příliš dlouhá vzhledem k neustálému vývoji oboru a souvisí s ní další administrativa. Respondenti by uvítali možnost čerpání finančních prostředků v případě nutnosti i po dobu udržitelnosti.

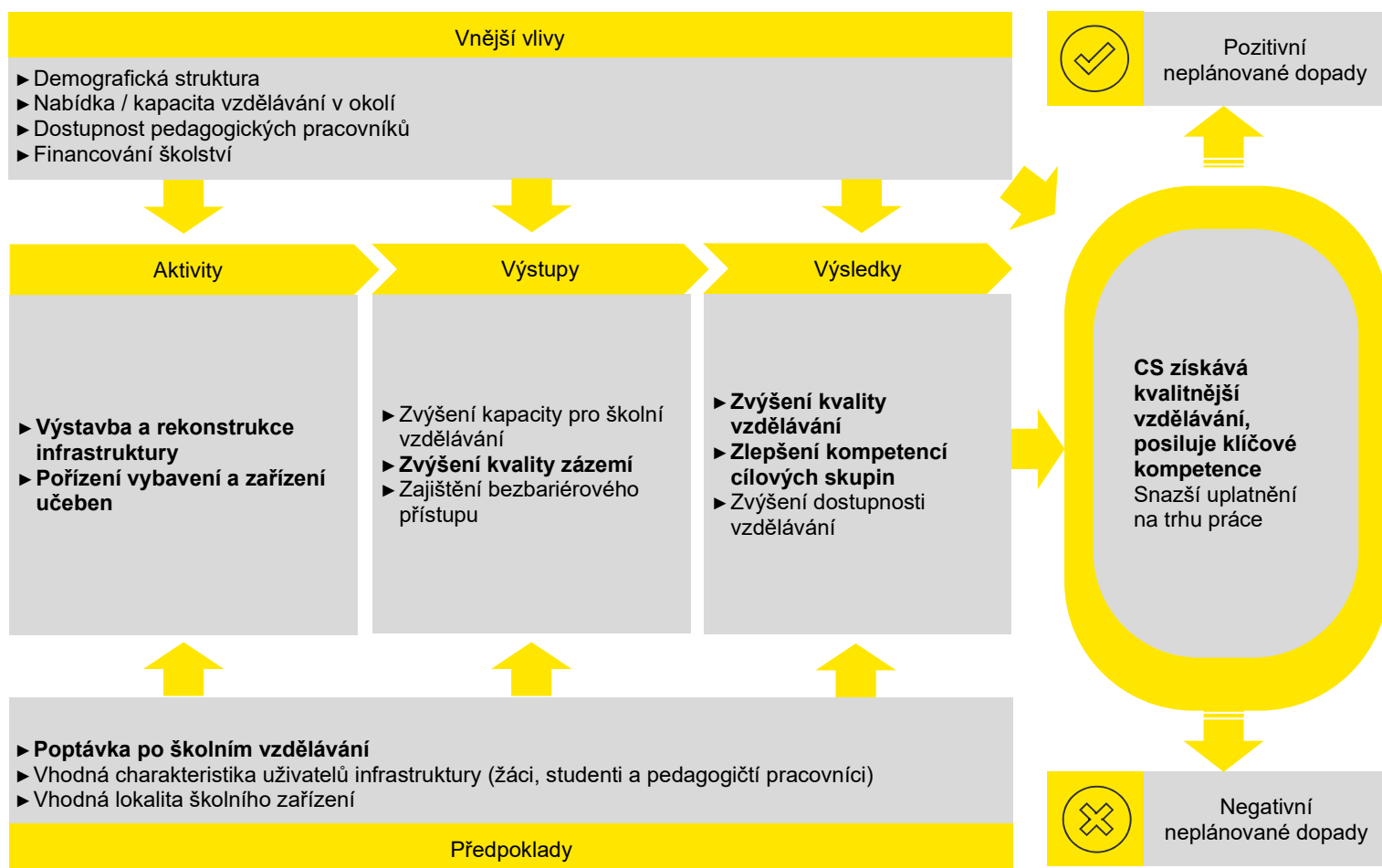
Teorie změny

Na základě případových studií a dotazníkového šetření jsme v oblasti školního vzdělávání identifikovali následující hlavní **příčinné souvislosti**.

1	Poskytnutí podpory má přímou vazbu na zvyšování klíčových kompetencí žáků . Podpořená školská zařízení mohou díky dotaci poskytovat žákům odpovídající podmínky k výuce, které reflektují požadavky regionálního trhu práce.
2	Tam, kde byli do přípravy a realizace projektu zapojeni vyučující / vedení školy jsou dopady projektů mírně vyšší, pořízené vybavení více odpovídá potřebám žáků a vyučujících.
3	Úvodní zaškolení vyučujících pro práci s novými pomůckami je klíčovým faktorem pro jejich efektivní a správné využívání. V případech, kdy k úvodnímu zaškolení nedošlo (či došlo nedostatečně), se pomůcky nevyužívají v plném rozsahu a vyučující se často necítí při práci s nimi komfortně.
4	K sociálnímu začlenění žáků ze znevýhodněného prostředí spíše nedochází , chybí zájem a motivace z jejich strany a samotné pořízení pomůcek nebo kvalitnější zázemí k navýšení motivace nestačí. Sociální začlenění by mohlo být víc podpořené měkkými projekty zaměřenými přímo na práci s těmito žáky.

Následující schéma zobrazuje hlavní identifikované prvky v teorii změny hodnocených projektů:

Úroveň aktivit a výstupů je z pohledu teorie změny **funkční**. V rámci podpořených projektů dochází v nižší míře k rekonstrukci či výstavbě infrastruktury pro školní vzdělávání (navyšování kapacit nebylo cílem programu IROP). V důsledku aktivit **dochází k pořízení moderního vybavení a zařízení do učeben**, které je v souladu s aktuálními trendy i požadavky trhu práce, částečně také dochází k navyšování kapacity učeben odborných předmětů a v případě rekonstrukcí k rozšiřování stávající infrastruktury. Jako **důležité se ukazuje zaškolení pedagogů na novém vybavení**, aby bylo využíváno skutečně na maximum.

Na úrovni **předpokladů** jsme identifikovali **jednu klíčovou oblast**, která má vliv na dosahování plánovaných výsledků, respektive dopadu. Tímto předpokladem je **dostatečná poptávka po kvalitním školním vzdělávání**. S ohledem na výsledky dotazníkového šetření k využívanosti zbudovaných kapacit je tento předpoklad platný, i když není tak silný jako u předškolního vzdělávání. Aby bylo možné dosahovat očekávaného dopadu v podobě lepšího přístupu a vyšší úspěšnosti žáků a studentů na trhu práce (včetně osob sociálně vyloučených či vyloučením ohrožených), je důležitý větší odstup od realizace projektů. Vhodná charakteristika cílových skupin využívajících vytvořenou infrastrukturu byla jako nutný předpoklad potvrzena pouze částečně. Mezi CS využívající infrastrukturu školního vzdělávání je plošně zahrnuta CS žáků a studentů (platí především pro povinné vzdělávání) a nepatří do ní ve vyšší míře osoby vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené.

Podobně funguje také předpoklad vhodné lokality. Přestože byla část projektů realizována v rámci výzev pro SVL, zařízení spíše nejsou umístěny přímo v SVL a nabídka školního vzdělávání pro osoby ze SVL tak není významně odlišná než pro CS nespádající do SVL.

Zamýšlené výsledky se u zkoumaných projektů do velké míry potvrzují. Zařízení sice zásadním způsobem nezvyšují dostupnost školní výuky, ale vybudované kapacity jsou cílovými skupinami využívány. Ve většině škol **došlo ke zvýšení kvality poskytované výuky v odborných předmětech, výuka je teď lépe uzpůsobena požadavkům trhu práce**, ale i následných stupňů vzdělávání.

Osvojení a udržení klíčových kompetencí u žáků bude možné potvrdit až s vyšším odstupem od realizace projektů. Žáci jsou však motivovanější a vykazují vyšší zájem o výuku předmětů, vyučovaných v nových učebnách či v učebnách s novým vybavením. Silnou příčinnou vazbu realizovaných aktivit na lepší uplatnění žáků a studentů na trhu práce se v rámci evaluace nepodařilo potvrdit, a to především kvůli krátkému odstupu od realizace intervencí.

4.6.8. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

V této kapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu školního vzdělávání. Doporučení, která uvádíme v této kapitole, jsou pouze procesní, která se váží především k hodnocení projektů a jejich realizaci.

- ▶ **Urychlení procesu hodnocení žádostí o projekty** – doporučujeme zkrátit rozestupy mezi podáním žádosti a realizací projektu (resp. zkrátit hodnotící proces). Příjemci popsali, že v některých případech ceny či technologie stanovené při plánování projektu již v době realizace projektu nevyhovují současným podmínkám, navržené řešení je technicky zastaralé a nelze již poříditi apod. To dále způsobuje průtahy při realizaci projektu.
- ▶ **Zjednodušení administrace programu** – doporučujeme zjednodušit administrativu programu, případně zvážit uznání nákladů na externí zpracovatele studií proveditelnosti a žádostí jako způsobilých. Školy se nepouští do projektů bez poradenských firem z důvodu administrativní náročnosti. Ve školách, které projekty podávaly bez poradenských agentur (cca 13 % z dotazníku), se vyučující projektům věnovali ve volném čase.
- ▶ **Komplementarita** – doporučujeme zvýšit informovanost o možných komplementárních projektech, způsobilost výdajů na proškolení vyučujících, a zvýšit spolupráce ŘO (jako vhodné se jeví podpořit osobnostně-profesní rozvoj pedagogů prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a to i díky komplementárním projektům).

4.7. Úkol 7: Vyhodnocení výsledků opatření na podporu infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže

V rámci této intervence bylo záměrem **podpořit rozvoj žáků, mladistvých i dospělých v klíčových kompetencích a napomoci tak jejich lepšímu uplatnění na trhu práce**. Záměr vychází ze snahy vhodně doplnit kompetence získané v rámci běžné výuky na školách, lépe propojit či sladit nabídku a poptávku na regionálním trhu práce, vyrovnat příležitosti pro žáky ze sociálně slabých či jinak znevýhodněných rodin a nabídnout kvalitní možnosti trávení volného času.

Vybavení pro neformální a zájmové vzdělávání ve školách, družinách, domovech dětí a mládeže a dalších zařízeních je často zastaralé, neodpovídá současným trendům ve výuce a zároveň obvykle nereflektuje potřeby osob se speciálními vzdělávacími potřebami. To nejen ztěžuje realizaci jejich neformální výuky, ale v případě hendikepovaných osob i docházku do zařízení a s tím spojené sociální začlenění těchto osob do kolektivu.

Zároveň toto zastaralé vybavení nereflektuje požadavky regionálních trhů práce, což může ve svém důsledku zvyšovat nezaměstnanost absolventů škol i dospělých osob, které si díky celoživotnímu vzdělávání mohou doplnit či rozšířit kompetence získané v rámci povinné školní výuky. Absolventi jsou obecně rizikovou skupinou na trhu práce, jejich úroveň nezaměstnanosti se pohybuje nad celkovou mírou nezaměstnanosti.

Program IROP podporoval celoživotní vzdělávání v rámci specifického cíle 2.4. Celkem bylo k 16. 3. 2020 vyčleněno 0,5 mld. Kč.

4.7.1. Představení struktury úkolu

Struktura této kapitoly reflektuje evaluační otázky v rámci evaluačního úkolu, který hodnotí intervenci IROP v oblasti podpory celoživotního, zájmového a neformálního vzdělávání. V první podkapitole stručně charakterizujeme zkoumaný vzorek projektů a využitá data. V následujících podkapitolách **odpovídáme na jednotlivé evaluační otázky (EO)** dané zadávací dokumentací, odpovědi jsou shrnuty takto:

- ▶ Dostupnost infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže (EO1)
- ▶ Přínos intervence pro zajištění rozvoje uživatelů (žáků) v klíčových kompetencích (EO2)
- ▶ Komplementarita a administrace (EO3)
- ▶ Klíčové faktory a teorie změny (EO4)

V poslední podkapitole jsou uvedena **doporučení** pro nastavení IROP v oblasti celoživotního vzdělávání, zájmového a neformálního vzdělávání, která vyplývají z našich zjištění.

Následující tabulka shrnuje **provazbu evaluačních otázek na jednotlivé podkapitoly** a uvádí odpovědi na tyto otázky, konkrétní detail je pak uveden dále v textu podkapitol.

Evaluační otázka		Název kapitoly	Odpověď
1	<p>Zlepšila intervence dostupnost infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže?</p> <p>a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, jak a v jaké míře?</p>	Dostupnost infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání mládeže	<p>Realizace projektů IROP přispívá ke zlepšení dostupnosti infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání. Nově vzniklé kapacity jsou však primárně určeny pro žáky a studenty škol, k navýšení kapacit celoživotního vzdělávání došlo ve významně nižší míře.</p> <p>Po realizaci projektů došlo ke zvýšení kvality a rozšíření nabídky kurzů vzdělávacích zařízení, což mělo pozitivní vliv i na navštěvnost realizovaných aktivit.</p> <p>Zvýšil se počet zařízení, která mohou přijímat uživatele s fyzickým hendikepem, avšak docházka těchto uživatelů v podpořených zařízeních se zvýšila jen minimálně.</p>
2	<p>Lze k datu realizace identifikovat přínos intervence pro zajištění rozvoje uživatelů (žáků) realizovaných projektů v klíčových kompetencích (komunikace v cizích jazycích, schopnosti práce s digitálními technologiemi, v oblasti technických a řemeslných oborů a přírodních věd)?</p> <p>a) Pokud ne, proč? b) Pokud ano, jaká je jeho míra?</p>	Přínos intervence pro zajištění rozvoje uživatelů (žáků) v klíčových kompetencích	<p>Přínos intervence se liší v závislosti na konkrétní cílové skupině a jejích charakteristikách. U motivovaných žáků dochází k rozšíření jejich zájmu o nové obory.</p> <p>U žáků ze znevýhodněného prostředí dochází k jejich rozvoji v klíčových kompetencích a díky tomu také k sociálnímu začleňování v případě jejich motivace. U žáků bez podpůrného rodinného zázemí je silná potřeba doplnění tvrdých projektů měkkými tak, aby bylo možné s těmito žáky pracovat dlouhodobě.</p> <p>Od realizace projektu uběhla krátká doba pro měření efektů intervence, ale již nyní lze konstatovat, že došlo k výraznému zkvalitnění výuky a celkovému zvýšení zájmu o výuku ze strany žáků.</p>
3	<p>Jaká je účinnost komplementárních vazeb s aktivitami podporovanými z OP VVV: Prioritní osa 3?</p>	Komplementarita a administrace	<p>Aktivity zaměřené na celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání byly komplementární s Prioritní osou 3 OP VVV.</p> <p>U jednotlivých projektů ke komplementaritě spíše nedochází. Jako efektivní a žádoucí se ukazuje navázání tvrdých a měkkých projektů na sebe, kdy OP VVV doplňuje IROP.</p> <p>Ze srovnání plyne, že IROP je velmi administrativně i časově náročný, ale jeho přínosy pro zařízení jsou nezanedbatelné.</p>
4	<p>Lze na vzorku realizovaných projektu identifikovat případy dobré (případně špatné) praxe?</p>	Klíčové faktory a teorie změny	

	a) Pokud ano, o jaké příklady se jedná?		
--	---	--	--

4.7.2. Zkoumaný vzorek projektů, využitá data

Podklady pro úkol 7 byly získány z **terénních případových studií** a **dotazníkového šetření**. Následující tabulka shrnuje souhrnné statistiky k získávaným datům a informacím.

Celkem realizovaných projektů (k 1. 3. 2020)	61
Zkoumaný vzorek projektů (ukončené projekty k 16. 4. 2019)	15
Realizované terénní případové studie	3
Realizované rozhovory (osobní + telefonické)	8 + 1
Rozeslané dotazníky	75
Vyplněné dotazníky	44
Návratnost dotazníků	59 %

Zkoumaný vzorek (počet projektů předaných Zadavatelem ke zkoumání, tedy projekty ukončené k 16. 4. 2019) zahrnuje 15 projektů, což je cca 25 % realizovaných projektů. Jelikož je počet ukončených projektů předaných Zadavatelem k 16. 4. 2019 velmi nízký, pro účely dotazníkového šetření byl vzorek rozšířen na 75 projektů ukončených k 30. 1. 2020 zahrnující 36 projektů z výzev 56. a 57. a 39 projektů z výzvy 68 (ZVYŠOVÁNÍ KVALITY A DOSTUPNOSTI INFRASTRUKTURY PRO VZDĚLÁVÁNÍ A CELOŽIVOTNÍ UČENÍ – INTEGROVANÉ PROJEKTY CLLD – SC 4.1.), které cílily na oblast celoživotního vzdělávání.

Terénní případové studie

Všechna oslovená zařízení souhlasila s poskytnutím rozhovoru v rámci případové studie. Respondenti byli ředitelé zařízení celoživotního vzdělávání (ředitelé škol, ředitelé domovů dětí a mládeže), učitelé a vychovatelé a v přibližně polovině případů i jeden až dva studenti v každém z těchto zařízení. I v rámci tohoto evaluačního úkolu se ukázalo jako **důležité oslovit respondenty z řad studentů**. Využití nových prostor **hodnotili mírně odlišně než ředitelé**, např. tak, že jejich **výuka v nových učebnách neprobíhá, nebo že nové pomůcky nejsou využívány naplno**. Zapojení žáků zajistilo **lepší triangulaci dat** v rámci výzkumu.

Dotazníkové šetření

Z celkového počtu 44 respondentů tvořili 80 % zástupci vzdělávacích zařízení a 20 % zástupci obcí, kde se projekt realizoval. Za vzdělávací zařízení dotazník nejčastěji vyplnili ředitelé či jejich zástupci (74 %), v méně častých případech to byl projektový manažer (11 %), vyučující (11 %), nebo předseda spolku (3 %). Z respondentů zastupujících obce byly tři čtvrtiny starostové či místostarostové, ve zbylých případech se pak jednalo o projektového manažera obce a tajemníka obecního úřadu.

Vzdělávací zařízení bylo příjemcem projektu v 67 %, ve zbylých 33 % byla příjemcem projektu obec, zejména z toho důvodu, že je zřizovatelem zařízení a vlastníkem nemovitosti, ale také z důvodu rozsahu a náročnosti projektu. Spolupráce zařízení a obce byla u všech dotazovaných hodnocena kladně.

Základní informace o respondentech z dotazníkového šetření shrnuje *Tabulka 7*.

Tabulka 7: Převažovali respondenti z řad zástupců vzdělávacího zařízení.

Vyplňující	Počet respondentů	Podíl vzorku
Zástupce vzdělávacího zařízení	35	80 %
Zástupce obce	8	18 %
Referent	1	2 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

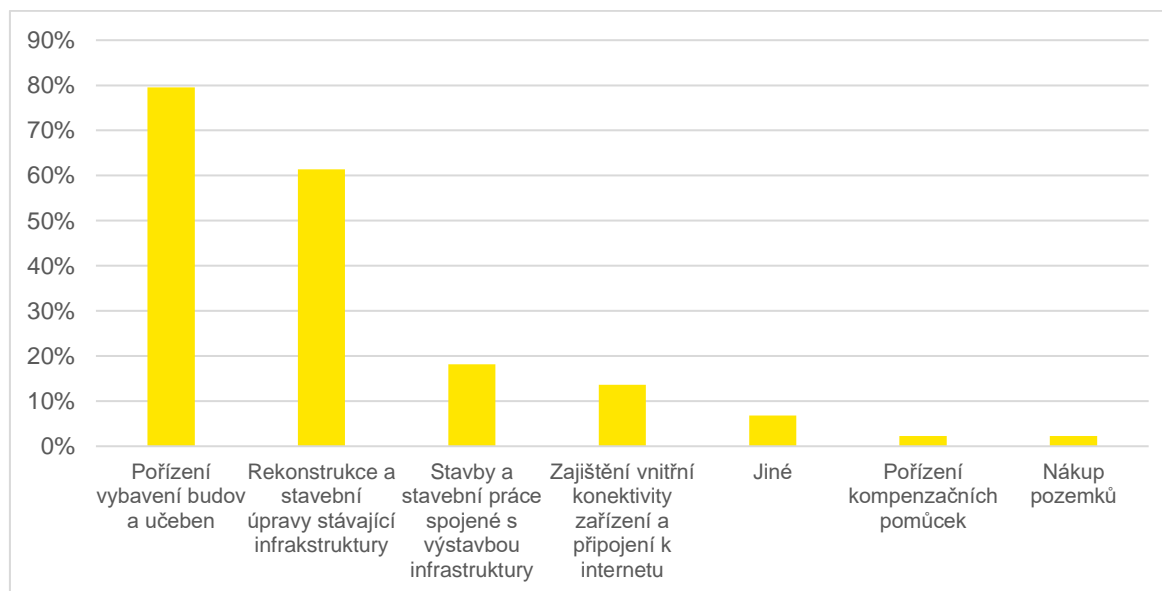
Od realizace 51 % projektů uběhl méně než 1 rok; u zbylých 41 % projektů uběhly 1 až 2 roky od realizace. To je poměrně krátký časový interval k vyhodnocení dopadu intervence v některých oblastech popsaných v následujících kapitolách především z hlediska dlouhodobých dopadů, a to například na lepší uplatnění osob z cílových skupin (žáků, studentů i dospělých osob) na trhu práce.

4.7.3. Charakteristika podpořených projektů

Obdobně jako evaluační úkol č. 6, cílí úkol č. 7 na **zvýšení kvality výuky a modernizaci zařízení a vybavení** zařízení celoživotního, zájmového a neformálního vzdělávání.

Z dotazníkové šetření plyne, že **nejčastější podporovanou aktivitou v projektech bylo pořízení vybavení budov a učeben (80 %). Časté byly také rekonstrukce a stavební úpravy** již stávající infrastruktury (61 %). Jen výjimečně se jednalo o pořízení kompenzačních pomůcek nebo o nákup pozemků (Graf 44, respondenti mohli vybrat více možností).

Graf 44: Pořízení vybavení budov a učeben bylo nejčastější projektovou aktivitou.

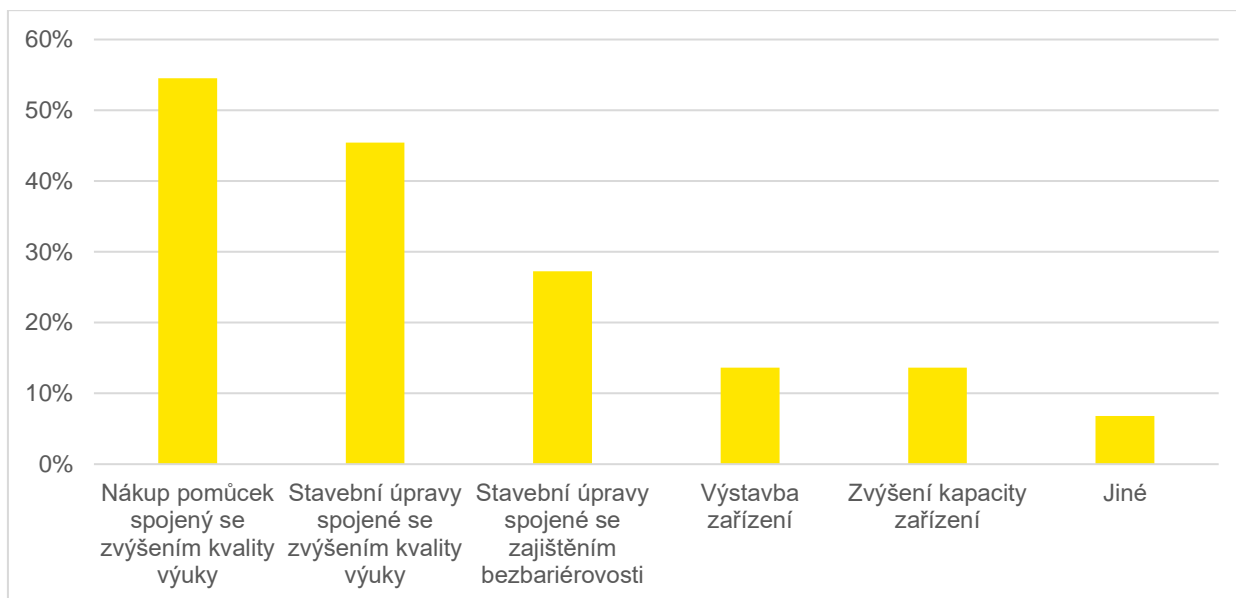

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

Výše zmíněné aktivity úzce souvisí s hlavním cílem projektů, který v mnoha případech směřoval ke **zvýšení kvality výuky v zařízení**, buď skrze nákup pomůcek nebo přes stavební úpravy stávajících objektů. Méně časté (necelých 30 % projektů) bylo zacílení na zajištění bezbariérovosti. Ve 14 % došlo k výstavbě zcela nového zařízení, a ve stejném počtu se zvyšovala kapacita již existujícího zařízení (Graf 45, respondenti mohli vybrat více možností).

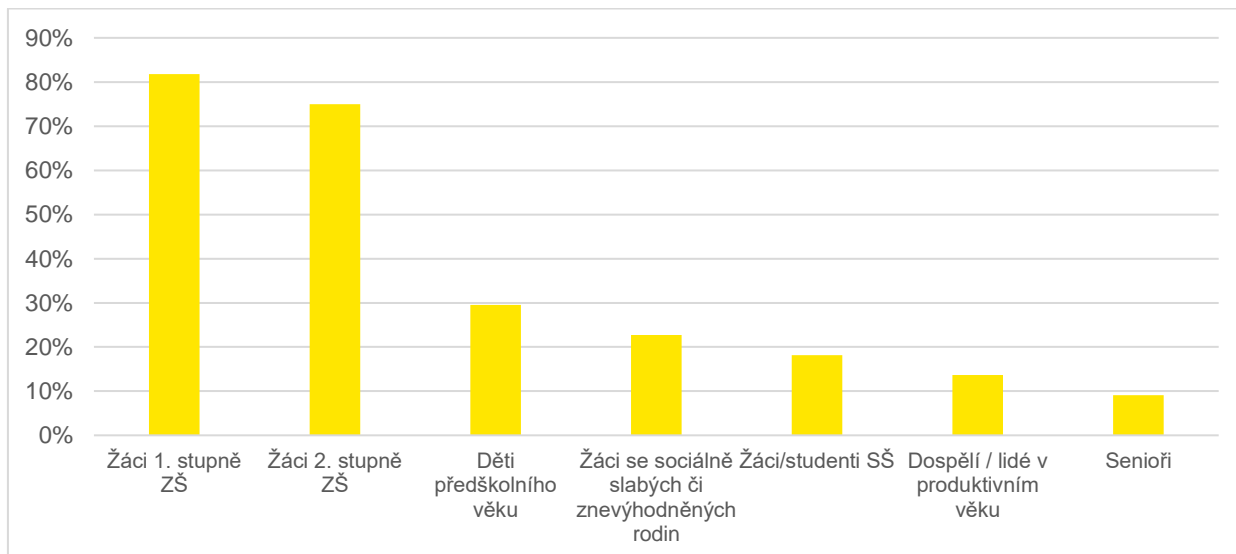
Graf 45: Hlavní cíle projektu byly zaměřené na zvýšení kvality výuky.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

Většina projektů byla zaměřená na **děti a žáky** různého věku s převahou žáků ZŠ. Projektů, které se věnovaly dospělým lidem a seniorům, bylo výrazně méně (Graf 46, respondenti mohli vybrat více možností).

Graf 46: Hlavními cílovými skupinami projektů byly žáci 1. a 2. stupně ZŠ.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

4.7.4. Dostupnost infrastruktury pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Realizace projektů IROP **přispívá ke zlepšení dostupnosti infrastruktury** pro celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání. Nově vzniklé kapacity jsou však primárně určeny pro žáky a studenty škol, k navýšení kapacit celoživotního vzdělávání došlo ve významně nižší míře.

Po realizaci projektů došlo ke **zvýšení kvality a rozšíření nabídky kurzů** vzdělávacích zařízení, což mělo pozitivní vliv i na **návštěvnost** realizovaných aktivit.

Zvýšil se počet zařízení, která mohou přijímat uživatele s fyzickým hendikepem, avšak docházka těchto uživatelů v podpořených zařízeních se zvýšila jen minimálně.

Celkově došlo ke zlepšení dostupnosti infrastruktury

Projekty realizované v rámci tohoto evaluačního úkolu **neměly za cíl řešit přímo problém chybějící kapacity** škol, či zařízení volného času, často však pomáhají řešit kapacitní problémy v rámci mimoškolní výuky. Obdobně jako u výuky odborných předmětů ve školách, i v zařízeních volného času se před realizací projektu často tísnilo více studentů u jednoho pracoviště a neměli tak možnost procvičení dané problematiky detailně, nebo samostatně, případně nebyly k dispozici pomůcky odpovídající současným požadavkům.

Nejčastějšími příjemci dle typu zařízení byly ZŠ, NNO, DDM a střední školy, z čeho plyne, že ke zlepšení dostupnosti infrastruktury došlo zejména u aktivit zaměřených na studenty a žáky škol. Podíl zařízení, které se věnují celoživotnímu vzdělávání a cílí na dospělé osoby (např. soukromá firma, centrum celoživotního vzdělávání), byl ve vzorku zastoupen minimálně.

Tabulka 8: Základní škola a nestátní nezisková organizace byly nejčastěji podpořenými typy zařízení.

Typ zařízení	Počet respondentů	Podíl vzorku
Základní škola	12	27 %
Střední škola / gymnázium	3	7 %
Dům dětí a mládeže	6	14 %
Nestátní nezisková organizace	12	27 %
Soukromá firma	2	5 %
Jiné ³⁶	9	20 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

Tři čtvrtiny projektů (75 %) z dotazníkového šetření umožnily zařízením využívat **modernější technologie** ve výuce. Případové studie potvrzují, že žáci si nyní mohou vyzkoušet technologie, ke kterým by se jinak nedostali, mají k dispozici nové stroje apod., které lépe odpovídají požadavkům trhu práce. To umožňuje buď další prohloubení znalostí a kompetencí nabitých ve škole, nebo žádoucí rozšíření těchto kompetencí.

³⁶ Volnočasové centrum, školní družina, centrum celoživotního vzdělávání, centrum neformálního vzdělávání, mateřská škola, příspěvková organizace, komunitní centrum.

” Kdyby IROP nebyl, vybavovali bychom třeba 5-6 let, což by bylo škoda. Aby bylo možné dělat dobré věci, je potřeba mít vybavení, hezké prostory, dobré pedagogy. “

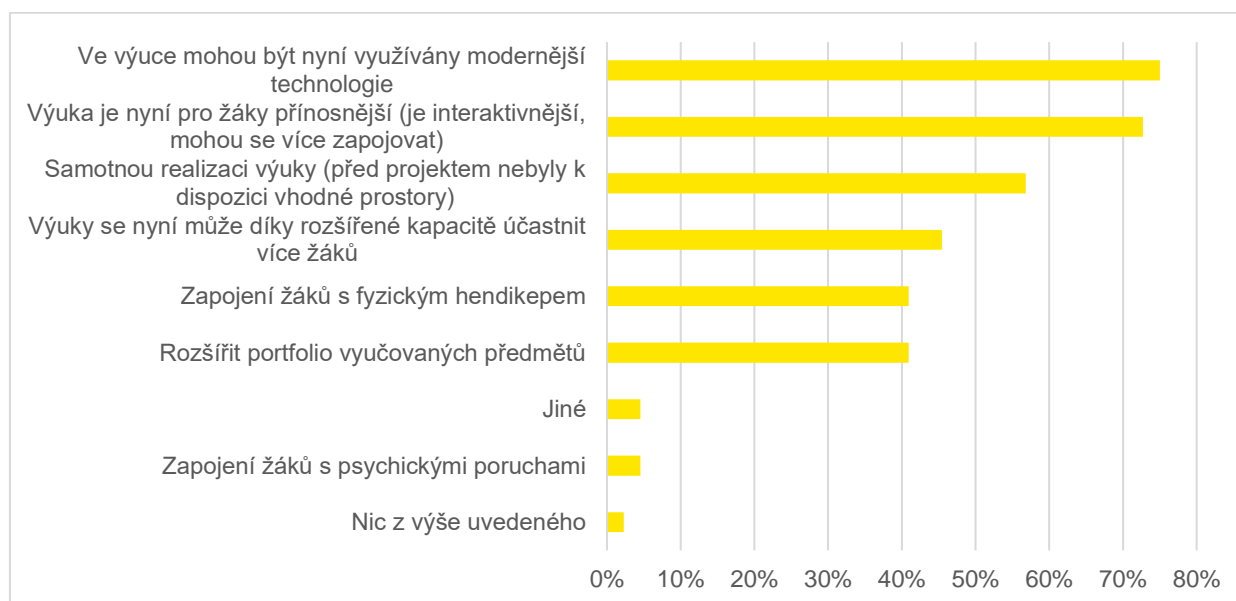
73 % projektů má za následek **interaktivnější výuku**, do které se mohou žáci více zapojovat, a ve více než polovině projektů došlo vůbec k **samotné realizaci výuky tam, kde předtím nebyla**.

Projekty také pozitivně ovlivnily **rozšíření kapacit výuky**, ať už v počtu zúčastněných žáků, nebo v počtu nabízených předmětů. 64 % zařízení mohlo díky projektům rozšířit nabídky kurzů či vzdělávání. V 36 % případů sice nabídka zůstala stejná, ale došlo ke zvýšení kvality samotných kurzů, žáci se mohli díky novému vybavení lépe zapojit. Nikde nenastala situace, že by i nabídka i kvalita kurzů zůstala stejná jako před projektem. To potvrzují i případové studie, kdy díky realizaci projektů ve většině z nich **přibýly nové kurzy**, které předtím kvůli chybějícímu vybavení či prostorám nemohly být realizované.

” Realizace projektu jednoznačně nastartovala práci s přidanou hodnotou. Před realizací projektu jsme měli kvůli nedostatečnému vybavení pouze pár kroužků, vše bylo jen v náznacích. Technické vybavení velmi pomohlo a nastartovalo tak dobrý základ pro vznik dalších aktivit zájmového vzdělávání, které by jinak nevznikly. “

Zlepšilo se i zapojení žáků s fyzickým hendikepem do výuky. Jako nejobtížnější se ukazuje zapojení žáku s psychickými poruchami do výuky, dopad na tuto cílovou skupinu mají spíše jiné aktivity (dlouhodobá práce s žákem, podpora sociálního pracovníka, psychologa, destigmatizace apod.), než prosté navýšení či zkvalitnění kapacit vzdělávacích zařízení (*Graf 47*, respondenti mohli vybrat víc odpovědí).

Graf 47: Realizace projektu nejčastěji umožnila ve výuce využívat modernější technologie a zvýšit její přínos pro žáky.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 44

Nové prostory (ať už výstavbou nebo vybavením) kromě celoživotního vzdělávání a zájmových kroužků / neformálního vzdělávání slouží velmi často i jiným účelům a využívat je mohou obvykle občané dané obce, např. prostřednictvím následujících aktivit:

- ▶ Kurzy pro dospělé,
- ▶ Přednášky,
- ▶ Besedy,
- ▶ Semináře,

- ▶ Kulturní program,
- ▶ Setkávání občanů.

Podpořeným zařízením je domov dětí a mládeže, kde došlo k vybudování dvou odborných učeben – jazykové učebny pro potřeby zájmového a celoživotního vzdělávání v oblasti cizích jazyků a počítačové učebny pro potřeby vzdělávání v oblasti informatiky.

V počítačové učebně jsou kromě výuky informačních technologií také vedeny kroužky her na počítači a počítače mohou využívat pod dohledem vyučujících děti např. při přípravě domácích úkolů.

V jazykové učebně dochází primárně k výuce cizích jazyků, avšak ve volných slotech je DDM využívá např. pro kroužky Lega. Ve večerních hodinách využívalo prostory učebny a dataprojektor místní občanské sdružení k pořádání cestovatelských přednášek. Přes den, kdy v učebnách neprobíhá výuka, DDM prostory pronajímá místním firmám pro konání školení a specifických kurzů.

Lze tedy konstatovat, že se v mnoha případech podařilo v rámci nově vzniklých kapacit vhodně propojit vzdělávací / volnočasové aktivity a komunitní aktivity v rámci obce.

Cílené zkvalitnění nabízené výuky a rozšíření nabídky vzdělávání mělo vliv také na **návštěvnost** nabízených kurzů, kdy v 66 % zařízení došlo po realizaci projektu ke zvýšení počtu návštěvníků.

Došlo ke zlepšení infrastruktury pro uživatele s fyzickým hendikepem

Ve více než polovině projektů (66 % zařízení) byl díky projektu **nově zřízený bezbariérový přístup**, v dalších 2 % byl bezbariérový přístup řešen pomocí schodolezu, a téměř třetina zařízení (30 %) ho měla již před začátkem projektu. Pouze v 2 % zařízení bezbariérový přístup nadále není. Díky projektům je tedy **celoživotní, zájmové a neformální vzdělávání přístupnější i osobám s fyzickým hendikepem**, přestože 59 % zařízení s nově zřízeným bezbariérovým přístupem nenavštěvují žáci, kteří by jej potřebovali. Ve 32 % případů zařízení navštěvuje právě jeden žák s potřebou bezbariérového přístupu, v 9 % případů je těchto žáků více.

Obdobně jako u škol je však **zřízení bezbariérového přístupu především dlouhodobou rozvojovou aktivitou, která umožní vyšší dostupnost mimoškolních aktivit pro hendikepované děti**, a může tak přispět k jejich lepšímu sociálnímu začleňování.

Před projektem k nám docházely asi čtyři hendikepované děti, které tehdy musely chodit zadním vchodem, vždycky jsme jim museli pomáhat. Nyní nabízíme kroužky i pro hendikepované, ale zatím žádného takového na kroužcích nemáme. Nyní máme dvakrát do roka akci pro hendikepované – to jsme dělali i dříve, nyní ale mohou využít celý prostor, výtahem se dostanou i s elektrickými vozíky, nic je neomezuje.

Otevřené kluby volného času přispívají k sociálnímu začleňování

Co se týče výzev určených specificky pro SVL, pouze 11 % respondentů z dotazníku korektně uvedlo, že jejich projekty byly podpořené v rámci těchto výzev, i když ve vzorku bylo až 32 % projektů realizováno v rámci výzvy pro SVL. Vzorek je tedy příliš malý pro obecné závěry a posouzení vlivu intervence na sociální začleňování, a tudíž uvedené výsledky mají spíše ilustrativní charakter.

Všechna tato zařízení se shodují, že je navštěvují žáci ze sociálně slabých a znevýhodněných rodin. Snahou mnoha z těchto zařízení je podpořit docházku takových studentů, a to například formou **slev na zápisné či školné**, na poplatcích za kurzy apod. (60 % zařízení nabízí finanční úlevy či slevy na poplatcích na kurzy, 40 % úlevy nenabízí). Jinou variantou podpory pak může být nabídka některých **kurzů zdarma**, což aplikuje 60 % zařízení. Ani výše uvedené úlevy však nezaručují, že se tyto žáci budou výuky účastnit. Respondenti zmiňovali nutnou dlouhodobou práci s takovými žáky, případně i jejich rodinami; potřebu „vzorů“, tedy okruhu kamarádů či známých, s nimiž takové dítě do zařízení mimoškolního vzdělávání přijde apod. Tyto aktivity jdou nad rámec intervence IROP, mohou však být doručeny například prostřednictvím komplementárních projektů.

“ Máme problém dostat žáky ze sociálně slabých a vyloučených rodin na jakoukoliv aktivitu – nabízíme sice spoustu kroužků (sport, jazyky, divadlo, hry apod.) a většina je bezplatná, tato skupina dětí sem přesto nechodí. “

Jako další formy práce se žáky ze znevýhodněného prostředí respondenti uvedli:

- ▶ Inkluze žáků (poskytování všech služeb bez rozdílů),
- ▶ Aktivita se odvíjí od individuálních potřeb žáků nebo rodičů,
- ▶ Práce s CS v nízkoprahovém zařízení a zájmových kroužcích.

Dobrou praxí se ukázalo i fungování otevřených klubů volného času, kam mohou děti ze SVL po škole přijít. Tyto kluby pak mohou nahrazovat chybějící kapacitu školních družin, případně řešit situaci, kdy dítě do družiny z nějakého důvodu docházet nemůže či nechce.

“ Děti skončí ve škole a pak nemají kam jít, tak přijdou k nám. Fungujeme částečně jako družina. “

4.7.5. Přínos intervence pro zajištění rozvoje uživatelů (žáků) v klíčových kompetencích

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Přínos intervence se liší v závislosti na konkrétní cílové skupině a jejích charakteristikách. U motivovaných žáků dochází k rozšíření jejich zájmu o nové obory.

U žáků ze znevýhodněného prostředí dochází k jejich rozvoji v klíčových kompetencích a díky tomu také k sociálnímu začleňování v případě jejich motivace. U žáků bez podpůrného rodinného zázemí je silná **potřeba doplnění „tvrdých“ projektů „měkkými“ tak, aby bylo možné s těmito žáky pracovat dlouhodobě.**

Od realizace projektu uběhla **krátká doba pro měření efektů** intervence, ale již nyní lze konstatovat, že došlo k výraznému zkvalitnění výuky a celkovému zvýšení zájmu o výuku ze strany žáků.

Projekty přispěly zejména ke zvýšení zájmu motivovaných žáků o nové obory a koníčky

Neformální výuka je dle vyjádření příjemců projektů spíše než na rozšiřování kompetencí zaměřená tak, aby si **žáci našli, co by je v budoucnu mohlo bavit**; aby si mohli vyzkoušet různá zajímavá odvětví, rozšířili si povědomí o možnostech trávení volného času a v některých případech zjistili, že by se chtěli věnovat jinému oboru či činnosti, než na jaké se zaměřují v rámci standardní výuky. Zaměřením se **často jedná o kroužky, na které by ve škole či doma nemohli mít dostatečně dobré vybavení** (např. profesionální drony, fotografické vybavení, programy na postprodukci, počítače), ale také vhodné vedení/výuku.

Respondenti z dotazníkového šetření se shodují na pozitivním vlivu samotných projektů na kvalitu vzdělávání, díky čemuž dochází ke zvýšení zájmu žáků o oblasti výuky, kde byly zakoupeny nové pomůcky, či byly nově vybavené učebny.

“ Výuka angličtiny probíhala i před postavením učebny, ale s novou učebnou se počet žáků téměř zdvojnásobil. Žáci mohou jazyk lépe procvičovat, více mluvit. S lepším vybavením je výuka více interaktivní, takže je to zábavnější učení. “

Dle respondentů **projekty pozitivně ovlivní i budoucí uplatnění žáků na trhu práce a jejich úspěšnost ve studiu ekvivalentních předmětů na školách**, i když **tyto efekty je zatím obtížné měřit**. Neformální vzdělávání totiž buď vhodně doplní výuku na školách či rozšíří rozhled žáků. Ti jsou pak více motivováni,

výuka je baví, mohou si vyučovanou látku lépe procvičit a podobně. Tento efekt se pak může projevit i v lepších výsledcích žáků v návazném vzdělávání, např. na vysokých školách.

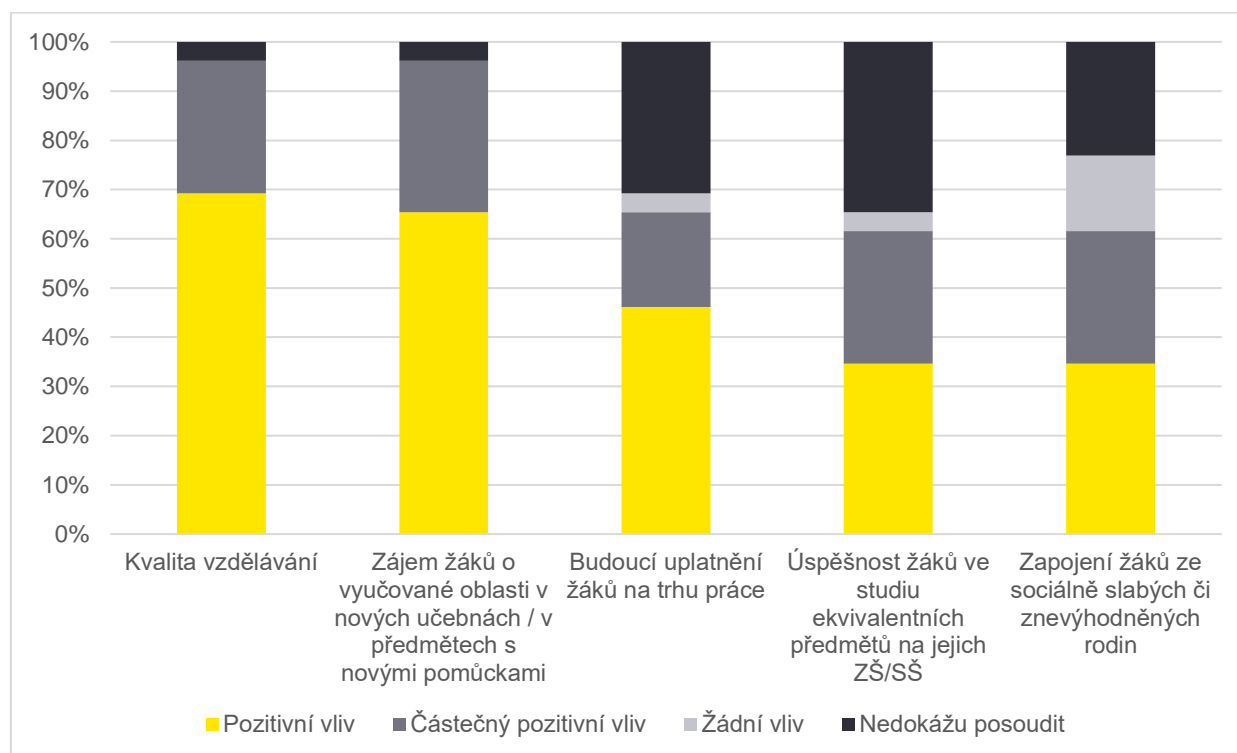

Zatím nemáme jasné úspěchy na trhu práce, ale už vidíme úspěchy na vysokých školách. Ale předpokládáme, že pokud budou děti procházet kroužky více let, výsledky budou jasné.

Pozitivní vliv převažuje i v oblasti **inkluze žáků ze znevýhodněného prostředí** (Graf 48). Nové pomůcky často suplují nedostatek takového vybavení v rodinách těchto žáků a mohou zajistit vyrovnání příležitostí mezi nimi a žáky z běžné populace.

Graf 48: Projekty pozitivně ovlivnily zejména kvalitu vzdělávání a zájem žáků o vyučované oblasti v nových učebnách nebo s novými pomůckami.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

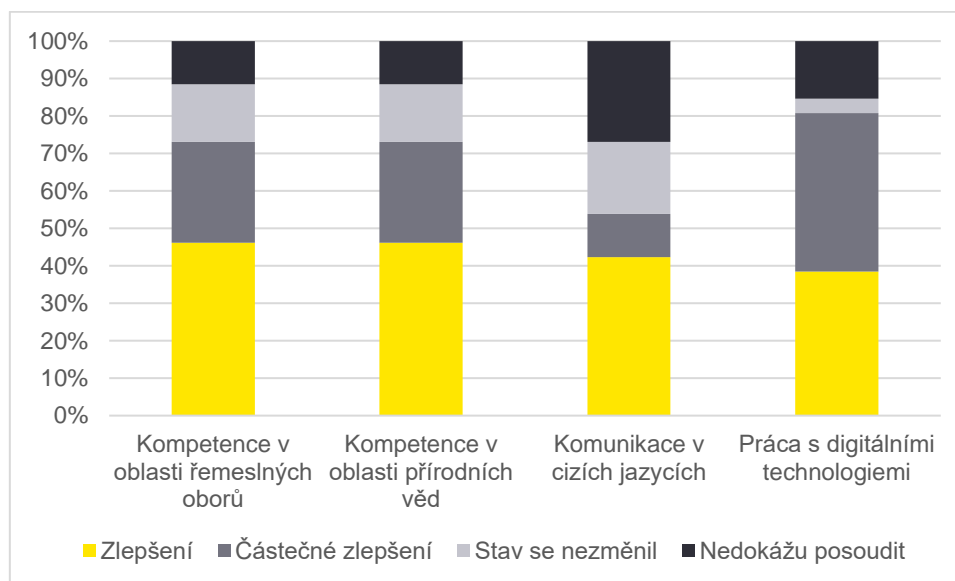
Dopad na CS se liší v závislosti na konkrétní skupině

Do neformálního a zájmového vzdělávání se v mnohých případech **zapojují spíše motivovaní a úspěšnější žáci, kteří mají doma dobré zázemí a nepocházejí ze sociálně slabších rodin**. Tito žáci jsou motivovanější (ať už vnitřně či ze strany rodičů) k mimoškolním aktivitám.

Dle dotazníkového šetření k **nejvýraznějšímu zlepšení** došlo u CS v rámci kompetencí v oblasti **řemeslných oborů a přírodních věd**, ke zlepšení však došlo ve všech klíčových kompetencích.

Graf 49: Realizace projektu přispěla k pozitivnímu rozvoje klíčových kompetencí CS ve všech oblastech, nejvýrazněji v řemeslných oborech a přírodních vědách.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

Další dovednosti, ve kterých se žáci mohou po realizaci projektů rozvíjet, byly zmíněny respondenty následovně:

- ▶ Využívání interaktivních forem vzdělávání,
- ▶ Prostorové vnímání,
- ▶ Komunikace a diskuse,
- ▶ Otevřený dialog,
- ▶ Předávání zkušeností z praxe.

Některé zájmové kroužky jsou zaměřené **na zajímavé či trendy oblasti a dovednosti**, které současná generaci cení (drony, profesionální vstupy na sociální sítě apod.), navíc mohou být v některých případech i zdrojem příjmů takového studenta. I díky tomu se mohou zapojení žáci/studenti lépe začlenit v kolektivu. Zapojeným se také v mnoha zkoumaných projektech nabízí možnost přivýdělku zprostředkovaného přímo školou (např. fotografování na různých akcích, tematicky zaměřené fotografování jako je food styling, natáčení reklam, svateb apod.).

Pro začlenění žáků ze znevýhodněného prostředí jsou potřebné měkké projekty

Mezi žáky ze sociálně slabých a vyloučených rodin je možné dle vyjádření zástupců projektů rozlišovat dvě skupiny žáků:

- i) **Žáci se zájmem o vzdělávání a zájmové aktivity, kteří doma nemají dostatečné finanční zázemí a vybavení.** Když těmto žákům doma chybí potřebné vybavení (např. počítač), mohou benefitovat z vybavení ve vzdělávacím zařízení.

Tito žáci mají vnitřní motivaci k návštěvě kurzů/kroužků. Kurzovné je podle zástupců škol spíše symbolické a nemělo by zabraňovat žákům z tohoto prostředí, aby se účastnili výuky. V mnoha případech (60 % z dotazníku) je žákům poskytována sleva na kurzovném, případně se mohou výuky účastnit zcela zdarma.

- ii) **Žáci z rodin, které své děti ve vzdělávání nepodporují ve vzdělávacích a rozvojových aktivitách,** a v některých případech žáky kryjí při absenci z vyučování. Žáci z této skupiny obvykle nemají zájem o výuku a k sociálnímu začlenění prostřednictvím IROP u nich nedochází. Žáci ze sociálně slabých rodin bez rodinného zázemí podle zástupců vzdělávacích zařízení ve většině případů nemají vnitřní ani vnější motivaci k návštěvě kurzů.

” Co se týče CŽV, záleží na nabídce. Často se stává, že motivované děti chodí, ty z vyloučených lokalit ne. Je to samozřejmě také na rodičích. To se dá potvrdit. Existují tři skupiny dětí, s nemotivovanou rodinou, se strachem, s ambicemi. “

Respondenti z případových studií uváděli, že sociální začleňování lze u tohoto typu žáků **podpořit prostřednictvím měkkých projektů**, resp. kombinací projektů z IROP a měkkých projektů (např. asistenti stejného etnika apod.). Zásadní je však motivace žáků samotných, tu bohužel nelze stimulovat žádným krátkodobým projektem, je třeba zajistit dlouhodobou práci nejen se žákem samotným, ale i s jeho rodinnou, případně komunitou.

” Problém je i nedůvěra v instituci, chodit do školy je někdy ve filosofii rodiny chyba. Tohle je třeba změnit. “

4.7.6. Komplementarita a administrace

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Aktivity zaměřené na celoživotní vzdělávání a zájmové a neformální vzdělávání byly komplementární s **Prioritní osou 3 OP VVV**.

U jednotlivých projektů **ke komplementaritě spíše nedochází**. Jako efektivní a žádoucí se ukazuje **navázání „tvrdých“ a „měkkých“** projektů na sebe, kdy OP VVV doplňuje IROP.

Ze srovnání plyne, že IROP je velmi **administrativně i časově náročný**, ale jeho **přínosy** pro zařízení jsou **nezanedbatelné**.

Propojování „tvrdých“ a „měkkých“ projektů je efektivní a důležité

O projekty z komplementárního programu OP VVV žádalo 59 % respondentů, 36 % nežádalo a 5 % neví nebo neumí posoudit. Hlavní aktivity projektů financovaných z OP VVV byly velmi rozmanité a zahrnovaly zejména následující aktivity:

- ▶ Vzdělávání pedagogů,
- ▶ Personální podpora (školní asistent, speciální pedagog),
- ▶ Projektové dny,
- ▶ Tandemová výuka,
- ▶ Inkluze,
- ▶ Spolupráce institucí formálního a neformálního vzdělávání,
- ▶ Doučování žáků,

Tyto aktivity byly dle názoru respondentů komplementární s aktivitami financovanými z IROP v 19 % případů, obecně došlo k doplňování aktivit „tvrdého“ projektu (IROP) aktivitami „měkkého“ projektu (OP VVV), konkrétně např. takto:

- ▶ Zvyšování kompetencí pedagogů, kteří využívají nově vybudované učebny a nově pořízenou techniku,
- ▶ Nové vybavení dílny pořízené z IROP slouží k činnosti zájmových útvarů a v rámci výuky v dílně probíhá tandemové vzdělávání ze Šablon II.

” Z prostředků IROP jsme se snažili propojit „měkké“ a „tvrdé“ projekty. Vytvářeli jsme elektronické učebnice, což mělo velkou odezvu od studentů, kniha byla živoucím materiálem, učitelé se k tomu speciálně školili, rozvinuli svoje digitální kompetence, dělali animace. “

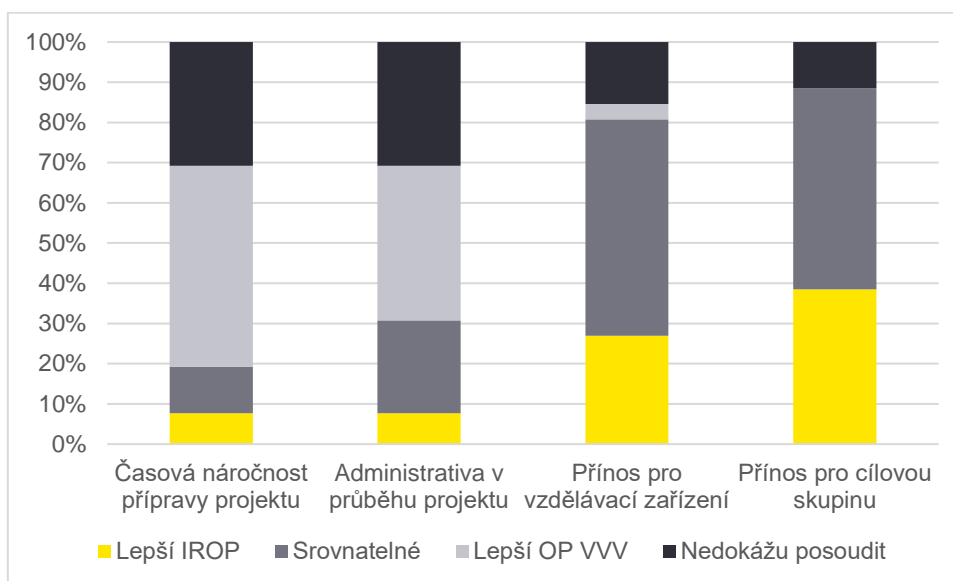

V 81 % se aktivity nedoplňovaly. Případové studie i dotazníkové šetření ukázaly, že kromě podpory aktivit zaměřených na celoživotní a zájmové vzdělávání dochází k využívání fondů i na aktivity spojené s klasickou výukou, kdy školy za poskytnuté prostředky vytváří učební osnovy nebo materiály.

IROP je časově i administrativně náročný projekt

Z pohledu časové náročnosti přípravy projektu a administrativy v jeho průběhu byl z pohledu respondentů lépe hodnocen program OP VVV, zatímco přínos pro vzdělávací zařízení i cílovou skupinu je dle respondentů srovnatelný pro oba programy (50 % respondentů), nebo převažuje přínos IROP (27 % u přínosu pro vzdělávací zařízení a 28 % u přínosu pro cílovou skupinu). Srovnání těchto dvou programů zobrazuje *Graf 50*. Tam, kde nelze posoudit, je tomu zejména z důvodu odlišného administrátora, zodpovědného za realizaci těchto dvou projektů.

Graf 50: OP VVV je lepší z pohledu časové náročnosti přípravy a administrace v průběhu projektu, zatímco přínos pro vzdělávací zařízení i cílovou skupinu je v polovici případů srovnatelný.

Zdroj: Dotazníkové šetření. N = 26

Srovnatelnost přínosu obou projektů plyne i z toho, že přínosy jednoho projektu bez druhého by byly významně méně využitelné. Respondenti by uvítali propojení těchto výzev v jednu komplexní.

Projekt na IROP jsme podávali s agenturou, papírování je opravdu složité, u nás na malém městě nemáme kapacity, ani v dětském domově, ale bez té agentury by to asi nešlo. U Šablon je dobré, že je možné částečně hradit agenturu na sepsání žádosti. IROPu bych doporučil, aby alespoň částečně náklady agentury hradili. Někde využívají i MAS, ale naše je neschopná, nefunkční.

Téměř dvě třetiny zařízení využívají pro administraci projektů služby externího subjektu

S náročností administrace projektů IROP souvisí i zjištění, že **64 % zařízení využilo k administraci projektu externí subjekt**. V 67 % se jednalo o dotační kancelář nebo firmu, a v 33 % o Místní akční skupinu. Služby externího subjektu byly využívány na:

- ▶ Zpracování studie proveditelnosti (100 % respondentů),
- ▶ Administrace projektu (100 %),
- ▶ Zpracování žádosti o dotaci (89 %),
- ▶ Administrace výběrových řízení (56 %).

Všichni respondenti využívající tyto služby by je v budoucnu **neváhali využít znovu**, hlavně z důvodu znalosti problematiky, zkušeností, časových možností, a náročnosti zpracování projektové dokumentace.

” *Sami bychom to asi nezvládli, protože jde o velmi turbulentní prostředí, musíte hlídat příručky, zákony atd.* “

Proces zpracování žádosti je pomalý

” *Problémem bylo zpoždění projektu – od podání do stavby to trvalo dva roky. Ale během té doby se Vám zvednou ceny všeho, někdy i ekonomicky to pak nedává smysl.* “

V projektech dochází k **velkému časovému prodlení** od momentu, kdy se **projekt začíná plánovat, do doby, kdy se začne realizovat**. Respondenti se pak často setkávají s problémy externího charakteru. Dochází ke zvyšování cen, a tudíž není možné v době realizace nakoupit materiál a vybavení za naplánovanou částku. Technologie, které jsou naplánované v mnoha projektech, se rychle mění, a tudíž navrhované řešení se stává neaktuálním a již zastaralým. Zařízení pak investují do vybavení, které by již mohlo být nahrazeno modernějším a aktuálnějším.

 Rok před přístavbou dostali od města úkol, že mají 200 tisíc na vybavení jazykové učebny a ať si vyberou, co by chtěli. Vyplnili si tabulku, aby to dalo 200 tisíc, pak za rok přišla realizace a přišlo se na to, že ty věci už nelze koupit tak, jak si to plánovali – byly vyprodané apod. Tj. byl tam dlouhý časový odstup, velmi komplikované, a pak jim to nakupoval někdo, kdo se v tom nevyznal (město jako žadatel).

Výzvy jsou nevhodně načasovány

Výzvy se často realizují krátce po sobě a v mnoha případech dochází na určitém území k následujícím negativním jevům:

- ▶ Přetížení projektantů. Nelze je pak sehnat, pro některé zařízení je vyloučené že budou žádat o projekt bez jejich podpory.
- ▶ Nedostatek materiálu a firem, málo účastníků výběrových řízení.
- ▶ Umělé navýšení poptávky po specifickém zařízení či vybavení. Kvůli podmínce bezbariérovosti se uměle navýšuje poptávka např. po schodolezech, a je problematické je sehnat.

” *Veškeré výzvy byly vyhlášeny naráz, projektanti byli přetížení, nešlo udělat další projekt. Co se týká aktuálního projektu – schodolez je nevyužívaný, není to úplně praktická pomůcka. To byl také problém – schodolez nešel sehnat, výzva způsobila umělé navýšení poptávky. Poradili bychom, aby se výzvy nehlásily tak brzy po sobě, nebyly firmy, nebyl materiál, kdyby byly výzvy lépe rozloženy v čase, není na trhu tak plno – asi by se ušetřilo více peněz. Nábytek byl dodáván postupně, výroba vázla, čekali jsme opravdu dlouho. Nakonec jej dovezli až na úplném konci projektu. Původně jsme chtěli z IROPu stavět novou budovu, nicméně byl problém s vyhlášením více výzev najednou – v okolí nebyly kapacity na to, aby jim nějaká firma zpracovala žádosti, posudky apod., později měli problém s výběrovými řízeními (málo účastníků).* “

4.7.7. Klíčové faktory a teorie změny

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Zásadní pro návštěvnost zařízení a začleňování žáků ze sociálně znevýhodněných rodin je **nabídka zajímavých a moderních aktivit a vybudování otevřených klubů volného času**. Poměrně jednoduše replikovatelné je také **komerční pronajímání prostor** přispívající k jejich efektivnějšímu využívání a lepšímu pokrytí provozních nákladů. Úzká **spolupráce zařízení s městem a rodiči dětí** byly také identifikovány jako dobrá a jednoduše přenositelná praxe přispívající k úspěšnosti projektů.

Při práci v nových prostorách a s novými pomůckami je klíčové **zaškolení pedagogů** pro správné zacházení s novou technikou. Nedostatečné zaškolení negativně ovlivňuje efektivnost využívání pomůcek. Dalším důležitým faktorem úspěchu je **motivace a zapojení ředitelů a vyučujících**, jejichž angažovanost a příprava může významně pozitivně ovlivnit úspěch projektu, využívanost nového vybavení a prostor a kvalitu výuky.

V této podkapitole **shrnujeme aktivity, které fungují** u většiny zkoumaných projektů a je z nich možné vyvodit doporučení, kterým se věnujeme v poslední podkapitole.

Co funguje	Co nefunguje
<p>Nabídka zajímavých a moderních aktivit. Studenti se mohou lépe začlenit do kolektivu díky účasti na aktivitách, které jsou mezi současnou generací oblíbené.</p>	<p>Načasování výzev. Když jsou výzvy vyhlášené naráz, vytěžuje to práci projektantů, chybí dodavatelé i jiné externí subjekty, málo účastníků výběrových řízení.</p>
<p>Otevřené kluby volného času. Dům dětí a mládeže plní funkci družiny, kde mohou přijít děti ze SVL po škole a přispívá k jejich sociálnímu začleňování.</p> <p>Komerční pronájem prostor. Přispívá k pokrývání nákladů a k jejich efektivnějšímu využití. Nové prostory pak mají pozitivní dopad i mimo CS.</p> <p>Obnovení vybavení najednou. Projekt umožnil obnovení všeho vybavení najednou. Zařízení by pravděpodobně techniku a vybavení obnovovali postupně, měli by jiné verze počítačů, co by zvyšovalo náročnost údržby a nákupu a instalací softvéru a podobně.</p> <p>'Brigády' a zapůjčení vybavení. Možnost zúčastnit se na aktivitách i pro děti, které nemají na zaplacení kroužků a/nebo nevlastní potřebné vybavení.</p> <p>Spolupráce s městem zejména v následujících oblastech zlepšuje fungování zařízení.</p> <ul style="list-style-type: none"> i) Spolupráce se sociálním odborem, ii) spolupráce při hledání trenérů a vyučujících, iii) díky dobrým vztahům je snazší žádat o peníze. <p>Spolupráce s rodiči. Často nechávají věci, které už v práci nepotřebují, co se může použít např. jako ceny do tomboly, a tudíž zařízení benefituje z dobrých vztahů s rodiči.</p> <p>Zapojení žáků do rozvojových aktivit. Studenti se sami zapojují do hledání nových témat pro zájmovou výuku, diskuze a hosty, sami často diskuze moderují. Nejlepší studenti pak pomáhají pedagogům při výuce; protože jsou sami teprve studenti, umí se na vyučovanou látku podívat očima studentů a zároveň získávají zkušenosti při vedení studentů a výuce.</p>	

Teorie změny

Na základě případových studií a dotazníkového šetření jsme v oblasti zájmového, neformálního a celoživotního vzdělávání identifikovali následující hlavní **příčinné souvislosti**.

1

Projekty z IROP přispívají k **celkovému zlepšení dostupnosti zájmového a neformálního vzdělávání prostřednictvím rozšiřování nabídky kurzů** a realizaci bezbariérovosti.

2

Nově pořízené vybavení nebo rekonstrukce výrazně **přispívá ke zvýšení kvality poskytovaného vzdělávání a následnému zájmu** ze strany uživatelů a žáků, čím dochází i ke zvyšování naplněnosti a návštěvnosti kurzů.

Tím je vhodně doplněno a rozšířeno formální vzdělávání, žáci si mohou rozšiřovat a prohlubovat klíčové kompetence.

3

Od realizace projektů **neuběhla dostatečně dlouhá doba pro zhodnocení dopadu** intervence na klíčové kompetence žáků či na jejich budoucí uplatnění na trhu práce nebo ve studiu obdobných předmětů ve formálním vzdělávání.

4

K začlenění dětí ze znevýhodněného prostředí dochází fungováním otevřených domů dětí a mládeže, které mohou částečně nahradit činnost školní družiny pro tyto děti.

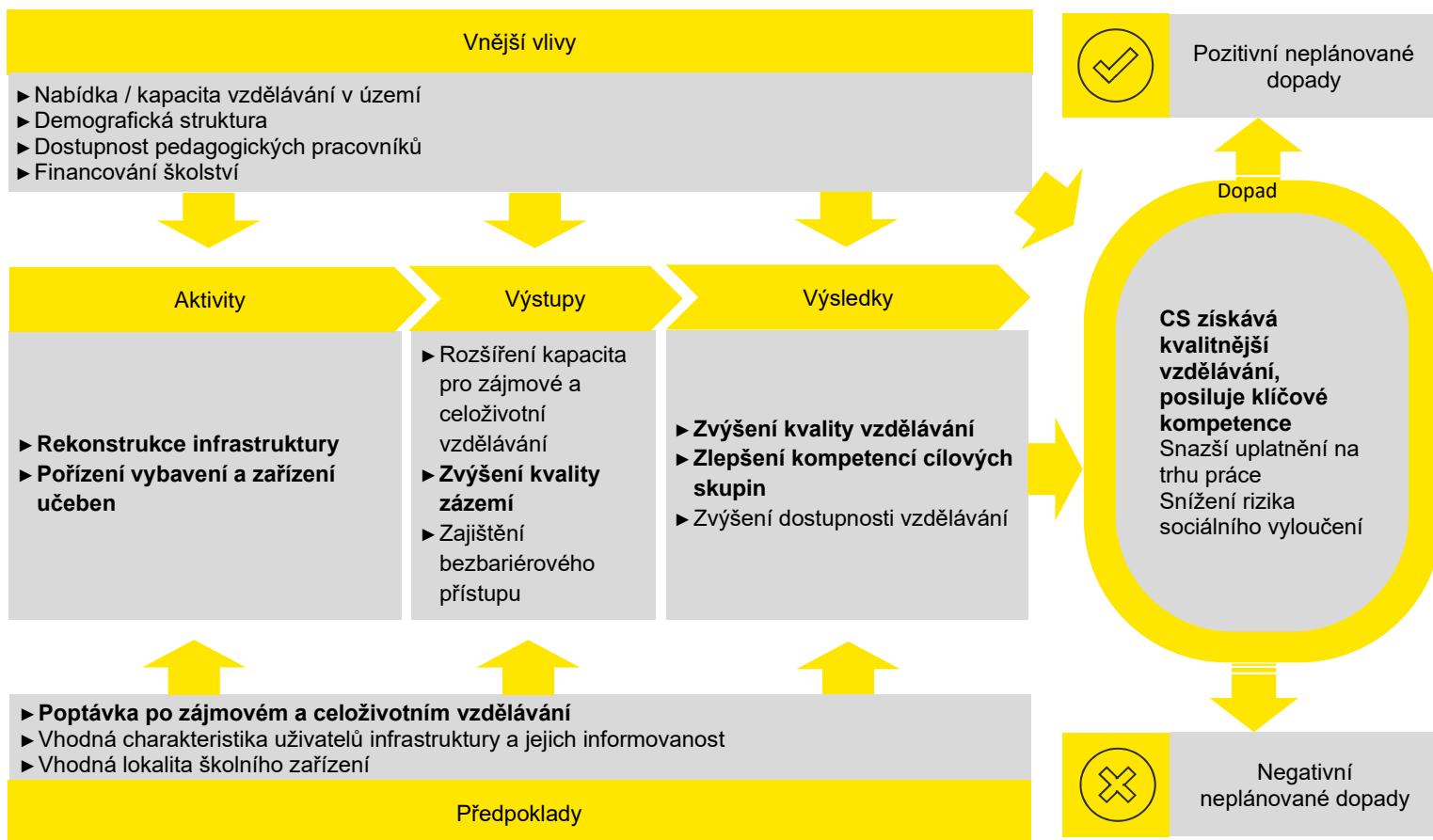
Dětem jsou **díky intervencím IROP nabídnuty pestřejší varianty trávení volného času**.

5

K zajištění sociálního začlenění dětí z SVL je vhodné investiční projekty IROP **vhodně doplnit dalšími aktivitami** (sociální práce, doučování, asistent ze stejného etnika či obdobně), financovanými například z komplementárních programů.

Následující schéma zobrazuje hlavní identifikované prvky v teorii změny hodnocených projektů:

Úroveň aktivit a výstupů je z pohledu teorie změny **funkční**. V rámci podpořených projektů dochází v nižší míře k rekonstrukci infrastruktury pro zájmové, neformální a celoživotní vzdělávání (navyšování kapacit nebylo cílem programu IROP). V důsledku aktivit **dochází k pořízení moderního vybavení a zařízení do učeben**, které je v souladu s aktuálními trendy i požadavky trhu práce (i požadavky povinné školní výuky), částečně také dochází k navyšování kapacity kurzů a kroužků a v případě rekonstrukcí k rozšiřování stávající infrastruktury. Jako **důležité se ukazuje zaškolení pedagogů na novém vybavení**, aby bylo využíváno skutečně na maximum.

Na **úrovni předpokladů** jsme identifikovali **jednu klíčovou oblast**, která má vliv na dosahování plánovaných výsledků, respektive dopadu. Tímto předpokladem je **dostatečná poptávka po kvalitním návazném vzdělávání**. S ohledem na výsledky dotazníkového šetření k využitosti zbudovaných kapacit je tento předpoklad platný, i když není tak silný jako u předškolního vzdělávání. Neformální a zájmové vzdělávání využívají spíše motivované děti, které jej využívaly i předtím. Aby bylo možné dosahovat očekávaného dopadu v podobě lepších výsledků v povinném vzdělávání, případně lepšího přístupu a vyšší úspěšnosti žáků a studentů na trhu práce (včetně osob sociálně vyloučených či vyloučením ohrožených), je důležitý větší odstup od realizace projektů. Vhodná charakteristika cílových skupin využívajících vytvořenou infrastrukturu byla jako nutný předpoklad potvrzena pouze částečně. CS využívající infrastrukturu neformálního vzdělávání je homogenní a nepatří do ní ve vyšší míře osoby vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Dětem jsou však díky intervencím IROP nabídnuty **pestřejší varianty trávení volného času**.

Podobně funguje také předpoklad vhodné lokality. Přestože byla část projektů realizována v rámci výzev pro SVL, zařízení spíše nejsou umístěny přímo v SVL a nabídka školního vzdělávání pro osoby ze SVL tak není významně odlišná než pro CS nespádající do SVL.

Zamýšlené výsledky se u zkoumaných projektů do velké míry potvrzují. Zařízení sice zásadním způsobem nezvyšují dostupnost neformální výuky, ale vybudované kapacity jsou cílovými skupinami využívány. Ve většině zařízení **došlo ke zvýšení kvality poskytované výuky v odborných předmětech, výuka je teď lépe uzpůsobena požadavkům trhu práce**, ale i následných stupňů formálního vzdělávání.

Osvojení a udržení klíčových kompetencí u žáků bude možné potvrdit až s vyšším odstupem od realizace projektů. Žáci jsou však motivovanější a vykazují vyšší zájem o kroužky a kurzy, vyučované v nových učebnách či v učebnách s novým vybavením. Silnou příčinnou vazbu realizovaných aktivit na lepší uplatnění žáků a studentů na trhu práce se v rámci evaluace nepodařilo potvrdit, a to především kvůli krátkému odstupu od realizace intervencí.

4.7.8. Doporučení pro nastavení intervence v dalším období

V této kapitole shrnujeme zásadní doporučení, která plynou ze zjištění realizovaných v rámci evaluace intervence IROP na podporu celoživotního a zájmového vzdělávání. Doporučení lze rozdělit na procesní, která se věží především k hodnocení projektů a jejich realizaci a věcné, které navrhuji opatření v rámci aktivit samotných.

Na základě zjištění popsaných v předešlých kapitolách formulujeme doporučení pro IROP.

Věcná doporučení:

- ▶ **Navázat a podpořit tvrdé projekty měkkými** – Pro podporu žáků ze sociálně slabých a vyloučených rodin je potřeba 'tvrdé' projekty podpořit kombinací s 'měkkým' projektem, např. zapojení asistenta stejného etnika, edukace rodin apod. Doporučujeme zvážit spolupráci s MŠMT či dalšími relevantními resorty na nastavení možné spolupráce ohledně komplementarity projektů.
- ▶ **Nadále podporovat neformální vzdělávání** – Vzhledem k pozitivním přínosům intervence na cílové skupiny doporučujeme nadále podporovat celoživotní, zájmové a neformální vzdělávání. V případě sloučení s podporou komunitních center doporučujeme vypisovat separátní výzvy pro vzdělávání a pro komunitní centra, aby bylo zaručeno, že budou podpořeny obě zmíněné aktivity.

Procesní doporučení:

- ▶ **Ponechat dostatečný odstup mezi jednotlivými výzvami** – Při vyhlašování výzev brzy po sobě nejsou na trhu firmy s kapacitou pro požadovanou práci, chybí materiál i schodolezy, po kterých byla z těchto důvodů uměle navýšená poptávka.
- ▶ **Urychlit proces hodnocení žádosti o projekty** – Dlouhá doba od podání žádosti až po realizaci způsobuje nesrovnalosti zejména po ekonomické stránce projektu, kdy dochází zejména k zvyšování cen a celkové změně trhu.
- ▶ **Zjednodušit administraci projektů** – Projekty ve většině případů není možné realizovat bez podpory externích subjektů.

4.8. Úkol 8: Vyhodnocení průběhu intervence

V této kapitole odpovídáme na evaluační otázky posledního, osmého úkolu. V jednotlivých podkapitolách se tak věnujeme následujícím tématům:

- ▶ 4.8.1 Které aktivity byly úspěšné/neúspěšné a proč?
- ▶ 4.8.2 Je možné porovnat projekty napříč SC, včetně vyhodnocení nákladů na efekt?
- ▶ 4.8.3 Regionální specifika projektů včetně vlivu ITI/IPRÚ/SVL na výsledky
- ▶ 4.8.4 Možné využití dobré praxe a překážky intervence.

4.8.1. Hodnocení úspěšnosti aktivit

Hodnocení úspěšnosti aktivit bylo provedeno dle toho, **jak byly aktivity plánovány a definovány v rámci programového dokumentu**, případně dále rozpracovány do jednotlivých výzev, a jak následně intervence probíhaly ve skutečnosti. Hodnocení je provedeno dle specifických cílů, které byly definovány takto:

- Specifický cíl 2.1 Zvýšení kvality a dostupnosti služeb vedoucí k sociální inkluzi
- Specifický cíl 2.2 Vznik nových a rozvoj existujících podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání
- Specifický cíl 2.4 Zvýšení kvality a dostupnosti infrastruktury pro vzdělávání a celoživotní učení.

Podpora sociální infrastruktury pomohla navýšit kapacity, které jsou využívány osobami z cílových skupin

V prvním hodnoceném specifickém cíli bylo **záměrem podporovat komplex aktivit, které měly přispět svým působením k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin**. Byly podporovány:

- ▶ **Sociální služby**, kde podpora směřovala ke službám terénního a ambulantního charakteru, k deinstitucionalizaci a ke službám pobytového charakteru, které odpovídají současným principům sociálního začleňování. Podporovány byly i služby primární prevence, které mají komunitní charakter.
- ▶ **Komunitní centra**, kde podpora směřovala k nedostačujícím kapacitám komunitních služeb (u některých typů sociálních služeb a sociálně preventivních programů je kapacita nedostupná, např. integrační aktivity pro osoby po výkonu trestu či ve výkonu alternativních trestů, služby pro rodiny a děti).
- ▶ **Sociální bydlení**, kde podpora směřovala k výstavbě kapacit sociálních bytů s cílem řešit problémy domácností s nízkými příjmy a s tím spojeným předlužením a migrací.

Obecně lze konstatovat, že **aktivity podporované v rámci specifického cíle 2.1 byly úspěšné**. Jak ukazuje kapitola s vyhodnocením evaluačních úkolů, **došlo k navýšení kapacit v rámci jednotlivých opatření, zvýšení kvality služeb či zázemí a využívání infrastruktury osobami z cílových skupin**.

Došlo nicméně i k **dílčím neúspěchům**, které lze shrnout takto:

- × V rámci aktivity **deinstitucionalizace sociálních služeb** za účelem sociálního začleňování a zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce **bylo podáno malé množství projektů, přestože proces deinstitucionalizace sociálních služeb není ještě zdaleka dokončen**. Projekty podané v rámci této aktivity nezvýšily uplatnitelnost osob z cílových skupin na trhu práce.
- × V rámci aktivity rozšiřování kapacit sociálních služeb **nebyly plošně podpořeny služby typu domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, i když demografický vývoj české populace jasně ukazuje na brzkou potřebu těchto kapacit**. Stávající kapacity naprosto nedostačují budoucí poptávce po tomto typu služeb a IROP, coby jeden z hlavních zdrojů investičních prostředků v sociálních službách, by nárůst těchto kapacit měl podporovat.

- × **Efekt komunitního centra** na příslušnou komunitu je spíše zprostředkovaný, efekt na uplatnitelnost CS na trhu práce je téměř nulový, pokud nejsou navázány další měkké aktivity. Komunitní centra slouží spíše „běžným občanům“ a spolkům než osobám sociálně vyloučeným.
- × **Sociální byty vystavěné z IROP** neslouží náročnějším cílovým skupinám, ale primárně samoživitelkám / samoživitelům, rodinám s dětmi a seniorům. I když tyto osoby také čelí problémům se zajištěním bydlení, nejedná se o osoby v zásadní bytové nouzi. To souvisí i s nenaplněným předpokladem, že IROP pomůže řešit bydlení v ubytovnách a dalších nevyhovujících prostorách, kdy většina ubytovaných přichází do sociálních bytů z nevyhovujícího nájmu či bydlení se širší rodinou. **Sociální byty z IROP tak slouží spíše jako preventivní nástroj než nástroj řešení skutečně krizových situací.**
- × **Sociální byty vystavěné z prvních výzev mají pouze pětiletou povinnou udržitelnost** aktivit. To znamená, že se **po pěti letech tyto sociální byty stanou běžnými tržními byty a vybudovaná kapacita může být ztracena.**

Podpořené sociální podniky napomohly stabilizaci zaměstnanců z cílových skupin

V tomto specifickém cíli bylo záměrem **podporovat sociální podniky, které zaměstnávají osoby hůře uplatnitelné na trhu práce**. Podporovány byly jak nové, tak i stávající podniky. Rozvoj sociálních podniků má napomoci řešení nepříznivé situace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených osob. Zaměstnanci sociálního podniku dostávají za svou práci mzdu, stávají se ekonomicky soběstačnými a nejsou závislí pouze na finanční podpoře státu. Sociální podniky tak přispívají ke snižování nezaměstnanosti, a to prospívá nejen zaměstnancům samotným, ale ve svém důsledku celé společnosti.

Obecně lze konstatovat, že **aktivity podporované v rámci specifického cíle 2.2 byly úspěšné**, jak ukazuje kapitola s vyhodnocením evaluačních úkolů, **došlo k navýšení počtu sociálních podniků i ke zvýšené zaměstnanosti cílových skupin**.

Konkrétně však **došlo k dílčím neúspěchům**, které lze shrnout takto:

- × **Efekt na zaměstnanost, a to i na osoby z cílových skupin, byl v kontextu ČR zanedbatelný.** I vzhledem k nízkému objemu alokovaných prostředků na danou aktivitu nebylo možné dosáhnout zásadních změn.
- × **Zaměstnávány byly primárně osoby se zdravotním postižením.** I když se jedná o cílovou skupinu, která je vhodná pro zaměstnávání v sociálním podniku, její převaha oproti jiným skupinám (např. osobám opouštějícím výkon trestu) je způsobena asymetrií podpory vůči OZP ze strany státu (stát v rámci Aktivní politiky zaměstnanosti refunduje zaměstnavateli část mzdy osob se zdravotním postižením, u ostatních cílových skupin taková podpora neexistuje). IROP tuto asymetrii nesnížil.

Projekty v oblasti vzdělávání pomohly vybudovat či modernizovat kapacity vzdělávacích zařízení, jejich vazba na sociální začleňování je však slabá / nepřímá

V posledním hodnoceném specifickém cíli bylo **záměrem podporovat komplex vzdělávacích aktivit**, a to formou **investic do výstavby, stavebních úprav a pořízení vybavení** za účelem zajištění rovného přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí žáků. Zároveň **měly aktivity přispět svým působením k brzkému návratu rodičů na trh práce či lepšímu uplatnění žáků, dále také k sociálnímu začleňování osob z cílových skupin**. Byly podporovány zejména následující aktivity:

- ▶ **Zařízení předškolního vzdělávání**, kde podpora směřovala primárně do míst s nedostatkem těchto kapacit, zejména do oblastí s pozitivním demografickým vývojem. Cílem bylo zmenšit bariéry pro

zapojení rodičů na trh práce a vytvářet a rozvíjet studijní schopnosti a sociální integraci dětí. Obzvláště naléhavá se tato potřeba ukazuje v případě dětí se SVL a dětí ze sociálně znevýhodněných a kulturně odlišných rodin.

- ▶ **Školní vzdělávání**, kde podpora směřovala do budování kvalitní infrastruktury pro výuku klíčových kompetencí, které žáci využijí v praxi. Snahou bylo vyrovnat nesoulad nabídky a poptávky na regionálním trhu práce.
- ▶ **Neformální a celoživotní vzdělávání**, kde byl kladen důraz na výuku technických a řemeslných dovedností, výuku cizích jazyků a oblast digitálních technologií, vybudování zázemí, využitelného pro celoživotní učení a rekvalifikace v souladu s požadavky trhu práce.

Obecně lze konstatovat, že **aktivity podporované v rámci specifického cíle 2.4 byly úspěšné**; jak ukazuje kapitola s vyhodnocením evaluačních úkolů, **došlo k navýšení či zkvalitnění kapacit v rámci jednotlivých opatření a kapacity jsou využívány osobami z cílových skupin**.

Konkrétně však **došlo k dílčím neúspěchům**, které lze shrnout takto:

- × Zařízení předškolního vzdělávání **nejsou v zásadnější míře využívána dětmi do tří let. Počet zařízení se** sice díky IROP významně **navýšil, na docházku dětí do tří let to však zásadní dopad nemělo**.
- × Dopad aktivit podpořených v rámci školního vzdělávání není jasný, **na hodnocení tohoto dopadu je příliš krátký odstup od realizace** projektů.
- × V rámci neformálního a zájmového vzdělávání byly podpořeny spíše kluby volného času a kroužky pro děti. Vazba na klíčové kompetence je poměrně volná.
- × V rámci aktivity **celoživotního vzdělávání** bylo **podáno malé množství projektů**. Projekty podané v rámci této aktivity nezvýšily uplatnitelnost osob z cílových skupin na trhu práce.

4.8.2. Porovnání jednotlivých aktivit v rámci specifických cílů

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Projekty realizované v rámci specifických cílů 2.1, 2.2 a 2.4 jsou obtížně srovnatelné, a to z důvodu svého zaměření, velikosti i typu příjemce.

Lépe porovnatelné jsou projekty v jednotlivých úkolech či v rámci sociální a vzdělávací infrastruktury.

Ekonomicky jsou porovnatelné projekty v rámci intervencí, kde jsou podávány „šablonovité“ projekty, tedy projekty se shodným či obdobným zaměřením. Jedná se především o projekty na podporu sociálního bydlení a celoživotního vzdělávání.

Porovnávat jednotlivé intervence zkoumané v rámci evaluace je obtížné, a to z důvodu rozdílnosti zaměření úkolů i cílů intervencí. Rozdílné jsou často i projekty v rámci jednoho opatření (např. projekty na rozvoj kapacit sociálních služeb – projekt na pořízení auta je řádově méně složitý, než např. budování nové služby „na zelené louce“). Tuto rozdílnost lze vysledovat v těchto aspektech:

- ▶ **Velikost projektů** – projekty se v rámci jednotlivých opatření významně lišily svou velikostí, vyplývající ze zaměření intervence. V rámci evaluace byly zkoumány jak evaluační úkoly, kde byly projekty velké – spíše stavebního rázu (komunitní centra, sociální bydlení, mateřské školy) tak i úkoly, kde byly realizovány spíše menší projekty zaměřené na úpravy objektů a pořízení zařízení a vybavení (sociální služby, sociální podnikání, školství a celoživotní vzdělávání).
- ▶ **Typ příjemce** – projekty se lišily také typem příjemce, což významně ovlivňovalo realizaci i například využití administrativní podpory.

- **Periodicita projektů** – zde můžeme rozlišovat mezi (i) dlouhodobými, strategickými projekty, především na budování potřebné infrastruktury (tedy primárně projekty stavebního typu), které jsou z principu nákladnější, mají delší dobu udržitelnosti a (ii) projekty „vybavovacími“, které se realizují (nebo by se měly realizovat) v pravidelných intervalech v závislosti na tom, jak příslušné vybavení stárne.

Detailnější srovnání lze provést mezi úkoly zaměřenými na podporu sociální infrastruktury (úkoly č. 1 až 4) a úkoly zaměřenými na budování kapacit vzdělávacích, od předškolních po celoživotní (úkoly č. 5 až 7).

Sociální infrastruktura

Projekty realizované v rámci evaluačních úkolů č. 1 až 4 měly za cíl navýšit dostupnost a kvalitu služeb vedoucích k sociální inkluzi, a to včetně kapacit sociálních služeb, komunitních center a kapacit sociálního bydlení. V rámci úkolu č. 4 (sociální podnikání) pak bylo cílem vytvořit nová pracovní místa pro osoby z cílových skupin. Tato infrastruktura je poté široce dostupná osobám z CS a napomůže tak snížení počtu osob sociálně vyloučených a osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou.

I v rámci těchto úkolů můžeme vidět významné rozdíly, a to nejen v aspektech, které uvádíme výše a které jsou společné pro všechny zkoumané úkoly, ale zde i v dalších ohledech:

- **Rozdílné alokace** na dané úkoly – zatímco na podporu sociálních podniků a komunitních center byl alokovan srovnatelný objem dotačních prostředků (přibližně 850 mil. Kč), na sociální služby a sociální bydlení byl alokovaný objem násobně vyšší (6,9 mld. Kč, respektive 3,7 mld. Kč). Výše alokace značí i prioritu daného opatření v rámci IROP. To v případě sociální infrastruktury odpovídá a reflektuje i změny připravované pro budoucí období, kdy Komunitní centra již nebudou mít svůj specifický cíl (a nebude na ně tedy vyčleněna část alokace), budou podporována v rámci podpory celoživotního vzdělávání. Sociální podnikání nebude z IROP podporováno vůbec.
- **Rozdílný zájem** o vyhlášené výzvy – zatímco o výzvy na sociální bydlení byl největší zájem a projekty měly nejvyšší úspěšnost při schvalování, u komunitních center byl zájem podstatně nižší (i když i počet vyhlášených výzev byl zde nižší), a projekty měly nízkou úspěšnost při schvalování. Nejmenší podíl projektů byl schválen u projektů zaměřených na sociální podnikání.

Tabulka 9: Nejvyšší zájem byl o projekty zaměřené na sociální bydlení, až dvě třetiny z předložených projektů byly schváleny.

Zaměření	Počet schválených projektů k 16. 3. 2020	Počet předložených projektů k 16. 3. 2020	% schválených projektů
Sociální služby	296	459	64,49 %
Komunitní centra	63	183	34,43 %
Sociální bydlení	367	551	66,61 %
Sociální podnikání	147	517	28,43 %

Zdroj: MMR, Alokace výzev k 16. 3. 2020.

- **Orientace na vybrané CS / komplexní zaměření v rámci úkolu** – jak uvádíme v rámci předchozích kapitol, ne vždy se dařilo intervenci realizovat plošně tak, jak byla plánována. Toto je nejvýznamnější v oblasti sociálního bydlení, kde se projekty zaměřily spíše na méně náročné CS. Ani projekty komunitních center nedokázaly pomoci nejvíce ohroženým.

Vzdělávací infrastruktura

Projekty podpořené v úkolech č. 5 až 7 měly za cíl podporovat investice do výstavby, stavebních úprav a pořízení vybavení za účelem zajištění rovného přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí žáků.

Jako klíčová se zde jeví z pohledu přidělené alokace oblast školního vzdělávání (ZŠ, SŠ, VOŠ), kam směřoval největší objem finančních prostředků. Přesto ale, z pohledu zajištění dostupnosti infrastruktury v území, byla deklarována jako klíčová podpora pro zařízení v oblasti předškolního vzdělávání, kde byl problém s nedostatkem kapacit a podpora budování nové infrastruktury byla tedy směřována prioritně do oblasti předškolního vzdělávání.

I v rámci těchto úkolů můžeme vidět významné rozdíly, a to nejen v aspektech, které uvádíme výše a které jsou společné pro všechny zkoumané úkoly, ale zde i v dalších ohledech:

- **Rozdílné alokace** na dané úkoly – zdaleka největší objem prostředků byl směřován do oblasti školního vzdělávání (celkový objem na tento specifický cíl je srovnatelný s objemem všech ostatních podpor v součtu), zatímco na podporu celoživotního vzdělávání byl naopak alokován nejmenší objem financí ze všech zkoumaných úkolů (přibližně 0,5 mld. Kč).
- **Rozdílný zájem** o vyhlášené výzvy – zatímco projekty žádající o dotace v rámci předškolního a základního a středního vzdělávání byly poměrně úspěšné, úspěšnost projektů u celoživotního vzdělávání byla značně nižší, stejně jako počet projektů, které se o dotace ucházely.

Tabulka 10: Nejvyšší zájem byl o projekty zaměřené ZŠ, SŠ, a VOŠ, a víc než dvě třetiny z předložených projektů byly schváleny.

Zaměření	Počet schválených projektů k 16. 3. 2020	Počet předložených projektů k 16. 3. 2020	% schválených projektů
Předškolní vzdělávání	310	489	63,39 %
ZŠ, SŠ, VOŠ	1 144	1705	67,10 %
Celoživotní vzdělávání	61	186	32,80 %

Zdroj: MMR, Alokační výzev k 16. 3. 2020.

- **Orientace na vybrané CS / komplexní zaměření v rámci úkolu** – jak uvádíme v rámci předchozích kapitol, ne vždy se dařilo intervenci realizovat plošně tak, jak byla plánována. Toto je nejvýznamnější v oblasti celoživotního vzdělávání, kde nebyly příliš realizovány projekty na vzdělávání dospělých.

Problémem je také různorodost sledovaných indikátorů, některé se navíc nesledují ve všech projektech, a v mnoha případech chybí data na makroekonomické úrovni, na které by se daly indikátory napojit.

Z výše uvedených důvodů by bylo také velmi náročné zpracovat analýzu nákladů na efekt, což je dáno také smíšeným výzkumným přístupem (kombinace kvalitativních a kvantitativních metod); výsledky by

navíc nebyly příliš vypovídající. Porovnání „ceny“ projektů dle celkových způsobilých výdajů projektů uvádí následující tabulka.

Tabulka 11: Průměrná a střední hodnota způsobilých výdajů se u úkolů liší a závisí na aktivitách projektů.

Zaměření	Celkové způsobilé výdaje přidělené na projekty v Seznamu operací k 1.3.2020 (CZK)	Počet projektů v Seznamu operací k 1.3.2020	Průměr z celkových způsobilých výdajů přidělených na 1 projekt (CZK)	Medián z celkových způsobilých výdajů přidělených na 1 projekt (CZK)
SC 2.1				
Sociální služby	3 846 972 898,38	243	15 831 164,19	9 141 647,48
Komunitní centra	906 527 406,02	62	14 621 409,77	17 737 096,25
Sociální bydlení	2 558 265 630,83	301	8 499 221,36	8 350 000,00
SC 2.2				
Sociální podnikání	594 309 646,03	146	4 070 614,01	4 787 237,00
SC 2.4				
Předškolní vzdělávání	5 792 904 333,36	298	19 439 276,29	14 262 873,40
ZŠ, SŠ, VOŠ	14 497 108 511,75	1 035	14 006 868,13	8 141 992,98
Celoživotní vzdělávání	584 549 529,83	61	9 582 779,18	9 268 008,26

Zdroj dat: MMR, Alokace výzev k 16. 3. 2020.

Při vzájemném porovnání jednotlivých intervencí jsme identifikovali následující trendy:

Sociální služby

Přestože průměrné způsobilé výdaje projektu se jeví jako poměrně vysoké, významně nižší medián ukazuje, že projekty jsou nejen svým zaměřením, ale i nákladově poměrně rozdílné, a majorita projektů byla méně finančně náročná než ukazuje průměr. Zatímco nákladnější projekty souvisí spíše s výstavbou či rekonstrukcí kapacit sociálních služeb, ty méně nákladné znamenaly primárně pořízení zařízení a vybavení. V oblasti sociálních služeb jde téměř výlučně o nákup automobilů.

Komunitní centra

V případě komunitních center byly náklady projektů vyrovnanější, často se jednalo o výstavbu či rekonstrukci centra. Z porovnání průměrných způsobilých výdajů projektů a mediánu je zřejmé, že i když se realizovalo několik projektů s velmi nízkou finanční alokací, které snižují průměrnou hodnotu způsobilých výdajů, převažovaly nákladné projekty. To souvisí právě s výstavbou a rekonstrukcí nových kapacit komunitních center. Nezřídka byl opravován historický objekt, který z principu vyžaduje nákladnější řešení než novostavba.

Sociální bydlení

V rámci této intervence je průměrná hodnota celkových způsobilých výdajů projektů téměř rovna mediánu, což značí, že projekty jsou porovnatelné, jednalo se v nich nejčastěji o výstavbu či rekonstrukci bytových jednotek pro potřeby sociálního bydlení. Z jednoho projektu bylo průměrně vystaveno 5,56 bytových jednotek.

Sociální podnikání

I v případě sociálních podniků se ukazuje, že projekty jsou obdobné z hlediska průměrných celkových způsobilých výdajů i mediánu vzorku. Nižší „cena“ je dána především režimem veřejné podpory, v rámci

kterého je intervence na podporu sociálních podniků realizována. Režim de minimis totiž umožňuje financovat projekty maximálně do výše 200 tis. euro.

Předškolní vzdělávání

U projektů na podporu rozvoje kapacit předškolního vzdělávání jsou opět průměrné celkové způsobilé výdaje nižší, než je medián zkoumaných projektů. To ukazuje na některé nákladné projekty (opět spojené s výstavbou či rekonstrukcí) v rámci vzorku. Většina projektů je však méně nákladná než průměr. Vzhledem k tomu, že valná většina projektů byla zaměřena právě na výstavbu a rekonstrukci, jsou rozdíly dány spíše velikostí budované kapacity, případně regionem, kde výstavba probíhala (různé ceny nemovitostí).

Školní vzdělávání

V rámci tohoto úkolu je zřejmý významný rozdíl mezi mediánem vzorku a průměrnými celkovými způsobilými výdaji projektů. To plyne z faktu, že se v tomto úkolu nejčastěji jednalo o pořízení vybavení budov a učeben (85 %), v menší míře probíhaly rekonstrukce a stavební úpravy stávající infrastruktury, u pětiny projektů došlo k výstavbě nové infrastruktury.

Obdobně jako u sociálních služeb, i zde se jeví jako vhodné i z pohledu rozlišení nákladů na intervenci do budoucna vyhlášovat výzvy na budování kapacit školských zařízení a nákup vybavení odděleně, a zajistit tak rozdělení alokace dle předpokládané poptávky po daných aktivitách.

Celoživotní a zájmové vzdělávání

V rámci této intervence je průměrná hodnota celkových způsobilých výdajů projektů téměř rovna mediánu, což značí, že projekty jsou porovnatelné, jednalo se v nich nejčastěji o pořízení zařízení a vybavení učeben.

4.8.3. Regionální specifika projektů včetně vlivu SVL / ITI / IPRÚ

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Projekty realizované v rámci specifických cílů 2.1, 2.2 a 2.4 nepříspěly k vyrovnání rozdílů mezi regiony, neměly ale ani vliv na další prohloubení rozdílů v dostupnosti kapacit sociální infrastruktury či vzdělávacích kapacit.

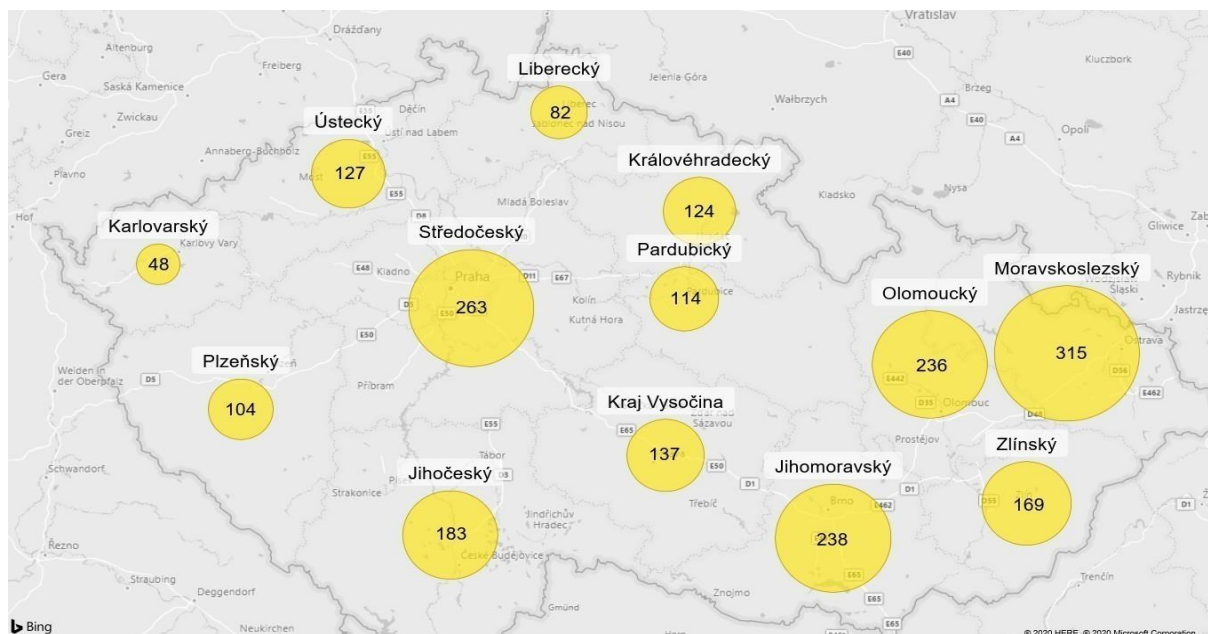
Mezi projekty realizovanými v rámci SVL a mimo SVL nebyl identifikován žádný významný rozdíl, který by měl zásadní dopad na realizaci a dopad projektů, jelikož podpořené projekty (ve výzvách určených pro SVL) poskytují své služby ve velké většině mimo konkrétní vyloučenou lokalitu. Režim podpory ITI / IPRÚ byl respondenty dotazníkových šetření obtížně identifikovatelný.

Zásadní přínos těchto nástrojů je především **v cíleném doručení podpory do regionů a vyšší pravděpodobnost podpory projektů**. Negativním aspektem může být krátkodobé navýšení poptávky po určitých statcích (zboží, stavební práce) tažené vyhlášením specificky zaměřené výzvy.

Hodnotili jsme, zda realizované intervence pomohly naplnit obecný cíl programování, tedy cíl vyrovnání příležitostí v regionech, a to včetně regionů se strukturálními problémy (např. Ústecký, Karlovarský kraj).

Obrázek 4: Nejvyšší počet projektů byl realizován v Moravskoslezském kraji, nejnižší v Karlovarském.

Zdroj dat: MMR, Seznam operací k 1. 3. 2020.

Z analýzy plyne, že korelace mezi počtem projektů v regionu a počtem obyvatel je velmi silná, nejvíce projektů realizovaly nejlidnatější kraje.

Pokud porovnáme počet projektů na počet obyvatel kraje, vychází jako nejméně úspěšný Ústecký a Karlovarský kraj. Nejvíce projektů je ve vztahu k počtu obyvatel v Olomouckém kraji. Porovnání shrnuje následující tabulka.

Tabulka 12: Pokud vezmeme do úvahy počet obyvatel v krajích, nejvíc projektů se realizuje v tom Olomouckém.

Kraj / Úkol	Počet obyvatel (k 31.12.2019)	Počet projektů (k 1.3.2020, SO)	Počet obyvatelů na 1 projekt
Jihočeský	643 145	183	3 514,45
Jihomoravský	1 189 530	238	4 998,03
Karlovarský	294 807	48	6 141,81
Kraj Vysočina	509 370	137	3 718,03
Královéhradecký	551 208	124	4 445,23
Liberecký	442 947	82	5 401,79
Moravskoslezský	1 201 436	315	3 814,08
Olomoucký	632 141	236	2 678,56
Pardubický	521 146	114	4 571,46
Plzeňský	587 531	104	5 649,34
Středočeský	1 377 505	263	5 237,66
Ústecký	820 537	127	6 460,92
Zlínský	582 710	169	3 447,99
Celkem (mimo Hl. města Prahy)	9 354 013	2 140	4 371,03

Zdroj dat: ČSÚ: Počet obyvatel a MMR: Seznam operací k 1.3. 2020.

Zacílení projektů v rámci jednotlivých intervencí se pak mírně lišilo od celkového zhodnocení. V intervencích, kde byla rozdělována nižší částka alokace (komunitní centra, sociální podnikání, celoživotní vzdělávání) se v některých krajích realizovaly projekty v řádu nízkých jednotek. Počty projektů dle jednotlivých specifických cílů shrnujeme takto:

Kraj / Úkol	Sociální služby	Komunitní centra	Sociální bydlení	Sociální podnikání	Předškolní vzdělávání	ZŠ, SŠ, VOŠ	Celoživotní vzdělávání	Celkem
Jihočeský	17	6	13	12	25	106	4	183
Jihomoravský	23	5	39	29	47	91	4	238
Karlovarský	5	3	5	6	0	29	0	48
Kraj Vysočina	20	3	18	9	21	63	3	137
Královéhradecký	13	5	17	7	8	66	8	124
Liberecký	17	1	6	8	22	27	1	82
Moravskoslezský	41	5	17	18	26	196	12	315
Olomoucký	8	7	53	9	38	118	3	236
Pardubický	14	2	22	11	12	51	2	114
Plzeňský	6	2	9	5	6	70	6	104
Středočeský	23	9	42	10	70	101	8	263
Ústecký	30	8	29	12	12	30	6	127

Kraj / Úkol	Sociální služby	Komunitní centra	Sociální bydlení	Sociální podnikání	Předškolní vzdělávání	ZŠ, SŠ, VOŠ	Celoživotní vzdělávání	Celkem
Zlínský	22	6	30	9	11	87	4	169
Celkem	239	62	300	145	298	1 035	61	2 140

Na regionální rozdělení projektů mělo vliv i využití integrovaných nástrojů a koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám. Rozdíl v efektech podpory mezi výzvami zaměřenými na SVL, ITI a IPRÚ **byl zjistitelný obtížně a získaná data nelze dostatečně zobecnit** z následujících důvodů:

- ▶ Respondenti nebyli příliš schopni identifikovat nástroj podpory, či specifický typ výzvy,
- ▶ Nízký počet zastoupení ve zkoumaném vzorku projektů,
- ▶ Místo realizace projektu je v regionu (ORP) s výskytem SVL, avšak aktivita projektu často působí většinou mimo konkrétní oblasti definované jako SVL.

Největší rozdíly mezi projekty podpořenými v rámci a mimo SVL **lze identifikovat v oblasti změny dostupnosti**, kdy příjemci v rámci šetření lépe hodnotili změnu dostupnosti u projektů SVL. Toto lze vysvětlit jak **rozdílným zastoupením podpořených aktivit** (např. u sociálních služeb – nákupy automobilů mají na změnu dostupnosti větší efekty), ale i cílenější podporou v rámci lokality, kdy jsou **projekty promyšleny už v rámci strategií**, které tvoří podkladové materiály těchto aktivit.

Z případových studií nevyplývá, že by podpora v rámci či mimo SVL **měla zásadní vliv na realizaci projektu a efekty podpory**. Podpořené projekty sice působí v regionu, kde se SVL vyskytuje, ale přímo v konkrétní vyloučené lokalitě sídlo ve většině případů nemají. Aktivity pak poskytují v rámci celého regionu a konkrétní vyloučená lokalita je tak pouze jedním z míst, kde příjemce působí.

Jak bylo uvedeno výše, zásadním problémem identifikace rozdílů mezi ITI/IPRÚ a dalšími projekty je nízký počet ve vzorku a nízká znalost příjemců, zda byl projekt podpořen v rámci některého z uvedených nástrojů podpory, a tedy i zhodnocení vlivu specifické výzvy pro ITI/IPRÚ.

Počet projektů v jednotlivých aktivitách dle druhu výzvy, ve které byly podpořeny, zobrazuje následující tabulka. V oblasti podpory komunitních center a celoživotního vzdělávání nebyly žádné projekty dokončeny v rámci ITI / IPRÚ.

Tabulka 13: Ve vzorku projektů předaných Zadavatelem převažovaly projekty realizované v SVL.

Druh výzvy	Sociální služby	Komunitní centra	Sociální bydlení	Sociální podnikání	Předškolní vzdělávání	ZŠ, SŠ, VOŠ	Celoživotní vzdělávání	Celkem
běžná	19	10	18	17	35	60	3	162
SVL	82	15	74	30	112	205	12	530
ITI	10	0	0	6	9	157	0	182
IPRÚ	7	0	0	1	6	28	0	42
Celkem	118	25	92	54	162	450	15	916

Zdroj: Projekty předané Zadavatelem.

4.8.4. Hodnocení překážek intervence

SHRNUTÍ TÉMATU, odpověď na EO

Překážky v implementaci neplynou z nastavení intervence samotné, souvisejí spíše s nastavením programu IROP a s náročností jeho administrace.

Jak bylo uvedeno výše, obecně jsou intervence realizované v rámci IROP funkční, existují pouze dílčí nedostatky či možné oblasti vylepšení, díky kterým by bylo možné realizovat kvalitnější a lépe zacílené projekty.

Překážky a bariéry realizace projektů **nebyly v rámci hodnocení intervence zaznamenány v nijak zásadní míře**. Nezkoumali jsme však, co bylo důvodem nepodaných projektů / neúspěšných žadatelů. Překážky realizace nesouvisí se zaměřením intervence, ale spíše s administrativní náročností podání a realizace projektu.

Projekty se zaměřovaly obvykle na „snadnější“ typy intervencí, na méně náročné cílové skupiny (komunitní centra, sociální bydlení)³⁷ apod. To může vycházet z faktu, že projekty realizované v rámci IROP vycházejí z aktuálních potřeb příjemců, nebo náročné cílové skupiny nejsou v rámci populace zastoupeny ve vysoké míře. Zároveň mohlo mít vliv spíše obecnější, volnější nastavení výzev. Volné nastavení výzev je však žádoucí; žadatelé mohou projekty zaměřit na potřebné aktivity, přílišné zúžení může vést k umělému čerpání finančních prostředků, které kvůli tomu nebudou využity tak efektivně. Tam, kde je vhodné podpořit i z pohledu intervence marginální aktivity (např. sociální byty pro osoby skutečně závažně ohrožené bytovou nouzí), navrhuje v rámci doporučení např. vyhlásit specifickou výzvu, či lépe bodově hodnotit takto zaměřené projekty (viz také dobrá praxe, popisovaná výše).

Nejvýraznější překážky v realizaci projektů byly nalezeny v rovině administrativní / realizační. Překážkou realizace může být:

- ▶ **Náročná administrace** projektů IROP – ta odrazuje především příjemce, kteří nemají kapacity na realizaci projektů.
- ▶ **Absence projektového manažera** / dotační kanceláře či finančních prostředků na jejich zajištění.
- ▶ **Dlouhý proces hodnocení** žádostí o projekty a s tím související růst nákladů na realizaci.
- ▶ Malá provazba komplementárních ESF programů na projekty PO2, která by zajistila vyšší účinnost realizovaných intervencí.
- ▶ **Absence soukromých zdrojů příjemce** na úhradu povinné spoluúčasti.

³⁷ Z evaluačního pohledu se jedná o tzv. creaming off efekt, tzn. výběr a podpora snadnějších cílových skupin, u kterých je vyšší pravděpodobnost úspěchu či dosažení cíle projektu, např. preference kvalifikovanějších nezaměstnaných osob nad osobami s nízkou kvalifikací.

5. Představení metodologie a zdrojových dat

Tato kapitola představuje základní evaluační a výzkumný přístup, uvádí využití výzkumné metody a metody sběru a analýzy dat.

5.1. Základní evaluační přístup

Účelem evaluace je **identifikovat výsledky** podpořených projektů a **předložit doporučení** pro další podporu v posuzované oblasti. Na základě tohoto účelu a evaluačních otázek byl pro evaluaci zvolen **neexperimentální design evaluace**, konkrétně **na teorii založená evaluace** (theory based evaluation). Tento **evaluační přístup umožnil**:

- ▶ Vyhodnotit výsledky podpořených projektů,
- ▶ Lépe pochopit, jak podpořené projekty fungují (v různém kontextu),
- ▶ Na základě revize teorie změny vyhodnotit, které procesy fungují dle očekávání a které ne a doporučit případné změny pro další podporu.

Vzhledem ke zvolenému evaluačnímu přístupu a posuzovanému vzorku³⁸ jsme v evaluaci uplatnili **smíšený výzkum**, tj. bylo využito **kombinace kvalitativních a kvantitativních metod výzkumu**. Volba smíšeného výzkumu vedla k **následujícím přínosům**:

- ▶ Lepší pochopení posuzovaných intervencí do hloubky / detailu,
- ▶ Zobecnění / informace o rozsahu posuzovaných jevů,
- ▶ Triangulace výzkumu a zvýšení validity zjištění.

V úvodní fázi projektu jsme pro každou posuzovanou oblast (jednotlivé úkoly) vytvořili **předběžnou teorii změny**, která byla na základě provedeného výzkumu a evaluačních zjištění průběžně revidována **pro každý úkol**. Závěrečná zpráva obsahuje vyhodnocení teorie změny podpořených intervencí pro jednotlivé úkoly. Detailnější informace k teorii změny jsou obsaženy v podkapitole 5.2.2.

5.2. Výzkumné a analytické metody

Tato kapitola specifikuje, jaké výzkumné metody byly v rámci evaluace využity. Tuto podkapitulu oddělujeme od podkapitoly věnované metodám sběru dat, neboť metody sběru dat jsou již konkrétní postupy, kterými byly získávána data. Oproti tomu výzkumné a analytické metody představují, jak byla evaluace koncipována a jakým způsobem byla získaná data zpracována a analyzována.

5.2.1. Případová studie

Zvolený evaluační přístup byl do velké míry založen na **metodě případové studie**, která vhodně umožnila vytvořit a revidovat teorii změny a vyhodnotit výsledky podpořených projektů. V rámci evaluace jsme využili následující typy případových studií:

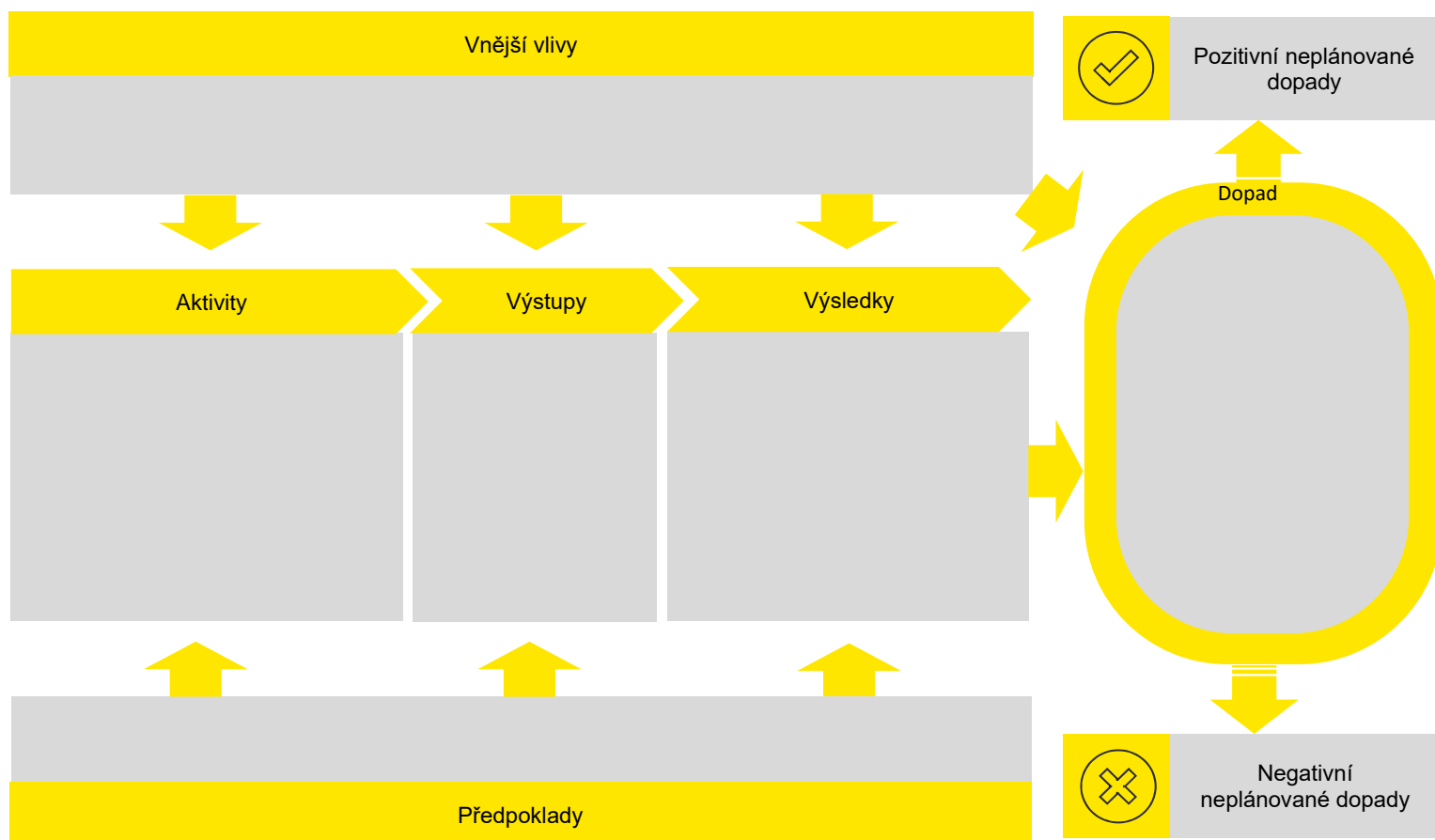
- ▶ **Pilotní případové studie** sloužily pro vytvoření předběžné teorie změny a zhodnocení dostupnosti a vhodnosti jednotlivých metod sběru dat,
- ▶ **Terénní případové studie** byly využity v hlavní fázi sběru dat a sloužily k identifikaci výsledků projektů, revizi teorií změny a vytvoření dotazníků,

³⁸ Vzorek projektů vstupujících do analýzy čítal u některých úkolů stovky projektů (např. u úkolu č. 6 bylo k dispozici 450 projektů), zatímco u jiných úkolů se jednalo o nízké desítky (např. úkoly č. 2 a 7 čítaly 15, respektive 25 projektů).

- ▶ **Neterénní případové studie** sloužily k dodatečnému sběru dat zejména v případech, kde bylo potřebné zajistit větší množství kvalitativních dat nebo nebyl dostupný dostatečně velký vzorek pro kvantitativní šetření.

5.2.2. Teorie změny

Vzhledem ke zvolenému evaluačnímu přístupu byla data sbírána a analyzována tak, aby mohla být vytvořena realistická teorie změny pro jednotlivé úkoly. Při vytvoření a revizi jsme se zaměřili na následující aspekty teorie změny:

V úvodní fázi byla zpracována **předběžná teorie změny**, která vycházela z **desk-research** (odborná literatura, existující evaluace a další veřejně-politické dokumenty), **zapojení expertů** a **pilotních případových studií**.

V další fázi evaluace docházelo k **revizi teorií změny**, jež byla založena zejména na zjištění z **případových studií** (terénních i neterénních). Částečně bylo využito také informací z dotazníkových šetření a rešerše veřejně dostupných dat, které posloužily k určení rozsahu / relevance určitého jevu identifikovaného v TZ (např. identifikace důvodů odchodu ze sociálního bydlení či informace o přechodu zaměstnanců sociálních podniků na otevřený trh práce).

V rámci revize jsme **posuzovali vazby mezi jednotlivými prvky** TZ a vyhodnocovali, zdali fungují (či nikoliv) a jaký je kontext a podmínky daného kauzálního vztahu. Důležité bylo také **vzájemné srovnávání** jednotlivých případů (projektů) a identifikace vyhodnocení, zdali tyto vazby fungují u jednotlivých případů stejně či odlišně a z jakého důvodu. V této zprávě pak specificky pro každý úkol **uvádíme identifikované nejdůležitější (ne) funkční prvky** revidované teorie změny, stejně jako její finální podobu.

Na základě případových studií a revidované teorie změny jsme identifikovali dobrou praxi. Dobrá praxe nebyla identifikována na úrovni jednotlivých projektů, ale na úrovni jednotlivých mechanismů či fungujících prvků napříč hodnocenými projekty.

5.2.3. Analýza stakeholderů

Za účelem identifikace vhodných respondentů pro sběr dat jsme pro každý úkol provedli analýzu stakeholderů, tj. jednotlivců či subjektů, kteří intervence ovlivňují či jimi mohou být ovlivněni. Stakeholdery jsme posuzovali podle míry vlivu na intervenci (do jaké míry stakeholder intervenci ovlivňuje), zájem a také dopad (tj. do jaké míry má posuzovaná intervence na daného stakeholdera dopad).

U všech úkolů byli mezi aktéry zařazeni příjemci projektu, cílové skupiny a sekundární cílové skupin (osoby z okolí cílových skupin, např. rodiče dětí). Důležitým stakeholderem byla u většiny úkolů také veřejná správa (nejčastěji se jednalo o samosprávu), která hraje důležitou roli pro oblast školství, sociální služby či sociální bydlení).

5.2.4. Geografická analýza

Geografická analýza projektů sloužila pro **vyhodnocení komplementarity** projektů (podpořených z IROP, PO2) s projekty z komplementárních výzev. Cílem bylo vyhodnotit, zdali se intervence z IROP a komplementárního programu územně doplňují, tj. jsou realizovány ve stejných lokalitách. Věcná (funkční) komplementarita pak byla vyhodnocována v rámci případových studií a dotazníkového šetření.

V rámci geografické analýzy jsme v první fázi identifikovali lokality, kde byly realizovány projekty podpořené z IROP.

Ve druhé fázi jsme sestavili seznam komplementárních výzev z dalších operačních programů (dále také „OP“). Dle seznamu operací jsme identifikovali příjemce projektů a geografické umístění projektů z komplementárních výzev a vyhodnotili:

- ▶ zdali se jedná o totožnou lokalitu,
- ▶ zdali jde o totožného příjemce.

Lokalita byla zjišťována prostřednictvím PSČ dle sídla příjemce, které ve většině případů odpovídalo místu realizace (uváděné na úrovni krajů). V případě, že místo realizace neodpovídalo sídlu příjemce, došlo k manuálnímu dohledání místa realizace a úpravě. Pro identifikaci příjemce bylo využito IČ.

5.2.5. Analýza sekundárních dat

Analýza sekundárních dat sloužila jako **další zdroj pro formulování závěrů a zjištění** a vycházela z **veřejně dostupných** nebo **vyžádaných makroekonomických dat, indikátorů a dalších dostupných dat o projektech**.

První fáze analýzy byla založena na identifikaci většího množství veřejně dostupných dat v oblasti posuzovaných úkolů. Po vytvoření tohoto seznamu možných datových sad byla posuzována jejich **relevance pro konkrétní úkoly**. Hlavní zdroji dat byly následující:

- ▶ Český statistický úřad (všechny úkoly),
- ▶ Ministerstvo pro místní rozvoj (všechny úkoly),
- ▶ Ministerstvo práce a sociálních věcí (zejména úkoly 1 až 4),
- ▶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (zejména úkoly 5 až 7).

Následně byly uvedené resorty požádány o doplnění dat (např. k indikátorům či kapacitám a naplněnosti předškolních zařízení).

Druhou fází byla samotná analýza dat. Způsob zpracování vycházel z konkrétního typu dat a souvisejícího úkolu, respektive evaluačních otázek. Další informace k použitým datům jsou uvedeny v rámci jednotlivých úkolů tam, kde jsou sekundární data využita.

5.2.6. Tematická analýza

Získaná data byla analyzována prostřednictvím tematické analýzy. Tato metoda **shlukuje získaná data k jednotlivým tématům** v rámci každého z řešených úkolů. Témata mohou být identifikována buď **v úvodu analýzy** (témata např. vyplývají z předcházejících výzkumů či jsou důležitá pro teorii) či **induktivně v průběhu / na konci výzkumu**.

V rámci této evaluace došlo ke **kombinaci výše uvedeného**. V úvodu byla některá témata daná evaluačními otázkami (např. komplementarita či charakteristika uživatelů služeb). Část témat pak byla identifikována v dalším průběhu, zejména na základě pilotních a terénních případových studií (jednalo se např. o motivaci příjemců k realizaci projektu).

V dalším kroku byly přepisy rozhovorů z případových studií (pilotních, terénních i neterénních) **rozděleny na dílčí zjištění** (v podobě výroků). Tato zjištění byla následně **přirazována ke stávajícím tématům**, v případě většího množství zjištění pro nezařazené téma došlo k jeho **vytvoření a projití dosavadních dat** s ohledem na výskyt nově zařazeného tématu. Konkrétní zjištění mohlo být přiřazeno k více než jednomu tématu (např. dostupnost služby a komplementarita).

V závěrečném kroku byly k tématům s kvalitativními daty přidávána zjištění z kvantitativního výzkumu, respektive analýzy sekundárních dat, aby mohla být jednotlivá témata v této zprávě prezentována souhrnně a komplexně (tj. obsahovala kvalitativní i kvantitativní zjištění).

5.3. Metody sběru dat

S ohledem na zvolený evaluační přístup a výzkumné metody jsme při evaluaci využili následující metody sběru dat:

Metoda sběru dat	Stručný popis
Individuální hloubkové rozhovory	Polo-strukturované, individuální hloubkové rozhovory (IDI) byly prováděny s příjemci projektů, cílovými skupinami a dalšími stakeholdery. V rámci Projektu byly rozhovory využity zejména pro detailní pochopení podpořené intervence a vhodné nastavení dotazníků pro realizaci plošného šetření.
Dotazníkové šetření	Dotazníkové online šetření (CAWI) bylo využito za účelem získání informací od většího počtu respondentů. Otázky byly přizpůsobeny specifikům respondentů a programu tak, aby byly srozumitelné, jednoznačné a dostatečně konkrétní. Otázky vycházely z realizovaných případových studií a z teorie změny k jednotlivým úkolům.
Telefonické rozhovory	Telefonické rozhovory (CATI) byly využity primárně u aktérů s nižší dostupností pro osobní rozhovor, ve větší míře byly využity v rámci úkolu zaměřeného na komunitní centra, kde vzhledem k počtu projektů nebylo účelné provést dotazníkové šetření a provedení osobních rozhovorů se zástupci všech projektů nebylo časově možné.
Desk-research	Desk-research byl využit zejména v úvodní fázi za účelem sběru relevantních a dostupných dokumentů a podkladů jak obecně k programu, tak i k jednotlivým projektům.

5.4. Zdroje dat

Spolu s úvodní analýzou podpořených projektů (viz následující kapitola) jsme na začátku evaluace provedli identifikaci vhodných zdrojů dat. Cílem bylo získat dostatečná primární a sekundární data k pokrytí

evaluačních otázek. Níže v tabulce uvádíme obecné zdroje dat, dále v textu je pak seznam konkrétních sekundárních dat, jež byla v analýze využita.

Zdroje dat byly zejména následující:

Zdroje dat
Zdroje primárních dat
Zástupci cílových skupin
Příjemci – vedoucí organizace
Příjemci – projektový manažer
Příjemci – zaměstnanec organizace (např. učitel, pracovník v sociálních službách ad.)
Další aktéři – zástupci veřejné správy
Další aktéři – pracovníci v sociálních službách (pokud nešlo o zaměstnance příjemce)
Další aktéři – gestoři specifických cílů, pracovníci zájmových organizací, zástupci implementační struktury
Zdroje sekundárních dat
Veřejně-politické dokumenty (např. programová dokumentace, evaluace ad.)
Administrativní data
Odborná literatura ³⁹

V rámci analýzy sekundárních dat jsme pro jednotlivé úkoly využily následující konkrétní datové zdroje:

Zdroj sekundárních dat	Seznam relevantních úkolů
Seznam operací (příjemců) (MMR)	Všechny
Administrativní data z MS2014+ (MMR)	Všechny
Programová dokumentace (IROP, komplementární OP)	Všechny
Stav alokace výzev IROP (MMR)	Všechny
Data k dostupnosti sociálních služeb (MPSV)	Sociální služby
Data k počtu obyvatel v obcích a městech (ČSÚ)	Komunitní centra
Data k cenám bytů (ČSÚ)	Sociální bydlení
Data k sociálním podnikům (České sociální podnikání)	Sociální podnikání
Data k nezaměstnanosti (MPSV)	Sociální podnikání ZŠ, SŠ, a VOŠ

³⁹ Odborná literatura byla využita výhradně pro vytvoření předběžné teorie změny.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Zdroj sekundárních dat	Seznam relevantních úkolů
Data k počtu míst a naplněnosti v MŠ (MŠMT)	Předškolní vzdělávání

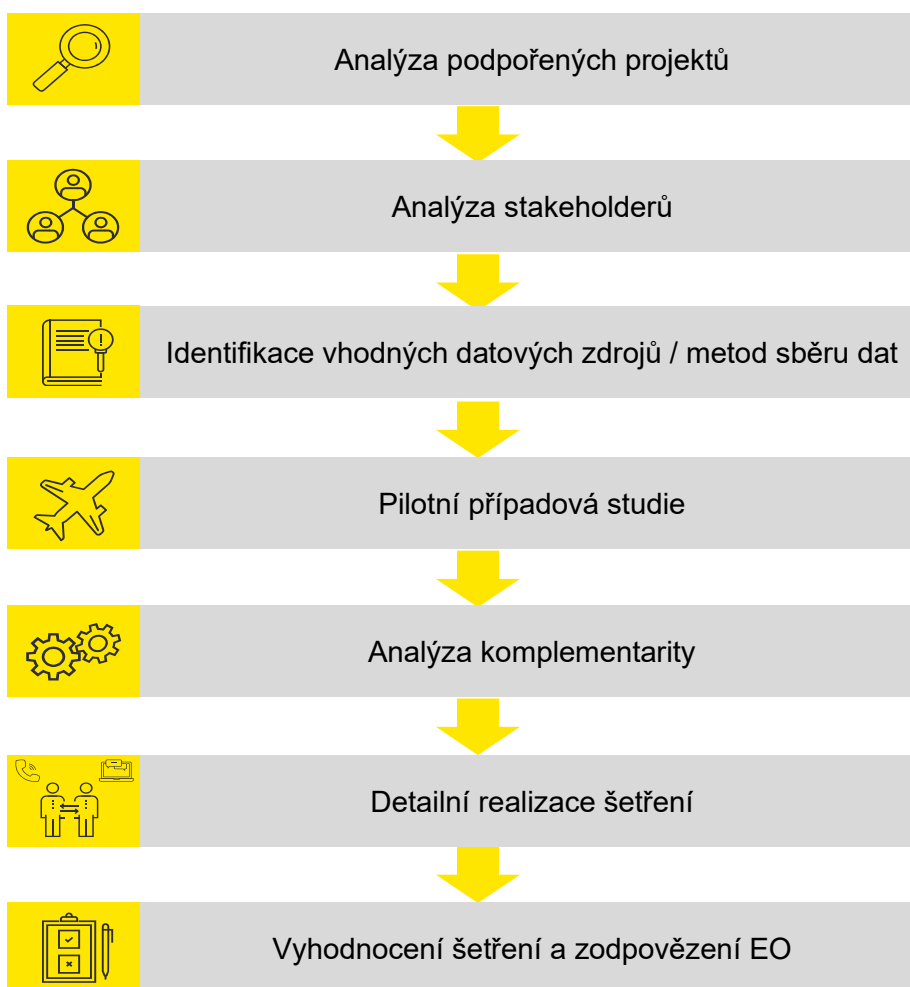

6. Realizovaný výzkum

Tato kapitola popisuje jednotlivé kroky výzkumu (podkapitola 6.1), reflektuje jejich průběh (6.2) a identifikuje hlavní limity výzkumu spolu se způsobem jejich vypořádání (6.3). V závěru taktéž uvádíme počet projektů vstupujících do analýzy (6.4).

6.1. Výzkumný postup

Vzhledem k relativní podobnosti evaluačních otázek jsme vytvořili základní strukturu výzkumného postupu, která byla případně upravena dle specifik jednotlivých úkolů či průběhu evaluace. Obecný postup k řešení každého z úkolů lze zjednodušeně znázornit následujícím schématem:

V kroku **Analýza podpořených projektů** jsme provedli úvodní desk-research. Jednalo se zejména o administrativní data (charakteristika projektů jako např. období realizace, počet projektů, indikátory ad.) a programovou dokumentaci IROP. Za účelem vytvoření teorie změny byla částečně využita také odborná literatura.

Navazujícím krokem byla **Analýza stakeholderů**. V této fázi jsme i na základě předcházejícího desk-research identifikovali všechny relevantní aktéry, kteří podpořené intervence ovlivňují či jsou jimi ovlivňováni. Zde se v závislosti na konkrétním úkolu jednalo zejména o **cílové skupiny** (uživatelé služby, zaměstnanci SP či žáci podpořených škol), **zástupce příjemce** (vedoucí či ředitel, projektový manažer) a další aktéry (zástupci samosprávy, zástupci dalších organizací ad.)

V rámci kroku **Identifikace vhodných zdrojů dat** jsme zjišťovali, která primární a sekundární data jsou relevantní a užitečná pro zodpovězení evaluačních otázek. Identifikace vhodných primárních dat vyplývala z analýzy stakeholderů, vhodná sekundární data pak vycházela z úvodního desk-research a analýzy posuzovaných oblastí.

Na tyto tři přípravné fáze navazovala realizace pilotních **Případových studií**. Cílem této fáze bylo zejména:

- ▶ ověřit relevanci provedené analýzy stakeholderů (a případné doplnění dalších vhodných respondentů),
- ▶ identifikovat případné další relevantní zdroje dat,
- ▶ vytvořit předběžnou teorii změny,
- ▶ ověřit výzkumné nástroje a výběr respondentů.

Dalším krokem byla hlavní fáze, tj. samotná **Realizace šetření**. V rámci této fáze byly realizovány terénní a neterénní případové studie a navazující dotazníkové šetření. Kromě sběru dat od příjemců byly realizovány doplňující expertní rozhovory, např. se zástupci věcných sekcí gesčních ministerstev (MPSV, MŠMT), zástupci implementační struktury IROP, Agentury pro sociální začleňování nebo Asociace poskytovatelů sociálních služeb. Součástí tohoto kroku byla také analýza sekundárních dat.

Krok **Analýza komplementarity** byl založen na několika zdrojích dat. Šlo zejména o dotazníková šetření, geografickou analýzu a také kvalitativní data, tj. rozhovory (osobní a telefonické) s příjemci projektů. Kromě posuzování komplementarity jsme se zaměřili také na administrativní zátěž spojenou s přípravou a realizací projektů z IROP a komplementárních programů.

Posledním krokem bylo **Vyhodnocení šetření a evaluačních otázek**. V tomto kroku jsme provedli tematickou analýzu získaných dat a provedli revizi teorií změny pro jednotlivé evaluační úkoly.

6.2. Průběh evaluace

V této podkapitole reflektujeme průběh evaluace v následujících kritériích:

- ▶ Časový průběh realizace,
- ▶ Návaznost kroků,
- ▶ Odlišná dostupnost různých zdrojů dat.

S ohledem na **harmonogram evaluace** (začátek terénních šetření v měsících červenec a srpen) byl nejdříve prováděn sběr dat u úkolů č. 1–4. Od měsíce září začaly být oslovovány vzdělávací zařízení a sběr dat pro úkoly č. 5–7 probíhal s odstupem jednoho až dvou měsíců. Postupná realizace jednotlivých úkolů se ukázala jako vhodná, neboť i přes částečně odlišný charakter úkolů bylo možné zkušenosti z úvodních kroků reflektovat při realizaci totožných kroků u dalších úkolů.

Výzkumné kroky nebyly vždy realizovány sekvenčně, ale docházelo k jejich částečnému překryvu. Paralelní realizace některých kroků se ukázala jako funkční a původní postup tak do určité míry sloužil jako přehled stěžejních aktivit, které je v rámci každého úkolu nutné realizovat.⁴⁰

Jednotlivé **zdroje dat** (kvalitativní a kvantitativní primární data, sekundární data) a jejich **dostupnost, rozsah a míra detailu se pro jednotlivé úkoly lišily**. Tyto rozdíly s potenciálním negativním dopadem na robustnost a validitu získaných dat jsme řešili tak, že v případě horší dostupnosti či kvality jednoho

⁴⁰ S výjimkou kroku zaměřeného na analýzu komplementarity u úkolů, jejichž součástí nebyly evaluační otázky ke komplementaritě.

ze zdrojů jsme posílili další zdroje dat. Níže uvádíme přehled jednotlivých úkolů s ohledem na rozsah jednotlivých typů dat a případný způsob řešení:

Číslo úkolu (zkratka)	Počet případových studií	Počet respondentů (CAWI)	Sekundární data	Komentář
1 (SS)	4	56	ANO	V rámci řešení tohoto úkolu byl počet případových studií a respondentů v CAWI průměrný. K dispozici byla vhodná sekundární data.
2 (KC)	2	X	ANO/NE	S ohledem na nízký počet projektů ve vzorku bylo namísto CAWI provedeno 13 telefonických rozhovorů s dalšími příjemci nad rámec provedených případových studií, což zajistilo nadstandardní kvalitativní data. Sekundární data přímo ke komunitním centrům neexistují, ale byla použita data o počtu obyvatel v jednotlivých obcích pro určení typu obce, kde se projekt realizoval.
3 (SB)	2	40	ANO	Oproti nabídce byla provedena dodatečná terénní případová studie. Problémem v oblasti sekundárních dat byla neexistující evidence sociálních bytů. Sekundární data tak byly čerpána z odborných studií uvedených v dané kapitole.
4 (SP)	6	27	ANO	Klíčovým zdrojem pro tento úkol byly případové studie. Evidence aktuálních sociálních podniků je dobrovolná a nejsou dostupné časové řady s počtem (a lokalitou) sociálních podniků.
5 (MŠ)	7	147	ANO	V rámci tohoto úkolu byla získána data od vysokého počtu respondentů. Pro daný úkol byly dostupná nadstandardní sekundární data týkající se dostupnosti předškolní péče.
6 (ZŠ a SŠ)	7	303	NE	Dotazníkové šetření v rámci toho úkolu mělo velmi vysoký počet respondentů a jsou tak dostupná dostatečně robustní kvantitativní data.
7 (CŽV)	3	44	NE	S ohledem na počet projektů ve vzorku (15) došlo k rozšíření oslovených respondentů o příjemce z další výzvy a tím došlo k navýšení oslovených respondentů (76).

S ohledem na rozdílnou dostupnost různých typů dat pro jednotlivé úkoly se podařilo vhodně posílit jiné typy zdrojů dat. U úkolů s převažujícími kvalitativními daty je větší důraz na kladen na zhodnocení mechanismu dané intervence. Závěry z úkolů s vyšším počtem respondentů jsou pak více zobecnitelné vůči celkovému vzorku projektů.

6.3. Limity výzkumu

Tato podkapitola reflektuje průběh evaluace a identifikuje limity výzkumu. Ke každému limitu pak uvádíme způsob jeho vyřešení. Přehled limitů výzkumu a jejich vyřešení je zobrazen v následující tabulce:

Popis omezení	Řešení
Získávání dat od zástupců cílových skupin – nízká ochota účastnit se výzkumu (i vzhledem k ukončení projektů), zisk kontaktů, GDPR ⁴¹ , výpovědní hodnota. (riziko ze vstupní zprávy (dále jen „VZ“))	Data od účastníků byla získávána v rámci terénních a pilotních případových studií. Tato data se ukázala jako vhodná pro ověření teorie změny a identifikaci možných přínosů pro cílové skupiny pro dotazníkové šetření. Celkově byla však relevance cílových skupin pro dotazníkové šetření vyhodnocena jako spíše nižší s ohledem na dostupnost kontaktů a ve srovnání s rozhovory se zástupci příjemců jako méně vypovídající (od zástupců CS by bylo možné získat informace o přínosech, s ohledem na předpokládanou návratnost by interpretace dat byla obtížná).
Ochota zainteresovaných stran zúčastnit se výzkumu. (riziko z VZ)	Ochota příjemců a zástupců veřejného sektoru se ukázala jako dostatečná. Částečně problematická byla ochota příjemců k úkolu č. 3 (sociální bydlení) k realizaci případové studie. Návratnost dotazníkového šetření u tohoto úkolu však byla vysoká, a to jak u zástupců obcí, tak u zástupců příjemců z řad NNO.
U projektů s malým odstupem od konce projektů bude obtížné zjišťování výsledků. (riziko z VZ)	Pro případové studie byli vybráni příjemci s dostatečným odstupem od konce projektů. U dotazníkového šetření pak byl odstup od konce realizace projektů zjišťován. U většiny respondentů proběhlo ukončení projektu v rozmezí 1 až 2 let, ⁴² u části respondentů pak před dvěma lety a více. Takový odstup by měl být dostatečný pro vyhodnocení výsledků podpořených projektů (např. zaměstnání, využívání nových učeben či umístění dětí do zařízení předškolní výchovy).
Respondenti neposkytnou úplné a objektivní informace (např. realizátoři projektů přecenění dosažené výsledky). (riziko z VZ)	Toto omezení jsme eliminovali zahrnutím různých respondentů v rámci realizace případových studií. U dotazníkového šetření jsme u vybraných úkolů (vzdělávání) oslovili také zástupce samosprávy.
Vzorek projektů a počet respondentů nebyl u některých úkolů dostatečně velký pro generalizaci zjištěných údajů.	Počet respondentů byl navyšován prostřednictvím připomínek s žádostí o vyplnění dotazníkového šetření. U úkolů s malým vzorkem projektů jsme posílili kvalitativní složku výzkumu či rozsah analyzovaných sekundárních dat (viz podkapitola 2.2).

⁴¹ General Data Protection Regulation = Obecné nařízení o ochraně osobních údajů.

⁴² Nejmenší odstup od konce realizace byl u úkolu č. 7, kde 59 % respondentů uvedlo odstup menší než 1 rok, odstup v rozmezí 1 až 2 let pak uvedlo zbývajících 41 % respondentů. Největší odstup byl naopak u úkolu č. 5, kde 33 % respondentů uvedlo odstup od konce projektu delší než 2 roky, 59 % respondentů pak uvedlo odstup 1 až 2 let a pouze 6 % uvádělo, že projekt skončil před méně než 1 rokem.

Nedostatečnost dat pro oddělené vyhodnocení projektů podpořených v rámci výzev pro SVL a ITI/IPRÚ.

Vycházeli jsme zejména z případových studií, ve kterých se relevance SVL/ITI/IPRÚ ukázala spíše jako nízká. V rámci statistické analýzy dat z dotazníkových šetření jsme se mj. zaměřili na srovnání výsledků a přínosů projektů ve standardních výzvách ve srovnání se SVL/ITI/IPRÚ.

Jako významnější se u projektů podpořených v rámci SVL/ITI/IPRÚ potvrdil pouze fakt, že projekty měly vyšší šanci uspět v rámci hodnocení, protože „soupeřily“ s menším počtem projektů než v rámci obecných výzev. Uvedené mechanismy tedy zaručily doručení intervence do regionů, které byly vyhodnoceny jako prioritní / potřebné.

6.4. Charakteristika zkoumaných projektů

Jednotlivé úkoly se co do **počtu schválených projektů a projektů ve vzorku** (zahrnuté do evaluace) **významně lišily**. Pro širší kontext níže uvádíme **přehledovou tabulku** s alokací výzev pro jednotlivé úkoly, čerpáním alokace (rozpočty dosud schválených projektů) a počtem žádostí a projektů. Pro tuto evaluaci je stěžejní zejména počet zkoumaných projektů, tj. projekty s dostatečným odstupem od ukončení, které byly Zadavatelem evaluace předány realizátorovi jako vzorek projektů k analýze.

Primární sběr dat (tj. dotazníková šetření a případové studie) se týká **zkoumaných projektů**, některá **sekundární analyzovaná data** byla **vztahena ke všem dosud schváleným projektům**. U úkolu č. 7 bylo vzhledem k malému vzorku dotazníkové šetření rozesláno na vzorek rozšířený o další výzvu. Tam, kde došlo k analýze projektů nad rámec výzkumného vzorku, je tato informace uvedena. Počty projektů a alokace pro jednotlivé oblasti jsou následující⁴³:

Zaměření	Alokace výzvy v milionech Kč (příspěvek EU)	Čerpání alokace v milionech Kč (rozpočet schválených projektů)	Počet předložených projektů	Počet schválených projektů	Počet zkoumaných projektů
SC 2.1					
Sociální služby	6 932,8	4 088,2	459	296	108
Komunitní centra	852,6	787,5	183	63	25
Sociální bydlení	3 708,2	2 787,8	551	367	102
SC 2.2					
Sociální podnikání	887,8	509,1	517	147	54
SC 2.4					
Předškolní vzdělávání	5 830,8	5 098,0	489	310	162

⁴³ Zdroj dat: Alokace výzev k 16.3.2020. (MMR, 2020)

ZŠ, SŠ, VOŠ, VŠ	15 336,5	13 377,4	1 705	1 144	450
Celoživotní vzdělávání	504,0	496,9	186	61	15

Na vzorku projektů jsme mimo jiné zkoumali i povinné indikátory výstupů a výsledků, které byly v rámci projektů načítány. Vzhledem k tomu, že nastavení a plnění indikátorů je jedním z nástrojů vyhodnocení účinnosti intervence, zkoumali jsme, nakolik indikátorová soustava toto vyhodnocení umožňuje a kde je případně vhodné sledované indikátory upravit. Toto bylo projeveno i do doporučení.

V následující tabulce shrnujeme indikátory, sledované rámci jednotlivých úkolů. Cíl programu u jednotlivých indikátorů vychází z programového dokumentu IROP, kumulativní dosažená hodnota indikátorů vychází z dat poskytnutých MMR (Přehled hodnot indikátorů) o projektech ukončených k 4.11.2019.

Název indikátoru	Měrná jednotka	Cíl programu	2016–2019	Poměr k cílové hodnotě	Návrh na úpravu
			Kumulativní dosažená hodnota		
SC 2.1					
6 75 10 - Kapacita služeb a sociální práce	Klienti	7 270	5 663	77,90 %	NE
5 53 10 - Nárůst kapacity sociálních bytů	Lůžka	11 888	1 642	13,81 %	ANO
5 53 01 - Počet podpořených bytů pro sociální bydlení	Bytové jednotky	5 000	649	12,98 %	ANO
5 51 01 - Počet podpořených polyfunkčních komunitních center	Zařízení	10	0	0,00 %	ANO
5 54 01 - Počet podpořených zázemí pro služby a sociální práci	Zázemí	2 465	453	18,38 %	ANO
5 54 02 - Počet poskytovaných druhů sociálních služeb	Služby	-	253	-	NE
5 53 20 - Průměrný počet osob využívajících sociální bydlení	Počet osob za rok	1 988	240,20	12,08 %	ANO
SC 2.2					
1 01 05 - Počet nových podniků, které dostávají podporu	Podniky	320	38	11,88 %	NE
1 04 03 - Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích se zaměřením na znevýhodněné skupiny	FTE	596	127,34	21,37 %	ANO
1 04 00 – Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích	FTE	1 988	165,42	8,32 %	ANO
SC 2.4					
5 00 01 - Kapacita podporovaných zařízení péče o děti nebo vzdělávacích zařízení	Osoby	238 000	284 064	119,35 %	ANO
5 01 20 - Počet osob využívající zařízení péče o děti do 3 let	Osoby	-	1 024	-	ANO
5 00 00 - Počet podpořených vzdělávacích zařízení	Zařízení	1 341	954	71,14 %	ANO

Seznam zkratek

CATI	Computer Assisted Telephone Interviewing
CAWI	Computer Assisted Web Interviewing
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
CS	Cílová skupina
CŽV	Celoživotní vzdělávání
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DDM	Dům dětí a mládeže
DoP	Dohoda o partnerství
EO	Evaluační otázka
ESF	Evropský sociální fond
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
EY	Ernst & Young, s.r.o.
FTE	Ekvivalent plné pracovní doby
GDPR	Obecné nařízení o ochraně osobních údajů
IČ	Identifikační číslo
IDI	Individuální hloubkové rozhovory
IPRÚ	Integrovaný plán rozvoje území
IROP	Integrovaný regionální operační program
ISKP	Informační systém koncového příjemce
ITI	Integrovaná územní investice
KC	Komunitní centrum
MAS	Místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MS2014+	Monitorovací systém strukturálních fondů
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
OP	Operační program
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

OP ŽP	Operační program Životní prostředí
OPZ	Operační program Zaměstnanost
ORP	Obec s rozšířenou působností
OZP	Osoby se zdravotním postižením
OZZ	Osoba zdravotně znevýhodněná
PM	Projektový manažer
PO2	Prioritní osa 2
PSČ	Poštovní směrovací číslo
ROP	Regionální operační program
ŘO	Řídící orgán
SAS	Sociálně aktivizační služba
SB	Sociální bydlení
SC	Specifický cíl
SO	Seznam operací
SOŠ	Střední odborná škola
SP	Sociální podnikání
SS	Sociální služby
SVL	Sociálně vyloučená lokalita
TP	Trh práce
TZ	Teorie změny
ÚP	Úřad práce
VOŠ	Vyšší odborná škola
VPM	Volná pracovní místa
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
VZ	Vstupní zpráva
ZoR	Zpráva o realizaci
ZSS	Zákon o sociálních službách
ZŠ	Základní škola
ŽoP	Žádost o platbu

Seznam grafů

Graf 1: Nejzásadnější vliv má IROP na podmínky poskytování služeb (dle průměru z odpovědí respondentů na škále 1 (žádný) až 5 (zásadní)).	28
Graf 2: Realizace projektu vedla k značnému zlepšení napříč sledovanými oblastmi.	29
Graf 3: Díky IROP se zlepšila kvalita života osob z cílových skupin.	31
Graf 4: Téměř všechny projekty cílily obecně na osoby ohrožené sociálním vyloučením.	44
Graf 5: Téměř tři čtvrtiny projektů byly realizovány v obcích do 5 000 obyvatel.	48
Graf 6: Projekty pro sociální bydlení se nejčastěji realizovaly v obci s rozšířenou působností a v malých obcích do 1000 obyvatel.	57
Graf 7: Skupiny obyvatel využívající sociální byty podpořené z IROP -čím vyšší hodnota, tím více ubytovaných z dané skupiny (1 = Nikdo, 2 = Malý počet ubytovaných, 3 = Podstatná část ubytovaných).	58
Graf 8: Obyvatelé postavených sociálních bytů přicházeli nejčastěji z nevyhovujícího nájmu nebo ze společného bydlení s rodinou (průměr z odpovědí: 1 = nikdo, 2 = menšina, 3 = přibližně polovina, 4 = většina, 5 = všichni).	59
Graf 9: Vliv projektů se dle názoru respondentů pozitivně projevil na zlepšení podmínek bydlení, kvality života, a sociálních vazeb podpořených osob.	62
Graf 10: Nejčastější konflikty, které respondenti řešili v souvislosti s obyvateli sociálních bytů byly kvůli hluku, agresivitě, a rušení nočního klidu.	63
Graf 11: Nadpoloviční většina obyvatelů neodešla ze sociálního bydlení. Ti, kteří odešli, tak učili z důvodů neplacení nájmu a / nebo nedodržení domovního řádu.	64
Graf 12: Čím víc obyvatel využívá sociální práci, tím jí využívají častěji (n = počet respondentů).	65
Graf 13: V 68 % obcí se před realizací projektů nenacházely žádné sociální byty.	66
Graf 14: Sociální byty se ve většině případů nacházejí v (širším) centru obce.	67
Graf 15: Sociální byty odpovídají kvalitě běžného bydlení a jsou umístěny v běžné zástavbě.	68
Graf 16: Většina sociálních bytů by nevznikla bez dotační podpory.	69
Graf 17: IROP byl hodnocen jako časově náročnější, ale zároveň byl respondenty považován na přínosnější pro příjemce i CS.	70
Graf 18: Nejčastější právní formou sociálních podniků je společnost s ručením omezeným.	78
Graf 19: Hlavní podpořenou cílovou skupinou, zaměstnanou v sociálních podnicích, byly osoby se zdravotním postižením.	79
Graf 20: Realizace projektů měla největší vliv na podmínky pro podnikatelskou aktivitu, naopak nejmenší na profesní rozvoj zaměstnanců (5 = zásadní vliv).	81
Graf 21: Podpora ve většině případů pomohla řešit příjemcům jejich aktuální problémy v podnikání.	82
Graf 22: Největší počet zaměstnanců zůstává pracovat v sociálním podniku, když už odcházejí, tak buď na otevřený trh práce nebo do důchodu.	84
Graf 23: Vývoj průměrného počtu osob se ZP na 1 VPM pro OZP v čase v okresech s realizací a bez realizace projektů z IROP je po začátku programového období téměř identický.	86
Graf 24: Po realizaci projektu došlo u podpořených osob k zásadnímu zlepšení sociálních vazeb, stabilizaci zaměstnání, vyšší zaměstnanosti a zlepšení kvality života (5 = zásadní efekt).	88
Graf 25: Hlavními podporovanými aktivitami projektů ve zkoumaném vzorku byly rekonstrukce stávající infrastruktury a výstavba nové infrastruktury.	99
Graf 26: Hlavním cílem projektů bylo zvýšení kapacity vzdělávacího zařízení.	99
Graf 27: Dostupnost infrastruktury pro předškolní vzdělávání je po realizaci projektu v obcích dostačující.	100
Graf 28: Žlutá barva reprezentuje celkový nárůst kapacit v jednotlivých krajích za uvedené roky, šedá nárůst kapacit díky projektům z IROP. Čára a procenta reprezentují podíl nárůst kapacit z projektů na celkovém nárůstu. Nejvíce se kapacita zvýšila ve Středočeském kraji, i když pouze s malým přičiněním projektů. IROP měl největší vliv v kraji Vysočina a Pardubickém kraji.	101
Graf 29: Před realizací byla zařízení předškolního vzdělávání naplněna maximálně (průměrná kapacita = průměrná naplněnost), průměrná kapacita i naplněnost zařízení vyjádřené počtem dětí se po realizaci projektu zvýšily.	103

Graf 30: Projekty měly nejvíce pozitivní vliv na dostupnost předškolního vzdělávání a rozvoj zázemí vzdělávacího zařízení.	104
Graf 31: Projekty nejčastěji zlepšily socializaci dítěte mladšího 3 let (1 = vůbec, 5 = vždy).	106
Graf 32: Porovnání časové náročnosti přípravy projektu a jeho následné administrace vychází lépe pro OP VVV.	110
Graf 33: Nejčastěji podpořenou aktivitou projektů bylo pořízení vybavení budov a učeben.	120
Graf 34: Hlavní cíle projektu byly spojeny zejména se zvýšením kvality výuky a zahrnovaly nákup pomůcek a stavební úpravy.	120
Graf 35: V téměř všech projektech byli cílovou skupinou žáci.	121
Graf 36: Realizace projektu umožnila využívání modernější technologie ve výuce a zinteraktivnit ji.	123
Graf 37: Projekt měl pozitivní vliv i na další oblasti, vzrostl zájem žáků o vyučované předmět a zvýšila se kvalita vzdělávání.	125
Graf 38: Realizace projektů měla významný pozitivní dopad na práci žáků s digitálními technologiemi.	126
Graf 39: Školy realizující projekty pro SVL navštěvují žáci ze sociálně slabých a znevýhodněných rodin.	127
Graf 40: 70 % škol navštěvují žáci, kteří se neúčastní školních akcí a výletů z finančních důvodů.	128
Graf 41: OP VVV je časově i administrativně méně náročný. Programy jsou srovnatelné z pohledu přínosu pro vzdělávací zařízení i pro příjemce.	130
Graf 42: Téměř dvě třetiny respondentů využili k administraci projektu služby externího subjektu.	131
Graf 43: Převažuje spokojenost respondentů s proškolením vyučujících pro práci s novými pomůckami nebo vybavením.	133
Graf 44: Pořízení vybavení budov a učeben bylo nejčastější projektovou aktivitou.	140
Graf 45: Hlavní cíle projektu byly zaměřené na zvýšení kvality výuky.	141
Graf 46: Hlavními cílovými skupinami projektů byly žáci 1. a 2. stupně ZŠ.	141
Graf 47: Realizace projektu nejčastěji umožnila ve výuce využívat modernější technologie a zvýšit její přínos pro žáky.	143
Graf 48: Projekty pozitivně ovlivnily zejména kvalitu vzdělávání a zájem žáků o vyučované oblasti v nových učebnách nebo s novými pomůckami.	146
Graf 49: Realizace projektu přispěla k pozitivnímu rozvoje klíčových kompetencí CS ve všech oblastech, nejvýrazněji v řemeslných oborech a přírodních vědách.	147
Graf 50: OP VVV je lepší z pohledu časové náročnosti přípravy a administrace v průběhu projektu, zatím co přínos pro vzdělávací zařízení i cílovou skupinu je v polovici případů srovnatelný.	149

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejvíce klientů podpořených služeb jsou dospělí a mladší senioři	26
Tabulka 2: Téměř tři čtvrtiny respondentů tvořili zástupci obcí.	42
Tabulka 4: návratnost dotazníků byla v průměru vyšší u soukromých žadatelů než u obcí.	56
Tabulka 4: Respondenti z řad zástupců obcí zastávali nejčastěji roli projektového manažera, u zástupců vzdělávacího zařízení dotazníky nejčastěji vyplňovali ředitelé.	98
Tabulka 5: Dotazník nejčastěji vyplňovali ředitelé škol.	118
Tabulka 6: Nejčastějším typem vzdělávacího zařízení dle zřizovatele ve vzorku odpovědí z dotazníku byly veřejné ZŠ a SOŠ.	119
Tabulka 7: Převažovali respondenti z řad zástupců vzdělávacího zařízení.	140
Tabulka 8: Základní škola a nestátní nezisková organizace byly nejčastěji podpořenými typy zařízení.	142
Tabulka 9: Nejvyšší zájem byl o projekty zaměřené na sociální bydlení, až dvě třetiny z předložených projektů byly schváleny.	158
Tabulka 10: Nejvyšší zájem byl o projekty zaměřené ZŠ, SŠ, a VOŠ, a víc než dvě třetiny z předložených projektů byly schváleny.	159
Tabulka 11: Průměrná a střední hodnota způsobilých výdajů se u úkolů liší a závisí na aktivitách projektů.	160
Tabulka 12: Pokud vezmeme do úvahy počet obyvatel v krajích, nejvíc projektů se realizuje v tom Olomouckém.	163
Tabulka 13: Ve vzorku projektů předaných Zadavatelem převažovaly projekty realizované v SVL.	164

Seznam obrázků

Obrázek 1: Kraje dle počtu realizovaných projektů a okresy, ve kterých byly projekty realizovány.	42
Obrázek 2: Kraje dle počtu vybudovaných sociálních bytů.....	56
Obrázek 3: Obce, ve kterých se realizoval projekt zaměřený na sociální podnikání (obce, ve kterých se realizovaly komplementární projekty, jsou vyznačeny žlutou barvou).....	90
Obrázek 4: Nejvyšší počet projektů byl realizován v Moravskoslezském kraji, nejnižší v Karlovarském.....	162

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Dotazníkové šetření – znění dotazníků.
- Příloha č. 2: Seznam případových studií.
- Příloha č. 3: Hlavní aktéři a scénáře rozhovorů.
- Příloha č. 4: Anonymizovaná data z dotazníkového šetření.

Literatura a zdroje

- ČSÚ. (2020). *Počet obyvatel v obcích k 1.1.2019*. Načteno z <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-za0wri436p>
- FEANTSA. (nedatováno). *ETHOS - Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR*.
- Foldynová, I., & kol. (2016). *Analýza struktury obecních bytů v ČR*. Ostrava: PROCES - Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o.
- MMR. (2014). *Integrovaný regionální operační program pro období 2014 - 2020*. Praha.
- MMR. (2014-2020). *Specifická pravidla pro žadatele a příjemce (u jednotlivých výzev)*. Praha.
- MMR. (2020). *Alokace výzev k 16. 3. 2020*. Praha.
- MMR. (2020). *Seznam operací (příjemců)*. Načteno z [DotaceEU.cz: https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznamy-prijemcu](https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznamy-prijemcu)
- MPSV. (2014). *Strategie sociálního začleňování*. Praha.
- MPSV. (2015). *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*. Praha.
- MPSV. (2020). Načteno z *Nezaměstnanost - měsíční*: <https://www.mpsv.cz/web/cz/mesicni>
- MPSV. (2020). *České sociální podnikání*. Načteno z <https://ceske-socialni-podnikani.cz/>
- MPSV. (nedatováno). *Kritéria transformace, humanizace a deinstitucionaliza vybraných služeb sociální péče*. Praha.
- MŠMT. (2019). *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2018*. Praha.
- P3 - People, Planet, Profit, o.p.s. (2015). *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR*. Praha.
- Somogyi, T. (2019). *Analýza vývoje cen nemovitostí v ČR*. Praha.

Informace o EY

EY je předním celosvětovým poskytovatelem odborných poradenských služeb v oblasti auditu, daní, transakčního a podnikového poradenství. Znalost problematiky a kvalita služeb, které poskytujeme, přispívají k posilování důvěry v kapitálové trhy i v ekonomiky celého světa. Výjimečný lidský a odborný potenciál nám umožňuje hrát významnou roli při vytváření lepšího prostředí pro naše zaměstnance, klienty i pro širší společnost.

Název EY zahrnuje celosvětovou organizaci a může zahrnovat jednu či více členských firem Ernst & Young Global Limited, z nichž každá je samostatnou právníkou osobou. Ernst & Young Global Limited, britská společnost s ručením omezeným garancí, služby klientům neposkytuje. Pro podrobnější informace o naší organizaci navštivte prosím naše webové stránky ey.com.

© 2020 Ernst & Young, s.r.o. | Ernst & Young Audit, s.r.o. | E & Y Valuations s.r.o.
Všechna práva vyhrazena.

ey.com